СЛУЖБЕНИ ЛИСТ
ГРАДА ЧАЧКА
БРОЈ 22
17. НОВЕМБАР 2012. ГОДИНЕ

На основу члана 20. Закона о локалној самоуправи („Сл. гласник РС“ бр. 129/2007), члана 63. Статута града Чачка („Сл. лист града Чачка“ бр. 3/2008), а у складу са Националном стратегијом одрживог развоја Републике Србије („Сл. гласник РС“ бр. 57/2008),

Скупштина града Чачка, на седници одржаној 15. новембра 2012. године, донела је

СТРАТЕГИЈУ
ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА

СКУПШТИНА ГРАДА ЧАЧКА
Број: 06-111/12-I
15. новембар 2012. године

ПРЕДСЕДНИК
Скупштине града Чачка,
Вељко Неговановић, с.р.

СТРАТЕГИЈА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА

НОСИЛАЦ

Скупштина Града Чачка
Жупана Страцимира број 2, 32 000 Чачак
Тел: 032 / 309 – 022
Факс: 032 / 309 – 053

РАДНА ОПЕРАТИВА ЗА ИЗРАДУ „СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА“

Савет за локални економски развој
Координациони тим за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка
Радна група за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка
Градска управа за локални економски развој Града Чачка
Технички тим за подршку радној групи за израду документа „Стратегија одрживог развоја Града Чачка“

ПРЕДЛАГАЧ

Градско веће Града Чачка

У Чачку, 2011. године
Жупана Страцимира број 2, 32 000 Чачак

Тел: 032 / 309 – 010
Факс: 032 / 309 044

gradonacelnik@cacak.org.rs
www.cacak.org.rs

ПРЕДГОВОР ГРАДОНАЧЕЛНИКА

Свет у коме сада живимо је суочен са, до данас невиђеном, динамиком промена друштвених норми и система вредности, информатичком револуцијом, све већим притиском на природне ресурсе, неодрживим демографским померањима, великом финансијском кризом, са израженом тенденцијом социјалног раслојавања.

Наша земља је, осим са овим глобалним изазовима, суочена и са низом специфичних проблема у свим сферама друштвеног развоја, насталим као последица дезинтеграционих процеса који су се у блиској прошлости одигравали на просторима западног Балкана. Кључни разлози у последње време успоренијег развоја града Чачка су углавном проистекли из лоших приватизација друштвених предузећа (посебно прехрамбене индустрије) која су запошљавала велики број радника, што је утицало и на развој села и пољопривреде. На развој нашег града је, свакако, негативно утицала и увозно оријентисана привреда са малим потребама за радном снагом, као и упозоравајући процес одлива младих кадрова, низак степен искоришћења сопствених друштвених и природних ресурса и заостајање у саобраћајној инфраструктури која град повезује са регионалним коридорима. И у таквим условима, Чачак се, према званичним државним статистикама, налази у првој групи српских градова по степену развијености.

Скупштина општине Чачак је 2005. године донела два стратешка документа: Стратегија развоја општине Чачак и Локални акциони еколошки план. У оквиру краткорочних и средњерочних циљева, који су се односили на период од пет година, дошло је до реализације значајног броја планираних активности. Део планираних активности није реализован у датим роковима. Неке од њих су у току, неке су у фази припреме, а од неких се одустало зато што су се околности у Чачку и окружењу толико промениле да поменуте активности више не одговарају сврси, нити би доприносиле остварењу стратешких циљева. Због тога је Скупштина Града Чачка донела одлуку о приступању изради јединственог документа „Стратегија одрживог развоја Града Чачка“.

Намера одговорних Града Чачка је да овим документом дођу до корисног средства које ће обезбедити битне предуслове за динамичан развој заједнице у складу са потребама и капацитетима данашње генерације, при чему се неће довести у питање потребе и капацитети будућих поколења, што треба да гарантује одрживост пројектованих развојних процеса и њихову мултипликацију. Кључне стратешке одреднице су: обезбеђење услова за стабилан економски развој градског и сеоског подручја, обезбеђење одговарајућих инструмената у свим аспектима социјалне заштите, очување и јачање људског ресурса и заштита животне средине са одрживим управљањем природним ресурсима. Ово су четири елемента која треба да обезбеде „Независан метаболизам града Чачка“ и конкурентност у односу на окружење. У стратегији је садржан основни оквир развоја и акциони план са листом кључних активности, носилаца, учесника, рокова, проценом трошкова и извора финансирања где је то било могуће. Поједине

активности овде специфициране нису у надлежности управе града нити локалних институција, већ су регионалног или републичког карактера, али су обрађене јер су директна развојна претпоставка. Стратегија ће користити као средство у разговорима са надлежнима са институцијама на вишим нивоима власти. Будући корисници документа ће свакако наилазити на недостатке, грешке и пропусте које су аутори током израде направили. У њихово име се унапред посебно захваљујем свима који нас на исте упозоре. Овај документ није затворена књига без могућности измена, већ систематичан водич који не треба да ограничава, већ да подстиче амбиције будућих корисника. Након пет година неопходна је ревизија у складу са новонасталим променама и потребама.

У изради Стратегије одрживог развоја Града Чачка су учествовале све институције од локалног и националног значаја које послују на територији града Чачка са преко 150 појединаца. Осим тога, радна група је спровела анкетирање 1500 грађана који су својим одговорима указали на кључне проблеме, слабости и развојне приоритете. Користим ово место да се у име Града Чачка свима захвалим.

Чачак, 2011. г.

Градоначелник Чачка
Велимир Станојевић

САДРЖАЈ

УВОД ..... **6.**

РАЗРАДА СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА ПО РАЗВОЈНИМ ОБЛАСТИМА ..... **14.**

ОБЛАСТ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ..... 15.

ОСНОВНА ИНФРАСТРУКТУРА ..... 16.

1.РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ЗОНА ..... 17.

2. РАЗВОЈ САОБРАЋАЈНО – КОМУНИКАЦИОНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ..... 27.

3. РАЗВОЈ КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ..... 33.

4. РАЗВОЈ ЕНЕРГЕТСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ..... 40.

5. РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРНИХ ОБЈЕКАТА КУЛТУРЕ ..... 45.

6. РАЗВОЈ СПОРТСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ..... 55.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ..... 62.

ОБЛАСТ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ..... 80.

1. ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ ..... 81.

2. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА ..... 98.

3. РАЗВОЈ СЕКТОРА УСЛУГА ..... 120.

4. РАЗВОЈ СЕКТОРА ТРГОВИНЕ ..... 129.

ОБЛАСТ ДРУШТВЕНИХ ДЕЛАТНОСТИ ..... 135.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА ..... 136.

1. ДРУШТВЕНА БРИГА О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ ..... 137.

2. ДРУШТВЕНА БРИГА О СТАРИМА ..... 151.

3. ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗАПОСТАВЉЕНИМ ГРУПАМА ..... 157.

4. ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗДРАВЉУ ЉУДИ ..... 165.

5. ДРУШТВЕНА БРИГА О ОПШТОЈ БЕЗБЕДНОСТИ ..... 168.

РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА ..... 175.

1. ОБРАЗОВАЊЕ 176.

2. НАУКА 193.

3. УМЕТНОСТ 199.

4. СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА 204.

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ 210.

1. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ВОДЕ 211.

2.ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ВАЗДУХ 223.

3.ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЗЕМЉИШТЕ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ 231.

4. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОМАСА 243.

5. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ОТПАД 253.

6. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЕНЕРГИЈА, ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ 266.

7. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОДИВЕРЗИТЕТ 281.

ПРЕГЛЕД КАПАЦИТЕТА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ АКЦИОНОГ ПЛАНА СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА 297.

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ 308.

ПРИЛОЗИ 311.

7.1. ОДЛУКА О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА 312.

7.3. Анализа анкете грађана спроведене у току израде стратегије одрживог развоја Града Чачка 313.

7.4. КАРТА - Административне границе Града Чачка 318.

7.5. КАРТА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА – Планирана намена простора 319.

7.6. КАРТЕ – Привредне зоне у границама ГУП-а Града Чачка до 2015. године 320.

7.7. Списак скраћеница и акронима 326.

7.8. Значење стручних израза и непознатих речи 327.

7.8. Технички тим за израду стратегије одрживог развоја Града Чачка 335.

УВОД

ЗАКОНОДАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР

Изради Стратегије одрживог развоја Града Чачка приступило се на основу чл. 20. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник РС“, бр. 129/2007) и чл. 63. Статута Града Чачка („Службени лист Града Чачка“, бр. 3/2008), а у складу са Националном стратегијом одрживог развоја Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 57/2008).

Стратегија одрживог развоја Града Чачка је суштински важан документ, који је увезан и усаглашен са националним стратегијама, али који уједно даје смернице за развој секторских стратегија и прецизне индикаторе за детаљније планове.

Стратегија одрживог развоја Републике Србије је усвојена половином 2008. године. Целокупна Национална стратегија одрживог развоја је базирана на четири основна национална стратешка документа и 16 секторских стратегија. Четири документа, кључна за формулисање националног стратешког документа су:

1) Национална стратегија привредног развоја Србије,
2) Нацрт Националног плана заштите животне средине,
3) Национална стратегија за приступање Србије и Црне Горе ЕУ,
4) Стратегија за смањење сиромаштва.

У Националној стратегији идентификовани су следећи приоритети:

1) Чланство у ЕУ,
2) Развој конкурентне тржишне привреде и уравнотежен економски раст,
3) Развој људских ресурса и повећање запослености,
4) Развој инфраструктуре и равномеран регионални развој,
5) Заштита и унапређење животне средине и рационално коришћење природних ресурса.

Визија и циљеви Стратегије одрживог развоја Града Чачка морају бити усаглашени са приоритетима Националне стратегије одрживог развоја Републике Србије тако што ће се, спровођењем активности на локалном нивоу, доприносити и реализацији напред дефинисаних приоритета.

ИСТОРИЈАТ, ПРИРОДНИ И ДРУШТВЕНИ ЧИНИОЦИ

ИСТОРИЈАТ

Најстарија откривена археолошка налазишта на простору Чачка, која говоре о постојању људских заједница и њиховом животу, припадају периоду неолита или млађег каменог доба (од око 5500. до 3200. године пре нове ере). Регистровани су и локалитети из бронзаног доба, углавном хумке.

Најзначајнији праисторијски налаз је из Атенице, где су око 500. године пре нове ере сахрањени, највероватније, трибалски кнез и кнегиња са богатим златним и сребрним накитом. Следећи велики историјски период, антички, одговара времену римске доминације на овом подручју. На територији Чачка откривена су бројна пољопривредна имања са пратећим објектима (villae rusticae) из римског доба. На основу још неких налаза (епиграфских натписа, метала и керамике) може се рећи да се антички живот на овом простору одвијао у периоду од II до почетка V века наше ере, када је територија Чачка и околине припадала римској провинцији Далмацији. У самом центру града истражене су терме из II и IV века наше ере. Након велике сеобе народа на овом простору живот замире. Тек у VI веку у брдско-планинском подручју око Чачка подигнуто је византијско утврђење, данас названо Градина, за које се претпоставља да је представљало административни и верски центар целог подручја.

Најстарији поуздано потврђени материјални остаци живота Срба на овим просторима, који су се на Балкан доселили за време византијског цара Ираклија (610–641), откривени су на локалитету **„**Кулина**“** под Кабларом и датирани су у X–XI век. За време жупана Стефана Немање овај крај је био под влашћу његовог брата жупана Страцимира, који је њиме управљао између 1168. и 1189. године и, на месту данашње цркве, подигао манастир Моравски Градац, који је био седиште епископије, а касније и митрополије.

Чачак се под данашњим именом први пут помиње 18. децембра 1408. године, у једном спису из Дубровачког архива.

Турска власт на овим просторима није била угрожена све до Бечког рата (1683–1699).

Аустријска војска је 1688. године продрла дубоко у Србију, када су устаници опленили и Чачак. Познати турски путописац из седамнаестог века, Евлија Челебија, пише о Чачку као о касаби или шехеру. Након две године аустријска војска и српски устаници били су поражени, а турска војска је ускоро разорила и сва устаничка места у Западној Србији. Мир између две царевине није дуго трајао. Уочи Аустро-турског рата 1716-1738.г. Чачак је имао око 150 кућа. Ослобођење у јесен 1717. године затекло је **„**ненасељено пусто место**“**, које је Пожаревачким миром остало у аустријским рукама. Турци су у својој офанзиви, крајем фебруара 1738, поново заузели и спалили Чачак. Током осамнаестог века је Јован Антон Перетић, такође, писао о томе како је Чачак постао гранични град између Аустрије и Турске.

После поновног пада северне Србије у турске руке велики део овог простора остао је пуст, услед сеоба преко Саве и Дунава. Тада се на ово подручје насељава становништво из Црне Горе, Херцеговине, Босне и Старог Влаха од ког и данас потиче 90% становника овог краја. За време

Кочине крајине варош су 1788.г. попалили устаници кнеза Алексе Ненадовића. Чачак је у Првом српском устанку ослобођен у пролеће 1804. године. Варош је 1808. имала 250 становника.

Када су Турци 1813. напали Србију са свих страна, под њихову власт пао је и Чачак. После поновног освајања Србије репресалије над српским становништвом од стране Турака биле су неподношљиве. Мисао о новом устанку ниједног тренутка није замирала.

У селу Трнави код Чачка, у току септембра 1814, избила је Хаџи-Проданова буна и углавном је остала у локалним оквирима. Турци су је свирепо угушили.

Нови устанак плануо је у Такову следеће 1815. године, на пролеће, и захватио велики део Србије. Велика битка на Чачку трајала је од 25. априла до 13. јуна. Решена је у неколико узастопних бојева на простору брда Љубића и варошког шанца. Погинуо је и предводник турске војске Имшир-паша, и уништена главнина турске војске у београдском пашалуку.

Чачак се после Другог српског устанка развијао као нахијско седиште. После коначног одласка Турака из Чачка, почетком тридесетих година XIX века, варош је имала само 900 становника. Коначна обнова цркве извршена је 1834. године.

У граду је 1837. године почела са радом и Гимназија. Средином XIX века Чачак је имао око 1.500 становника. Градски центар са саборном црквом и објектима балканске архитектуре подсећа на доба прве владе кнеза Милоша Обреновића. Међународно признање независности које је Србија добила 1878. године условили су велики економски препород целе земље. Чачак је постао велики центар за промет пољопривредних производа у Западној Србији.

У железнички саобраћај Чачак је укључен 1911. године када је у град ушао први воз. Привредни напредак условио је и раст града. Број становника се са 2.290 из 1874. године повећао на 3.869 у 1890. години, да би 1900. годину дочекао са 4.232 житеља. У 1910. години њихов број је нарастао на 5.671. Након трогодишње аустро-угарске окупације, Чачак је ослобођен 25. октобра 1918. године. Град је наставио свој развој, али овога пута у сасвим новом амбијенту проширене државе.

Чачак је, 1921. године, добио и електричну енергију за напајање домаћинстава и првих већих индустријских постројења, Војно-техничког завода који је почео са радом 1930. године и запошљавао око 1.000 радника и Фабрике хартије, која је имала око 200 радника, а основана је 1930. године. Општи напредак огледао се и у томе шо је Гимназија у Чачку прерасла из шесторазредне у осморазредну и 1927. г. Смештена у нову зграду, у којој се и данас налази. Извршена је и обнова цркве, 1929. године. Све је то за последицу имало и повећање броја становника града, са око 5.000 из 1918. на око 13.000 пред 1941. годину.

ПРИРОДНИ ЧИНИОЦИ

Географски положај

Данашњи Град Чачак простире се у западном делу централне Србије између општина: Горњи Милановац на северу, Пожеге на западу, Лучана на југозападу и југу, Града Краљева и општине Кнић на истоку. Административно припада Моравичком управном округу и његово је седиште. Географске одреднице општине су од 20^0 71' 15" до 20^0 38' 30" источне географске дужине и од 43^0 44' 00" до 44^0 00' 30" северне географске ширине. Што се саобраћајне и железничке комуникације тиче, Чачак се не налази на главним међународним правцима који пролазе кроз нашу земљу. Територијом општине пролази магистрала Београд – Приштина, са укрштањем са путем Ниш – Сарајево. Чачак је од аутопута Београд – Ниш удаљен 90 км. Територијом Града Чачка пролази пруга Пожега – Сталаћ која спаја важне железничке правце: Београд – Софија и Београд – Бар.

Геоморфологија

Југозападни део Града Чачка геоморфолошки припада унутрашњим Динаридима, а североисточни вардарској зони. Овај простор се одликује ретко сложеном и разноврсном геолошком грађом. Од минералних сировина позната су налазишта руде хромита везане за серпентит планине Јелице, руда магнезита на северном подручју општине, у чачанско-краљевачком басену налазе се и наслаге лигнита, на две локације на Јелици и кабларском делу позната су налазишта дијабаза. У експлоатацији је дуго година цигларска глина у долинама река (Љубић, Горичани) и велике количине шљунка и песка у приобаљу река, посебно Западне Мораве.

Рељеф

Основне карактеристике рељефа су:

- Чачанска котлина у морфолошком смислу представља тектонску потолину формирану у олигоцену спуштањем два уздужна раседа. Површина чачанске котлине до краљевачког сужења износи преко 270 km^2. Котлина лежи на надморској висини од 200 до 300m.
- Брежуљкасто-брдски део се простире око котлине на надморској висини од 300 до 500m.
- Територија града Чачка оивичена је планинским пределом, са надморским висинама изнад 500m. Са јужне стране то је планински венац Јелице дугачак 30 km са неколико врхова висине између 800 и 930m. Венац Јелице (929m) представља природну границу између Драгачева и чачанске котлине. На западу се налазе планине Овчар (985m) и Каблар (885m) раздвојене чувеном клисуром. Северозападни део је оивичен обронцима планина Сувобор и Маљен, чији основни масиви припадају суседним општинама. На североистоку се простире планина Вујан (857m), која одваја чачанску котлину од таковско-рудничког краја. Од осталих облика рељефа треба поменути и седам мањих пећина на планини Каблар, од којих су познатије Турчиновац и Врелска пећина.

Клима

Клима Чачка и околине је умерено континентална. Средња годишња температура је 10.47°C. Најхладнији месец је јануар са средњом температуром ваздуха –1.2°C. Најтоплији месец је јул са средњом температуром ваздуха 21°C. Годишња амплитуда је 22.2°C. Средња вегетациона температура је 16°C, што је изразито повољно за развој пољопривреде. Територија града Чачка није ветровита. Најчешћи ветар је северозападни, а најређи североисточни. Најветровитији је месец март, а најтиши су септембар, октобар и децембар. Влажност ваздуха је умерена и средња годишња вредност је 80.7%, најнижа је за август– 70.5% а највиша за децембар– 91.4%. Облачност на подручју Чачка је 6/10 неба на годишњем нивоу са минимумом у августу 4.1, а максимумом у децембру 7.9/10 неба. Средња годишња висина падавина износи 692.9 mm воденог талога. Најкишовитији је месец мај са 88.6 mm талога, а најсувљи су фебруар и март са око 40 mm. Магле се у чачанској котлини јављају 25 дана годишње и то најчешће у октобру 4.6 дана.

Хидрологија

Карактеристике хидрологије Чачка су следеће:

- Подземне воде се на територији Града Чачка јављају најчешће на додиру стена различите старости. Поред Западне Мораве су на дубини 2–5m, а на подручјима изнад 300m надморске висине и до 30m, до које дубине су копани бунари.
- Од термо-минералних извора на територији града Чачка познате су Овчар Бања, Бања Горња Трепча и Слатинска Бања.
- Од речних токова су доминантне транзитне воде: Западна Морава са средњим годишњим протоком 98m^3/s, Каменица са средњим протоком 1.5m^3/s, Чемерница и Дичина.
- Од водних токова присутно је и 24 km примарног вештачког канала за наводњавање, са предвиђеном површином за наводњавање од 18550 ha. На реци Западној Морави изграђене су и четири бране и формирана вештачка језера: Овчарско-кабларско језеро, језеро Међувршје, језеро Парменац и језеро у Спортско-рекреационом центру (СРЦ) **„**Младост**“** (тзв. Градска плажа).

Земљиште

На овим просторима заступљени су изразито разноврсни типови земљишта: у равничарском делу иловни и песковити алувијуми са преласком у разне типове смоница на првим терасама котлине, преко параподзола, гајњача и сиродема до класичних скелетних неформираних земљишта на брдско-планинском подручју. Овом разноврсношћу је условљена и јако развијена биолошка разноврсност. Осим тога, присутна је и, вероватно, најразноврснија пољопривредна производња на територији Србије. Површина чачанске општине је 636km^2. Урбано подручје обухвата 45km^2 (7%), шумско 158km^2 (25%), а пољопривредно 433km^2 (68%).

Биљни свет

Преко 60% површине (433km^2) се користи за разне пољопривредне активности, тако да је и флора и фауна условљена гајеним културама и животињама: 158km^2 је слободна површина, углавном континенталне листопадне шуме са пропланцима са добром травнатом покривеношћу. Од шумског дрвећа преовладавају: храст, граб, буква, јасен, јасика, клен, липа, топола итд. Четинари су унети на обронке Овчара, Каблара и Јељена вештачким пошумљавањем. Има и нешто барских вегетација у приобаљу Западне Мораве и, у новије време, у забареним деловима језера у Овчарско-кабларској клисури. Интересантан је и део субмедитеранских–балканских реликтних шума на Овчару и Каблару.

Важно је напоменути и то да је територија града у значајној мери запоседнута унетим инвазивним врстама (пре свега багрем, кисело дрво и амброзија) које представљају велики проблем у очувању биодиверзитета.

Животињски свет

Осим изразите фрагментације животних станишта, изазване пољопривредним активностима, шуме и други екосистеми су додатно фрагментирани густом саобраћајном инфраструктуром и другим видовима експлоатације и утицаја. Од високе дивљачи заступљена је срна и дивља свиња, најмасовнији ниски сисари су: зец, лисица, куна, ласица, твор, јазавац итд. Изразито је развијена херпето-фауна, поготову у кршевитом делу Овчарско-кабларске клисуре. Ова клисура се, такође, сматра и орнитолошким парком.

ДРУШТВЕНИ ЧИНИОЦИ

Становништво

Према попису из 2002. Године, Град Чачак (тада општина Чачак) броји 117.072 становника. Од тога на подручју града живи 73152, а на сеоском подручју 43920 становника, са густином насељености од 184 становника на km^2. Подаци за општине које припадају Моравичком округу су: општина Лучани 54, општина Горњи Милановац 57, општина Ивањица 32. Овај податак говори о специфичном притиску на животну средину од стране појединца. Присутан је даљи процес миграције из околних општина на територију Града Чачка. У последњој деценији стагнира процес миграције село–град у оквирима самог града. У граду се налази 58 насељених места, 66 месних заједница, 57 сеоских и 9 градских.

Привреда

Привреду Чачка до 1838. год. чинили су искључиво пољопривреда, ситно занатство и трговина. Те године је формиран абаџијски еснаф. Година 1850. се рачуна за почетак развоја индустрије. Тада је аустријски пинтор Фердинанд Крен отворио фабрику за производњу пива.

Данашња привреда Града Чачка се, према локалним мерилима, убраја у развијеније у нашој земљи. Порезом на имовину обухваћено је 43242 обвезника (Подаци Градске управе за локалну пореску администрацију, 2011. године). Регистровано је 1731 (ПКС 2011) предузећа, 4182 (Подаци Службе за приватно предузетнишво Града Чачка, 2011) занатске радње и око 6900 пољопривредних газдинстава (Подаци Управе за трезор, 2011. године). У Чачку постоје две фабрике са наменском производњом. При крају је процес приватизације друштвеног сектора. Индустријски и трговински сектор је добрим делом организован кроз три пословна удружења: „Градац 97'', „Унија 2000" и „Опште удружење предузетника", са преко 600 чланица. Формирана је и Привредна комора Града Чачка. После разбијања задружног система након другог светског рата, пољопривредна производња је координирана преко тзв. ПИК-ова, чијим је распадом, деведесетих година, нестала било каква повезаност пољопривредних произвођача. Сада су у току пионирски покушаји струковног удруживања пољопривредника. Ако се изузме пољопривреда, којом се бави скоро 40% становништва града, не постоји доминантна привредна грана. Осим компаније Слобода, у граду нема великих индустријских комплекса. Највећи део привредних активности се одвија у оквиру средњих и малих предузећа и занатских радионица са изразито разноврсним програмима.

Туризам је значајна привредна грана у Чачку. Туристичка понуда чачанског краја је хетерогена. Природни ресурси и манифестације заузимају доминантно место у креирању туристичког производа. У том смислу најатрактивнија је Овчарско-кабларска клисура, која је проглашена за предео изузетних одлика и заштићено подручје прве категорије, затим бања Горња Трепча, природна лечилишта Овчар Бања и Слатинска Бања и, веома перспективна за туристички развој, брдско-планинска села.

Јавни сектор

О јавним пословима у Граду Чачку се старају 22 јавна предузећа и установе, укључујући и градску управу. Комунални послови поверени су јавним комуналним предузећима (у даљем тексту ЈКП) и има их шест. Културна збивања одвијају се кроз активности пет јавних установа и неколико удружења. Јавно информисање се одвија преко десет локалних медија и неколико дописништава. Заштита здравља организована је преко Здравственог центра „Др Драгиша Мишовић'' и „Завода за јавно здравље'', као републичких установа. Развој приватне лекарске праксе је у зачетку (углавном је то стоматолошка пракса). У Чачку функционише преко 100 регистрованих удружења.

Образовање и наука

Предшколски процес образовања одвија се у оквиру Предшколске установе „Радост'' у 19 обданишта. Основно образовање се спроводи у 16 основних школа и једној установи за образовање деце са посебним потребама. Средње образовање одвија се у 5 стручних школа, Гимназији и у Музичкој школи. Од високообразовних установа у нашем граду раде два факултета, који припадају крагујевачком универзитету: Агрономски и Технички факултет и Виша техничка школа. Институт за воћарство Чачак има као основну делатност научноистраживачки рад у области воћарства (истраживање и експериментални развој у

биотехничким наукама), а осим њега у Чачку ради и одељење института „Кирило Савић'' из Београда.

Спорт

Спортско-рекреативни центар „Младост'' стара се о развоју опште спортске културе. Спортски клубови од националног значаја су Кошаркашки клуб „Борац'', Фудбалски клуб „Борац'', Стонотениски клуб „Борац'',а значајне резултате су имали и бициклисти, шахисти, каратисти и борилачки спортови, рукометаши, итд. Масовно су, кроз велики број клубова у републичком и регионалном рангу, заступљени спортови кошарка и фудбал. У Чачку се одржавају значајне спортске манифестације, попут Међународног турнира у каратеу „Златни појас'', тениског турнира за јуниоре „Чачак опен'', затим „Велика планинска трка", пливачки маратон, кошаркашки турнир КК „Железничар'', итд.

Управа

Од републичких установа везаних за управне послове, у Чачку постоје организационе јединице МУП-а, Републичка управа јавних прихода, Републичке инспекцијске службе, изузев Републичке инспекције парних котлова и Републичке инспекције за мере и драгоцене материјале. У Чачку је седиште Моравичког управног округа, као и основног, вишег, привредног и прекршајног суда. Градска управа Града Чачка функционише кроз постојање 8 градских управа које су задужене за различите послове.

Градске управе за поједине области су:

- Градска управа за финансије Града Чачка;
- Градска управа за урбанизам Града Чачка;
- Градска управа за друштвене делатности Града Чачка;
- Градска управа за локалну пореску администрацију Града Чачка;
- Градска управа за локални економски развој Града Чачка;
- Градска управа за инспекцијски надзор Града Чачка;
- Градска управа за опште и заједничке послове Града Чачка и
- Градска управа за стручне послове Скупштине, градоначелника и Градског већа Града Чачка.

РАЗРАДА СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА ПО РАЗВОЈНИМ ОБЛАСТИМА

РАЗВОЈНЕ ОБЛАСТИ:

ОБЛАСТ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

- **ОСНОВНА ИНФРАСТРУКТУРА**
- **ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА**

ОБЛАСТ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

ОБЛАСТ ДРУШТВЕНИХ ДЕЛАТНОСТИ

- **СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА**
- **РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА**

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

ОБЛАСТ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

- **ОСНОВНА ИНФРАСТРУКТУРА**

- **ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА**

ОСНОВНА ИФРАСТРУКТУРА

1.РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ЗОНА

2. РАЗВОЈ САОБРАЋАЈНЕ – КОМУНИКАЦИОНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

3. РАЗВОЈ КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

4. РАЗВОЈ ЕНЕРГЕТСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

5. РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРНИХ ОБЈЕКАТА КУЛТУРЕ

6. РАЗВОЈ СПОРТСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

1. РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ЗОНА

1.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Производне зоне заузимају углавном просторе уз виталне градске саобраћајнице, поред железничких пруга и уз десну обалу Западне Мораве. Дугорочни развој зона за производне делатности представља заокружење и реконструкцију постојећих зона, као и формирање нових. Просторни размештај привредних активности конципиран је кроз пет већих привредних зона, које обухватају низ појединачних (већих или мањих) радних комплекса.

ПРИВРЕДНА ЗОНА I – обухвата простор између **Западне Мораве, обилазнице и железничке пруге Чачак–Краљево** и, са неколико мањих радних комплекса наслоњених на пругу, чини највећу компактну производну зону Чачка (135.50 ha). Ову радну зону чини и **површина од 48,50 ha око улица Симе Сараге, Кључке и Трећи децембар.** На ових 48,50 ha планирана је постепена промена намене, кроз реконструкцију становања (бесправно изграђени стамбени објекти), у зону привреде.

Укупна површина привредне зоне I износи **190 ha,** са могућих 15.200 радних места (80 радника/ha), претежно у индустрији. Просторни капацитети ове зоне искоришћени су око 60%.

ПРИВРЕДНА ЗОНА II – обухвата постојеће радне комплексе формиране југоисточно у односу на главну градску магистралу, уз пругу према Краљеву, на површини од 20,50 ha.

Локација располаже површинама за проширење привредне зоне за 92 ha, тако да се у исту могу уселити поједини призводни погони јавних комуналних предузећа. Планира се проширење делатности кроз изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода, рекултивацију градске депоније и изградњу постројења за прераду отпада биолошког порекла на простору депоније. Зона се наслања на пољопривредне површине које могу да снадбевају постројење за прераду отпада биолошког порекла био-масом и да користе течна ђубрива произведена из постројења за пречишћавање отпадних вода.

Укупна површина зоне је 112,00 ha. Просторна искоришћеност земљишта око 25%, могућ капацитет је 6600 радника (60 радника/ha).

ПРИВРЕДНА ЗОНА III – чини низ постојећих мањих комплекса дуж главне градске магистрале (од пута за Атеницу до радног комплекса „Слобода“). У функцији индустрије је 52,50 ha и 33,00 ha у функцији пословања. У оквиру „Привредне зоне III“ нема могућности за

проширење, али пружа могућност за бољу искоришћеност земљишта. Уз главну градску магистралу, (између Погона Водовода и „Слободе“) планирана је нова зона пословања од око 5,50 ha.

Укупна површина ове зоне је 97,00 ha, просторна искоришћеност око 80% , а могућ капацитет је 6800 радних места.

ПРИВРЕДНА ЗОНА IV–такође, обухвата низ појединачних комплекса различите структуре привређивања, који нису повезани у целину, а простире се са обе стране улица Ђорђа Томашевића, Радомира и Средоја Ковачевића са укупном површином од 31,00 ha, од чега је 10,0 ha намењено индустрији и пословању, а 20 ha за пословање.

Просторна искоришћеност ове зоне је 95%, а капацитет 2200 радних места.

ПРИВРЕДНА ЗОНА V – састоји се из две одвојене целине.

Једна је у Љубић пољу са обе стране главне градске магистрале и заузима површину од 106,00 ha, а од тога је на 28,00 ha планирана специфична привреда са постепеном променом намене кроз реконструкцију постојећих објеката становања у зону пословања и привреде. У овој целини постоји већ формирано више мањих радних комплекса.

Друга целина налази се у Коњевићима, поред главне градске магистрале и трасе старе пруге за Горњи Милановац, а обухвата површину од 29,00 ha са већ формираним појединим пословним и производним комплексима.

Доминантна намена у овој привредној зони је пословање, а укупна површина износи 135,00 ha. Просторна искоришћеност ове зоне је око 45%, а могућ капацитет 6750 радних места.

Војни комплекси

Дугорочном концепцијом уређења и организације простора и грађења Чачка, обухваћени су и испоштовани захтеви Министарства одбране(Сектора за материјалне ресурсе), односно договор локалне самоуправе и надлежног министарства.

Проблеми развоја привредних зона

На основу описа привредних зона у Генералном урбанистичком плану и сагледавањем тренутног стања могу се истаћи следећи проблеми везани за развој привредних зона града Чачка:

1.1.1. Проблем привредних зона као један од кључних елемената привреде је што Чачак нема изграђену класичну индустријску зону. Привредне зоне су дефинисане у Просторном плану и Генералном урбанистичком плану тако да се оне преплићу са другим зонама као што су: зона становања, реонских центара администрације, културе, здравства, спортско-рекреативних зона и других.

1.1.2. Површине на којима су предвиђене привредне зоне су различите власничке структуре, при чему Град Чачак има мали удео у власништву.

1.1.3. Постојеће привредне зоне су у различитом степену изграђености и опремљености одговарајућом инфраструктуром.

1.1.4. Већина привредних субјеката, у којима је престала привредна функција, суочава се са различитим техничким и регулаторним оптерећењима, као што су нерешени имовинско-правни односи, бесправно изграђени објекти на локацијама[1] и депонован индустирјски отпад који захтева посебан третман и санацију загађених индустријских локација.

1.1.5. Неискоришћене површине војне имовине које се могу прилагодити потребама развоја и захтевима инвеститора.

Имајући у виду положај града и регионалну и транспортну повезаност, стварање робно-дистрибутивних и транспортних центара представља један од циљева и могућу полугу даљег привредног развоја Града Чачка, посебно у сектору услуга. Дистрибутивни центри могу бити смештени како у граду, тако и у другим насељима, полазећи од могућности коришћења и квалитета веза са магистралним и регионалним путевима, као и близине индустријских и производних погона великих и МСП предузећа.

[1] Према евиденцији Градске управе за урбанизам, од 2003. године до 2010. године, поднето је 25465 захтева за легализацију бесправно изграђених објеката,.

1.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ОСНОВЕ ЗА ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ ГРАДА ЧАЧКА КРОЗ ИЗГРАДЊУ КВАЛИТЕТНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Привредни развој је у директној вези са квалитетом инфраструктуре којом један град располаже и са могућностима развоја инфраструктурних капацитета у служби привредних активности. Основе за привредни развој Града Чачка су дефинисане локације, регулисане планским документима, изграђена инфраструктура (у складу са захтевима привредних активности) и регулисани имовинско правни односи у привредним зонама.

РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ЗОНА				
Специфични циљеви:	**Начин остварења:**	**Индикатори успеха:**	**Средства провере:**	**Ризици и претпоставке:**
1.2.1. Успостављање адекватних привредних активности у индустријским зонама у складу са Генералним урбанистичким планом и у складу са позицијом у односу на актуелне специфичности окружења	1.2.1.1. Израда планско-техничке документације за индустријску зону 1.2.1.2. Решавање имовинско-правних односа на подручју индустријске зоне 1.2.1.3. Усељење појединих призводних погона јавних комуналних предузећа на подручја предвиђена планским документима 1.2.1.4. Инфраструктурно опремање локација у складу са наменом и потребама привредне зоне	– број предузећа лоцираних у привредним зонама – број запослених у предузећима лоцираним у привредним зонама – остварен бруто производ у привредним зонама	– службена евиденција Града Чачка – статистички подаци од стране овлашћених институција	– недостатак планско - техничке документације – компликовани имовинско-правни односи
1.2.2. Повећање власничког удела Града Чачка у привредним зонама(које су предвиђене планским документима града), како би се створили услови за активније учешће града у развоју привредних активности	1.2.2.1. Оснивање земљишног фонда 1.2.2.2. Проналажење финансијских механизама за куповину земљишта 1.2.2.3. Замена земљишних поседа између Града Чачка и других власника земљишта 1.2.2.4. Комасација земљишта и откуп парцела 1.2.2.5. Повећање привредних зона у складу са планским документима за потребе пословања и привреде	– власнички удео Града Чачка у привредним зонама – величине и опремљеност планских површина	– документација из Катастра непокретности	– постојећи Закон о имовини – имовинско-правни односи – проблеми у приступу пратећој инфраструктури
1.2.3. Повећање изграђености и инфраструктурне опремљености у постојећим привредним зонама	1.2.3.1. Увођење рационалнијег и ефикаснијег коришћења грађевинског земљишта у постојећим, посебно већим индустријским комплексима и локацијама, уз могућност пренамене и/или увођења мешовитог начина коришћења простора на делу комплекса 1.2.3.2. Унапређење понуде локација за смештај и изградњу МСП, задовољавајуће	– дужина изграђених саобраћајница – обим обезбеђене енергетске инфраструктуре – број изграђених објеката	– пројектно - техничка документација – службене евиденције надлежних служби	– проблеми у приступу пратећој инфраструктури – имовинско- правни односи

	уређености/опремљености техничком инфраструктуром (од минималне до потпуне опремљености) у граду, појединим приградским насељима, центрима у мрежи насеља и другим насељима у којима се искаже интерес за развој производних и услужних делатности			
1.2.4. Смањење свих врста терета који спречавају инвестиције у појединим деловима индустријске зоне, као и спречавање настанка нових терета	1.2.4.1. Санација загађених индустријских локација 1.2.4.2. Легализација бесправно изграђених објеката 1.2.4.3. Једноставније урбанистичке процедуре за издавање потребне документације за изградњу привредних зона	– количине третираног историјског индустријског отпада – број решених захтева за легализацију и других спорова у вези индустријских зона – број издатих урбанистичких докумената за изградњу индустријских објеката	– записници надлежних институција – евиденција стручних служби	– законска регулатива – недостатак финансијска средства
1.2.5. Интензивирање процеса конверзије војне имовине у цивилне сврхе, у складу са плановима Министарства одбране	1.2.5.1. Обезбеђење финансијских механизама за откуп војне имовина 1.2.5.2. Откуп војне имовине од стране града 1.2.5.3. Уређење и организација Војних комплекса на основу захтева Министарства одбране (Сектора за материјалне ресурсе) и договора локалне самоуправе и надлежног министарства	– површине војне имовине за које је извршена конверзија	– документација из катастра непокретности	– законска регулатива

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ЗОНА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање основе за развој града Чачка кроз изградњу квалитетне инфраструктуре								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.1. Успостављање адекватних привредних активности у индустријским зонама у складу са Генералним урбанистичким планом и у складу са позицијом у односу на актуелне специфичности окружења								
1.2.1.1. Израда планско-техничке документације за индустријску зону	Израда планова и пројеката везаних за индустријску зону	Град Чачак	ЈКП, ЈП, привредне организације, надлежне институције, заинтересована јавност	Две године	-	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Израђен планско-технички документ	Одрживост и мултипликација није меродавна
1.2.1.2. Решавање имовинско-правних односа на подручју индустријске зоне	Спровођење свих законом предвиђених поступака који доводе до решавања имовинско-правних односа	Град Чачак	Власници парцела, заинтересована јавност, надлежне институције	2012. година	-	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Решени имовинско-правни односи	Одрживост и мултипликација није меродавна
1.2.1.3. Усељење појединих призводних погона јавних комуналних предузећа на подручја предвиђена планским документима	Премештање оперативних, производних и управних јединица ЈКП на нове планом предвиђене локације	Град Чачак	ЈКП	-	Редован буџет	Буџет ЈКП, буџет Града Чачка	Усељени појединих производни погони ЈКП на планом предвиђене локације	Одрживост и мултипликација није меродавна
1.2.1.4. Инфраструктурно опремање локација у складу са наменом и потребама привредне зоне	Постављање потребне инфраструктуре на локацијама у оквиру привредних зона	Град Чачак	ЈП, ЈКП, надлежне институције, грађевинска предузећа	Две године	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Обезбеђена неопходна ифраструктура у привредној зони	* Континуирана привредна активност ** Могућност проширења постојећих капацитета и успостављање нових привредних активности

РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ЗОНА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање основе за развој града Чачка кроз изградњу квалитетне инфраструктуре								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.2. Повећање власничког удела Града Чачка у привредним зонама предвиђеним планским документима града, како би се створили услови за активније учешће града у развоју привредних активности.								
1.2.2.1. Оснивање земљишног фонда	Успостављање фонда којим ће се финансирати откуп локација значајних за привредни развој града	Град Чачак	ЈКП и ЈП	2012. година	Редован буџет	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Основан земљишни фонд	* Извори финансирања ** Могућност оснивања сличних фондова у другим областима
1.2.2.2. Проналажење финансијских механизама за куповину земљишта *Садржано је у тачки 1.2.1.*	Изналажење других активних начина за обезбеђење финасијских средстава – муниципалне обвезнице, уштеде, рационализације...	Град Чачак	ЈКП, ЈП	Стална активност	Без тренутне процене	-	Обезбеђени финансијски механизми	Одрживост и мултипликација није меродавна
1.2.2.3. Замена земљишних поседа између Града Чачка и других власника земљишта	Замена парцела у власништву Града Чачка за парцеле које имају значај за привредни развој града Чачка, а у власништву су других власника	Град Чачак	ЈКП, ЈП, власници парцела	Стална активност	Редован буџет	Буџет Града Чачка	Успостављен механизам замене земљишних поседа између Града Чачка и других власника	* Заинтересованост других власника земљишта
1.2.2.4. Комасација земљишта, и откуп парцела	Укрупњавање земљишних поседа ради њихове ефикасне употребе	Град Чачак	ЈКП, ЈП, привредне организације, власници парцела	Стална активност	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Успостављен механизам укрупњавања земљишних поседа	* Заинтересованост других власника земљишта
1.2.2.5. Повећање привредних зона у складу са планским документима за потребе пословања и привреде	Проширење привредних површина у складу са планским документима	Град Чачак	ЈКП, ЈП, привредне организације, власници парцела	2014. година	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Проширене привредне зоне према усвојеним планским документима	* Континуирана привредна активност ** Могућност проширења постојећих капацитета и успостављање нових привредних активности

РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ЗОНА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање основе за развој Града Чачка кроз изградњу квалитетне инфраструктуре								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.3. Повећање изграђености и инфраструктурне опремљености у постојећим привредним зонама								
1.2.3.1. Увођење рационалнијег и ефикаснијег коришћења грађевинског земљишта у постојећим, посебно у већим, индустријским комплексима и локацијама, уз могућност пренамене и/или увођења мешовитог начина коришћења простора на делу комплекса *Садржано је у тачки 1.1.4.*	Ефикасно и рационално коришћење расположивих ресурса у привредним зонама	Град Чачак	Привредне организације, ЈКП и ЈП	Стална активност	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Успостављен механизам ефикаснијег и рационалнијег коришћења расположивих ресурса	* Извори финансирања ** Могућност примене модела на друге области
1.2.3.2. Унапређење понуде локација за смештај и изградњу МСП, задовољавајуће уређености/опремљености техничком инфраструктуром (од минималне до потпуне опремљености) у граду, појединим приградским насељима, центрима у мрежи насеља и другим насељима у којима се искаже интерес за развој производних и услужних делатности *Садржано је у тачки 1.1.4.*	Успостављање привлачних и инфраструктурно опремљених локација за обављање делатности МСП	Град Чачак	Привредне организације, ЈП, ЈКП, надлежне институције, грађевинска предузећа	Стална активност	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Успостављене локације привлачне за обављање делатности МСП	* Извори финансирања ** Могућност примене модела на друге области

РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ЗОНА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање основе за развој града Чачка кроз изградњу квалитетне инфраструктуре								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.4. Смањење свих врста терета који спречавају инвестиције у појединим деловима индустријске зоне, као и спречавање настанка нових терета								
1.2.4.1. Санација загађених индустријских локација.	Довођење загађених локација у стање погодно за употребу.	Град Чачак	Власници загађених индустријски локација, надлежне институције, заинтересована јавност, невладине организације	Стална активност	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Успостављен механизам санације индустријских локација	* Извори финансирања
1.2.4.2. Легализација бесправно изграђених објеката.	Спровођење поступка легализације бесправно изграђених објеката.	Град Чачак	Власници бесправно изграђених објеката, надлежне институције, заинтересована јавност	2012. године (препорука надлежног министарства)	-	Финансирају власници бесправно изграђених објеката	Легализовани бесправно изграђени објекти	Одрживост и мултипликација није меродавна
1.2.4.3. Једноставније урбанистичке процедуре за издавање потребне документације за изградњу привредних зона.	Израда и ажурирање водича за спровођење урбанистичких процедура за издавање планско – техничке документације за изградњу.	Град Чачак	ЈП, надлежне институције, заинтересована јавност	Стална активност	400 000 динара	Буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Поједностављена процедура прибављања потребне документације за изградњу привредних зона	Одрживост и мултипликација није меродавна

РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ЗОНА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање основе за развој Града Чачка кроз изградњу квалитетне инфраструктуре								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.5. Интензивирање процеса конверзије војне имовине у цивилне сврхе, у складу са плановима Министарства одбране								
1.2.5.1. Обезбеђење финансијских механизама за откуп војне имовине	Успостављање фонда којим ће се финансирати откуп војне имовине	Град Чачак	Војска Србије, ЈКП и ЈП, градске установе, заинтересована јавност	2012. година	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Основан фонд за откуп војне имовине	* Извори финансирања ** Могућност оснивања сличних фондова у другим областима
1.2.5.2. Откуп војне имовине од стране Града Чачка *(Садржана у тачки 1.5.1.)*	Откуп објеката који нису у функцији, а припадају Војсци Србије	Град Чачак	Војска Србије, ЈКП и ЈП, градске установе, заинтересована јавност	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Успостављен механизам откупа објеката који припадају Војсци Србије, а нису у функцији	Одрживост и мултипликација није меродавна
1.2.5.3. Уређење и пренамена војних комплекса	Промена намене војних комплекса на основу захтева Министарства одбране (Сектора за материјалне ресурсе) и договора локалне самоуправе и надлежног министарства	Град Чачак	Војска Србије, ЈКП и ЈП, градске установе, заинтересована јавност, привредни субјекти	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације средства привредних субјеката	Пренамена откупљених објеката у нове сврхе	* Извори финансирања ** Примена модела на друге области

2. РАЗВОЈ САОБРАЋАЈНЕ – КОМУНИКАЦИОНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

2.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

На територији Града Чачка изграђена је путна мрежа у дужини од око 500 км . Изградњом аутопута Београд – Чачак – Јужни Јадран, Чачак би се повезао са осталим већим центрима у региону и олакшао би се приступ већем тржишту. Чачак је удаљен од главног града, Београда, 144 km и повезан је са магистралним путем М22 (Ибарска магистрала), који се у предграђу Чачка, у месту Прељина, рачва на пут који води ка Краљеву и Новом Пазару, односно Баточини и Појатама (веза са К10) и пут који, поред Чачка и Ужица, води ка Црној Гори, а повезан је и са делом пута са Златибора који води за Босну и Херцеговину.

Најближа лука је београдска лука, удаљена 150 km.

Кроз Чачак пролази пружна мрежа у оквиру пруге Сталаћ–Пожега која повезује железничке правце Београда–Ниш–Софија и Београд–Бар. Железничка инфраструктура је унапређена реновирањем централне железничке станице у Чачку и електрификацијом пруге Чачак–Краљево.

У близини Чачка налази се аеродром Лађевци, за који је извршена промена намене из војног аеродрома у мешовити. Детаљи конверзије Војног аеродрома „Лађевци“ су мешовити, за карго летове је разрађен документ „Економско-саобраћајна студија оправданости конверзије Војног аеродрома Лађевци у мешовити“. Нешто ближе градском центру налази се аеродром у Прељини, смештен у близини привредних центара и државних путева I реда (М5, М22 и М23, планираних ауто-путева Е 763 и Е 761). Регистрован је као спортско-рекреативни аеродром.

Проблеми развоја саобраћајне инфраструктуре

Проблеме друмског саобраћаја можемо поделити према републичком, регионалном и локалном значају.

Посебна специфичност Града Чачка, када је у питању друмски саобраћај, јесте да коридор 10 мимоилази територију Чачка са местима приступа од 90 km до 140 km (Појате, Баточина М. Пожаревац, Београд) и да је то једна од кључних слабих тачака геостратешког положаја Града Чачка.

Када је реч о недостацима регионалних друмских праваца, истиче се као проблем неизграђена северна обилазница око Чачка, која би, уз постојећи кружни пут, обезбедила добро функционисање теретног и транзитног саобраћаја. Изградња северне обилазнице подразумева и изградњу новог моста преко Западне Мораве у смеру запада. Изградња новог моста би обезбедила бољу комуникацију између западних делова града раздвојених коритом реке Западне Мораве.

Проблеми локалног друмског саобраћаја могу се поделити у две категорије:

- Проблеми путне инфраструктуре,
- Недостатак инфраструктурних капацитета за стационарни саобраћај.

Изградња путне инфраструктуре разрађена је у планско-техничкој документацији ЈП Градац, док реализацију прате бројни проблеми административне, правне, имовинске и техничке природе. Поред изградње нових саобраћајница, потребно је одржавање постојећих, у складу са приоритетима и техничким условима.

Стационарни саобраћај захтева изградњу јавних паркинг гаража, у складу са планском документацијом града. Јавне гараже, као објекти за давање комуналне услуге паркирања возила, дефинисане важећим урбанистичким плановима, распоређене су на више локација у граду. Са друге стране, одлуком о привременим објектима могу се створити претпоставке за постављање монтажних паркиралишта, која би постојеће капацитете на одређеним локацијама удвостручиле. Свакако да треба очекивати да се овакав објекат најпре појави на простору најизраженијих потреба за паркирањем возила, а то је најужи центар града.

ОСНОВНА ИНФРАСТРУКТУРА
Саобраћајна (комуникациона) инфраструктура

2.2 ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: УСПОСТАВЉАЊЕ САОБРАЋАЈНЕ (КОМУНИКАЦИОНЕ) ИНФРАСТРУКТУРЕ КОЈА ОБЕЗБЕЂУЈЕ КЉУЧНЕ УСЛОВЕ ЗА УБРЗАН, НЕОМЕТАН, ОДРЖИВ И УКУПАН РАЗВОЈ

Саобраћајна инфраструктура је потреба која постоји у свим сегментима друштва и на целокупној територију Града Чачка,а представља основ за општи развој. Примарни развој саобраћајне инфраструктуре односи се на изградњу путних и железничких праваца свих категорија.

САОБРАЋАЈНА (КОМУНИКАЦИОНА) ИНФРАСТРУКТУРА				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и предпоставке**
2.2.1. Подизање квалитета саобраћајних услуга развојем саобраћајне инфраструктуре највише категорије, која делом пролази кроз територију Града Чачка или значајно утиче на геостратешку позицију града	2.2.1.1. Изградњом аутопута Београд – Јужни Јадран 2.2.1.2. Изградњом аутопута Појате – Прељина 2.1.1.3. Изградњом аутопута Баточина – Крагујевац – Кнић; веза са ауто-путним правцем Појате – Прељина 2.2.1.4. Развој цивилне функције аеродрома Морава у Лађевцима	– број возила у транзитном саобраћају кроз Чачак – бржи проток друмског саобраћаја до главног града, аеродрома, луке, граничних прелаза... – број нових привредних субјеката на територији града	– евиденција саобраћаја на аутопуту – пројекти саобраћајница – извод из Агенције за привредне регистре Републике Србије	– недостатак финансијских средства – недостатак планско-техничке документације – политичка нестабилност – нерешени имовинско-правни односи
2.2.2. Јачање веза друмског и железничког саобраћаја на регионалном нивоу	2.2.2.1. Припремањем и израдом планско-техничке документације за изградњу северне обилазнице око Чачка 2.2.2.2. Изградња саобраћајница 2.2.2.3. Модернизација железнице (пруге Сталаћ – Пожега) и повезивање локалним друмским саобраћајем са гравитирајућим насељима	– растерећење друмског саобраћаја у градском језгру – број возила у транзитном саобраћају кроз Чачак – боља саобраћајна повезаност западних делова града раздвојених коритом реке Западне Мораве	– извештаји саобраћајне полиције – студије – резултати бројања саобраћаја – анкете грађана	– недостатак финансијских средства – недостатак планско-техничке документације – политичка нестабилност – нерешени имовинско-правни односи
2.2.3. Унапређење стандарда грађана развојем локалне собраћајне инфраструктуре	2.2.3.1. Припремањем и израдом планско-техничке документације за целокупно подручје Чачка 2.2.3.2. Изградња нових и одржавање постојећих саобраћајница 2.2.3.3. Изградња објеката стационарног саобраћаја	– ниво задовољстава грађана – покривеност комплетне територије Чачка адекватним саобраћајницама – број паркинг места у најужем центру града	– анкете грађана – документација надлежних институција	– недостатак финансијских средства – недостатак планско-техничке документације – нерешени имовинско-правни односи

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Успостављање саобраћајне (комуникационе) инфраструктуре која обезбеђује кључне услове за убрзан, неометан, одржив и укупан развој								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.1. Подизање квалитета саобраћајних услуга развојем саобраћајне инфраструктуре највише категорије која делом пролази кроз територију Града Чачка или значајно утиче на геостратешку позицију града.								
2.2.1.1. Изградња аутопута Београд – Јужни Јадран.	Успостављање путног правца реда аутопута који је делимично на територији Града Чачка	Републичке надлежне институције	ЈП Путеви Србије	-	-	Републички фонд, концесије, итд.	Изграђен аутопут Београд – Јужни Јадран	* Извори финансирања ** Економски ефекти
2.2.1.2. Изградња аутопута Појате – Прељина	Успостављање путног правца реда аутопута који је делимично на територији Града Чачка	Републичке надлежне институције	ЈП Путеви Србије	-	-	Републички фонд, концесије, итд.	Изграђен аутопут Појате – Прељина	* Извори финансирања ** Економски ефекти
2.2.1.3. Изградња аутопута Баточина – Крагујевац – Кнић и веза са ауто-путним правцем Појате – Прељина.	Успостављање путног правца реда аутопута који је делимично на територији Града Чачка	Републичке надлежне институције	ЈП Путеви Србије	-	-	Републички фонд, концесије, итд.	Изграђен аутопут Баточина – Прељина	* Извори финансирања ** Економски ефекти
2.2.1.4. Развој цивилне функције аеродрома „Морава“ у Лађевцима.	Развој путничког саобраћаја, развој карго саобраћаја. развој пратећих садржаја, логистике, итд., развој путних веза са локалним самоуправама	Република Србија	Директорат за цивилни саобраћај, градови и општине који гравитирају аеродрому, аеродром у Београду	2012 – 2020.	Без тренутне процене	Буџет Републике Србије, концесије, донаторска средства, итд.	Развијен цивилни авиосаобраћај на аеродрому „Морава“ у Лађевцима	* Извори финансирања ** Економски ефекти

САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Успостављање саобраћајне (комуникационе) инфраструктуре која обезбеђује кључне услове за убрзан, неометан, одржив и укупан развој								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.2. Јачање веза друмског и железничког саобраћаја на регионалном нивоу								
2.2.2.1. Припремање и израда планско-техничке документације за изградњу северне обилазнице око Чачка	Изградња североисточног магистралног прстена	Град Чачак	ЈП	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	У изградњи североисточни магистрални прстен	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Економски ефекти
2.2.2.2. Изградња саобраћајнице – улице бр. 10	Завршетак изградње улице број 10	Град Чачак	ЈП	– четири године	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Изграђена улица број 10	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Економски ефекти
2.2.2.3. Модернизација железнице (пруге Сталаћ – Пожега) и повезивање локалним друмским саобраћајем са гравитирајућим насељима	Извођење потребних радова како би железничка пруга Сталаћ – Пожега задовољила потребе ефикасног превоза путника и робе	ЈП Железнице Србије	Град Чачак и други градови и општине које гравитирају ка наведеној железничкој прузи	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Модернизована железничка пруга Сталаћ – Пожега	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Економски ефекти

САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Успостављање саобраћајне (комуникационе) инфраструктуре која обезбеђује кључне услове за убрзан, неометан, одржив и укупан развој								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.3. Унапређење стандарда грађана развојем локалне саобраћајне инфраструктуре								
2.2.3.1. Припремање и израда планско-техничке документације за целокупно подручје Чачка	Припремање плана изградње путне инфраструктуре на градском, приградском и сеоском подручју Чачка	Град Чачак	ЈКП, ЈП, заинтересована јавност,	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Успостављен механизам издрадње путева на целокупном подручју Чачка	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Примена модела на друге области
2.2.3.2. Изградња нових и одржавање постојећих саобраћајница	Реализација пројеката изградње путева, у складу са планом и пројектном документацијом	Град Чачак	ЈКП, ЈП, заинтересована јавност,	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Изграђени путеви предвиђени планско-техничком документацијом	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Примена модела на друге области
2.2.3.3. Изградња објеката стационарног саобраћаја	Стационарни саобраћај захтева изградњу јавних паркинг гаража, у складу са планском документацијом града	Град Чачак	Град Чачак	– пет година	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Изграђени објекти стационарног саобраћаја	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Економски ефекти

3. РАЗВОЈ КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

3.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА; ПРЕГЛЕД ПРОБЛЕМА

Водоснабдевање

Град Чачак се до 1993. год., до пуштања у рад система „Рзав“, снабдевао се водом из 2 изворишта и 86 локалних сеоских водовода.

У Граду Чачку постоји 30 резервоара у систему „Рзав“, од којих су најзначајнији Љубић (запремине 8.000 m^3) и Бељина (5.000 m^3); као и више локалних сеоских резервоара. Тренутно је прикључено цело градско и приградско подручје и велики део сеоског подручја, око 23 000 водомера укупно. Изградњом акумулације Сврачково, када ће Чачак добити 1200 l/s, створиће се услови за прикључење свих сеоских подсистема, односно покривање целокупне територије Чачка.

Фекална канализација

Канализациона мрежа градског насеља Чачка је изведена по сепарационом систему. Фекална канализација се састоји од 5 примарних и 4 секундарна колектора и испушта се у Западну Мораву низводно од града без икаквог претходног пречишћавања. Постоје 7 црпних станица са потпуним и правовременим препумпавањем. Тренутно је 80% становништва прикључено на градску канализациону мрежу. Укупна дужина изграђене фекалне канализације је око 350 km.

Атмосферска канализација

Атмосферска канализација је рађена последњих 40 год. са аспекта рационалног функционисања објеката, као и одбране и заштите од елементарних непогода. Одвођење атмосферских вода градске и приградских зона је решено са 14 главних одводника, од којих се 11 излива у Западну Мораву, по 1 у Атеничку реку и Лупњачу , док се 1 разлива по природном терену. Градски систем атмосферске канализације покрива око 60 % урбанизоване територије градског насеља Чачка.

Сеоска и приградска насеља немају канализационе системе, па је при већим падавинама на асфалтираним путевима знатна количина атмосферских вода, као што је приметно и изливање бујичних токова.

Због стрмог терена на падинама Јелице, приметна је површинска ерозија тла у виду засипања земљаним материјалом обилазнице око Чачка. Дуж обилазнице не постоји ободни канал који би воде са брда усмерио ка Лупњачи и Лозничкој реци.

Изливи атмосферских колектора у Западну Мораву су постављени релативно ниско, па се истицање врши под утицајем промене нивоа воде у реци.

Напуштене животиње на територији града Чачка

Један од водећих комуналних проблема Града Чачка је велики број напуштених животиња, првенствено паса и мачака. Садашње стање решавања проблема је неодрживо и

незадовољавајуће. Досадашњи начин уклањања животиња са улица, упркос великим напорима, није дао очекиване разултате. Број луталица у одређеним периодима повећавао се због разних узрока: обавезна вакцинација против беснила, штењење керуша, немогућност даљег држања, храњења.

Проблеми развоја комуналне инфраструктуре:

3.1.1. Недостатак потребне акумулације воде и непокривеност целокупне територије града водоводном мрежом.

3.1.2. Недостаци канализационе инфраструктуре који подразумевају непотпуну мрежу и непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода.

3.1.3. Проблеми комуналног отпада који се огледају кроз:

- недостатак постројења за прераду отпада биолошког порекла,
- лоше стање градске депоније у Прелићима и сметлишта у двориштима привредних субјеката и
- недостатак трансфер станице за комунални чврсти отпад у склопу Регионалног система депоновања отпада Дубоко.

3.1.4. Недостатак прихватилишта за напуштене животиње.

3.2 ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ОБЕЗБЕЂЕЊЕ КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ КАО УСЛОВ УКУПНОГ РАЗВОЈА УЗ ИСТОВРЕМЕНУ ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПОВЕЋАЊА ЖИВОТНОГ СТАНДАРДА

Комуналне делатности града су од виталног значаја за укупни развој и обухватају све активности и одговорности које су дефинисане законом. Подразумевају производњу и испоруку комуналних производа и пружање комуналних услуга, који су незамењив услов живота и рада грађана и других субјеката на одређеном подручју.

КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и предпоставке**
3.2.1 Сигурно снадбевање водом целе територије Чачака	3.2.1.1 Ширење мреже водоснадбевања на нове подсистеме 3.2.1.2 Побољшање сопственог изворишта и доградња алтернативних система водоснабевања 3.2.1.3 Доградња система за даљински надзор и управљање водоводним и канализационим системима 3.2.1.4 Изградња објекта „Брана и акумулација Ариље–профил Сврачково“	– дужина изграђене и реновиране водоводне мреже – функционисање система даљинског надзора и управљања водоводним и канализационим системима – повећање капацитета система за водоснадбевање Рзав – број нових опитно-експлоатационих бунара на територији Чачка	– извештаји о реализованим активностима – техничка документација – континуирана испорука воде потрошачима током целе године уз редовне контроле квалитета исправности воде.	– изградња подсистема се финансира средствима града и становника села тако да прилив истих условљава и динамику извођења радова – нерешени имовинско-правни односи – недостатак квалитетних катастарских подлога – компликована законска процедура
3.2.2 Заштита животне средине кроз успостављање одрживог система за пречишћавање отпадних вода	3.2.2.1 Израда потребне документације као основе за изградњу постројења. У њу спадају: катастар загађивача, мастер план, студија изводљивости... 3.2.2.2 Комплетирање канализационе мреже отпадних вода 3.2.2.3 Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода	– квалитет реципијената отпадних вода – количине третиране отпадне воде – ефикасност постројења – количина и квалитет секундарног муља	– извештаји Завода за јавно здравље – планско-техничка документација – годишњи извештаји и документација ЈКП Водовод	– недостатак финансијских средстава – организационо финансијски проблеми – политичка воља
3.2.3 Изградња инфраструктурних капацитета за коришћење комуналног отпада и расположивих природних ресурса у служби развоја локалне економије.	3.2.3.1 Израда и реализација пројекта за изградњу постројења за прераду отпада биолошког порекла 3.2.3.2 Изградња трансфер станице за третман комуналног чврстог отпада у Чачку, као део регионалног система депоновања комуналног отпада Дубоко 3.2.3.2 Чишћење и ремедијација градске депоније у Прелићима и прерада депонованог комуналног отпада	– количине третираног отпада биолошког порекла – капацитети изграђеног био-гас постројења – број и функционалност изграђених објеката – тренд депонијског гаса	– Годишњи извештај ЈКП „Комуналац“ о селектованом отпаду – техничка документација постројења	– недостатак финансијских средстава – спора примена законске регулативе – законска регулатива – обезбеђивање планско-техничке документације

3.2.4. Контрола и смањење популације напуштених животиња на територији Града Чачка	3.2.4.1. Изградња прихватилишта за псе и мачке луталице 3.2.4.2. Унапређење рада постојеће службе за рад у прихватилишту и зоохигијенске службе 3.2.4.3. Информисање и едукација грађана 3.2.4.4.Масовни третман паса и мачака луталица	– повећање социјалне безбедности – поправљање хигијенског, естетског и здравственог стања у граду – унапређење хуманог односа према напуштеним животињама	– извештаји ЈКП „Комуналац“ Чачак – извештаји Ветеринарске станице Чачак	– недостатак финансијских средстава

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђење комуналне инфраструктуре као услов укупног развоја уз истовремену заштиту животне средине и повећања животног стандарда								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.1. Сигурно снадбевање водом целе територије Чачака								
3.2.1.1. Ширење мреже водоснадбевања на нове подсистеме	Изградња цевовода и подсистема за водоснабевање на подручју месних заједница: Мрчајевци, Заблаће, Миоковци, Мојсиње, Доња Трепча, Остра, Видова, Рошци, Горња Горевница, Вранићи, Милићевци, Соколићи, Парменац, Паковраће, Бељина, Придворица, Рићаге, Међувршје, Атеница, Горичани, Коњевићи, Катрга	Град Чачак	ЈКП Водовод, месне заједнице, предузећа за пројектовање, предузећа за извођење радова	Стална активност	500 000 000 динара	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, средстав корисника потрошача	Прикључено у крајњој фази 13 700 домаћинстава	* Финансијска средства на свим нивоима власти
3.2.1.2. Побољшање сопственог изворишта и доградња алтернативних система водоснабевања	Изградња истражно-експлоатационог бунара на изворштима Пријевор – Парменац и изградња бунара Кукићи и цевовода од резервоара Р–Липница, за Заблаће, Јежевицу, Липницу и део Слатине	Град Чачак	ЈКП Водовод, месне заједнице, предузећа за пројектовање, предузећа за извођење радова	Две године	35 000 000 динара	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Прикључено у крајњој фази 4 000 становника	* Финансијска средства на свим нивоима власти
3.2.1.3. Доградња система за даљински надзор и управљање водоводним и канализационим	Увођење даљинског очитавања водомера подразумева неколико припремних радњи: замена стакла на постојећим водомерима; уградња	ЈКП Водовод	Град Чачак,	-	1,2 милиона евра	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Спремни водомери за даљинско очитавање и успостављена веза за око 23 000 водомера	* Финансијска средства на свим нивоима власти

системима	индикатора у сваки водомер;трасирање и пренос података до командног места							
3.2.1.4. Изградња објекта „Брана и акумулација Ариље–профил Сврачково“	Изградња објекта од значаја за Републику„Брана и акумулација Ариље–профил Сврачково“ у циљу обезбеђења довољне количине воде са система Рзав постојећим и будућим корисницима	ЈП Рзав	Град Чачак, Привредна организације, ЈП, ЈКП, надлежне институције, грађевинска предузећа	До 2015. године	6.234.360.000,00 динара 1Е=105 дин.	Буџет Републике Србије и буџети оснивача	Поуздано и квалитетно снабдевање водом за пиће постојећих и потенцијалних корисника водосистема Рзав	* Политика цене воде, доследно спровођење донетих одлука на свим нивоима мериторних структура ** Потребе хидроенергетике, оплемињавање малих вода, ублажавање поплавних таласа, повезивање регионалних систама за водоснабдевање на територији Републике Србије, поузданост водоснабдевања корисника који су умрежени у регионалне системе

КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђење комуналне инфраструктуре као услов укупног развоја уз истовремену заштиту животне средине и повећања животног стандарда								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.2. Заштита животне средине кроз успостављање одрживог система за пречишћавање отпадних вода								
3.2.2.1. Израда потребне документације као основ за изградњу постројења. У шта спадају: катастар загађивача, мастер план, студија изводљивости...	Израда документације представља основну активност и одређује потребе и капацитета постројења за пречишћавање отпадних вода.	Град Чачак	ЈКП Водовод, надлежне институције, универзитети, институти	-	-	Буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Припремљена потребна документација за изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Примена модела на друге области
3.2.2.2. Комплетирање канализационе мреже отпадних вода	Изградња фекалне канализације у сеоским насељима Виљуша и Балуга. У току је израда пројекта за око 600 домаћинстава. Укупна дужина будућег цевовода је око 36 km. Улив канализације је предвиђен на	Град Чачак	ЈКП Водовод	-	180 000 000 динара	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, средства корисника потрошача	Заштита водотока Западне Мораве и уопште животне средине, обухваћено око 1500 домаћинстава; примена европских стандарда о заштити животне средине	* Редовно одржавање и чишћење канализације

	будуће постројење за пречишћавање отпадних вода у Заблаћу.							
3.2.2.3. Изградња постројења за пречишћавање отпадних вод	Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода треба да реши неколико проблема: повећане количине загађујућих материја у водотоцима и акумулацијама, велико оптерећење бактеријама фекалног порекла, високе количине укупних масти и уља, повишене вредности фенола, велика оптерећеност органским материјама. Одређена је локација за постројење на месту излива градске канализације, на око 4 km низводно од железничког моста у Чачку према „Генералном пројекту одвођења употребљених (фекалних) вода Чачка", „Енергопројект–Хидроинжењеринг"–Београд, 1999.године.	Град Чачак	ЈКП Водовод	-	18 милиона евра	Буџет Републике Србије,буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Заштита водотока Западне Мораве и уопште животне средине, обухваћено око 100 000 становника; примена европских стандарда о заштити животне средине	* Финансијска средства на свим нивоима власти

КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђење комуналне инфраструктуре као услов укупног развоја уз истовремену заштиту животне средине и повећања животног стандарда								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.3. Изградња инфраструктурних капацитета за коришћење комуналног отпада и расположивих природних ресурса у служби развоја локалне економије.								
3.2.3.1. Израда и реализација пројекта за изградњу постројења за прераду отпада биолошког порекла	У марту 2010. године урађена је Предстудија изводљивости за прераду отпада биолошког порекла на територији Чачка, у којој су исказане могућности изградње постројења;следи	Град Чачак	ЈКП Комуналац, ЈКП Моравац надлежне институције, инвеститори	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Изграђено постројење за пречишћавање отпадних вода	* Финансијска средства на свим нивоима власти. ** Примена модела на друге области

	пројектовање и изградња постројења.							
3.2.3.2. Изградња трансфер станице за третман комуналног чврстог отпада у Чачку, као део регионалног система депоновања комуналног отпада Дубоко	-	Град Чачак	ЈКП Комуналац, ЈКП Дубоко	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Изграђена трансвер станица за третман комуналног чврстог отпада у Чачку	* Финансијска средства на свим нивоима власти. ** Примена модела на друге области
3.2.3.3. Чишћење и ремедијација градске депоније у Прелићима и прерада депонованог комуналног отпада	Градска депонија се простире на 245995 $м^2$ и заузима запремину од 2 213 955 $м^3$, капацитети депоније су испуњени. Чишћем депоније обезбеђује се сировина за рециклажне центре и ослобађа се простор за усељење погона ЈКП на подручју депоније.	Град Чачак	ЈКП, ЈП, надлежне институције, заинтересована јавност	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Успостављена процедура чишћења градске депоније у Прелићима и прерада депонованог комуналног отпада	* Финансијска средства на свим нивоима власти. ** Примена модела на друге области

КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђење комуналне инфраструктуре као услов укупног развоја уз истовремену заштиту животне средине и повећања животног стандарда								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.4. Контрола и смањење популације напуштених животиња на територији Града Чачка								
3.2.4.1. Изградња прихватилишта за псе и мачке луталице	Прихватилишта подразумевају одабир најбоље локације, која је инфраструктурно опремљена (вода, струја, пут, канализација и друго), затим израду пројектно-техничке документације за изградњу прихватилишта, набавку свих дозвола за изградњу и, на крају, добијање употребне дозволе за рад, као и дозволе од стране надлежног министарства	ЈКП „Комуналац“	Град Чачак, надлежне инспекцијске службе, ветеринарска служба	2012. година	3 000 000 динара	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Изграђено прихватилиште за псе и мачке луталице	* Задовољни грађани ** Мултипликација је могућа на друге градове и општине
3.2.4.2. Унапређење рада постојеће службе за рад у прихватилишту и зоохигијенске службе	Служба треба да обавља све потребне послове око хватања и збрињавања напуштених животиња у прихватилишту, а на основу уговора закљученог између Града Чачка и ЈКП „Комуналац"	ЈКП „Комуналац“	Град Чачак, надлежне инспекцијске службе, Ветеринарска служба, ЈКП	2012. година	500 000 динара	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Успостављена служба за рад у прихватилишту и зоохигијенске службе	* Задовољни грађани ** Мултипликација је могућа на друге градове и општине
3.2.4.3. Информисање и едукација грађана	Образовање и информисање власника животиња, као и грађана, о особинама и потребама животиња, сопственим мотивима држања животиња, и законским обавезама власника животиња	ЈКП „Комуналац“, Ветеринарска служба	Град Чачак, надлежне инспекцијске службе, медији, заинтересована јавност	Трајна активност	500 000 динара	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Формиран начин информисања грађана о напуштеним животињама	* Задовољни грађани ** Мултипликација је могућа на друге градове и општине
3.2.4.4.Масовни третман паса и мачака луталица	Регистрација и обележавање свих кућних љубимаца као превентивна мера, којом је олакшан надзор над њиховим кретањем. Примена других мера према напуштеним псима и мачкама као што су: – стерилизација, – удомљавање, – ЦНР програм, – еутаназија,	Ветеринарска служба	Град Чачак, ЈКП „Комуналац“, надлежне инспекцијске службе	2012 – 2015. година	1 000 000 динара	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Остварен масовни третман паса и мачака луталица	* Задовољни грађани ** Мултипликација је могућа на друге градове и општине

	– друго							

4. РАЗВОЈ ЕНЕРГЕТСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

4.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Град Чачак је, када је енергетски биланс у питању, у веома пасивном положају. Ова констатација је базирана на потенцијалу „класичних извора енергије", а то су фосилна горива. На територији града не постоје значајна налазишта квалитетних горива, осим угља ниског квалитета, па је исплативост експлоатације дискутабилна. Подручје Чачка је релативно сиромашно шумама и дрво као енергент не може имати значајан удео. У претходној деценији је, на основу Плана гасификације и Плана топлификације, уведен гас, као доминантан енергент у домаћинства и привреду. Међутим, веома брзо, током 2007. године ситуација са гасом је почела да се компликује у целом региону, па и код нас.

У том смислу, у претходне четири године у Чачку су почеле да се одигравају различите квалитативно нове активности, које ће у наредном периоду као резултат имати конкретне значајне пројекте у области енергетске ефикасности и коришћењу алтернативних извора енергије. Град Чачак је приступио асоцијацији енергетских градова и општина Европе – ENERGY CITIES и оснивач је Мреже нулте емисије у Србији. Паралелно се уводи систем интегрисаног управљња отпадом, у оквиру кога се део отпада користи као секундарно гориво. Урађене су две студије: Хидрогеолошка студија и Предстудија изводљивости за изградњу постројења за прераду отпада биолошког порекла. Осим тога, реализован је пилот пројекат – уградње соларних панела на кров једне средње школе и два обданишта са циљем испитивања оправданости улагања у соларну енергију у нашим климатским и социо-економским условима. Према извршеним анализама, Град Чачак може побољшати енергетски биланс повећањем енергетске ефикасности у зградарству, саобраћају и привреди и у приступу енергији из обновљивих извора (биомаса, соларна енергија, хидроенергија и геотермална енергија).

Проблеми развоја енергетске инфраструктуре:

4.1.1. Енергетска неефикасност, која се огледа кроз губитке енергије на вреловодној – топловодној мрежи из разлога дотрајалости и поддимензионисаности мреже. Губици представљају око 25% од укупне произведене топлотне енергије због слабог квалитета цеви, слабе и недовољне изолације. Ово стање изискује високе трошкове одржавања и смањену способност снадбевања топлотном енергијом у ширем смислу (прекид у снадбевању и посебну немогућност прикључивања нових корисника).

4.1.2. Постојање старих мазутних котларница у систему даљинског грејања града, што узрокује низак степен искоришћења у производњи топлотне енергије и негативан утицај на животну средину.

Поред проблема старих котларница у систему даљинског грејања, исти проблем постоји у многим установама и школама на територији Града Чачка, које се снабдевају из сопственог

извора топлоте. За стара енергетска постројења могуће је извршити конверзију у постројења која као енергент користе обновљиве изворе енергије. Конверзија се првенствено односи на постројења на угаљ која могу користити био-масу као енергент. Развојем и применом техничко-технолошких решења може се поправити стање и других енергетских постројења.

4.1.3. Електроенергетски разводи, нарочито у ужим градским зонама, због великог учешћа ваздушних водова отежавају несметано планско уређење јавних површина. Поред тога, нису у потпуности примењене мере ефикаснијег коришћења електричне енергије (нпр.јавна расвета, оптимизација потрошње, коришћење савремених и ефикасних апарата и уређаја и слично), што је детаљније разрађено у делу Заштита животне средине.

4.2 ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: СТВАРАЊЕ УСЛОВА ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ ПРОЦЕСА СМАЊЕЊА ЕНЕРГЕТСКЕ ЗАВИСНОСТИ КРОЗ ПОВЕЋАЊЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ И ПРИСТУП ОБНОВЉИВИМ ИЗВОРИМА ЕНЕРГИЈЕ

Снадбевање грађана топлотном енергијом се издваја из комуналних делатности као посабна област због значајног економског и еколошког утицаја на становнике Града Чачка. Разрадом развојне области обухваћена је производња, пренос и потрошња топлотне енергије, као и планирани пројекти енергетске инфраструктуре других облика енергије.

ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
4.2.1. Побољшање енергетске ефикасности како би се смањила потрошња енергије, смањила увозна зависност, ублажио негативан утицај сектора енергетике на животну средину, повећала конкурентност индустрије и поправио стандард грађана	4.2.1.1. Смањивање губитака енергије на вреловодној и топловодној мрежи 4.2.1.2. Повезивање свих топлотних извора и топлотних подстаница у један диспечерски центар. 4.2.1.3. Примена система мерења потрошње топлотне енергије код крајњих корисника 4.2.1.4. Термовизијско снимање целог подручја града Чачка	– количина утрошених енергената током грејне сезоне – цена топлотне енергије у домаћинствима – квалитет грејања пословно-стамбених простора	– годишњи извештаји – градске одлуке – анкете грађана	– недостатак финансијских средстава – недостатак планско-техничке документације – нерешени имовинско-правни односи – недостатак законске регулативе
4.2.2. Подстицање рационалног коришћења природних ресурса, применом обновљивих извора енергије	4.2.2.1. Развој производње био-масе као енергента 4.2.2.2. Обезбеђење капацитета за припремање енергената из обновљивих извора енергије 4.2.2.3. Развој и примена конверзије енергетских постројења са фосилних горива на био-масу	– број конвертованих енергетских постројења – количина биомасе употребљене као енергент	– техничка документација – евиденција о потрошњи енергената	– неразвијена масовна производња биомасе као енергента – недостатак законске регулативе
4.2.3. Успостављање одрживог система развоја електродистрибутвне градске мреже и других ваздушних водова	4.2.3.1. Доношење градске одлуке о уређењу надземних инсталација 4.2.3.2. Израда пројекта реконструкције и реализација 4.2.3.3. Развој катастра инсталција у форми функционалног информатичког система	– дужина уклоњених ваздушних водова. – величина слободних јавних површина на којима је могуће урбанистичко уређење	– техничка документација	– недостатак финансијских средстава – политичка нестабилност

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Стварање услова за успостављање процеса смањења енергетске зависности кроз повећање енергетске ефикасности и приступ обновљивим изворима енергије								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.1. Побољшање енергетске ефикасности како би се смањила потрошња енергије, смањила увозна зависност, ублажио негативан утицај сектора енергетике на животну средину, повећала конкурентност индустрије и поправио стандард грађана								
4.2.1.1. Смањивање губитака енергије на вреловодној и топловодној мрежи	Губици на системима грајања града су око 20 % (око 17.250 MWh). То су високи губици и тежимо да их сведемо у оквире испод 10 % (европски стандарди). Сагледавањем стања вреловодно топловодне мреже система грејања града, сачињени су детаљни подаци о свакој деоници која је дотрајала и има повећане губитке. Урађен је план замене, при чему је узето у обзир и проширивање капацитета грејања према новим корисницима колективног смештаја.	ЈКП „Чачак“	Град Чачак, надлежне институције, финансијске институције	До 2014. године	3 200 000 евра	Буџет Града Чачка, буџет ЈКП „Чачак“, пројектно финансирање, донације	Смањење губитака на вреловодно-топловодној мрежи за око 12 % и потпуно елиминисање губитака грејног флуида кроз истицање због дотрајале мреже	* Финансијска средства на свим нивоима власти
4.2.1.2. Повезивање свих топлотних извора и топлотних подстаница у један диспечерски центар	ЈКП „Чачак“ тренутно располаже са 9 топлотних извора (5 су већих и 4 мање котларнице) и 265 топлотних подстаница (210 у колективном смештају и 55 у приватним кућама). Повезивањем свих топлотних извора и топлотних подстаница у један диспечерски центар стварају се услови за даљински надзор и управљање из једног диспечерског центра. Тиме се врши потпуна оптимизација производње и дистрибуције топлотне енергије од извора до подстаница и управљање целим процесом.	ЈКП „Чачак“	Град Чачак	До 2014. године	300 000 евра	Буџет Града Чачка, буџет ЈКП „Чачак“, донације	Оптимизација производње и дистрибуције топлоте; контролисати све параметре грејања, чиме ће се остварити уштеде (смањити губици) и оптимирати број извршилаца на терену	* Финансијска средства на свим нивоима власти
4.2.1.3. Примена система мерења потрошње топлотне енергије код крајњих корисника	Примена тарифног система, где ће се топлотна енергија наплаћивати према утрошку је основа за остваривање енергетске ефикасности и рационалног коришћења топлотне енергије код крајњих	ЈКП „Чачак“	Град Чачак	Стална активност	-	Буџет Града Чачка, буџет ЈКП „Чачак“, пројектно финансирање, донације	Успостављен систем мерења потрошње топлотне енергије код крајњих корисника	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Примена модела на друге области

	корисника.							
4.2.1.4. Термовизијско снимање целог подручја Града Чачка	Снимање термовизијским камерама целог подручја Града Чачка, треба да се спроведе у одређеном временском периоду. Овакав снимак ће дати прегледну слику стања губитака топлотне енергије, како на систему за снадбевање, тако и код крајњих потрошача.	ЈКП „Чачак“	Град Чачак	-	-	Буџет Града Чачка, буџет ЈКП „Чачак“, пројектно финансирање, донације	Извршено термовизијско снимање целог подручја града Чачка	Одрживост и мултипликација нису меродавне

ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Стварање услова за успостављање процеса смањења енергетске зависности кроз повећање енергетске ефикасности и приступ обновљивим изворима енергије								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.2. Подстицање рационалног коришћења природних ресурса, применом обновљивих извора енергије								
4.2.2.1. Развој производње био-масе као енергента	Гајење брзорастућих биљних култура које могу да обезбеде био-масу одговарајуће енергетске вредности	Град Чачак	ЈКП, ЈП, надлежне институције, пољопривредна газдинства	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Развијен поступак производње био-масе као енергента	* Употреба био-масе као енергента ** Примена модела на друге области
4.2.2.2. Обезбеђење капацитета за припремање енергената из обновљивих извора енергије	– изградња објеката и техничко опремање одговарајућом опремом, за прераду био-масе као енергента – обезбеђење капацитета за коришћење соларне и геотермалне енергије	Град Чачак	ЈКП, ЈП, надлежне институције, инвеститори	-	-	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	Обезбеђени капацитети за припремање енергената из обновљивих извора енергије	* Употреба био-масе као енергента ** Примена модела на друге области
4.2.2.3. Развој и примена конверзије енергетских постројења са фосилних горива на био-масу	– постојећа постројења за снадбевање топлотном енергијом(пројектована за рад на чврста фосилна горива)се пројектују за рад на био-масу	Град Чачак	ЈКП, ЈП, надлежне институције, инвеститори	-	-	Буџет Града Чачка, буџет ЈКП „Чачак“, пројектно финансирање, донације	Извршена конверзија енергетских постројења са фосилних горива на био-масу	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Примена модела на друге области

ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Стварање услова за успостављање процеса смањења енергетске зависности кроз повећање енергетске ефикасности и приступ обновљивим изворима енергије								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.3. Успостављање одрживог система развоја електродистрибутивне градске мреже и других ваздушних водова								
4.2.3.1. Доношење градске одлуке о уређењу надземних инсталација	-	-	-	-	-	-	Донешена одлука о уређењу надземних инсталација	* - ** -
4.2.3.2. Израда пројекта реконструкције надземних инсталација и реализација пројекта	-	-	-	-	-	-	Урађен пројекат реконструкције надземних инсталација и остварена реализација пројекта	* - ** -
4.2.3.3. Развој катастра инсталација у форми функционалног	Формирање електронске базе података како би се постигла већа ефикасност и једноставнији начин	ЈП „Градац“	Град Чачак, надлежне институције, заинтересована	Стална активност	3 000 000 динара	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, пројектно финансирање,	Обезбеђени капацитети за припремање енергената из обновљивих извора	* Обезбеђење континуитета у раду, константна едукација о одржавању и

информатичког система	добијања потребних информација од стране грађана, као и могућност сарадње и размене информација међу предузећима у граду и другим општинама и градовима		јавност			донације	енергије	унапређењу електронске базе ** Примена модела у свим деловима уређења простора

5. РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРНИХ ОБЈЕКАТА КУЛТУРЕ

5.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА

Градска библиотека поседује укупно 670 m^2 простора, на две физички одвојене локације – Дом културе и зграда у улици Господар Јованова, бр.6. Према подацима Народне библиотеке Србије, само Пирот од 27 матичних библиотека Србије има мање библиотечког простора на хиљаду становника. Надзорна комисија Народне библиотеке Србије, која је у 2010. години спровела редован надзор рада Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис“, у свом извештају навела је да је неадекватан и мали простор којим Библиотека у Чачку располаже највећи проблем у раду установе.

ГРАДСКО ПОЗОРИШТЕ

Позоришне представе се организују у објекту Дома културе у позоришној сали која је једини адекватан простор за одржавање представа у Чачку. Проблем који утиче на развој позоришне уметности у Чачку је непостојање градског позоришта и непостојање грађевинских објеката потребних за функционисање градског позоришта.

БИОСКОПИ

Град Чачак је располагао са два биоскопа, од којих данас један делимично испуњава захтеве пројекције филмова, који се све више увећавају. Интересовање за биоскопске пројекције постоји и потврђује се чињеницом да становници одлазе у друге градове како би одгледали филм у биоскопу. У складу са бројем потенцијалних корисника, недостаје „cineplex“, комплекс биоскопских сала са свим садржајима које треба да испуни објекат те врсте и са највишим квалитетом техничког решења.

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

Ликовна уметност, као и сродне уметничке области, немају довољно опредељених локација намењених за изложбе уметничких радова. Изложбе се организују у просторијама „Дома културе“ и просторијама „Уметничке галерије Надежда Петровић“. Недостатак сликарског павиљона је један од најзначајнијих инфраструктурних проблема развоја ликовне уметности у Чачку. Повољна локација за изградњу сликарског павиљона је мост бр. 10 (средишњи део моста, некадашњи железнички мост). Поред наведеног истиче се и недостатак својеврсног туристичко-уметничког производа града, што би могла да буде улица са сликарским атељеима.

ДРУШТВЕНО–КУЛТУРНИ ЖИВОТ ИЗВАН ГРАДСКЕ СРЕДИНЕ

Већина чачанских села поседује објекте који су били у функцији домова културе, који су представљали место окупљања становништва и организовања друштвено-културних догађаја. Данас се друштвено културни живот становника чачанских села и приградских насеља одвија слободно и најчешће зависи од иницијативе појединаца, мештана села или месних заједница. Наведено указује на недовољно развијен друштвено-културни живот на селу и на разлог за лоше стање грађевина, месних заједница, односно домова културе. Један од разлога што је живот на селу изгубио популарност је недостатак организованих друштвено културних догађаја на селу, као и недостатак инфраструктурних капцитета за организовање истих.

ГАЛЕРИЈА НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ

У оквиру простора Галерије Надежда Петровић**,** неопходна је санација и адаптација зграда у ул. Господар Јовановој, бр. 7 – 9 (Легат Божидара Продановића) и бр. 11 (Галерија Рисим) – приоритетно изолација влаге у темељима. Обе зграде су споменици културе и, као такве, под заштитом су Завода за заштиту споменика културе Краљево. Такође, потребан је и простор за излагање сталне поставке – представљање галеријских збирки. Поред наведеног, неопходно је радити на унапређењу техничког кадра (услед модернизације пословања).

Недостатак материјалних средстава неопходних за адаптацију и привођење намени дела галеријског простора у резиденцијалне сврхе.

НАРОДНИ МУЗЕЈ У ЧАЧКУ

Основни проблем Народног музеја у Чачку је недостатак простора за сталну поставку и мањак депоа за депое у којима би се смештали новопридошли предмети – покретна културна добра.

Конак Јована Обреновића, у коме је смештена стална поставка, није довољно пространа за приказ историјског и културног развоја Чачка и околине, а после шест деценија постојања музеја, број предмета надмашује смештајне капацитете установе.

Конак Јована Обреновића, саграђен 1885. године, проглашен за културно добро, рестауриран је 1970. године, и од тада нису покретани конзерваторски радови. Услед дотрајалости зграде, постоји опасност од убрзаног пропадања саме структуре греда, таванице и свих дрвених делова, тако да је у наредној деценији обавезан велики конзерваторски и рестаураторки захват. Иста оцена важи и за зграду Старог начелства.

МЕЂУОПШТИНСКИ ИСТОРИЈСКИ АРХИВ ЧАЧАК

Међуопштински историјски архив Чачак је, од 1968. године, смештен у половину зграде Старог начелства која је саграђена 1877. и проглашена за културно добро од великог значаја 1974. Да бисмо искористили простор који ова зграда има, неопходно је извршити адаптацију таванског простора, ојачати носивост првог спрата и тако добити нових 500 метара квадратних за смештај архивске грађе. Адаптација подрумског простора у депо започета је

2008. Радови који предстоје, а пројектом су утврђени: електроинсталација, вентилациони систем, који би повезао постојећи са новим депоом, омогућили би да архивска грађа у потпуности буде заштићена од спољних утицаја.

5.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ИЗГРАДЊА И ЗАШТИТА ИНФРАСТРУКТУРНИХ ОБЈЕКАТА КУЛТУРЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА ЧАЧКА

Објекти установа културе, поред редовног одржавања, захтевају пројекте санације и обнове како би се заштитили уметнички садржаји. Поред заштите постојећих објеката, наводимо и проширења капацитета установа културе, како би се увећао број посетилаца и унапредио друштвено- културни живот у граду Чачку.

ИНФРАСТРУКТУРНИ ОБЈЕКТИ КУЛТУРЕ				
Циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
5.2.1. Пресељење библиотеке у адекватан и примерен простор, у складу са величином Града Чачка и према важећим стандардима за јавне библиотеке	5.2.3.1. Формирање трочланог тима од стручних радника библиотеке који би, са релевантним службама Града Чачка, радили на пројектима адаптације будућег простора установе у Дому војске у Чачку	– индикатори успешности реализације овог циља проистичу из важећих закона и стандарда за библиотечко-информациону делатност, као што су стандарди за јавне библиотеке, а прописани су од стране Народне библиотеке Србије и прихваћени од стране Министарства за културу Републике Србије	– оствареност овог циља биће утврђена од стране комисије за надзор рада матичних библиотека у Републици Србији, коју именује Народна библиотека Србије	– основни ризици постизања циља нису у надлежности саме Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис“, већ приоритетно у надлежности оних институција које су задужене за финансирање пројекта реконструкције и адаптације будућег библиотечког простора
5.2.2. Оснивање и изградња Градског позоришта у Чачку	5.2.1.1. Одређивање локације или објекта будућег Градског позоришта и припрема техничко-пројектне документације 5.2.1.2. Оснивање Градског позоришта 5.2.1.3. Реализација неопходних грађевинских захвата	– број представа. – број посетилаца – постојање глумачког ансамбла у Чачку	– годишњи извештај новоформираног Градског позоришта	– заинтересованост локалне јавности за позориште – недостатак финансијских средстава
5.2.3. Обезбеђење постојања модерног cineplex биоскопа са свим садржајима које треба да испуни објекат те врсте и са највишим квалитетом техничког решења	5.2.2.1. Анализа могућности реконструкције постојећих биоскопских објеката 5.2.2.2. Реализација неопходних грађевинских захвата за обезбеђење модерног cineplex биоскопа са свим садржајима које треба да испуни објекат те врсте и са највишим квалитетом техничког решења	– број посетилаца – број пројекција	– годишњи извештај биоскопа	– заинтересованост локалне јавности за биоскопске пројекције – недостатак финансијских средстава
5.2.4. Изградња сликарског павиљона на мосту бр. 10 и улице са сликарским атељеима као јединственог туристичко-уметничког производа	5.2.4.1. Анализа могућности за изградњу сликарског павиљона на мосту бр. 10 (средишњи део моста, некадашњи железнички мост) 5.2.4.2. Анализа могућности за одређивање улице са сликарским атељеима као јединственог туристичко-уметничког производа. 5.2.4.3. Изградња сликарског павиљона на мосту бр. 10 5.2.4.4. Одређивање улице са сликарским атељеима као јединственог туристичко-	– број атеља – број догађаја – број посетилаца	– подаци и евиденције удружења сликара – подаци и евиденције Туристичке организације Чачак	– просторна ограничења за „сликарску улицу“ – недостатак финансијских средстава

	уметничког производа 5.2.4.5. Инсталација сликарских атељеа у одређену улицу			
5.2.5 Оживљавање сеоских и приградских домова културе	5.2.5.1. Идентификација свих објеката у селима и месним заједницама који би могли поново да добију функцију културе 5.2.5.2. Анализа имовинско-правних односа 5.2.5.3. Анализа и процена вредности неопходних радова на идентификованим објектима 5.2.5.4. Реализација неопходних грађевинских захвата	– број организованих културних догађаја – број ревитализованих сеоских домова културе	– подаци и евиденције Градске управе Града Чачка (Градска управа за друштвене делатности) – подаци и евиденције месних канцеларија	– недостатак финансијских средстава
5.2.6. Очување културних и уметничких садржаја установа културе кроз, заштиту и адаптацију постојећих објеката	5.2.6.1. Санација и адаптација Легата Божидара Продановића 5.2.6.2 Санација и адаптација Галерије Рисим 5.2.6.3. Санација и адаптација Дома културе 5.2.6.4. Санација Конака Јована Обреновића 5.2.6.5. Реконструкција Старог начелства за потребе коришћења установа културе	–повећање броја посетилаца – повезивање локалне заједнице са регионалним, националним и међународним културним стваралаштвом и заштита културних добара	– техничка документација – евиденција посетилаца – број културно уметничких догађаја	– финансијска средства – природне катастрофе (земљотреси) који могу да оштете старе објекте

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ИНФРАСТРУКТУРНИ ОБЈЕКТИ КУЛТУРЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита инфраструктурних објеката културе на територији Града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
5.2.1. Пресељење Библиотеке у адекватан и примерен простор, у складу са величином Града Чачка и према важећим стандардима за јавне библиотеке								
5.2.1.1. Формирање трочланог тима од стручних радника библиотеке који би, са релевантним службама Града Чачка, радили на пројектима адаптације будућег простора установе у Дому војске у Чачку	Пресељење библиотеке ће омогућити нормално функционисање и даљи развој услуга и програма Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис“	Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	Град Чачак	2011 – 2014. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка	Прослеђивање актуелних информација о стандардима за јавне библиотеке Стручном тиму Града Чачка који ради на адаптацији простора библиотеке	

ИНФРАСТРУКТУРНИ ОБЈЕКТИ КУЛТУРЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита инфраструктурних објеката културе на територији Града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
5.2.2. Оснивање и изградња Градског позоришта у Чачку								
5.2.2.1. Одређивање локације или објекта будућег Градског позоришта и припрема техничко-пројектне документације	Избор локације или објекта; припрема неопходне техничко -пројектне документације	Град Чачак	Надлежне институције, ЈП, заинтересована јавност	Друга половина 2012. године	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Одабрана локација или објекат; припремљена планско-техничка документација	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.2.2. Оснивање Градског позоришта	Спровођење свих законом предвиђених поступака који доводе до оснивања Градског позоришта	Град Чачак	Надлежне институције, ЈП, установе културе, заинтересована јавност	2013 – 2014. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Основано Градско позориште	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.2.3. Реализација неопходних грађевинских захвата	Израда плана реализације грађевинских радова; одабир извођача радова; извођење грађевинских радова	Град Чачак	ЈП, извођачи радова	2013 – 2014. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације, пројектно финансирање	Изграђен/адаптиран објекат Градског позоришта	Одрживост и мултипликација није меродавна

ИНФРАСТРУКТУРНИ ОБЈЕКТИ КУЛТУРЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита инфраструктурних објеката културе на територији Града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
5.2.3. Обезбеђење постојања модерног cineplex биоскопа са свим садржајима које треба да испуни објекат те врсте и са највишим квалитетом техничког решења								
5.2.3.1. Анализа могућности реконструкције постојећих биоскопских објеката	Израда планова и пројеката везаних за могућност реконструкције постојећих биоскопских објеката	Град Чачак	Надлежне институције, ЈП, установе културе, заинтересована јавност	2013 – 2014. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Израђен планско-технички документ о могућности реконструкције постојећих биоскопских објеката	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.3.2. Реализација неопходних грађевинских захвата за обезбеђење модерног cineplex биоскопа са свим садржајима које треба да испуни објекат те врсте и са највишим квалитетом техничког решења	Израда плана реализације грађевинских радова; одабир извођача радова; извођење грађевинских радова	Град Чачак	ЈП, извођачи радова	2014. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације, пројектно финансирање	Обезбеђен модеран cineplex биоскоп са свим пратећим садржајима	Одрживост и мултипликација није меродавна

ИНФРАСТРУКТУРНИ ОБЈЕКТИ КУЛТУРЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита инфраструктурних објеката културе на територији града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 5.2.4. Изградња сликарског павиљона на мосту бр. 10 и улице са сликарским атељеима као јединственог туристичко-уметничког производа								
5.2.4.1. Анализа могућности за изградњу сликарског павиљона на мосту бр. 10 (средишњи део моста, некадашњи железнички мост)	Израда планова и пројеката везаних за могућност изградње сликарског павиљона	Град Чачак	Надлежне институције, ЈП, ЈКП, установе културе, заинтересована јавност	2012. година	Без тренутне процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије	Израђен планско-технички документ о могућности изградње сликарског павиљона на предложеној локацији	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.4.2. Анализа могућности за одређивање улице са сликарским атељеима као јединственог туристичко-уметничког производа	Израда планова и пројеката везаних за могућност одређивања улице са сликарским атељеима	Град Чачак	Надлежне институције, ЈП, ЈКП, установе културе, заинтересована јавност	2012. година	Без тренутне процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије	Израђен планско-технички документ о могућности коришћења улице за постављање сликарских атеља	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.4.3. Изградња сликарског павиљона на мосту бр.10	Израда плана реализације грађевинских радова; одабир извођача радова; извођење грађевинских радова	Град Чачак	Надлежне институције, ЈП, ЈКП, извођач радова	2013 – 2015. година	Без тренутне процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије, донације, пројектно финансирање	Изграђен и функционалан сликарски павиљон.	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.4.4. Одређивање улице са сликарским атељеима као јединственог туристичко-уметничког производа	Одабир улице, тј. локације за инсталацију сликарских атеља; припрема неопходне документације	Град Чачак	Надлежне институције, ЈП, ЈКП, установе културе, заинтересована јавност	2013. година	Без тренутне процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије	Одабрана улица са сликарским атељеима	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.4.5. Инсталација сликарских атеља у одређену улицу	Припрема неопходне техничко-пројектне документације; израда плана инсталације сликарских атеља; извођење радова инсталације	Град Чачак	Надлежне институције, ЈП, ЈКП, извођач радова	2013 – 2015. година	Без тренутне процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије, донације, пројектно финансирање	Инсталирани сликарски атељеи на одабраној локацији – улици	Одрживост и мултипликација није меродавна

ИНФРАСТРУКТУРНИ ОБЈЕКТИ КУЛТУРЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита инфраструктурних објеката културе на територији града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 5.2.5. Оживљавање сеоских домова културе								
5.2.5.1. Идентификација свих објеката у селима који би могли да поново добију функцију културе	Идентификација свих објеката, на сеоском делу територије града, који би могли поново да добију функцију културе; израда планско-техничке документације	Град Чачак	ЈКП, ЈП, надлежне институције	2012. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање	Израђен планско-технички документ	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.5.2. Анализа имовинско-правних односа	Спровођење свих законом предвиђених поступака који доводе до решавања имовинско-правних односа	Град Чачак	Власници објеката, заинтересована јавност, надлежне институције	2013. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Решени имовинско-правни односи	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.5.3. Анализа и процена вредности неопходних радова на идентификованим објектима	Анализа стања и могућности реконструкције одабраних објеката; процена вредности неопходних радова на идентификованим објектима; израда планско-техничке документације	Град Чачак	ЈКП, ЈП, надлежне институције	2013. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације, пројектно финансирање	Израђена планско-техничка документација	Одрживост и мултипликација није меродавна
5.2.5.4. Реализација неопходних грађевинских захвата	Израда плана реализације грађевинских радова; одабир извођача радова; извођење грађевинских радова	Град Чачак	ЈП, извођачи радова	2013 – 2016. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације	Реконструисани и функционални објекти	Одрживост и мултипликација није меродавна

ИНФРАСТРУКТУРА ОБЈЕКАТА КУЛТУРЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита инфраструктурних објеката културе на територији Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
5.2.6. Очување културних и уметничких садржаја установа културе кроз заштиту и адаптацију постојећих објеката								
5.2.6.1. Санација и адаптација Легата Божидара Продановића	Израда пројектног задатка и идејног пројекта за санацију влаге у темељима, адаптацију и привођење намени приземља и подкровног простора, израда централног депоа за галеријске збирке (постојећи депо ни просторно ни условно не задовољава музеолошке стандарде) у подрумском простору	Град Чачак	Установе културе, ресорна министарства	Од 2013. до 2015. године	-	Град Чачак, ресорна министарства, донације	Извршене: - адаптација подрумског простора за потребе централног депоа Уметничке галерије, - адаптација приземног простора за потребе легата (изложбени део, мокри чворови, радни простор ...) и подкровног простора за резиденцијални програм и друге намене	* Обезбеђење финансирање сталних материјалних трошкова за одржавање зграде од стране буџета Града Чачка ** На основу искуства, отвара се могућност формирања и других легата
5.2.6.2 Санација и адаптација Галерије Рисим	Објекат је под заштитом Завода за заштиту споменика културе; неопходна је израда пројекта за санацију влаге у темељима, адаптацију приземља и подкровног простора	Град Чачак	Установе културе, ресорна министарства	Од 2013. до 2015. године	-	Град Чачак, ресорна министарства, донације	Прилагођен подрумски простор у изложбене сврхе, односно простор за чување експоната (депоа) и прилагођено поткровље за потребе канцеларијског или вишенаменског простора	* Редовни трошкови (материјални) за галерију Рисим се не увећавају ** На основу искуства, отвара се могућност формирања и других легата
5.2.6.3. Санација и адаптација Дома културе	Санација неопходних грађевинских оштећења на објекту; измена грађевинских карактеристика објекта како би се утицало на енергетску ефикасност	Град Чачак	Дом културе, ресорна министарства.	2012 – 2018.	50 милиона динара	Град Чачак, ресорна министарства, донације	Извршена санација објекта Дома Културе Чачак	Отвара се могућност за нови изложбени простор и повећање административног простора; стварање услова за проширивање делатности
5.2.6.4. Санација Конака Јована Обреновића	Санација Конака Јована Обреновића, најстарије стамбене зграде у Чачку (санација је неопходна у потпуности)	Град Чачак	Народни Музеј Чачак, ресорна министарства	2012 – 2020.	150.000 еура	Град Чачак, ресорна министарства, донације	Извршена санација Конака Јована Обреновића	Отвара се могућност за нови изложбени простор и повећање административног простора; стварање услова за проширивање делатности
5.2.6.5. Реконструкција	Реконструкција Старог начелства за потребе	Град Чачак	Народни Музеј Чачак,	2012 – 2020.	250 000 еура	Град Чачак, ресорна министарства,	Реконструисана зграда Старог начелства	Отвара се могућност за нови изложбени

Старог начелства за потребе коришћења установа културе	коришћења установа културе		Међуопштински историјски архив, Дом културе, ресорна министарства			донације		простор и повећање административног простора; стварање услова за проширивање делатности

6. РАЗВОЈ СПОРТСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

6.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Град Чачак је изузетно богат спортским догађајима и спортским садржајима. У граду функционише преко 120 спортских друштава, клубова, удружења и асоцијација у скоро свим спортским дисциплинама. Неки од њих су клубови са врхунским спортским достигнућима – Бициклистички клуб „Борац“ (вишеструки шампион државе), Стонотениски клуб „Борац” (вишеструки шампион државе), Кошаркашки клуб „Борац“ (један од најбољих клубова у историји Србије и бивше Југославије), Фудбалски клуб„Борац“ (један од најбољих клубова у историји Србије и бивше Југославије).

Већина клубова има школе за обучавање деце и младих у свим узрастима и категоријама. Познате су школе фудбала и кошарке у Чачку, као и школа тениса, шаха и планинарства.

Листа недостатака спортске инфраструктуре:

6.1.1. Градски стадион не испуњава услове за одигравање међународних утакмица.

6.1.2. Недостатак затвореног базена на територији урбаног дела града.

6.1.3. Недостатак модерног аква-парка са свим познатим садржајима за објекат такве врсте.

6.1.4. Непостојање уређене бициклистичке стазе.

6.1.5. Лоше стање атлетске стазе и терена за мале спортове Спортског центра „Младост“.

6.1.6. Недостатак објеката за алтернативне спортове (ролери, скејт, моунтин бајк...).

6.1.7. Недостатак објеката за спортове на леду.

6.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ИЗГРАДЊА И ЗАШТИТА СПОРТСКИХ ИНФРАСТРУКТУРНИХ ОБЈЕКАТА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА ЧАЧКА

Одржавање традиције Града Чачка у спортским успесима захтева изградњу спортских капацитета у инфраструктурном смислу, како би се омогућио развој спортских дисциплина и стварање врхунских спортиста.

СПОРТСКА ИНФРАСТРУКТУРА				
Циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
6.2.1. Изградња модерног градског стадиона који би испуњавао услове за одигравање међународних утакмица	6.2.1.1. Припремне радње – у току је реализација 6.2.1.2. Изградња модерног градског стадиона који би испуњавао услове за одигравање међународних утакмица	– постојање репрезентативног објекта – број спортских и осталих догађаја – број посетилаца	– медијски извештаји – извештаји корисника (ФК „Борац“) спортског објекта	– недостатак финансијских средстава
6.2.2. Изградња затвореног базена на територији урбаног дела града	6.2.2.1. Анализа просторних могућности за изградњу затвореног базена 6.2.2.2 Изградња затвореног базена	– број посетилаца – број спортских догађаја	– медијски извештаји – извештаји СЦ „Младост“	– недостатак финансијских средстава – заинтересованост локалне јавности
6.2.3. Стварање услова за изградњу модерног аква-парка са свим познатим садржајима за објекат такве врсте	6.2.3.1. Анализа просторних могућности за изградњу модерног аква-парка са свим познатим садржајима за објекат такве врсте 6.2.3.2. Изградња модерног аква-парка са свим познатим садржајима за објекат такве врсте	– број посетилаца	– медијски извештаји – извештаји управног органа аква парка – евиденције Туристичке организације Чачак – евиденције Градске управе	– недостатак финансијских средстава – заинтересованост локалне јавности
6.2.4. Изградња бициклистичких стаза и стварање туристичког производа ове врсте	6.2.4.1. Анализа просторних могућности и постојећих коридора који се могу искористити за функцију бициклистичких стаза 6.2.4.2. Изградња бициклистичких стаза 6.2.4.3. Стварање туристичког производа коридорима на територијама суседних градова и општина.	– број корисника – дужина изграђених бициклистичких стаза	– медијски извештаји – евиденције Туристичке организације Чачак – евиденције Градске управе	– недостатак финансијских средстава – заинтересованост локалне јавности
6.2.5. Реконструкција атлетске стазе и терена за мале спортове	6.2.5.1. Процена вредности радова 6.2.5.2. Извођење радова на реконструкцији атлетске стазе и терена за мале спортове	– број корисника – број спортских и осталих догађаја	– медијски извештаји – извештаји СЦ „Младост“	– недостатак финансијских средстава – заинтересованост локалне јавности
6.2.6. Изградња објекта за алтернативне спортове (ролери, скејт, моунтин бајк...)	6.2.6.1. Анализа просторних могућности 6.2.6.2. Процена вредности радова 6.2.6.3. Извођење радова на изградњи објекта за алтернативне спортове (ролери, скејт, моунтин бајк...)	– број корисника – број спортских и осталих догађаја	– медијски извештаји	– недостатак финансијских средстава – заинтересованост локалне јавности
6.2.7. Изградња спортског објекта за спортове на леду (клизање, хокеј, итд.)	6.2.7.1. Анализа просторних могућности 6.2.7.2. Процена вредности радова 6.2.7.3. Извођење радова на изградњи спортског објекта за спортове на леду (клизање, хокеј, итд.)	– број корисника – број посетилаца – број спортских и осталих догађаја	– медијски извештаји – извештаји управног органа спортског објекта за спортове на леду	– недостатак финансијских средстава – заинтересованост локалне јавности

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

СПОРТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита спортских инфраструктурних објеката на територији Града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 6.2.1. Изградња модерног градског стадиона који би испуњавао услове за одигравање међународних утакмица								
6.2.1.1. Припремне радње – у току је реализација	Реализација припремних радњи је у току; припремљена је техничко-пројектна документација	Град Чачак ФК „Борац“ Чачак	Јавна предузећа	Припремне радње би требало да буду окончане до друге половине 2012. год.	Без процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије	Реализоване припремне радње за изградњу градског стадиона	* Није меродавно ** Остали спортски објекти
6.2.1.2. Изградња модерног градског стадиона који би испуњавао услове за одигравање међународних утакмица	Реализација изградње модерног градског стадиона који би испуњавао услове за одигравање међународних утакмица ће уследити након комплетираних припремних радњи	Град Чачак ФК „Борац“ Чачак	Јавна предузећа	2011 – 2014. година.	Процењена вредност: 650.000.000,00 РСД	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије	Изградња модерног градског стадиона који ће испуњавати услове за одигравање међународних утакмица ће уследити након комплетираних припремних радњи	* Посећеност спортских догађаја ** Остали спортски објекти

СПОРТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита спортских инфраструктурних објеката на територији Града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 6.2.2. Изградња затвореног базена на територији урбаног дела града								
6.2.2.1. Анализа просторних могућности за изградњу затвореног базена	Анализа потенцијалних просторних решења за изградњу затвореног базена	Град Чачак	СЦ „Младост“ , јавна предузећа	Почетак у другој половини 2012. год.	Без тренутне процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије, потенцијални инвеститори	Одређена локација за затворени базен	* Није меродавно. ** Остали спортски објекти
6.2.2.2. Изградња затвореног базена	– припремне радње и пројектно-техничка документација – решавање имовинско-правних односа по потреби – изградња затвореног базена	Град Чачак	СЦ „Младост“, јавна предузећа	2013 2015. године.	Без тренутне процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије, потенцијални инвеститори	– реализоване припремне радње и припремљена пројектна документација – изграђен затворени базен	* Посећеност затвореног базена. ** Остали спортски објекти

СПОРТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита спортских инфраструктурних објеката на територији града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 6.2.3. Стварање услова за изградњу модерног аква парка са свим познатим садржајима за објекат такве врсте.								
6.2.3.1. Анализа просторних могућности за изградњу модерног аква-парка са свим познатим садржајима за објекат такве врсте	– анализа потенцијалних просторних решења за изградњу аква-парка са свим познатим садржајима за објекат такве врсте – лоцирање аква-парка	Град Чачак	СЦ „Младост“, јавна предузећа	Почетак у другој половини 2012. год.	Без тренутне процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије, потенцијални инвеститори	Одређена локација за аква-парк	* Није меродавно ** Остали спортски објекти
6.2.3.1. Изградња модерног аква-парка са свим познатим садржајима за објекат такве врсте	– припремне радње и пројектно-техничка документација – решавање имовинско-правних односа по потреби – изградња модерног аква- парка са свим познатим садржајима за објекат такве врсте	Град Чачак	СЦ „Младост“, јавна предузећа	2013 – 2015. године	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, потенцијални инвеститори	– реализоване припремне радње и припремљена пројектна документација – изграђен аква-парк	* Посећеност аква парка ** Остали спортски објекти

СПОРТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита спортских инфраструктурних објеката на територији Града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 6.2.4. Изградња бициклистичких стаза и стварање туристичког производа ове врсте								
6.2.4.1. Анализа просторних могућности и постојећих коридора који се могу искористити за функцију бициклистичких стаза.	– анализа просторних могућности и постојећих коридора који се могу искористити за функцију бициклистичких стаза – анализа повезивања бициклистичких стаза са коридорима у другим градовима и општинама	Град Чачак	СЦ „Младост“, туристичка организација Чачак, јавна предузећа	Почетак у другој половини 2012. год.	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Сагледане могућности за развој бициклистичких стаза и за повезивање са коридорима у другим градовима и општинама	* Није меродавно ** Остали спортски објекти
6.2.4.2. Изградња бициклистичких стаза.	– припрема пројектне документације –изградња бициклистичких стаза	Град Чачак	СЦ „Младост“, туристичка организација Чачак, јавна предузећа	2013 – 2016. године	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	– припремљена пројектна – документација изграђене бициклистичке стазе	* Није меродавно ** Остали спортски објекти
6.2.4.3. Стварање туристичког производа.	Стварање туристичког производа, повезивање са различитим субјектима, манифестацијама (Велика планинска трка), промоција на сајмовима, итд.	Туристичка организација Чачак, Град Чачак	Јавна предузећа	2014 – 2016. године	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Створен туристички производ	* Ова активност доноси одрживост ** Остали спортски објекти и манифестације
6.2.4.4. Повезивање са бициклистичким коридорима на територијама суседних градова и општина.	Инфраструктурна решења за повезивање са бициклистичким коридорима на територијама суседних градова и општина	Град Чачак, ЈП Градац Чачак	Јавна предузећа	2015 – 2018. године	Без тренутне процене	Буџет града Чачка, буџет Републике Србије	Створена мрежа бициклистичких стаза	* Није меродавно ** Није меродавно

СПОРТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита спортских инфраструктурних објеката на територији града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 6.2.5. Реконструкција атлетске стазе и терена за мале спортове.								
6.2.5.1. Процена вредности радова	Предмер неопходних радова и предрачун трошкова	Град Чачак, СЦ „Младост“	Јавна предузећа	Почетак у другој половини 2012. год.	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Процењена вредност радова	* Није меродавно ** Није меродавно
6.2.5.2. Извођење радова на реконструкцији атлетске стазе и терена за мале спортове	Грађевински захват на реконструкцији атлетске стазе и осталих терена за мале спортове	Град Чачак, СЦ „Младост“	Јавна предузећа	2013.година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Реконструисани атлетска стаза и терени за мале спортове	* Посећеност ** Остали спортски објекти

СПОРТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита спортских инфраструктурних објеката на територији Града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 6.2.6. Изградња објекта за алтернативне спортове (ролери, скејт, моунтин бајк...)								
6.2.6.1. Анализа просторних могућности	Анализа просторних могућности; лоцирање објекта за алтернативне спортове	Град Чачак, СЦ „Младост“	Јавна предузећа	Почетак у другој половини 2013. год.	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије.	Дефинисана локација за објекат за алтернативне спортове	* Није меродавно ** Није меродавно
6.2.6.2. Процена вредности радова	Предмер неопходних радова и предрачун трошкова	Град Чачак, СЦ „Младост“	Јавна предузећа	2014. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије.	Процењена вредност радова	* Није меродавно ** Није меродавно
6.2.6.3. Извођење радова на изградњи објекта за алтернативне спортове (ролери, скејт, моунтин бајк...)	Грађевински захват на изградњи објекта	Град Чачак, СЦ „Младост“	Јавна предузећа	2014 – 2015. године	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије.	Изграђен објекат за алтернативне спортове	* Посећеност ** Остали спортски објекти.

СПОРТСКА ИНФРАСТРУКТУРА								
ОПШТИ ЦИЉ: Изградња и заштита спортских инфраструктурних објеката на територији Града Чачка								
Активности	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова на годишњем нивоу**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост и ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 6.2.7. Изградња спортског објекта за спортове на леду (клизање, хокеј, итд.)								
6.2.7.1. Анализа просторних могућности	Анализа просторних могућности. Лоцирање објекта за спортове на леду.	Град Чачак, СЦ „Младост“	Јавна предузећа	Почетак у другој половини 2013. год.	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Дефинисана локација за објекат за спортове на леду	* Није меродавно ** Није меродавно
6.2.7.2. Процена вредности радова	Предмер неопходних радова и предрачун трошкова.	Град Чачак, СЦ „Младост“	Јавна предузећа	2014. година.	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Процењена вредност радова	* Није меродавно ** Није меродавно
6.2.7.3. Извођење радова на изградњи спортског објекта за спортове на леду (клизање, хокеј, итд.)	Грађевински захват на изградњи објекта.	Град Чачак, СЦ „Младост“	Јавна предузећа	2014 – 2015. година	Без тренутне процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Изграђен објекат за спортове на леду	* Посећеност ** Остали спортски објекти

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

1.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

ГРАДСКА УПРАВА

Градска управа Града Чачка функционише кроз постојање 8 градских управа које су задужене за различите послове из делокруга рада једне локалне самоуправе (Градска управа за финансије Града Чачка, Градска управа за урбанизам Града Чачка, Градска управа за друштвене делатности Града Чачка, Градска управа за локалну пореску администрацију Града Чачка, Градска управа за локални економски развој Града Чачка, Градска управа за инспекцијски надзор Града Чачка, Градска управа за опште и заједничке послове Града Чачка и Градска управа за стручне послове Скупштине, градоначелника и Градског већа града Чачка) и Града Чачка. Поменуте градске управе су организоване, ради лакшег рада и поделе посла, на организационе јединице нижег реда, а то су одсеци, службе и групе.

Организациона подела градске управе на 8 градских управа је донела низ користи у раду: истакнут је значај појединих делатности, појединачне делатности су функционално боље организоване, направљени су многи кораци у реформи и модернизацији рада управе, поједини делови Градске управе су шире препознати као позитивни развојни модели за Републику Србију итд. Описана подела на 8 градских управа је свакако услед сложености такве организације донела и одређене проблеме који се „у ходу“ решавају и чине се стална побољшања функционисања Градске управе у целини, организациона, техничка и кадровска.

Градска управа Града Чачка тренутно (на дан 06.10.2011. год.) има 246 стално запослених и једна је од ретких локалних самоуправа на територији Републике Србије која нема вишак запослених (према мерилима Владе Србије).

Стратешко одређење Града Чачка према питању броја градских општина, њиховом евентуалном устројству, њиховим евентуалним ингеренцијама и евентуалном територијалном распореду

Опредељење Града Чачка је да територијална организација Града Чачка остане јединствена и да не буде до даљњег поделе Града Чачка на градске општине. Ово опредељење се искристалисало, након многих разматрања, као најекономичније и најоперативније решење.

Стратешко одређење Града Чачка према питањима регионалне организације Србије, међуопштинске сарадње, као и према питањима регионалног развоја Моравичког и суседних округа

Опредељење Града Чачка везано за питање будуће регионалне организације Србије је да Чачак буде распоређен у регион Западне Србије у смислу регионалног повезивања. Овакав

став се намеће услед снажних економских веза и заједничких комуналних пројеката са општинама и градовима Златиборског округа, у области водоснабдевања и управљања комуналним чврстим отпадом.

Град Чачак је један од оснивача Регионалне агенције за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа.

1.1.1. Недовољна ефикасност рада Градске управе се огледа у следећим проблемима:

- Тешкоће у координацији између градских управа. Инертност кадрова. Немогућност премештаја кадрова из једне у другу управу у зависности од потребе рада.
- Недовољно развијен информациони систем града.
- Неажурне базе података о пореским обвезницима и остале неопходне базе података.
- Компликоване процедуре издавања различитих врста дозвола, решења, сагласности, мишљења, итд.
- Неадекватно информисање грађана и привреде о неопходној документацији за добијање различитих врста дозвола, решења, сагласности, мишљења, итд.
- Недовољно знање и обученост запослених (намеће се потреба за сталним стручним усавршавањем).
- Незаинтересованост и недовољна мотивисаност запослених за рад изван најужег делокруга свог рада и немогућност стимулисања запослених.
- Недовољно брза израда стратешких и планских докумената.
- Недостатак организационе јединице унутар градске управе за прописе.
- Недостатак организационе јединице која се стара о имовини града.

ЈАВНА ПРЕДУЗЕЋА И ЈАВНЕ УСТАНОВЕ

О јавним пословима у Граду Чачку се стара укупно 22 јавна предузећа и јавне установе и Градска стамбена агенција.

Комунални послови поверени су јавним комуналним предузећима (у даљем тексту ЈКП) и има их шест (ЈКП Водовод, ЈКП Комуналац, ЈКП Моравац, ЈКП Чачак, ЈКП Градско зеленило и ЈКП Паркинг сервис). Пословима планирања и изградње се бави јавно предузеће ЈП Градац.

Град Чачак је оснивач два међуопштинска јавна предузећа и то су: Јавно предузеће за водоснабдевање „Рзав“ – Ариље и Јавно комунално предузеће „Регионална санитарна депонија Дубоко“ – Ужице.

Чачак је 1977. године основао међуопштинску научно-културну установу – Историјски архив, чији је пун назив био Међуопштински историјски архив за општине Чачак, Горњи Милановац и Лучани, а сада се културна збивања одвијају кроз активности пет јавних установа (Дом културе Чачак, Народни музеј Чачак, Међуопштински историјски архив за град Чачак и општине Горњи Милановац и Лучани, Уметничка галерија „Надежда Петровић“ и Градска библиотека „Владислав Петковић Дис).

Појединим секторским делатностима се баве следеће јавне установе: Предшколска установа „Радост“, Туристичка организација Чачка, Спортски центар „Младост“, Центар за социјални рад Чачак, Регионални центар за професионални развој запослених у образовању, Установа за КОД „Коста Новаковић“ Чачак, Апотека „Чачак“, Основна школа за образовање одраслих у Чачку, Регионални центар за таленте у Чачку, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа.

1.1.2. Недовољна ефикасност у раду јавних предузећа и јавних установа се огледа у следећим проблемима:

- Неадекватне и често нетржишне цене услуга јавних предузећа.
- Недостатак финансијских средстава за развојне послове и развојне пројекте у јавним предузећима и јавним установама.
- Недовољно квалитетна организација пословања у неким јавним предузећима и јавним установама.
- Недовољна опремљеност јавних предузећа и јавних установа и застарелост опреме.
- Неразвијени информациони системи у јавним предузећима и јавним установама.
- Неразвијен ГИС.
- Непостојање Дирекције за изградњу Града Чачка.
- Недовољно знање и обученост запослених.
- Незаинтересованост запослених за рад изван најужег делокруга свог рада.

ЦИВИЛНИ СЕКТОР

На територији Града Чачка функционише преко 100 удружења. Карактер и доминантне теме којима се удружења баве је разноврстан – удружења привредника, удружења пољопривредника, културно-уметничка друштва, удружења уметника, удружења лица са посебним потребама, удружења пензионера, удружења Рома, удружења усмерена ка очувању природе и заштита животне средине, удружења за заштиту права деце, удружења младих, удружења која за циљ имају даљу демократизацију друштва и локалне заједнице, итд.

Локална самоуправа сваке године издваја средства у локалном буџету у складу са Законом о удружењима за дотације цивилном сектору.

1.1.3. Недовољно развијен цивилни сектор и удружења на територији Града Чачка се огледају у следећим проблемима:

- Недовољна иницијатива за учешћем у активностима градске управе и јавних предузећа и јавних установа од стране цививилног сектора.
- Недовољно комуникације између јавног и цивилног сектора.
- Недовољно разумевање потреба цивилног сектора од стране представника јавног сектора.
- Недовољно комуникације унутар цивилног сектора, тј. између удружења међу собом.
- Недовољно пројектних идеја у удружењима.
- Недостатак обучених лица за припрему пројеката у складу са донаторским правилима.
- Непостојање тела/запосленог у оквиру градске управе које би било задужено за рад са удружењима.
- Недовољно развијени механизми финансијске подршке удружењима од стране градске управе.
- Недостатак финансијских средстава за основни рад удружења.
- Недовољна материјална и просторна опремљеност удружења.

1.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: СТВАРАЊЕ СНАЖНОГ ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ ОКВИРА ЗА ОДРЖИВИ РАЗВОЈ ГРАДА, КРОЗ УНАПРЕЂЕЊЕ ЕФИКАСНОСТИ РАДА ЈАВНОГ СЕКТОРА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА И РАЗВОЈ ЦИВИЛНОГ СЕКТОРА И УДРУЖЕЊА

Реализацијом предвиђених активности остварiће се унапређење техничких, стручних и економских капацитета тако да:

- Управа мора да тежи да постане заокружен, интегрисани систем и да изврши трансфер са садашњег „папирног“ модела функционисања управе ка електронској управи.
- Управа треба да тежи принципу пружања услуга: „било који податак на било којем месту и у било које време“.
- Управа мора да тежи смањењу трошкова пословања и повећању индивидуалне одговорности за настале трошкове пословања развојем и унапређењем информатичког друштва.
- Управа треба да омогући грађанима да у сваком тренутку буду доступне информације о тренутној фази у којој се налазе њихови захтеви, као и о раду управе.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА				
Специфични циљеви:	**Начин остварења:**	**Индикатори успеха:**	**Средства провере:**	**Ризици и претпоставке:**
1.2.1. Унапређење ефикасности рада Градске управе.	1.2.1.1. Израда Годишњег плана обука за запослене који верификује руководство града 1.2.1.2. Перманентна обука и усавршавање запослених у складу са верификованим Годишњим плановима обука за запослене 1.2.1.3. Преиспитивање потреба управа за постојећим кадровима, квалификационом структуром, постојећим знањем и способностима 1.2.1.4. Развој информационог система града 1.2.1.5. Перманентно креирање и ажурирање свих неопходних база података 1.2.1.6. Проналажење модела нормирања рада и оцењивања рада запослених у Градској управи 1.2.1.7. Проналажења модела награђивања запослених који посебно квалитетно испуњавају радне задатке и кажњавање запослених који не обављају своје дужности савесно 1.2.1.8. Оснивање, позиционирање унутар Градске управе и операционализација Службе за правно-нормативне послове и службе која ће се старати о имовини града 1.2.1.9. Физички шалтер допунити виртуелним шалтером 1.2.1.10. Формирање компјутерских база података и њихово ажурирање 1.2.1.11. Формирање Чачанског позивног центра и базе података које доприносе раду и развоју управе и других субјеката 1.2.1.12. Обезбеђивање савремених информационих технологија у складу са потребама развоја 1.2.1.13. Унапређење процедура за учешће грађана у фази припреме просторних планова и других општих аката	– верификован Годишњи план обука за запослене – број запослених који су прошли различите обуке. Информације на интернет презентацији града. постојање модела за награђивање и кажњавање. – постојање неопходних база података. – постојање оперативне Службе за нормативно-правне послове.	– анкете грађана – извештаји и евиденције Градске управе града – медијски извештаји. званична интернет презентација града	– постојање политичког консензуса везано за основе функционисања Градске управе. – компликоване процедуре издавања различитих врста дозвола, решења, сагласности, мишљења, итд. – закони који ће на одговарајући начин уредити плате запослених у локалној самоуправи.

	1.2.1.14. Реконструкција сале Скупштине града и увођење електронског система рада у органима града 1.2.1.15. Обезбеђење и уређење свечаног простора за закључење брака			
1.2.2. Унапређење ефикасности у раду јавних предузећа и јавних установа.	1.2.2.1. Перманентан рад на побољшању организационих решења у јавним предузећима и јавним установама 1.2.2.2. Проналажење финансијских средстава за развојне пројекте и опремање путем остваривања различитих уштеда у самим јавним предузећима и установама, али и у Градској управи 1.2.2.3. Перманентна обука и усавршавање запослених у јавним предузећима и јавним установама 1.2.2.4. Развој и умрежавање информационих система у јавним предузећима и јавним установама 1.2.2.5. Развој ГИС-а 1.2.2.6. Оснивање и операционализација Дирекције за изградњу Града Чачка	Постојање нових организационих решења у јавним предузећима и установама – уштеде у пословању јавних предузећа и установа. – број запослених који су прошли различите обуке. постојање ГИС-а. – постојање оперативне Дирекције за изградњу Града Чачка – постојање оперативних информационих система у јавним предузећима и установама – ниво квалитета услуга – обим понуђених услуга	– анкете грађана – извештаји и евиденције јавних предузећа и установа Градске управе – одлуке Скупштине града, одлуке унутар јавних предузећа и установа – медијски извештаји – званична интернет презентација града, интернет презентације јавних предузећа и установа	– постојање политичког консензуса везано за основе функционисања јавних предузећа и јавних установа. – неадекватне и често нетржишне цене услуга јавних предузећа
1.2.3. Унапређење положаја и развој цивилног сектора и удружења на територији Града Чачка	1.2.3.1. Перманентан рад на постизању боље комуникације између јавног и цивилног сектора 1.2.3.2. Организација заједничких састанака представника јавног и цивилног сектора за генерисање заједничких пројектних идеја и постизање бољег међусобног разумевања 1.2.3.3. Обука представника удружења за припрему пројектних предлога у складу са правилима донаторских организација 1.2.3.4. Формирање тела или одређивање запосленог у оквиру градске управе које би било задужено за рад са удружењима 1.2.3.5. Проналажење нових и унапређење постојећих финансијских механизама за подршку раду удружења	– постојање сталног дијалога на релацији јавни сектор – цивилни сектор – број обучених представника цивилног сектора за израду пројеката – постојање тела или запосленог у оквиру Градске управе које би било задужено за рад са удружењима – нови механизми финансијске подршке удружењима – висина средстава која се одвајају из локалног буџета, за	– извештаји и евиденције Градске управе – записници са састанака – медијски извештаји – званична интернет презентација града – одлуке Скупштине града	– прихватање удружења као чиниоца локалног одрживог развоја од стране јавног сектора

		дотације удружењима		
1.2.4. Повећање доступности стамбеног простора домаћинствима која на тржишту не могу да реше своје стамбене потребе	1.2.4.1. Пуно оспособљавање ГСА-е за обављање делатности за које је основана 1.2.4.2. Увођење стамбеног додатка из буџета града 1.2.4.3. Анализа и дефинисање субвенционисања код јавних предузећа 1.2.4.4. Обезбеђивање земљишта за изградњу 500 станова 1.2.4.5. Изградња 500 станова за наредних 5 година	– повећање броја корисника и побољшање услова становања домаћинстава која нису у стању да реше своје стамбене потребе	– годишњи извештаји о раду ГСА – записници са састанака – медијски извештаји – званична интернет презентација града – одлуке Скупштине града	– законски оквир – финансијске могућности – политичка воља – пројектна документација
1.2.5. Унапређење система управљања и одржавања стамбеног фонда	1.2.5.1. Нормативно регулисање питања управљања и одржавања вишепородичних стамбених зграда 1.2.5.2. Евиденција вишепородичних стамбених објеката 1.2.5.3. Санирање текућих недостатака у оквиру редовне употребе вишепородичних стамбених објеката 1.2.5.4. Изградња станова за тржиште (продаја или издавање) 100 станова – 5 000 м2 1.2.5.5 Увођење економских станарина за потребе управљања и одржавања стамбеног фонда	Одлука СГ Чачка	Извештај о раду Скупштине града	Политичка воља
1.2.6. Уређење и опремање комуналном инфраструктуром делова насеља Града Чачка ради унапређења услова становања	1.2.6.1. Обезбеђивање финансијских средстава 1.2.6.2. Израда пројектне документације 1.2.6.3. Изградња инфраструктурне мреже 1.2.6.4. Дефинисање области субвенционисања јавних предузећа	– повећан број корисника инфраструктуре – побољшање услова становања	– извештаји и евиденције Градске управе – записници са састанака – медијски извештаји – званична интернет презентација града	– законски оквир – пројектна документација – финансијске могућности – политичка воља

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
Општи циљ: Стварање снажног институционалног оквира за одрживи развој града, кроз унапређење ефикасности рада јавног сектора и унапређење положаја и развој цивилног сектора и удружења.								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.1. Унапређење ефикасности рада Градске управе.								
1.2.1.1. Израда Годишњег плана обука за запослене који верификује руководство града	– анкетирање запослених ради идентификације потребних обука – израда Годишњег плана обука за запослене – верификација Годишњег плана обука за запослене од стране руководства Града Чачка	Град Чачак – Градска управа за опште и заједничке послове	Градска управа за финансије; Градска управа за локални економски развој; Градска управа за инспекцијски надзор; Градска управа за локалну пореску администрацију; Градска управа за урбанизам; Градска управа за друштвене делатности; Градска управа за стручне послове Скупштине, Градоначелника и Градског већа	Трајна годишња активност (припрема крајем претходне године за наредну)	Без процене; може варирати од године до године	Донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка.	– израђен и верификован Годишњи план обука за запослене сваке календар ске године	* Боље познавање потреба запослених ** Ефикаснији рад запослених
1.2.1.2. Перманентна обука и усавршавање запослених у складу са верификованим Годишњим плановима обука за запослене	– реализација обука према Годишњим плановима обука за запослене – анализа реализованих обука	Град Чачак – Градска управа за опште и заједничке послове	Градска управа за финансије; Градска управа за локални економски развој; Градска управа за инспекцијски надзор; Градска управа за локалну пореску администрацију; Градска управа за урбанизам; Градска управа за друштвене делатности; Градска управа за стручне послове Скупштине,	Трајна годишња активност (реализација током целе календарске године)	Без процене; може варирати од године до године	Донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка.	– реализоване обуке према Годишњим плановима обука за запослене. – извршене анализе реализовани х обука сваке календарске године.	* Боље познавање потреба запослених; нова знања ** Ефикаснији рад запослених

			Градоначелника и Градског већа					

Активност	Опис	Носиоци	Учесници у реализацији	Период реализације	Процена трошкова	Извори финансирања	Очекивани резултати	* Одрживост ** Могућности мултипликације
1.2.1.3. Преиспитивање потреба управа за постојећим кадровима, квалификационом структуром, постојећим знањем и способностима	– престанак рада неадекватно квалификованих запослених за чијим је радом престала потреба и пријем нових радника са одговарајућим квалификацијама	Све градске управе Града Чачка	Све градске управе града Чачка	Трајна активност	Зависно од потреба и квалификационе структуре запослених (отпремнине и пријем нових)	Буџет Града Чачка	Стручнији и ефикаснији рад	* Задовољни грађани и привредни субјекти ** Брзе и ефикасне управе
1.2.1.4. Развој информационог система града	– стална побољшања информационог система града и увођење нових ИКТ у рад свих градских управа	Град Чачак – Градска управа за опште и заједничке послове	Градска управа за финансије; Градска управа за локални економски развој; Градска управа за инспекцијски надзор; Градска управа за локалну пореску администрацију; Градска управа за урбанизам; Градска управа за друштвене делатности; Градска управа за стручне послове Скупштине, Градоначелника и Градског већа	Трајна активност	Без процене	Донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– оперативан информациони систем града. – висок квалитет информатичких решења.	* Бржи и лакши рад запослених ** Ефикаснији рад запослених; лакши приступ услугама локалне самоуправе за све грађане
1.2.1.5. Перманентно креирање и ажурирање свих неопходних база података	– поузданост рада запослених у градским управама у великој мери зависи од квалитета информација којима располажу и из тог разлога је неопходно стално креирање нових потребних база података и ажурирање постојећих	Град Чачак – Градска управа за опште и заједничке послове	Градска управа за финансије; Градска управа за локални економски развој; Градска управа за инспекцијски надзор; Градска управа за локалну пореску администрацију; Градска управа за урбанизам; Градска управа за друштвене делатности; Градска управа за	Трајна активност	Без процене	Донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– креиране неопходне базе података. – ажуриране постојеће базе података.	* Бржи и лакши рад запослених ** Ефикаснији рад запослених;лакши приступ услугама локалне самоуправе за све грађане

			стручне послове Скупштине, Градоначелника и Градског већа					

Активност	Опис	Носиоци	Учесници у реализацији	Период реализације	Процена трошкова	Извори финансирања	Очекивани резултати	* Одрживост ** Могућности мултипликације
1.2.1.6. Проналажење модела нормирања рада и оцењивања рада запослених у Градској управи	– израда Правилника који би ближе дефинисао нормирања рада и оцењивања рада запослених у Градској управи. – примена Правилника који би ближе дефинисао нормирања рада и оцењивања рада запослених у Градској управи.	Град Чачак – Градска управа за опште и заједничке послове	Градска управа за финансије; Градска управа за локални економски развој; Градска управа за инспекцијски надзор; Градска управа за локалну пореску администрацију; Градска управа за урбанизам; Градска управа за друштвене делатности; Градска управа за стручне послове Скупштине, Градоначелника и Градског већа	Почетак активности: друга половина 2012.	Без уочених значајнијих трошкова	Буџет Града Чачка	– израђен и у примени Правилник који би ближе дефинисао нормирања рада и оцењивања рада. – рад запослених у Градској управи вредновани на адекватнији начин	* Активност је елементарна ** Мултипликација је могућа на јавна предузећа и јавне установе
1.2.1.7. Проналажење модела награђивања запослених који посебно квалитетно испуњавају радне задатке и кажњавање запослених који не обављају своје дужности довољно савесно	– израда правилника који би ближе дефинисао награђивање запослених који посебно квалитетно испуњавају радне задатке и кажњавање запослених који не обављају своје дужности довољно савесно – примена Правилника који би ближе дефинисао награђивање запослених који посебно квалитетно испуњавају радне задатке и кажњавање запослених који не обављају своје дужности довољно савесно	Град Чачак – Градска управа за опште и заједничке послове	Градска управа за финансије; Градска управа за локални економски развој; Градска управа за инспекцијски надзор; Градска управа за локалну пореску администрацију; Градска управа за урбанизам; Градска управа за друштвене делатности; Градска управа за стручне послове Скупштине, Градоначелника и Градског већа	Почетак активности: друга половина 2012.	Без уочених значајнијих трошкова	Буџет Града Чачка	– израђен и у примени Правилник који би ближе дефинисао награђивање запослених који посебно квалитетно испуњавају радне задатке и кажњавање запослених који не обављају своје дужности довољно савесно – рад запослених у Градској управи вредновани на адекватнији начин	* Активност је елементарна * Закони који ће на одговарајући начин уредити плате запослених у локалној самоуправи ** Мултипликација је могућа на јавна предузећа и јавне установе

Активност	Опис	Носиоци	Учесници у реализацији	Период реализације	Процена трошкова	Извори финансирања	Очекивани резултати	* Одрживост ** Могућности мултипликације
1.2.1.8. Оснивање, позиционирање унутар Градске управе и операционализација Службе за правно-нормативне послове и службе која ће се старати о имовини града	Имајући у виду растући тренд везано за децентрализацију Србије и преношење све већег броја надлежности са Републике на локални ниво, намеће се потреба оснивања једне радне јединице која би се бавила израдом нормативних аката. Оснивање Службе за правно-нормативне послове и службе која ће се старати о имовини града и њена операционализација су значајно унапређење у раду Градске управе Града Чачка	Град Чачак – Градска управа за локални економски развој	Градска управа за финансије; Градска управа за локални економски развој; Градска управа за инспекцијски надзор; Градска управа за локалну пореску администрацију; Градска управа за урбанизам; Градска управа за друштвене делатности; Градска управа за стручне послове Скупштине, Градоначелника и Градског већа	Почетак активности: друга половина 2012.	Без уочених значајнијих трошкова	Буџет Града Чачка	– основана позиционирана и оперативна Служба за правно-нормативне послове	* Бржи рад на изради нормативних аката ** Ефикаснији рад Градске управе у целини
1.2.1.9. Успостављање виртуелног портала за грађане	Омогућити да се физички шалтер допуни виртуелним порталом, којим ће се створити услови за е-управу	Градска управа за опште и заједничке послове Града Чачка	Правна лица која се баве организовањем и применом софтвера (Microsoft, Oracle, ...)	Трајна годишња активност (реализација током целе календарске године)	100.000 $	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донације	Успостављен виртуелни портал за грађане	* Задовољни грађани ** Лакши приступ услугама за све грађане
1.2.1.10. Формирање компјутерских база података и њихово ажурирање	Формирање регистра који се односи на правна лица, физичка лица и имовину	Градска управа за опште и заједничке послове Града Чачка	Градска управа за финансије; Градска управа за локални економски развој; Градска управа за инспекцијски надзор; Градска управа за локалну пореску администрацију; Градска управа за урбанизам; Градска управа за друштвене делатности; Градска управа за стручне послове	Трајна годишња активност (реализација током целе календарске године)	20.000 $	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донације	Формирана компјутерска база података и стално ажурирање	* Бржи и лакши рад запослених ** Утиче на развој сервиса за грађане и привредне субјекте, смањење трошкова послова, боља доступност информацијама, боље планирање и управљање

			Скупштине, Градоначелника и Градског већа					

Активност	Опис	Носиоци	Учесници у реализацији	Период реализације	Процена трошкова	Извори финансирања	Очекивани резултати	* Одрживост ** Могућности мултипликације
1.2.1.11. Формирање Чачанског позивног центра и базе података које служе раду и развоју управе и других субјеката	Формирање сервиса за добијање информација од интереса за грађане	Градска управа за опште и заједничке послове града Чачка	Правна лица која се баве организовањем и применом софтвера (Microsoft, Oracle, ...)	2015. година	Без процене (зависно од примењене технологије)	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донације	Формиран Чачански позивни центар и базе података које служе грађанима, привредним субјектима, раду и развоју управе	* Задовољни грађани и привредни субјекти ** Лакши приступ услугама локалне самоуправе за све грађане
1.2.1.12. Обезбеђивање савремених информационих технологија у складу са потребама развоја	Набавка адекватног хардвера и софтвера за развој информационих технологија	Градска управа за опште и заједничке послове Града Чачка	Градска управа за финансије; Градска управа за локални економски развој; Градска управа за инспекцијски надзор; Градска управа за локалну пореску администрацију; Градска управа за урбанизам; Градска управа за друштвене делатности; Градска управа за стручне послове Скупштине, Градоначелника и Градског већа	Трајна активност	Без процене (зависно од примењене технологије)	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донације	Остварен континуитет у набавци и примени савремених информационих технологија	* Лакши приступ услугама локалне самоуправе за све грађане ** Ефикаснији рад запослених; бржи и оперативнији рад запослених
1.2.1.13. Унапређење процедура за учешће грађана у фази припреме просторних планова и других општих аката	Развој е-партиципације за учешће грађана у фази припреме просторних планова и доношење општих аката којима се уређују процедуре учешћа грађана у одлучивању о пословима локалне самоуправе	Градска управа за опште и заједничке послове Града Чачка	Све градске управе града Чачка	2014. година (условљена доношењем одговарајућих закона)	1. 000.000 динара	Буџет Града Чачка	Унапређене процедуре за учешће грађана у фази припреме просторних планова и других општих аката	* Општи акти се доносе по мери и у интересу грађана ** Задовољни грађани и привредни субјекти
1.2.1.14. Реконструкција сале Скупштине града и увођење електронског система рада у органима града	Грађевинска адаптација, електронско гласање, електронско слање материјала, обуке изабраних лица ...	Градска управа за опште и заједничке послове Града Чачка	Органи града	2015. година	60.000.000. динара	Буџет Града Чачка, донације	Реконструисана сала Скупштине града и уведен систем рада у органима града	* Стално коришћење Скупштинске сале ** Мултипликација није меродавна
1.2.1.15. Обезбеђење и уређење свечаног	Свечаним простором се промовише значај брака и	Градска управа за опште и	Органи града	Зависно од обезбеђених	Зависно од врсте и стања	Буџет Града Чачка	Обезбеђен свечани уређен простор за	* Стално одржавање венчања;

простора за закључење брака	породице, може бити нека зграда у својини града или у оквиру Дома војске	заједничке послове Града Чачка		средстава	објекта		закључење брака и друге пригодне свечаности (промоције књига, промоција ликовног стваралаштва, додела значајних признања и слично)	закони који ће на одговарајући начин уредити плате запослених у локалној самоуправи ** Мултипликација је могућа на јавна предузећа и јавне установе

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
Општи циљ: Стварање снажног институционалног оквира за одрживи развој града, кроз унапређење ефикасности рада јавног сектора и унапређење положаја и развој цивилног сектора и удружења								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.2. Унапређење ефикасности у раду јавних предузећа и јавних установа.								
1.2.2.1. Перманентан рад на побољшању организационих решења у јавним предузећима и јавним установама	– анализа организационих решења у јавним предузећима и јавним установама – стално побољшавање организационих решења – мониторинг ефикасности рада у јавним предузећима и јавним установама	Град Чачак, јавна предузећа, јавне установе,	Јавна предузећа, јавне установе	Трајна активност	Без уочених значајних трошкова	Буџет Града Чачка, средства јавних предузећа и јавних установа	– унапређена организациона решења у јавним предузећима и јавним установама; ефикаснији рад јавних предузећа и јавних установа.	* Квалитет организације пословања доноси одрживост ** Ефикаснији рад у јавним предузећима и јавним установама
1.2.2.2. Проналажење финансијских средстава за развојне пројекте и опремање путем остваривања различитих уштеда у самим јавним предузећима и установама, али и у Градској управи	– анализа могућности за остваривање уштеда у пословању јавних предузећа и јавних установа, и Градске управе – остваривање уштеда – планирање финансијских средстава за опремање јавних предузећа и јавних установа	Град Чачак, јавна предузећа, јавне установе	Јавна предузећа, јавне установе	Трајна годишња активност (реализација током целе календарске године)	Без процене (може варирати од године до године)	Буџет Града Чачка, средства јавних предузећа и јавних установа	– остварене уштеде у пословању јавних предузећа и јавних установа и Градске управе – средства створена уштедама распоређена на опремање јавних предузећа и установа	* Квалитет опреме за рад доноси одрживост ** Ефикаснији рад у јавним предузећима и јавним установама
1.2.2.3. Перманентна обука и усавршавање запослених у јавним предузећима и јавним установама	– реализација обука за запослене јавних предузећа и установа у складу са исказаним потребама – анализа реализованих обука	Јавна предузећа, јавне установе	Град Чачак	Трајна активност	Без процене	Донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– реализоване обуке за запослене у јавним предузећима и јавним установама	* Стручнији рад запослених. Висок квалитет услуга јавних предузећа и установа ** Ефикаснији рад запослених
1.2.2.4. Развој и умрежавање информационих система у јавним предузећима и јавним установама	–– поузданост рада запослених у јавним предузећима и јавним установама зависи од квалитета информатичких решења и од повезаности информационих система између самих предузећа и установа	Јавна предузећа, јавне установе	Град Чачак	Трајна активност	Без процене	Донаторска средства, пројектно финансирање, Буџет Републике Србије, Буџет Града Чачка	- развијени информациони системи јавних предузећа и установа - умрежени информациони системи и развијена информатичка сарадња између јавних предузећа и установа	* Висок квалитет услуга јавних предузећа и установа ** Ефикаснији рад запослених
1.2.2.5. Развој ГИС-а	–– прикупљање података за ГИС – одређивање сталног радног тима за развој ГИС-а – стално ажурирање података	Град Чачак, јавна предузећа	Републички геодетски завод, јавна предузећа Републике Србије, факултети	Трајна активност (реализација је започела)	Без тренутне процене	Донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– развијен и функционалан ГИС у употреби	* Лакши рад јавних предузећа и установа ** Мултипликација је могућа на друге градове и општине, као и на развој других

	– стално унапређивање информатичког решења							специфичних информационих система
1.2.2.6. Оснивање и операционализација Дирекције за изградњу Града Чачка	– оснивање Дирекције за изградњу Града Чачка ће се остварити на темељима ЈП Градац Чачак, јер су послови изградње и управљања градским грађевинским земљиштем сложени и захтевају ново организационо решење	Град Чачак, ЈП Градац Чачак	Остала јавна предузећа	Почетак активности: друга половина 2012.год.	Без уочених значајнијих трошкова	Буџет Града Чачка, средства ЈП Градац Чачак	– основана и оперативна Дирекција за изградњу Града Чачка	* Виши квалитет рада у области изградње и управљања градским грађевинским земљиштем ** Организациона решења у другим јавним предузећима и установама
ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
Општи циљ: Стварање снажног институционалног оквира за одрживи развој града, кроз унапређење ефикасности рада јавног сектора и унапређење положаја и развој цивилног сектора и удружења								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.3. Унапређење положаја и развој цивилног сектора и удружења на територији Града Чачка								
1.2.3.1. Перманентан рад на постизању боље комуникације између јавног и цивилног сектора	– успостављање сталног дијалога између јавног и цивилног сектора	Град Чачак, удружења	Јавна предузећа, јавне установе	Стална активност	Без уочених значајнијих трошкова	Буџет Града Чачка	– остварена боља комуникација између јавног и цивилног сектора	* Боље познавање потреба цивилног сектора од стране јавног ** Нови пројекти
1.2.3.2. Организација заједничких састанака представника јавног и цивилног сектора за генерисање заједничких пројектних идеја и постизање бољег међусобног разумевања	– реализација заједничких састанака представника јавног и цивилног сектора за генерисање заједничких пројектних идеја је неопходна као нови квалитет у раду како Градске управе, тако и у активностима удружења	Град Чачак, удружења	Јавна предузећа, јавне установе	Стална активност	Без уочених значајнијих трошкова	Буџет Града Чачка	– створене нове заједничке пројектне идеје између јавног и цивилног сектора	* Нови пројекти ** Боља сарадња између јавног и цивилног сектора
1.2.3.3. Обука представника удружења за припрему пројектних предлога у складу са правилима донаторских организација	– организација већег броја семинара и радионица на којима би се представници цивилног сектора упознали са припремом пројектних предлога у складу са правилима донаторских организација, са суштином израде логичких матрица и буџета за пројектне предлоге	Удружења	Град Чачак	Почетак активности: друга половина 2012. год. (периодично понављање обука са усавршавањем)	1.000.000,00 РСД	Донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– обучени представници цивилног сектора за припрему пројектних предлога у складу са правилима донаторских организација – израђени нови пројектни предлози	* Нови пројекти ** Укључивање већег броја удружења
1.2.3.4. Формирање тела (или одређивање запосленог) у оквиру Градске управе које би било задужено за рад са удружењима	– дефинисање обима интервенције унутар Градске управе – формирање сталног тела или одређивање једног запосленог који би био	Град Чачак	Удружења	Почетак активности: друга половина 2012. год.	Без уочених значајнијих трошкова	Буџет Града Чачка	– формирано тело или одређен запослени чији би реферат био сарадња са цивилним сектором и удружењима	* Боље познавање потреба цивилног сектора од стране јавног сектора ** Нови пројекти

	задужен за рад са удружењима се намеће као потреба како цивилног, тако и јавног сектора. Ова активност захтева минималне промене у раду Градске управе, а доноси значајан број користи у виду нових пројеката, нових иницијатива, нових догађаја од интереса за град							
1.2.3.5. Проналажење нових и унапређење постојећих финансијских механизама за подршку раду удружења	– анализа потреба удружења – проналажење средстава подршке раду удружења – унапређење рада тела које се бави доделом средстава удружењима. – унапређење конкурса за доделу средстава удружењима. – развој механизама контроле коришћења средстава. – подизање квалитета програма које предлажу удружења.	Град Чачак	Удружења	Активност која већ постоји (реализује се периодично сваке године)	Процењена вредност 12.000.000,00 РСД годишње (буџетска позиција је растућа)	Буџет Града Чачка	– обезбеђена средства за подршку раду удружења – унапређени постојећи механизми подршке раду удружења	* Наменско трошење средстава од стране удружења ** Укључивање већег броја удружења

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
Општи циљ: Стварање снажног институционалног оквира за одрживи развој града, кроз унапређење ефикасности рада јавног сектора и унапређење положаја и развој цивилног сектора и удружења								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
1.2.4. Повећање доступности стамбеног простора домаћинствима која на тржишту не могу да реше своје стамбене потребе								
1.2.4.1. Пуно оспособљавање ГСА-е за обављање делатности за које је основана	– доношење одлуке на Скупштини Града Чачка у циљу измене и допуне оснивачких аката ГСА – радно ангажовање стручно оспособљених лица из области становања	Град Чачак	ГСА, Градска управа за урбанизам	2012. година	900 000 дин.	Буџет Града Чачка	Одрживост и развој постојеће ГСА-е за решавање стамбених питања	* Увећање стамбеног фонда **Мултипликација није меродавна
1.2.4.2. Увођење стамбеног додатка из буџета града	– одлука Скупштине Града Чачка обезбедиће увођење стамбеног додатка у процентуалном износу од укупног годишњег буџета Града Чачка	Град Чачак	ГСА	2012 – 2016. година	0,2 – 0,5 % од годишњег буџета Града Чачка	Буџет Града Чачка	Стварање финансијских могућности за даљи оптсанак и развој ГСА-е	* Увећање стамбеног фонда ** Економски ефекти
1.2.4.3. Анализа и дефинисање субвенционисања код	Субвенције јавних предузећа у смислу смањења такси (пркључци,	Град Чачак	ГСА, ЈКП, ЈП	2012 – 2016. година		Буџет Града Чачка, Донатори, ЈКП и ЈП	Умањење цене коштања по стамбеној јединици	* Већа доступност стамбеног фонда

јавних предузећа	комунално опремање ...) резултираће смањењем цене коштања по стамбеној јединици							** Економски ефекти
1.2.4.4. Обезбеђивање земљишта за изградњу 500 станова	Прибављање земљишта за потребе изградње	ГСА	Град Чачак, ЈКП, ЈП	2012 – 2016. година	14 000 000 дин.	Буџет Града Чачка	Обезбеђено земљиште	* Изградња стамбених објеката ** Континуитет у спровођењу мере
1.2.4.5. Изградња 500 станова за наредних 5 година	Изградњом станова решиће се стамбено питање, као и питања стручних кадрова, младих брачних парова, младих талената и научних радника на територији Града Чачка	ГСА	Град Чачак, ЈКП, ЈП, привредна друштва, донатори	2012 – 2016. година	– буџет града (10 000 000 дин.) – донатори (4 000 000 дин.) – кредитне линије (2 000 000 дин.) – НИП (2 000 000 дин.)	Буџет Града Чачка, Донатори, банке, НИП	Увећање стамбеног фонда за 500 стамбених јединица	* Приход од издавања станова у закуп, односно од непрофитне продаје, биће употребљен за нова улагања у области станоградње ** Економски ефекти

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
Општи циљ: Стварање снажног институционалног оквира за одрживи развој града, кроз унапређење ефикасности рада јавног сектора и унапређење положаја и развој цивилног сектора и удружења.								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
1.2.5. Унапређење система управљања и одржавања стамбеног фонда								
1.2.5.1. Нормативно регулисање питања управљања и одржавања вишепородичних стамбених зграда	Доношење одлуке на Скупштини Града Чачка о проширењу активности ГСА	Град Чачак	ГСА	2012 – 2013. година	Без процене		Институционализовано деловање ГСА	* Побољшање услова становања ** Економски ефекти
1.2.5.2. Евиденција вишепородичних стамбених објеката	Сачињавање базе података за породичне и стамбене објекте ГСА, сарадња са субјетима који већ поседују евиденцију за вишепородичне стамбене објекте	ГСА	ЈКП, ЈП	2012 – 2016. година	Без процене		Реализована евиденција вишепородичних стамбених објеката	* Финансијска средства на свим нивоима ** Економски ефекти
1.2.5.3. Санирање текућих недостатака у оквиру редовне употребе вишепородичних стамбених објеката	– генерални ремонт 80 лифтова – санирање 3000 м^2 равних кровова – реконструкција 10 000 м^2 фасада	ГСА	Град Чачак, Скупштине станара	2012 – 2016. година	17 000 000 динара	Донатори, станари	Извршено санирање текућих недостатака у оквиру редовне употребе вишепородичних стамбених објеката	* Финансијска средства на свим нивоима ** Економски ефекти
1.2.5.4. Изградња станова за тржиште (продаја или издавање) 100 станова – 5 000 м^2	Изградња станова за потребе непрофитне продаје за категорије становника који самостално не могу решити стамбено питање	ГСА	Град Чачак, ЈП, ЈКП	2012 – 2016. година	200 000 000 динара	Донатори, банке, ГСА, удруживање средстава	Увећан стамбени фонд	* Финансијска средства на свим нивоима ** Економски ефекти
1.2.5.5 Увођење економских станарина за потребе управљања и одржавања стамбеног фонда	Редовно издвајање за потребе управљања и одржавања створиће предуслов за осавремењавање постојећег стамбеног фонда	ГСА	Град Чачак, ЈП, ЈКП	2012 – 2016. година	Без процене	Донатори, станари	Формирање фонда за будуће улагање у области одржавања	* Финансијска средства на свим нивоима ** Економски ефекти

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА								
Општи циљ: Стварање снажног институционалног оквира за одрживи развој града, кроз унапређење ефикасности рада јавног сектора и унапређење положаја и развој цивилног сектора и удружења								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
1.2.6. Уређење и опремање комуналном инфраструктуром делова насеља града Чачка ради унапређења услова становања								
1.2.6.1. Обезбеђивање финансијских средстава	Израда финансијског плана	ГСА	Град Чачак	2012 – 2016. година	Без процене	Буџет Града Чачка, донатори	Обезбеђна финансијска средства	* Финансијска средства на свим нивоима ** Економски ефекти
1.2.6.2. Израда пројектне документације	Ангажовање овлашћених институција у изради пројектне документације	ГСА	ЈКП, ЈП, овлашћене институције	2012 – 2013. година	Без процене	Буџет Града Чачка, донатори	Урађена пројектна документација	* Финансијска средства на свим нивоима ** Економски ефекти
1.2.6.3. Изградња инфраструктурне мреже	Реализација радова на проширењу инфраструктуре града ради унапређења услова становања	ГСА	Град Чачак, ЈКП, ЈП	2012 – 2016. година	Без процене	Буџет Града Чачка, донатори	Изграђена инфраструктурна мрежа	* Финансијска средства на свим нивоима ** Економски ефекти
1.2.6.4. Дефинисање области субвенционисања јавних предузећа	Умањење трошкова из области комуналног опремања резултираће нижом ценом новоизграђеног стамбеног фонда	Град Чачак	ЈП, ЈКП, ГСА	2012 – 2016. година	Без процене	Буџет Града Чачка, донатори	Дефинисане области субвенционисања јавних предузећа	* Финансијска средства на свим нивоима ** Економски ефекти

ИЗВОРИ ПОДАТАКА ЗА ОБЛАСТ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ :

1. Програм контроле и смањења популације напуштених животиња на територији града Чачка – Чачак, 2011. године
2. Градска стамбена стратегија – Чачак, 2008. године
3. Водич за инвеститоре 2010. града Чачка
4. Профил заједнице града Чачка из 2010. године
5. Попуњени упитници за израду стратегије одрживог развоја града Чачка од стране чланова радне групе за израду стратегије одрживог развоја града Чачка

ОБЛАСТ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

1. ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ

2. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА

3. РАЗВОЈ СЕКТОРА УСЛУГА

4. РАЗВОЈ СЕКТОРА ТРГОВИНЕ

1. ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ

1.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Чачак је град са традицијом у индустријској производњи. Чачанску привреду карактерише широк спектар привредних делатности. По подацима Привредне коморе Краљево (Организационе јединице Чачак) из 2010. године, у Чачку послује 1.731 предузеће, од чега је малих предузећа 1.686, средњих 41, и 4 велика предузећа. Грађани Чачка имају препознатљив предузетнички дух. На дан 19.07.2011. године, а по подацима Градске управе за локални економски развој Града Чачка – Службе за приватно предузетништво, број активних предузетничких радњи је 4.182.

Индустрија заузима значајно место у чачанској привреди. Заступљен је широк спектар индустријских производа из области металопреараде и прераде неметала, прехрамбене индустрије, прераде целулозе, текстилне индустрије, робе широке потрошње. На подручју града Чачка наменска индустрија компаније „Слобода“ заузима значајно место, како по броју запослених радника, тако и по извозним резултатима.

У области хемије и неметала по свом квалитету препознатљиви су следећи производи: разне врсте лепкова, боја и заштитних средстава за метал и дрво, кућна хемија, цеви за широку потрошњу и разни други производи.

Индустрија текстила, коже и обуће је заступљена у привреди Чачка. За сада су то послови вршења услуга, али је све више предузећа која поред услужних послова извозе своје производе. Најзаступљенија је конфекција за младе, женска конфекција, заштитна опрема, вез и остала фина израда.

Значајан број чачанских малих и средњих предузећа се бави прерадом дрвета. **Дрвна индустрија** има традицију у чачанском крају. Условљена је набавком сировина које долазе са других територија, јер је ниска заступљеност шума у Чачку (24% територије припада шумама) и низак квалитет дрвета. Индустрија папира је тренутно у кризи због тога што је базни део ове индустрије угашен.

До недавно, **грађевинарство** Чачка су карактерисали велики индустријски системи као што су фабрике „Ратко Митровић“ и „Хидроградња“. Међутим, сада је развијен велики број малих грађевинских фирми из области нискоградње и високоградње.

Прерада пољопривредних производа и прехрамбена индустрија заузимају значајно место по броју привредних субјеката регистрованих за ову врсту делатности. У овој области постојала су предузећа за прераду кромпира, шумских плодова, слада, јаких алкохолних пића, пива, као и из области жито-млинске и пекарске производње. Тренутно, у Чачку постоје силоси за прихват житарица који нису у потпуности искоришћени (Предузеће „Житопромет“ Чачак). Такође, сада постоји велики број малих пекара, кланица и организација које се баве откупом и складиштењем пољопривредних производа.

Институционални капацитети за подршку развоју индустрије су: Привредна комора Краљево (Организациона јединица Чачак), Технички факултет Чачак, Висока школа техничких струковних студија Чачак (институције републичког карактера), а на локалном нивоу подршку привредницима пружају: Градска управа за локални економски развој у оквиру које функционишу Инфо-центар за јачање и подршку малим и средњим предузећима и Одсек за привредне делатности, као и пословна удружења.

Последице претходно описаног стања трендова у области индустријског развоја у привреди Чачка се манифестују кроз следеће проблеме:

1.1.1. У сектору малих и средњих предузећа присутан је велики број привредних субјеката са израженим проблемима у пословању.

- Овај сектор је недовољно ефикасан, неконзистентан, неорганизован и неконкурентан да би могао да се суочи са све присутнијом конкуренцијом са стране чему су допринели недостатак стимулативних мера на локалном нивоу и недовољна финансијска помоћ МСП сектору.
- У Чачку не постоје локални кредитно-гарантни фондови, иновациони фонд, а износи средстава за помоћ новоформираним фирмама нису довољни. Предузећа у Чачку су принуђена да, због недостатка финансијских средстава (за финансирање својих делатности), узимају кредите од банака који су неповољни.
- Недовољно су афирмисана пословна удружења и асоцијације, не постоје бизнис инкубатори, кластери у различитим секторима, као ни научнотехнолошки парк (у фази оснивања).

1.1.2. Уочљив је недостатак нових инвестиција и слаба заинтересованост инвеститора за улагања.

- Град Чачак је добио Сертификат за општине са повољним пословним окружењем, али се овај ресурс још увек не користи за привлачење инвеститора.
- Национални и локални програми подршке за инвеститоре нису довољно стимулативни, као ни мере за привлачење нових инвестиција.[2] Већина инвеститора од града тражи одговарајуће повластице, као што су нпр: бесплатно земљиште, ослобађање пореза на добит, партиципација у новоотвореним местима, што град у складу са постојећим законодавством, не може да испуни.
- Неповољни су и локацијски услови Чачка у односу на ширу инфраструктуру. Град нема значајну површину која би могла бити претворена у индустријску зону. Углавном су то мање, локацијски неповезане површине (неколико хектара). Према мишљењу представника градске привреде, недовољно се врши презентовање Града Чачка као места са повољним условима за улагање у земљи и иностранству и не постоји „студија атрактивности“. Све напред наведено штетно утиче на пословну климу на локалном нивоу.
- Не постоје значајна јавно-приватна партнерства (ЈПП) која представљају шансу за довођење нових инвеститора. У Србији не постоји посебан пропис који регулише ЈПП. Закон о Комуналним делатностима („Сл. Гласник РС“, бр. 42/98) не представља погодан оквир за јавно-приватна партнерства у области изградње комуналне инфраструктуре и пружања комуналних услуга и не обезбеђује минималан ниво контроле над поверавањем комуналних делатности. У току је процедура усвајања Нацрта Закона о јавно-приватним партнерствима и концесијама, који ће створити повољан институционални и правни оквир за реализацију пројеката путем сарадње приватног и јавног сектора.

1.1.3. Недовољно развијене извозне делатности и неразвијени услови за приступ новим тржиштима.

[2] Град Чачак нуди посебне олакшице за утврђивање закупнине и накнаде за уређење градског грађевинског земљишта (25% уколико инвеститор запошљава најмање 20 радника, 50% уколико запошљава најмање 50 радника и 100% уколико запошљава најмање 100 радника).

- Већ постојећа сарадња Града Чачка са другим градовима у земљи и иностранству и систем мера и прописа за подстицање улагања у извозно орјентисане привредне делатности нису довољно искоришћени за приступ новим тржиштима и развој извоза. Такође, не постоје значајне асоцијације извозника које би се озбиљно бавиле извозом на страно тржиште, а не постоје ни стимулативне мере за подстицај извозних активности. На државном нивоу не постоје одговарајуће институције за помоћ извозу. На извоз чачанских предузећа негативно утиче и недостатак саобраћајница (ауто-пут).

1.1.4. У Чачку постоји велики број затворених производних погона који нису у целини или у довољној мери искоришћени.

- Проблеми који постоје у затвореним производним погонима или њиховим деловима, узроковани су неадекватном развојном и пословном политиком фирми које нису пратиле потребе и захтеве тржишта, непостојањем базе података о локацијама на којима се налазе, о стању објеката, погонима, опремљености, технологији; непостојањем подршке за издавање у закуп и давања информација потенцијалним корисницима. Постоји и велики број локација са привредним субјектима који су у фази стечаја, што је последица неодговарајуће приватизације. У овом моменту не постоји одговор за решавање овог проблема на националном и локалном нивоу.

1.1.5. Застарелост производних постројења и производних процеса

- Застарелост производних постројења и производних процеса проузрокована је дугогодишњим занемаривањем развојноистраживачке функције предузећа (оптимизација процеса управљања производњом кроз пројектовање, изградња и примена савремених информационих технологија и примена интегрисаног система квалитета), као и недостатком пословних идеја. У овом моменту привреда је исказала потребу за новим капацитетима како би превазишла постојеће проблеме.

Претходно описано стање у области индустрије као последицу има:

- Високу стопу незапослености са свим социјалним и економским последицама које она производи[3].
- Низак бруто друштвени производ.

Према незваничним подацима који се износе у јавности, 50% запослених(од укупног броја запослених) у Републици Србији припада јавном и државном сектору, што за собом носи одговарајуће социјално-економске последице.

[3] Укупан број запослених лица, према подацима Републичког завода за статистику, на дан 31.03.2011. године износи 26.113.
Према подацима Националне службе за запошљавање, укупан број незапослених лица у децембру 2010. године износи 10.308.

Од 2006. године Град Чачак издваја финансијска средства за субвенције приватним предузећима. Програм спроводи Национална служба за запошљавање, Филијала Чачак.

Табела 1. : Субвенције приватним предузећима	**Година**				
	2006.	**2007.**	**2008.**	**2009.**	**2010.**
УКУПНО [дин.]	7.000.000	9.900.000	10.000.000	14.500.000	9.700.000
Програм самозапошљавања **[дин.]**	6.000.000	4.200.000	4.500.000	7.800.000	5.000.000
Програм новог запошљавања **[дин.]**	-	4.200.000	4.000.000	5.000.000	4.000.000
Програм новог запошљавања инвалида **[дин.]**	1.000.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	-
Програм новог запошљавања самохраних мајки **[дин.]**	-	-	-	200.000	-
Програм запошљавања и стручног оспособљавања приправника **[дин.]**	-	-	-	-	700.000
Укупан број корисника средстава	60	52	53	69	57
Укупан број корисника средстава који обављају делатност након истека уговорене обавезе **[%]**	82	86	Уговорна обавеза траје[4]	Уговорна обавеза траје.	Уговорна обавеза траје

Програми наведени у табели 1, који се финансирају из буџета Града Чачка – буџетска линија Субвенције приватним предузећима, показали су добре резултате и Град Чачак планира наставак овакве праксе наредних година, као и да овај модел искористи као пример добре праксе за увођење нових субвенција.

[4] Подаци ће бити обрађени по истеку уговорне обавезе (након 2 године пословања).

1.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: УСПОСТАВЉАЊЕ ТРЕНДА ПОРАСТА ИНДУСТРИЈСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ КАО ЈЕДНОГ ОД КЉУЧНИХ ФАКТОРА ЕКОНОМСКОГ И СОЦИЈАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА

На основу свеобухватне анализе привреде у Чачку, највећи проблем представља висока стопа незапослености са свим социјалним и економским последицама које она производи, као и низак бруто друштвени производ. Реализацијом активности предложених Акционим планом у области индустријског развоја допринеће се повећању: броја запослених, бруто дохотка, броја привредних субјеката, нивоа инвестиција, нивоа производње, извоза локалних производа, као и броја реактивираних затворених производних погона. Све напред наведено позитивно ће се одразити на економски и социјални развој Града Чачка.

ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ				
Специфични циљеви:	**Начин остварења:**	**Индикатори успеха:**	**Средства провере:**	**Ризици и претпоставке:**
1.2.1. Повећање индустријске производње кроз развој предузетништва и малих и средњих предузећа	1.2.1.1. Формирањем кластера у различитим областима привреде и њиховим међусобним повезивањем 1.2.1.2. Формирањем бизнис инкубатора за повезивање фирми из различитих области привреде 1.2.1.3. Формирањем иновационог фонда за помоћ физичким и правним лицима 1.2.1.4. Формирањем кредитно-гарантних и унапређењем већ постојећих стимулативних фондова за новоформиране и већ постојеће фирме 1.2.1.5. Развојем услужних и саветодавних центара за помоћ МСП и предузетницима 1.2.1.6. Едукацијом и усавршавањем квалификоване радне снаге према захтевима тржишта рада и потербама инвеститора 1.2.1.7. Разменом искустава на тему предузетништва и МСП 1.2.1.8. Јачањем пословних удружења и асоцијација кроз подршку повећању капацитета и унапређењу квалитета услуга за чланове пословних удружења 1.2.1.9. Промовисањем чачанске привреде 1.2.1.10. Анализом постојеће и узрадом активне базе привредних субјеката који послују у Чачку	– број запослених у МСП-а и предузетничким радњама – бруто доходак у сектору МСП-а и предузетништва – број МСП и предузетничких радњи	– Републички завод за статистику – Агенција за привредне регистре – Национална служба за запошљавање – евиденције Града Чачка – евиденције Привредне коморе	– нејасна политика државе у делу индустријског развоја – сложена и неусаглашена законска регулатива -– компликоване процедуре за отварање фирми – слаба базна индустрија као најсигурнији купац производа из сектора МСП и предузетника – светска економска криза – хиперпродукција на светском тржишту – снажан увознички лоби – нестабилан девизни курс – Агенција за привредне регистре не допушта слободан приступ бази података регистрованих привредних субјеката.
1.2,2. Пораст индустријске производње кроз стварање услова	1.2.2.1. Подстицањем и јачањем јавно-приватног партнерства које	– бруто доходак у индустријском сектору – број МСП-а и предузетника	– Републички завод за статистику	– нејасна политика државе у делу индустријског развоја

за нове инвестиције у Граду Чачку	ће допринети стварању повољне пословне климе у Граду Чачку 1.2.2.2. Модернизацијом постојећих и изградњом нових индустријских и пословних зона 1.2.2.3. Развојем постојећих и формирањем нових програма са подстицајним мерама, стимулацијама и олакшицама за инвеститоре 1.2.2.4 Израдом презентације и радом на унапређењу маркетинга Града Чачка	– број запослених. – ниво инвестиција – ниво производње – број домаћих и страних инвеститора	– Агенција за привредне регистре – Национална служба за запошљавање – енвиденције Града Чачка – евиденције Привредне коморе	– сложена и неусаглашена законска регулатива – компликоване процедуре за отварање фирми – светска економска криза – хиперпродукција на светском тржишту – снажан увознички лоби – нестабилан девизни курс – геостратешки положај Чачка – недостатак квалитетног комплекса земљишта где би могла да се организује савремена индустријска зона
1.2.3. Пораст индустријске производње кроз стварање услова за приступ новим тржиштима са посебним нагласком на извоз	1.2.3.1. Изградњом шире инфраструктуре 1.2.3.2. Регионалном сарадњом Града Чачка са другим градовима у земљи и иностранству. 1.2.3.3. Формирањем продајног и дистрибутивног центра за локалне производе широке потрошње као форме подршке смањењу увоза 1.2.3.4. Сертификацијом локалних производа 1.2.3.5. Презентацијом локалних предузећа и њихових производних програма на сајту Града Чачка 1.2.3.6. Формирањем и развојем локалних брендова у области индустрије	-– обим извоза локалних производа – бруто доходак – број запослених на извозним пословима – производни брендови	– Републички завод за статистику – Национална служба за запошљавање – евиденције Привредне коморе – евиденције Града Чачка	– нејасна политика државе у делу индустријског развоја – светска економска криза – хиперпродукција на светском тржишту – курс динара – увознички лоби
1.2.4. Пораст индустријске производње кроз стварање услова за оживљавање затворених производних погона или његових делова	1.2.4.1. Формирањем базе података и давањем информација потенцијалним корисницима о затвореним производним погонима, њиховој (не)искоришћености и досадашњој намени 1.2.4.2. Оснивањем научно-технолошког парка 1.2.4.3. Осавремењивањем, оживљавањем и пуштањем у рад појединих затворених производних погона или њихових делова 1.2.4.4. Конверзијом производног програма у складу са могућностима опреме и потребама тржишта 1.2.4.5. Издавањем у закуп	– број оживљених затворених производних погона – реактивирана радна места (евентуално нова радна места) – бруто доходак – обим инвестиција – обим производње – број нових производа	– Републички завод за статистику – Национална служба за запошљавање – евиденције Привредне коморе – евиденције Града Чачка	– не постоји јасна политичка воља на државном нивоу – низак ниво овлашћења локалне самоуправе – неусаглашеност законских прописа – компликоване правне процедуре –незаинтересованост инвеститора – недостатак финансијских средстава

	неискоришћених производних хала и погона 1.2.4.6. Ослобађањем простора за нову инвестицију			
1.2.5. Повећање индустријске производње кроз подршку привреди на осавремењивању и унапређењу постојећих производних процеса	1.2.5.1 Оснивањем научно-технолошког парка. 1.2.5.2 Подршком оптимизацији процеса управљања производњом и осавремењавању производних постројења 1.2.5.3. Подршком оптимизацији процеса управљања производњом уз примену савремених информационих технологија 1.2.5.4. Подршком пројектовању и примени интегрисаног система квалитета	– обим извоза – бруто производ – ниво развојно-истраживачког сектора	– евиденције Привредне коморе – евиденције Града Чачка	– финансијска средства – правне процедуре

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ								
Општи циљ : Успостављање тренда пораста индустријске производње као једног од кључних фактора економског и социјалног развоја Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ1.2.1. Повећање индустријске производње кроз развој предузетништва и малих и средњих предузећа								
1.2.1.1. Формирање кластера у различитим областима привреде и њихово међусобно повезивање	Планирано је повезивање географски концентрисаних предузећа и предузетничких радњи (предузећа из сродних области, специјализованих снабдевача, давалаца услуга, и институција) ради заједничког наступа на тржишту и постизања конкурентске предности	Пословна удружења, Регионална привредна комора Краљево ОЈ Чачак	Град Чачак, предузећа, предузетничке радње, физичка лица, образовне и научне институције, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа	Трајна активност	Без процене у овом моменту	Оснивачи кластера, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– формирани оперативни кластери у различитим областима привреде – смањени трошкови пословања чланова кластера – заједнички наступ и комплетнија понуда предузећа у смислу количина и асортимана – повећан извозни потенцијал предузећа – већа искоришћеност капацитета – боље позиционирање на тржишту продаје и набавке	* Самоодрживост кластера (финансирање из сопствених извора прихода остварених кроз позитиван ефекат) ** Преношење позитивног искуства на ужу и ширу околину (друге привредне гране као и на друге градове и општине у Републици Србији)
1.2.1.2. Формирање бизнис инкубатора за подршку новоформираним фирмама из различитих области привреде	Основни циљ оснивања бизнис инкубатора је унапређење пословне инфраструктуре, креирање нових послова и отварање нових радних места. Бизнис инкубатор ће имати задатак да пружа директну подршку новим и предузећима у развоју на почетку њиховог постојања, у тренутку када су најрањивија у смислу пословања и опстанка на тржишту, што утиче на смањење процента њиховог пропадања. Основна услуга коју инкубатор нуди својим станарима је издавање пословног простора у закуп, по ценама нижим од тржишне, а остале услуге које станари могу да користе,	Град Чачак	„Градац 97“, Унија „Чачак 2000“, Агрономски факултет Чачак, Технички факултет Чачак, Институт за воћарство Чачак	2012. год.	Трошкови ће бити дефинисани у зависности од актуелних активности	Буџет Града Чачка, оснивачи, буџет Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, станари парка	– формиран бизнис инкубатор за повезивање фирми из различитих области привреде, стављен у функцију, усељени станари који у пуној мери користе услуге бизнис инкубатора – основане нове фирме – отворена нова радна места – покренути нови производни програми	* Буџет Града Чачка (редовно издвајање средстава за финансирање бизнис инкубатора; опстанак предузећа по изласку из бизнис инкубатору, самостално финансирање и обављање делатности ** Након периода инкубације предузећа се осамостаљују, а нова предузећа постају чланови бизнис инкубатора, чиме се стално повећава број нових предузећа, нових запошљавања и побољшава финансијска ситуација

	такође по повлашћеним ценама, јесу: предузетничка обука, пословно саветовање, финансијска подршка и технолошка подршка. Бизнис инкубатор ће функционисати у оквиру Научно технолошког парка који се налази у фази оснивања							појединаца и заједнице

1.2.1.3. Формирање иновационог фонда за помоћ физичким и правним лицима	– испланирати да се у буџету Града Чачка наредних година издвајају финансијска средства за иновационе делатности у Чачку, било да су носиоци иновација појединци или већ постојећа правна лица – развити поступак и критеријуме за додељивање средстава –дефинисати услове за повраћај средстава у фонд	Град Чачак	Научно технолошки парк, физичка лица, предузећа, пословна удружења, научне и образовне институције	Трајна активност	Без процене	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донаторска средства, финансијске институције	– формиран стални иновациони фонд за помоћ физичким и правним лицима – додељена средства иноваторима – основане нове фирме – створена нова радна места – покренути нови производни програми	*Финансирање делатности сопственим средствима, отварање нових радних места на иновационим пословима, пласман на нова тржишта ** Повраћај средстава од стране корисника у фонд чиме се остварује континуитет у додели средстава
1.2.1.4. Формирање кредитно-гарантних и унапређење већ постојећих стимулативних фондова за новоформиране и већ постојеће фирме	– Град Чачак од 2006. године издваја неповратна средства за субвенције приватним предузећима.Средства су намењена за програм: самозапошљавања, новог запошљавања, запошљавањa инвалидних лица, запошљавања самохраних родитеља и запошљавања и стручног оспособљавања приправника. Наведени програм је показао добре резултате и планира се даљи развој стимулативног фонда, као и формирање нових фондова – кредитно-гарантних и стимулативних (неповратних) фондова – потребно је да Град Чачак дефинише критеријуме за доделу средстава, као и услове за повраћај средстава у фонд	Град Чачак	Национална служба за запошљавање – Филијала Чачак, Физичка лица, предузећа, предузетничке радње, финансијске институције	Трајна активност	15 – 20.000.000 дин годишње по фонду	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије донаторска средства, финансијске институције	– формиран кредитно-гарантни фонд – унапређен фонд за субвенције приватним предузећима у буџету Града Чачка – „Субвенције приватним предузећима“ – формирани нови стимулативни фондови за новоформиране и већ постојеће фирме – покренуте нове делатности – отворена нова радна места	* Одрживот фондова се огледа кроз континуирану доделу средства из буџета Града Чачка, док ће корисници фондова након истека уговорених обавеза са Градом моћи самостално да финансирају своју делатност. ** Преношење позитивног искуства на ужу и ширу околину; предузећа која су већ добила средства ће по одређеном критеријуму враћати средства у буџет Града Чачка и временом их повећавати што омогућава развој и мултипликацију овог фонда и додељивање средстава већем броју предузећа
1.2.1.5. Развој услужних и саветодавних центара за помоћ МСП и предузетницима	У оквиру Градске управе за локални економски развој постоји Инфо центар за јачање и подршку малим и средњим предузећима (у	Град Чачак	Привредна комора, пословна удружења, Привредни савет, Савет за локални економски развој,	Трајна активност	Редован буџет града	Буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– инфо-центар за јачање и подршку малим и средњим предузећима услужан у складу са захтевима	* Редовно финансирање из буџета Града Чачка ** Услуге које пружа

	даљем тексту Инфо центар). Ефекти рада Инфо центра су недовољни и треба пронаћи модус да се појача његова комуникација са малим и средњим предузећима		предузећа, предузетничке радње				привреде – побољшан квалитет рада инфо-центра – појачан интензитет сарадње инфо-центра са привредом	инфо-центар се позитивно одражавају на привреду града и све већи број предузећа тражи његове услуге
1.2.1.6. Едукација и усавршавање квалификоване радне снаге према захтевима тржишта рада и потербама инвеститора	Град Чачак ће у сарадњи са Националном службом за запошљавање Филијала Чачак и образовним центрима организовати обуке у складу са потребама тржишта рада и захтевима инвеститора у циљу запошљавања радне снаге	Национална служба за запошљавање Филијала Чачак	Град Чачак, образовне институције	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије донаторска средства, пројектно финансирање, полазници, буџет Града Чачка	– организоване обуке радне снаге ради запошљавања по захтевима инвеститора и тржишта рада – број полазника обука – број нових фирми	* Одрживост зависи од квалитета едукативних програма, као и од финансијских средстава опредељених за програм едукација ** Уколико програм покаже позитивне резултате, инвеститори ће бити задовољни, што ће представљати основ за привлачење нових инвеститора
1.2.1.7. Размена знања и искустава на тему предузетништва и МСП	Размена искустава на тему предузетништва и МСП са иностраним земљама путем едукативних програма, предавања, округлих столова, семинара, радионица, међусобних посета, учешћа на сајмовима и другим привредним окупљањима	Град Чачак	Пословна удружења, Привредни савет, Савет за локални економски развој, предузећа, предузетничке радње, иностранi и домаћи партнери, образовне институције	Трајна активност	Без процене	Привредници, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка.	– организовани едукативни програми у циљу размене искустава на тему предузетништва и МСП – програм дефинисан као стална активност	* Квалитетни програми, нове идеје, платежна моћ привредника и других извора прихода ** Преношење позитивног искуства на ужу и ширу околину и ширење мреже заинтересованих привредника
1.2.1.8. Јачање пословних удружења и асоцијација кроз подршку повећању капацитета и унапређењу квалитета услуга за чланове пословних удружења	Унапређење техничких капацитета, како би се створили услови за ново чланство, јачање иновативности, конкурентности, повећање извоза	Пословна удружења, Привредни савет	Привредна комора, пословна удружења, Привредни савет, Научно технолошки парк, Град Чачак, предузећа, предузетничке радње	Трајна активност	Без процене	Привредници, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка.	– модернизовани капацитети удружења – виши ниво пружања услуга члановима удружења – повећан пословни капацитет привредника који се огледа кроз: удео на новим тржиштима, повећан обим и квалитет производње, повећане извозне делатности	* Квалитетни програми, нове идеје, платежна моћ привредника и других извора прихода ** Повећање броја чланова удружења
1.2.1.9. Промовисање	– учешће Града Чачка на	Град Чачак	ТОЧ, медији,	Трајна	Без процене, у	Пројектно	– чачански	* Новостворене

чачанске привреде	домаћим и међународним сајмовима, изложбама, оглашавање у медијима (активнији маркетинг)... – потребно је направити заједнички промотивни план и обезбедити специјализоване људске ресурсе		привредници, пословна удружења, Привредни савет, Савет за локални економски развој, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа	активност	складу са годишњим плановима	финансирање, буџет Града Чачка, донаторска средства, пословна удружења.	привредници и Град Чачак активно учествовали на домаћим и иностраним сајмовима – израђене публикације Града Чачка – редовно оглашавање у средствима информисања – нова тржишта и нови купци – нове инвестиције – нова запошљавања	вредности настале као последица промотивних активности ** Проширење мреже пословних контаката са могућношћу склапања нових послова
1.2.1.10. Анализа постојеће и израда активне базе привредних субјеката који послују у Чачку	Град Чачак нема комплетну базу података о привредним субјектима који послују на територији града. Потребно је постићи договор са Агенцијом за привредне регистре о слободном приступу бази података о регистрованим привредним субјектима на територији града Чачка. Уколико се не постигне договор, биће коришћена база података Пореске управе	Привредна комора Краљево ОЈ Чачак	Град Чачак, Агенција за привредне регистре, Министарство финансија, Пореска управа (филијала/експозитура Чачак)	Трајна активност	Редован буџет Града Чачка	Буџет Града Чачка	– израђена активна база података о привредним субјектима који су регистровани у Чачку – успостављен поступак ажурирања базе	* Систематизована активност у Градској управи за локални економски развој ** Проширење сарадње између градсих и републичких пореских управа

ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ								
Општи циљ: Успостављање тренда пораста индустријске производње као једног од кључних фактора економског и социјалног развоја Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.2. Пораст индустријске производње кроз стварање услова за нове инвестиције у Граду Чачку								
1.2.2.1. Подстицање и јачање јавно-приватног партнерства које ће допринети стварању повољне пословне климе у Граду Чачку	Кооперација између јавног и приватног сектора на подручју планирања, производње, услуга, финансирања, пословања или наплате јавних послова	ЈП, ЈКП	Носиоци јавних овлашћења, предузећа, предузетничке радње, Град Чачак	Трајна активност	Према насталим партнерствима	Финансијска средства партнера, подстицајни фондови, донаторска средства, пројектно финансирање	– успостављена значајна јавно приватна партнерства – повећана ефикасност у вршењу јавних послова	* – јасно дефинисани интереси јавних и приватних партнера – новостворене вредности настале као последица промотивних активности ** Ширење искустава и мреже партнерстава
1.2.2.2. Модернизација рада постојећих и изградња нових индустријских и пословних зона *Напомена: Активност је детаљно описана у делу који се односи на инфраструктуру.*	– организацијско и структурно усавршавање набавком савремених технологија, увођењем боље организације рада, подизањем квалитета руковођења како би се могло успешније конкурисати на домаћем и иностраном тржишту – предност треба дати делатностима које користе предности амбијента и подручја у којем настају (природне ресурсе, физиономију земљишта, и сл.), које користе чисте технологије, које чувају околину и здравље људи и које запошљавају способне и квалификоване раднике – у планирању нових, или редукцији и укидању постојећих зона индустрије и сервиса, просторни размештај производних капацитета треба заснивати на уравнотежењу развоја целокупног градског простора	Град Чачак	Приватни власници, пословна удружења Привредни савет, предузећа, предузетничке радње, инвеститори, ЈП, ЈКП	Трајна активност	Без процене	Редовни буџети корисника простора, донаторска средства, пројектно финансирање	– модернизоване и ефикасније постојеће индустријске и пословне зоне – изграђене нове индустријске и пословне зоне – повећан ниво примењених технологија – уравнотежен развој градског простора – уведене чисте технологије	* Постигнути ефекти ** Повећање заинтересованости већег броја инвеститора што са собом носи велики број позитивних економских ефеката
1.2.2.3. Развој	Град Чачак планира да, уз	Град Чачак,	Привредна комора,	Трајна	Без	Буџет Републике	– формирани програми	* Успостављен

постојећих и формирање нових програма са подстицајним мерама, стимулацијама и олакшицама за инвеститоре	постојеће, уведе нове олакшице на локалном нивоу како би привукао инвеститоре (разни фондови). Такође, планира да, у сарадњи са државним органима, предложи доношење уредби које би регулисале ову област	Република Србија	пословна удружења, Привредни савет, Савет за локални економски развој	активност	финансијске процене	Србије, буџет Града Чачка	са подстицајним мерама за инвеститоре – дефинисане олакшице за инвеститоре – формирани подстицајни фондови – донете обавезујућа документа на државном нивоу за подстицај инвестирања у локалну привреду	механизам повраћаја средстава ** – побољшана сарадња локалних и државних органа у процесу доношења обавезујућих докумената – развојем фонда повећаће се број инвеститора који ће отварати нове могућности (радна места, нови послови, покретање нових производних процеса)
1.2.2.4. Израда презентације и рад на унапређењу маркетинга града Чачка	– израда студије градске атрактивности за инвестициона улагања. У Чачку је заступљен широк спектар производних и услужних делатности. Након детаљне анализе, студија атрактивности би требало да покаже заступљеност привредних грана, као и делатности које су у Чачку дефицитарне и у које би требало улагати – листа компаративних предности и начин промоције истих – Град Чачак је званично сертификован као „Општина са повољним пословним окружењем“, али се овај податак недовољно експлоатише у јавности – лобирање на свим нивоима – креирање базе података успешних појединаца и удружења у иностранству са идејом лобирања	Пословна удружења, Привредни савет, Савет за локални економски развој	Пословна удружења Привредна комора, Привредни савет, предузећа, предузетничке радње, Град Чачак, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа, ТОЧ	2012. год.	Без процене	Привредници, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– израђена студија атрактивности града Чачка, постављена на свим расположивим страницама – отворен форум – број учесника форума – стални рад на унапређењу маркетинга града Чачка у циљу привлачења инвеститора	* Креативан приступ креирању, одржавању и унапређењу промотивних алата ** Нови пословни контакти, нове инвестиције, покретање нових производних процеса што са собом носи ширење економски позитивних ефеката (смањење незапослености, пораст бруто друштвеног производа)

ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ								
Општи циљ: Успостављање тренда пораста индустријске производње као једног од кључних фактора економског и социјалног развоја Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.3. Пораст индустријске производње кроз стварање услова за приступ новим тржиштима са посебним нагласком на извоз								
1.2.3.1. Изградња основне инфраструктуре *Напомена: Активност је детаљно описана у делу који се односи на инфраструктуру.*	– изградња аутопутева – изградња и одржавање локалних саобраћајница – ширење водоводне, канализационе, телекомуникационе, електро и грејне мреже	Град Чачак, Република Србија	ЈП, ЈКП	Стална активност	Без процене финансијске вредности	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– изграђен аутопут – реконструисане и изграђене локалне саобраћајнице – проширена водоводна, канализациона, телекомуникациона, електро и грејна мрежа – побољшана комуникација Града Чачка са кључним домаћим и међународним правцима – побољшана унутрашња и регионална инфраструктура	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Лакши приступ новим тржиштима, ширење извозне мреже
1.2.3.2. Регионална сарадња Града Чачка са другим градовима у земљи и иностранству	Град Чачак планира нове и проширење области сарадње са другим градовима у земљи и иностранству и увођење система мера и прописа за подстицање улагања у извозно орјентисане привредне делатности зарад лакшег приступа новим тржиштима и развоја извоза	Град Чачак	Партнерски градови, пословна удружења Привредна комора, Привредни савет, предузећа, предузетничке радње, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа	Стална активност	Редован буџет Града Чачка	Буџет Града Чачка, донаторска средства, партнерски градови, пројектно финансирање	– успостављена регионална сарадња Града Чачка са другим градовима у земљи и иностранству – нова партнерства – нови пројекти	* Људски ресурси, опредељеност политичара за ширење сарадње ** Преношење позитивног искуства на ужу и ширу околину, ширење мреже партнера
1.2.3.3. Формирање продајног и дистрибутивног центра за локалне производе широке потрошње као форме подршке смањењу увоза	Конкуренција на тржишту захтева врло висок степен ефикасности у свим деловима ланца снабдевања. Та ефикасност треба да доведе до мањих оперативних трошкова и до конкурентске предности Града Чачка. Усклађеност чланова, како	Град Чачак	Привредна комора, пословна удружења, предузећа, предузетничке радње	2015. год.	Без процене финансијске вредности	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, привредници, донаторска средства, пројектно финансирање	– формиран продајни и дистрибутивни центар за локалне производе широке потрошње – смањен увоз производа који се набављају на локалном тржишту	* Финансијска средства, обезбеђење довољног обима промета који ће оправдати инвестиције и оперативне трошкове.

	процесна, тако и временска, јесте кључ успеха једног дистрибутивног центра							** Проширење спектра понуде производа (количине, разноврсност) који се лакше пласирају на иностранo тржиште
1.2.3.4. Сертификација локалних производа	Ради лакшег пласмана на иностранo тржиште потребно је вршити сертификацију производа	Пословна удружења	Привредна комора, предузећа, предузетничке радње, Град Чачак, образовне и научне институције, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа	Стална активност	Без процене финансијске вредности	Предузећа, предузетничке радње, донаторска средства, пословна удружења, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– интензивиран процес сертификације производа – створени услови за повећање обима извоза	* Спремност привредника да улажу у процес побољшања квалитета производа. ** Ширење позитивног искуства
1.2.3.5. Презентација локалних предузећа и њихових производних програма на сајту Града Чачка *Напомена: Детаљније обрађено у активности 1.2.2.4. – Индустријски развој.*	На сајту Града Чачка (www.сасак.org.rs) биће постављена посебна презентација чачанских предузећа и предузетника како би посетиоци сајта на једном месту пронашли све информације	Град Чачак	Пословна удружења Привредна комора, Привредни савет, Савет за локални економски развој, предузећа, предузетничке радње, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа.	Стална активност	Редован буџет Града Чачка	Буџет Града Чачка	-– континуирано представљање локалних предузећа и њихових производних програма на сајту Града Чачка – остварени нови пословни контакти – закључени нови пословни уговори	* Креативан приступ креирању, одржавању и унапређењу промотивних алата ** Нови пословни контакти, нове инвестиције, покретање нових производних процеса што са собом носи ширење економски позитивних ефеката (смањење незапослености, пораст бруто друштвеног производа)
1.2.3.6. Формирање и развој локалних брендова у области индустрије	– брендирање производа који су типични за Чачак како би предузећа лакше приступила европском и светском тржишту и била конкурентнија – избор типичних производа – израда елабората по сваком појединачном производу – приступ брендирању – дефинисање визуелног идентитета бренда	Предузећа, предузетничке радње, привредна удружења	Привредна комора, Привредни савет, Савет за локални економски развој, Град Чачак, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа	Трајна активност	Без процене финансијске вредности	Предузећа, предузетничке радње, пословна удружења, Привредна комора, донаторска средства, пројекто финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– праст броја фирми које су брендирале своје производе – продајне вредности брендираних призвода. – пораст пласмана производа на домаћем и страном тржишту – повећан број брендираних производа	* – нова тржишта, квалитет производа – дефинисање стандарда и специфичности ** Преношење позитивног искуства на ужу и ширу околину – ширење мреже брендираних производ

ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ								
Општи циљ: Успостављање тренда пораста индустријске производње као једног од кључних фактора економског и социјалног развоја Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.4. Пораст индустријске производње кроз стварање услова за оживљавање затворених производних погона или његових делова								
1.2.4.1. Формирање базе података и давање информација потенцијалним корисницима о затвореним производним погонима, њиховој (не)искоришћености и досадашњој намени	– формирање базе података о затвореним производним погонима, локацијама на којима се налазе, стању објеката, погонима, опремљености, технологији – давање информација о затвореним производним погонима потенцијалним корисницима	Пословна удружења, Привредни савет, Привредна комора	Привредни субјекти, Савет за локални економски развој, Град Чачак	Трајна активност	Без финансијске процене	Пословна удружења, привредни субјекти, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– формирана база података о затвореним производним погонима, њиховој (не)искоришћености и досадашњој намени – редовно информисање странака о затвореним производним погонима – нови пословни контакти – повећана заинтересованост инвеститора	* Заинтересованост кључних чинилаца ** Ширење информација у ужој и широј околини, пораст броја интересената, разговори о неком виду искоришћења затворених производних погона
1.2.4.2. Оснивање научно – технолошког парка. *Напомена: Детаљно објашњено у активности 1.2.5.1. – Индустријски развој*								
1.2.4.3. Осавремењивање, оживљавање и пуштање у рад појединих затворених производних погона или њихових делова	Проблеми који постоје у затвореним производним погонима узроковани су неадекватном развојном и пословном политиком фирми које нису пратиле потребе и захтеве тржишта;производни процеси и технологија су застарели, погони су ван функције, а уз одговарајући третман могуће је оживети производни процес	Привредни субјекти, пословна удружења	Привредни субјекти, Привредни савет, Савет за локални економски развој, инвеститори, Град Чачак	Трајна активност	Финансијска средства ће бити дефинисана појединачним елаборатима	Инвеститори, привредни субјекти, пословна удружења, донаторска средства, пројектно финансирање, финансијске институције, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– уведене савремене технологије у процесу производње, оживљени и пуштени у рад затворени производни погони или њихови делови – покренут производни процес – оживљена или отворена нова радна места – смањена незапосленост и незадовољство грађана	* Расположива финансијска средства, заинтересованост инвеститора, спремност да се превазиђу постојећи проблеми, јасно дефинисани циљеви, визија, мисија ** Ширење информација о пословним успесима доприноси повећању заинтересованости за оживљавање других

								затворених производних погона или њихових делова
1.2.4.4. Конверзија производног програма у складу са могућностима опреме и потребама тржишта	Уколико није могуће, из било ког разлога, оживети производне процесе који су постојали, вршиће се конверзија производног програма у складу са могућностима опреме и потребама тржишта	Привредни субјекти, пословна удружења	Привредни субјекти, Привредни савет, Савет за локални економски развој, инвеститори, Град Чачак	Трајна активност	Финансијска средства ће бити дефинисана појединачним елаборатима	Инвеститори, привредни субјекти, пословна удружења, донаторска средства, пројектно финансирање, финансијске институције, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– извршена конверзија производног програма у затвореним производним погонима или његовим деловима у складу са могућностима опреме и потребама тржишта – покренути нови производни процеси – оживљена или отворена нова радна места – смањена незапосленост и незадовољство грађана	* Расположива финансијска средства, заинтересованост инвеститора, спремност да се превазиђу постојећи проблеми, јасно дефинисани циљеви, визија, мисија (пословна политика предузећа) ** Ширење информација у пословном свету
1.2.4.5. Издавање у закуп неискоришћених производних хала и погона.	У Чачку постоји велики број хала које су неискоришћене, а налазе се на добрим локацијама и добрим делом су инфраструктурно опремљене, што им даје предност у односу на празне локације(уз адекватну подршку локалне власти ови простори се могу издавати у закуп)	Град Чачак, привредни субјекти, приватни власници	Пословна удружења, Привредна комора, Привредни савет, привредни субјекти, инвеститори	Трајна активност	Нема трошкова	Инвеститори, привредни субјекти	– издате у закуп неискоришћене производне хале и погони – покренути производни процеси – оживљена или отворена нова радна места. – смањена незапосленост и незадовољство грађана	* Расположива финансијска средства, заинтересованост инвеститора, спремност да се превазиђу постојећи проблеми, јасно дефинисани циљеви, визија, мисија (пословна политика предузећа) ** Ширење информација у пословном свету
1.2.4.6. Ослобађање простора за нову инвестицију.	Уколико није могуће: оживети производни процес, извршити конверзију производног програма или издати у закуп неискоришћене објекте, вршиће се ослобађање простора како би се на том месту створили услови за нове инвестиције (Greenfield)	Град Чачак, привредни субјекти, приватни власници	Инвеститори, Привредни субјекти, ЈП, ЈКП, пословна удружења, Привредна комора, Привредни савет	Трајна активност	Финансијска средства ће бити дефинисана појединачним елаборатима	Инвеститори, привредни субјекти, Донаторска средства, пројектно финансирање, финансијске институције, Буџет Републике Србије, Буџет Града Чачка	– припремљен простор за greenfield инвестиције – изграђени и функционални нови објекти у складу са потребама и делатношћу инвеститора – отворена нова радна места – пораст бруто друштвеног производа	* Расположива финансијска средства, заинтересованост инвеститора, спремност да се превазиђу постојећи проблеми, јасно дефинисани циљеви, визија, мисија (пословна политика предузећа) ** Ширење информација у пословном свету

ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ								
Општи циљ: Успостављање тренда пораста индустријске производње као једног од кључних фактора економског и социјалног развоја Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.5. Повећање индустријске производње кроз подршку привреди на осавремењивању и унапређењу постојећих производних процеса								
1.2.5.1. Оснивање научно- технолошког парка	Тренутно стање: – у Чачку је већ формиран радни тим који реализује активности везане за оснивање научно – технолошког парка, при чему је највећи део активности већ спроведен – донете су одлуке на нивоу оснивача – донета одлука о седишту научно-технолошког парка – дефинисано поље рада Тренутно су у току следећи послови: Израда плана: – избор приоритетних програма – дефинисање организационе структуре -– промоција научно-технолошког парка	Град Чачак	„Градац 97“, Унија „Чачак 2000“, Агрономски факултет Чачак, Технички факултет Чачак, Институт за воћарство Чачак	2012. год.	Трошкови ће бити дефинисани у зависности од актуелних активности парка	Буџет Града Чачка, оснивачи, буџет Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, станари парка.	– основни очекивани резултат је да Чачак добије научно-технолошки парк који ће представљати главни фактор трансфера знања из истраживачког сектора у привреду – побољшана сарадња науке, привреде и локалних власти – нове фирме – нове пословне идеје -– створени услови за ангажовање креативног потенцијала града (Технички факултет Чачак, Агрономски факултет Чачак, привреда и појединци) – побољшани услови за останак високо квалификованих стручњака у Чачку	* Финансијска средства заинтересованих страна, квалитет пружених услуга, креативне способности оснивача и руководећег кадра; ширење поља сарадње између оснивача парка ** Инкубација нових фирми и њихово учлањавање у научно-технолошки парк
1.2.5.2. Подршка оптимизацији процеса управљања производњом и осавремењавању производних постројења	– непрекидно усавршавање производних процеса, у циљу повећања задовољства купаца. Глобализација и све већа конкуренција не оставља простор за грешке. Предузећа морају да испуне захтеве потрошача (конкурентност) и стално трагају за новим начинима испуњења, па чак и превазилажења њихових очекивања – модернизација производних постројења ради остваривања конкурентности	Привредни субјекти	Привредна комора, Привредни савет, Савет за локални економски развој, привредна удружења, образовне и научне институције, Град Чачак	Трајна активност	Без финансијске процене	Привредни субјекти, финансијске институције, буџет Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– усавршен процес управљања производњом – модернизована производна постројења – повећана продуктивност (редуковани трошкови, повећана ефикасност) – побољшан квалитет производа – повећан ниво задовољства корисника – пласман робе на нова трежишта	* Стручност руководећег кадра, финансијска средства. ** – ширење продајне и набавне мреже, мреже кооператера. – производи по цени и квалитету конкурентни, што би довело до раста продаје и извоза

	на светском тржишту са савременим захтевима купаца							
1.2.5.3. Подршка оптимизацији процеса управљања производњом уз примену савремених информационих технологија	Примена информационих технологија је у функцији побољшања ефикасности и ефективности процеса и активности у вези са обрадом разних врста података. Карактеристично је да се у одређеном броју предузећа подаци обрађују ручно, а радници нису оспособљени за рад на рачунарима. Предузећа теже аутоматизацији процеса управљања производњом (где је то могуће)	Привредни субјекти	Привредна комора, Привредни савет, Савет за локални економски развој, Пословна удружења привредни субјекти, образовне и научне институције, Национална служба за запошљавање, Град Чачак	Трајна активност	Без финансијске процене	Привредни субјекти, финансијске институције, буџет Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, Национална служба за запошљавање, буџет Града Чачка	– примењене савремене информационе технологије у процесу обраде података и процесу производње – повећана продуктивност (редуковани трошкови, повећана ефикасност) – смањено време израде производа – побољшане перформансе производа – производи су конкурентнији на тржишту – повећан ниво задовољства корисника	* Расположива финансијска средства. ** Ширење мреже задовољних корисника, масовнија употреба савремених информационих технологија
1.2.5.4. Подршка пројектовању и примени интегрисаног система квалитета	Интегрисани систем квалитета треба да буде конципиран тако да првенствено задовољи потребе и захтеве купаца, а истовремено штити интересе предузећа. У том смислу потребно је да предузеће усвоји: политику квалитета и безбедности производа, визију и мисију и циљеве квалитета, као суштину увођења и развоја интегрисаног система квалитета	Привредни субјекти, Привредна комора, Пословна удружења	Привредни савет, Савет за локални економски развој, образовне и научне институције, Град Чачак	Трајна активност	Без финансијске процене	Привредни субјекти, финансијске институције, буџет Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– уведен интегрисани систем квалитета у локалним предузећима – побољшан квалитет производа – производи конкурентнији на тржишту – повећан ниво задовољства корисника	* Заинтересованост предузећа ** Повећање броја предузећа која уводе интегрисани систем управљања квалитетом (QMS)

2. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА

2.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Територија Града Чачка, према подацима Републичког завода за статистику, заузима површину од 636 км^2, од чега пољопривредне површине чине 44.060 ха. Оранице и баште заузимају површину од 26.935 ха (61,13%), воћњаци 6.930 ха (15,73%), виногради 130 ха (0,29%), ливаде 5.456 ха (12,38%) и пашњаци 4.609 ха (10,46%). По броју ангажованих у различитим пољопривредним делатностима, пољопривреда је примарна привредна грана. Тешко је утврдити тачан број становништва чија је основна делатност пољопривреда, јер је за многе пољопривреда само додатна делатност. Претпоставља се да на територији Чачка око 40% становништва своју материјалну егзистенцију заснива на производњи и продаји пољопривредних производа. Основна карактеристика пољопривредне производње је да је организована на малим поседима.

Табела 2. : Структура пољопривредних газдинстава према величини (попис 2002. год.)

		Општина
Газдинства – укупно		12.865
Непољопривредна газдинства		8.500
Мешовита газдинства		1.828
Газдинства без прихода		456
Пољопривредна газдинства	Укупно	2.081
	Без земљишта	3
	До 0,1 ха	2
	0,1 – 1 ха	201
	1 – 5 ха	1.382
	5 – 10 ха	414
	10 – 20 ха	74
	Преко 20 ха	5

Извор података: Републички завод за статистику

Чачански крај има повољне услове за развој пољопривредне производње и туризма на селу. Погодан географски положај, осунчаност пространих планина и плодна котлина Западне Мораве, допринели су развоју различитих грана пољопривреде. Чачански крај има традицију у развоју воћарства, сточарства, повртарства и воћно-садног материјала, што представља добру подлогу за даља улагања у развој пољопривреде. Брдски предели познати су по засадима шљиве, јабуке, кајсије, крушке, бресквe, трешње, док је у плодној моравској котлини заступљена производња поврћа на отвореном пољу: купус, паприка, кромпир, краставци, као и производња у затвореном простору.

Процењује се да на територији Града Чачка постоји око 2 милиона воћних стабала. Највише је стабала шљиве (око 60%), затим јабуке (15–20%), крушке (7–10%), кајсије (4–7%), бресквe (3–6), док су остале врсте воћака (трешња, вишња, орах, леска) заступљене у знатно мањем обиму. У поређењу са подацима о бројном стању појединих врста воћака процењених у току

2005. године, може се констатовати значајно повећање броја стабала јабуке, крушке, а нарочито трешње и кајсије. Охрабрује чињеница да је већина нових засада заснована новијим квалитетним сортама свих врста воћака.[5] Најзаступљеније повртарске културе у Чачку су, према подацима Центара за развој села и Пољопривредне станице Овчар из 2011. године: кромпир (5.000 ха), купус (1.900 ха) и паприка (500 ха). Осим наведених култура заступљени су и црни лук (300 ха), зелена салата (50 ха), парадајз (30ха), корнишон (15 ха) и остало поврће.

Институционални капацитети за подршку развоју пољопривреде и села су у Чачку добро развијени, што му даје предност у поређењу са околним градовима и општинама, али треба даље радити на њиховом јачању. Институције републичког карактера које су позициониране у Чачку су: Агрономски факултет Чачак, Институт за воћарство Чачак и Пољопривредна стручна и саветодавна служба Чачка. На локалном нивоу стручну подршку пољопривредницима пружа продужени сервис институција државног нивоа: Центри за развој села[6], а техничку подршку Група за пољопривреду (Градска управа за локални економски развој), пољопривредна удружења и задруге[7].

Карактеристике пољопривредне производње:

Низак обрт капитала – ретко кад већи од једанпут годишње, што за последицу има ниску акумулацију, недостатак финансијских средстава за набавку репроматеријала и набавку и одржавање пољопривредне механизације. Неорганизована мрежа продаје пољопривредних производа, нелојална конкуренција из земаља са високим субвенцијама, уз елементарне непогоде, могу се сматрати кључним узрочницима проблема пласмана пољопривредних производа.
`

Проблеми у области пољопривреде и села:

2.1.1. Институционалне слабости

Потреба за даљим развојем и активирањем капацитета за подршку пољопривредним произвођачима: институционалних капацитета – научно-истраживачких, капацитета за техничку подршку пољопривредницима, удружењима и задругама. Даљи развој пољопривреде отежан је:

- непостојањем огледног добра у површини од 100 ха – проблем Агрономског факултета,
- непостојањем Регионалног центра за контролу квалитета животних намерница,
- лабораторије за агрохемијску анализу земљишта нису у довољној мери развијене,
- недовољно јаким и нефункционалним гранским удружењима пољопривредних произвођача,
- умрежавања удружења произвођача и прерађивача воћа и поврћа нису у довољној мери заступљена,
- проблемом незапослености дипломираних агронома и дипломираних прехрамбених технолога[8].

[5] Извори података: Институт за воћарство Чачак

[6] Чачак има три Центра за развој села и то у селима: Заблаће, Мрчајевци и Трбушани.

[7] У Чачку послује пет задруга, осам пољопривредних удружења и четири удружења пчелара.

[8] Према подацима Националне службе за запошљавање – Филијала Чачак, у јулу 2011. године, незапослено је 77 дипломираних агронома и 20 дипломираних прехрамбених технолога.

2.1.2 Потреба за даљим развојем инструмената подршке пољопривредним произвођачима.

- Недовољно развијен програм за финансијску помоћ у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа, непостојање кредитно-гарантних фондова и солидарних фондова за надокнаду штете од елементарних непогода.
- Недовољно развијени фондови за организовање и финансирање манифестација пољопривредног карактера, као и за организовање посета пољопривредних произвођача и представљање Града Чачка на пољопривредним манифестацијама у земљи и иностранству, маркетинг у области пољопривреде, пружање напредних услуга у оквиру пољопривреде (формирање и одржавање сајтова манифестација, маркетиншка подршка организованих произвођача у циљу бољег пласмана робе...)
- У Чачку је изражено заузимање пољопривредног плодног земљишта у непољопривредне сврхе. Један од негативних ефеката развоја града су распрострањене нелегалне грађевинске активности широм градске територије, посебно изражене на градским периферијама, приградским насељима дуж обале Западне Мораве и Каменице, на обали језера Међувршје, атрактивним планинским позицијама. Основни видови деградирања земљишта на територији Града Чачка су: бесправна градња стамбених објеката, манипулација са статусом привремених објеката, дивља викенд насеља, нелегална изградња привредних објеката, нелегална промена намене земљишта, нелегална експлоатација минералних сировина (песак, шљунак) и др.

- Карактеристично је и да не постоји аграрна функционална рејонизација као основ за спровођење адекватних мера. Потребно је утврдити структуру пољопривредне производње на појединим парцелама и спровести функционалну комасацију. Пример: Током дугогодишњег искуства у воћарској производњи, постављене су смернице гајења појединих врста воћака на одговарајућим локалитетима. Треба, међутим, напоменути да се на овај начин често праве изузетно велике, касније непоправљиве грешке, управо из разлога што се заснивање воћњака обавља без претходног стручног испитивања локалитета и могућности гајења одговарајуће врсте воћака. У претходној Стратегији развоја општине Чачак (2005. године), дате су смернице рејонизације појединих врста воћака на подручју нашег града. Тако, нпр., издвојена су села Миоковци, Пријевор, Трбушани, Милићевци, Горња Горевница као подручја у којима се успешно може производити кајсија (као еколошки веома захтевна врста воћака). На овом подручју је, последњих неколико година, започета производња трешње. Аналогно овим врстама воћака, неопходно је извршити рејонизацију свих осталих воћарских култура, односно дати препоруке за њихово гајење у одређеним локалитетима[9]. Такође, на сличан начин потребно је извршити функционалну рејонизацију и у области повртарске производње.
- Недовољно се ради на едукацији пољопривредних произвођача у одабиру правилне агротехнике, избору сортимента гајених култура и правилне примене агрохемикалија. Већина пољопривредних произвођача није увела књиге поља, а недовољно пажње се посвећује увођењу система управљања квалитетом пољопривредних производа.

[9] Извор података Институт за воћарство Чачак

2.1.3. Недовољно развијена основна и пратећа инфраструктура:

- Системи за наводњавање су застарели и недовољно искоришћени. Наводњавање пољопривредних култура се, почевши од 60-их година, вршило помоћу хидромелиорационог система за наводњавање – канала дугог 24 км. Канал пролази кроз села: Пријевор, Трбушани, Љубић, Коњевићи, Балуга Љубићска, Станчићи, Мојсиње, Доња Горевница, Мрчајевци, Катрга, као и кроз сам Град Чачак. Овај канал тренутно није у функцији. Потребно је извршити санацију канала чиме ће наведена села у Чачку решити проблем наводњавања, а продуктивност пољопривредне производње ће се повећати, што представља посебан бенефит за локалну руралну заједницу која ће постићи значајне извозне резултате на овај начин и упослити прерађивачке капацитете локалне привреде.
- Прерађивачки капацитети нису у довољној мери развијени. До процеса приватизације они су били на високом нивоу развоја, али завршетком тог процеса су урушени (ПИК Чачак, Фабрика слада Чачак, Хладњача, Чачанка) и исти нису надомештени у довољној мери кроз приватни сектор. Приватизације предузећа ПИК Таково из Горњег Милановца и предузећа Будимка из Пожеге су, такође, неповољно утицале на пласман пољопривредних производа, јер ови гиганти откупљују пољопривредне производе са територије Чачка у знатно мањим количинама него у време када су били у пуној функцији. Овакво стање изазива вишеструко негативан ефекат по економију града: онемогућен пласман примарних пољопривредних производа, нестварање вишка вредности прерађивањем тих производа и издвајање великих финансијских средстава за набавку истих тих производа са других територија.
- Постоји проблем пијачне продаје пољопривредних производа услед развоја града у зони Генералног урбанистичког плана. Постојећа сточна пијаца не испуњава захтеве новонастале ситуације, а поред тога, постоји потреба за изградњом микропијаца за продају биљних производа (квартовске пијаце), кванташке пијаце, као и дислоцирање сточних пијаца ван градског језгра.
- Такође, изражен је проблем ширења водоводне и канализационе мреже, мреже изградње и одржавања путева. У неким селима изражен је недостатак школа, вртића, спортских објеката, као и здравствених амбуланти. Већина сеоских Домова културе су руинирани и неопходно је извршити реновирање како би се обновио и унапредио културни живот села.
- Потреба за даљим ширењем електричне и телефонске мреже, интернета и кабловске телевизије.

2.1.4. Проблем заштите од елементарних непогода, болести и штеточина

- У недовољној мери је развијена противградна заштита. Потребно је радити на: превенцији настанка града, заштити пољопривредних усева противградним мрежама, осигурању пољопривредних производа, формирању солидарног фонда за надокнаду штете настале од болести и штеточина и елементарних непогода (град, поплава, мраз, суша). Надлежни органи Републике Србије не издвајају довољно средстава за противградну заштиту због чега пољопривредни произвођачи трпе велике штете. Град Чачак издваја одређена средства за суфинансирање стрелаца и за набавку ракета (међу првима у Србији), али треба даље радити на развоју овог фонда.
- Тренутно се у Чачку ради на увођењу Интегралног система заштите од елементарних непогода, болести и штеточина и планира се даљи развој и оптимизација система.

2.1.5. Концепцијске и технолошке слабости пољопривредне производње

- На пољопривредним површинама су заступљени стари изамортизовани воћни засади. Посебан проблем је изражен код засада шљиве, где су заступљене старе сорте ниске продуктивности и неодговарајућег здравственог стања (нпр. шарка шљиве).
- Неодговарајућа примена агротехничких мера у воћарској и повртарској производњи (ниска технологија производње), недовољно развијена сточарска производња (полуинтензиван узгој и неадекватно коришћење природних ресурса).
- Ниска заступљеност органске производње. Потребно је створити стручне капацитете за развој органске производње, радити на јавним кампањама са пољопривредним произвођачима да прихвате и комерцијализују органску производњу и прилагодити простор потребама органске производње. За развој органске пољопривреде чачанског краја погодна су села брдско-планинског типа са још увек очуваном природом и најбољим могућностима за заснивање самоодрживих органских фарми.

2.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ОБЕЗБЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА СТАБИЛНУ ПОЉОПРИВРЕДНУ ПРОИЗВОДЊУ И ЖИВОТ НА СЕЛУ

Најбитније предности у пољопривредној производњи на територији Града Чачка су: расположиве пољопривредне површине, повољни агроеколошки услови, заинтересованост пољопривредника за примену нових технологија у пољопривреди, постојање подстицајних средстава за развој пољопривреде на нивоу Града Чачка, постојање инфраструктуре на селу (вода, струја, путна мрежа, телефон, канализација, гас, обданиште и др.), природни ресурси – постојање минералних и геотермалних вода, климатски услови, постојање струковних удружења, великог броја сточарских фарми, локалитета за развој сеоског туризма и др. Даљим радом на развоју наведених предности стварају се услови за развој пољопривреде и побољшање квалитета живота на селу.

РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА				
Специфични циљеви:	**Начин остварења:**	**Индикатори успеха:**	**Средства провере:**	**Ризици и претпоставке:**
2.2.1. Стварање услова за развој пољопривреде и села кроз изградњу, јачање и повезивање институционалних капацитета за подршку пољопривредним произвођачима	2.2.1.1. Обезбеђивањем огледног добра у површини од 100 ха 2.2.1.2. Формирањем Регионалног центра за праћење, анализу и оптимизацију процеса у примарној пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији 2.2.1.3. Тестирањем и одржавањем постојећег основног материјала сорти шљиве у мрежанику Института за воћарство 2.2.1.4. Стварањем и очувањем генетичког потенцијала континенталних врста воћака 2.2.1.5. Утицајем сорти и услова гајења на садржај биоактивних компоненти јагодастог и коштичавог воћа и добијање биолошки вредних производа побољшаним и новим технологијама 2.2.1.6. Испитивањем отпорних/толерантних генотипова јабуке према Venturia inaequalis применом конвенционалних и савремених метода 2.2.1.7. Унапређењем лабораторије кроз набавку савремене лабораторијске опреме за агрохемијску анализу земљишта 2.2.1.8. Формирањем мреже обавештавања и размене података између произвођача, прерађивача и потрошача	– ниво развојно-истраживачког сектора – ниво пољопривредне проиводње – квалитет пољопривредних производа – квалитет живота на селу – пласман производа – број запослених	– евиденције факултета – евиденције Града Чачка – евиденције Привредне коморе – евиденције пољопривредних удружења – евиденције центара за развој села – евиденције Пољопривредне стручне и саветодавне службе – национална служба за запошљавање	– слабости надлежних институција – светска економска криза – недостатак финансијских средстава – незаинересованост пољопривредника – недостатак пословних идеја

	2.2.1.9. Умрежавање произвођача и прерађивача воћа и поврћа ради унапређења извоза 2.2.1.10. Изградња регионалног еко-tech изложбеног павиљона и истраживачких лабораторија за контролу производа биљног и анималног порекла на Агрономском факултету у Чачку 2.2.1.11. Изградњом Складишно-прерадно-дистрибутивног центра 2.2.1.12. Унапређењем складишно-прерадних капацитета 2.2.1.13. Обезбеђењем одређеног броја плацева за стамбену изградњу у циљу стамбеног обезбеђења наставника и сарадника Агрономског факултета 2.2.1.14. Обезбеђивањем услова за запошљавање већег броја агронома у сеоским срединама (према моделу постојећих центара за развој села на територији Чачка)			
2.2.2 Стварање услова за развој пољопривреде и села јачањем инструмената подршке пољопривредним произвођачима	2.2.2.1. Унапређењем постојећег и изналажењем нових модела за финансијску помоћ у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа 2.2.2.2. Подршком смотрама пољопривредних производа на територији Града Чачка 2.2.2.3. Привођењем намени необрађеног и запуштеног земљишта 2.2.2.4. Укрупњавањем земљишних поседа и зауставњањем стихијског заузимања плодних земљишта у непољопривредне сврхе 2.2.2.5. Локалном рејонизацијом пољопривредне производње и увећањем површина под одговарајућим засадима 2.2.2.6. Пласирањем резултата научно-истраживачког рада удружењима пољопривредних произвођача, представницима пољопривредних стручних	– квантитативно и квалитативно повећање нивоа пољопривредне производње	– евиденције факултета – евиденције Града Чачка – евиденције Привредне коморе – евиденције пољопривредних удружења – евиденције центара за развој села – евиденције Пољопривредне стручне и стручне службе	– недостатак финансијских средстава – незаинересованост пољопривредника

	службби, заинтересованим појединцима и осталој стручној јавности 2.2.2.7. Рад на побољшању квалитета саветодавних и стручних послова у циљу подизања нивоа знања пољопривредних произвођача и интензивирања производње 2.2.2.8. Упознавањем пољопривредних произвођача са напредном праксом код нас и у свету 2.2.2.9. Увођењем међународних стандарда у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа			
2.2.3. Стварање услова за развој пољопривреде и села кроз унапређење, изградњу, реконструкцију и одржавање основне и пратеће инфраструктуре	2.2.3.1. Доградњом и унапређењем постојећег система за наводњавање и одводњавање као основе за интензивирање пољопривредне производње 2.2.3.2. Сарадњом града Чачка и месних заједница у доградњи и модернизацији сеоске инфраструктуре 2.2.3.3. Осавремењавањем и оснивањем микропијаца за продају биљних производа (квартовске пијаце) 2.2.3.4. Измештањем сточне и кванташке пијаце из зоне генералног урбанистичког плана (ван градског језгра)	– стање сеоске ифраструктуре – квалитет живота на селу	– евиденције Града Чачка	– политичка нестабилност државе – недостатак финансијских средстава
2.2.4. Развој пољопривреде и села подршком у развоју система интегрисане контроле и заштите пољопривредних производа од болести, штеточина и елементарних непогода	2.2.4.1. Даљим развојем и применом извештајно-прогнозне услуге према примарним пољопривредним произвођачима 2.2.4.2. Заштитом пољопривредног земљишта од утицаја спољних фактора, како природних тако и друштвених 2.2.4.3. Унапређењем противградне заштите	– квантитативно и квалитативно повећање нивоа пољопривредне производње	– евиденције Министарства пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде – евиденције Града Чачка – евиденције Пољопривредне стручне и стручне службе – осигуравајућа друштва	– недостатак финансијских средстава – неодговорно понашање пољопривредних произвођача
2.2.5. Стварање услова за развој пољопривреде и села кроз унапређење концепције и технологије пољопривредне производње	2.2.5.1. Применом нових засада са новим продуктивнијим сортама у воћарској производњи 2.2.5.2. Применом нових технологија у сточарској производњи	– квантитативно и квалитативно повећање нивоа пољопривредне производње	– евиденције Града Чачка – евиденције Привредне коморе – евиденције пољопривредних удружења – евиденције Центара за развој села	– недостатак финансијских средстава – незаинтересованост и неповерење пољопривредних произвођача

	2.2.5.3. Применом нових технологија у повртарској производњи 2.2.5.4. Утврђивањем рејона погодних за органску производњу 2.2.5.5. Субвенцијском подршком набавци инпута и сертификацији органских производа 2.2.5.6. Субвенционисањем произвођача семенског и садног материјала за органску производњу 2.2.5.7. Подизањем јавне свести о значају органске производње		– евиденције Пољопривредне стручне и стручне службе	

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА								
Општи циљ: Обезбеђење услова за стабилну пољопривредну производњу и живот на селу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.1. Стварање услова за развој пољопривреде и села кроз изградњу, јачање и повезивање институционалних капацитета за подршку пољопривредним произвођачима								
2.2.1.1. Обезбеђивање огледног добра у површини од 100 ха	Према Стандардима за акредитацију високошколских установа у Републици Србији, које су донели Национални савет за високо образовање и Комисија за акредитацију и проверу квалитета, у пољу техничко-технолошких наука, област биотехничке науке, прописано је у допуни Стандарда 10 (Организациона и материјална средства) да пољопривредни (агрономски) факултети морају имати огледна добра у поседу високошколске установе или да их користе на основу закупа или коришћења пољопривредног земљишта у државној својини, укупне површине од 100 ха обрадивог земљишта, на којима треба да се производе различите биљне врсте и узгајају различите врсте домаћих животиња	Агрономски факултет	Министарство просвете и науке и Министарство пољопривреде Републике Србије, Град Чачак	2012 – 2013.	Без процене	Министарство просвете и науке Републике Србије, Донаторска средства, пројектно финансирање, Град Чачак	– стварање услова да се у оквиру огледног добра Агрономског факултета, створи јединствени едукациони центар, на овим просторима, за стицање нових знања и практичних вештина из биљне и анималне производње. На огледном добру требало би да се проучавају особине нових раса домаћих животиња, као и сорти и хибрида повртарских, ратарских, крмних, воћарских и виноградарских врста – подигнут квалитет наставе студената (практична примена теоријских знања)	*Континуирано коришћење огледног добра уз примену нових знања и практичних вештина у биљној и анималној производњи **Добијени резултати проучавања били би доступни широј јавности и послужили би и за изучавање најпогодније технологије производње у складу са захтевима који прописују стандарди за производњу хране. Сва произведена храна могла би да се упути у институције социјалног карактера у виду помоћи грађанима слабог материјалног стања
2.2.1.2. Формирање регионалног Центра за праћење, анализу и оптимизацију процеса у примарној пољопривредној производњи и	Набавка адекватних лабораторијских инструмената, уређаја, лабораторијских и семииндустријских постројења на којима би се пратили кинетички	Агрономски факултет	Министарство просвете и науке Републике Србије, Град Чачак	2012 – 2014.	Без процене	Министарство просвете и науке Републике Србије Агрономски факултет, донаторска средства, пројектно	– створени услови за праћење кинетичких и оперативних параметара процеса примарне пољопривредне производње и	Запошљавање младих стручњака чије би финансирање обезбедило Министарство просвете и науке. Након одређеног

прехрамбеној индустрији	оперативни параметри процеса примарне пољопривредне производње и прехрамбене индустрије и квалитет њихових сировина, полупроизвода и производа					финансирање, буџет Града Чачка	прехрамбене индустрије – омогућеност, на бази анализе добијених експерименталних резултата, корекција параметара и оптимизација процеса што резултира у већим приносима и квалитетнијим производима са мањим утрошком сировина и енергије	времена и уходавања лабораторије, њено финансирање омогућиће и успешна реализација пројеката са привредним субјектима из области примарне пољопривредне производње и прехрамбене индустрије
2.2.1.3. Тестирање и одржавање постојећег основног материјала сорти шљиве у мрежанику Института за воћарство	Један од приоритетних циљева у области допунске делатности Института за воћарство је тестирање и одржавање постојећег основног материјала сорти шљиве у мрежанику Института. У циљу формирање матичњака на отвореном пољу за потребе ексклузивног умножавања и комерцијализације нових сорти шљиве, у поступку смо интензивног тражења погодног локалитета у складу са важећим законским прописима	Институт за воћарство	Институт за воћарство	2011 – 2012.	Без процене	Министарство просвете и науке Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– ојачана позиција лидера у производњи безвирусног садног материјала – производња квалитетних цертифицираних садница шљиве – повећан извоз садног материјала – смањење одлива девиза за набавку садног материјала из увоза	* Ревитализација шљиварства ** Подизање нових савремених засада на већим површинама како на подручју Града Чачка тако и шире
2.2.1.4. Стварање и очување генетичког потенцијала континенталних врста воћака	Потребно је спровести следеће 3 активности: – колекционисање, евалуација и конзервација генотипова воћака у циљу одрживог коришћења генетичких ресурса – оплемењивање јабучастих, коштичавих, језграстих и јагодастих врста воћака применом конвенционалних и савремених метода – проучавање биолошких и агрономских особина генотипова воћака са циљем издвајања комерцијално значајних	Иститут за воћарство	Агрономски факултет у Чачку	01.01.2011–– 31.12.2014.	108.972.680,00 дин.	Министарство просвете и науке Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање	– очување генофонда воћака – стварање нових и бољих генотипова – издвајање комерцијално значајних генотипова – интензивирање воћарске производње	* Усклађивање захтева тржишта са оплемењивачким радом, одабиром сортимента и технологије гајења ** Интензивирање и ширење воћарске производње; публиковање радова у међународним и националним часописима

	сорти и подлога							
2.2.1.5. Утицај сорте и услова гајења на садржај биоактивних компоненти јагодастог и коштичавог воћа и добијање биолошки вредних производа побољшаним и новим технологијама	– прецизно праћење дефинисаних параметара посебности квалитета плода – испитивање утицаја сорте, узгојног облика, технологије гајења и међусобне интеракције на садржај биоактивних и других компоненти плодова	Истиут за општу физичку хемију Београд	Институт за воћарство, Пољопривредни факултет у Земуну, Институт за онкологију и радиологију Србије	01.01.2011 – 31.12.2014.	101.794.736,00 дин.	Министарство просвете и науке Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање	– повећано знање о квалитативном и квантитативном садржају биоактивних и ароматичних састојака јагодастог воћа, шљиве и производа од воћа (сушене шљиве, ракије шљивовице и нових производа) који дефинишу посебност квалитета српског воћа и производа од воћа у зависности од избора сорте, специфичних агроеколошких услова, побољшаних технологија гајења и прераде, и могућности управљања тим квалитетом. – развој прехрамбене индустрије вишег степена прераде	*Примена нових технологија **Ширење нових засада јагодичастог и коштичавог воћа са адекватним сортиментом
2.2.1.6. Испитивање отпорних/толерантних генотипова јабуке према Venturia inaequalis применом конвенционалних и савремених метода	– издвајање нове, почетне форме, која ће служити као извор високе теренске отпорности на чађаву краставост и њихово укључивање у хибридизацију која је усмерена на стварање нових елитних селекција које поседују спој групе особина које се цене у привреди Такође, потребно је: – да се постојећа колекција допуни са новим отпорним на краставост сортама, узорцима јабуке – да се спроведе укрштање са одређеним циљем са учешћем најбољих, што се тиче селекцијских особина, почетних форми српске селекције	Институт за воћарство	Истраживачи из Републике Белорусије	01.01.2011 – 31.12.2012.		Министарство просвете и науке Републике Србије и Министарство науке Републике Белорусије	– добијен нови почетни материјал за стварање хибридног фонда и издвајање елитних одабира са високим нивоом особина које се селектују; – проширење постојећег генофонда јабуке на рачун размене и стварања нових генотипа који су резултат хибридизације	* Увођење нових сорти у производњу еколошки чистих плодова јабуке – органско воћарство, на рачун смањења примене пестицида ** Усмерено стварање сорти и форми са дуготрајном стабилном отпорношћу на краставост; укључивање у нове међународне пројекте са великим бројем учесника за превенцију генетске ерозије јабуке захваљујући стварању високо адаптивног

	– да се процени нови почетни материјал јабуке на отпорност на краставост на вештачком инфекцијском фону узрочника V. inaequalis – да се издвоје почетне форме које су носачи главних гена отпорности на краставост уз примену молекуларних маркера							почетног материјал
2.2.1.7. Унапређење лабораторије кроз набавку савремене лабораторијске опреме за агрохемијску анализу земљишта	Куповина лабораторијске опреме за агрохемијску анализу земљишта	Пољопривредна саветодавна и стручна служба Чачак	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Град Чачак	Једна година	2.300.000 дин.	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Пољопривредна саветодавна и стручна служба Чачак, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– набављена лабораторијска опрема за агрохемијску анализу земљишта, – добијени здравствено исправнији и квалитетнији производи	*Самоодрживост (финансирање из сопствених средстава и од стране Министарства пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде) **Стварање културе агрохемијске анализе земљишта код пољопривредних произвођача
2.2.1.8. Формирање мреже обавештавања и размене података између произвођача, прерађивача и потрошача	Сарадња гранских удружења и надлежних институција на обавештавању и размени података између произвођача, прерађивача и потрошача	Пољопривредна удружења	Научне и образовне институције, Пољопривредна саветодавна и стручна служба, центри за развој села и Град Чачак	Трајна активност	Без процене	Пољопривредна удружења, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– формирана мрежа обавештавања и размене података – олакшан пласман сировина и производа, унапређеног и стандарднијег квалитета; – задовољнији произвођачи, прерађивачи и потрошачи	*Константно унапређење пласмана сировина и производа **Повећање сигурности пољопривредног произвођача кроз уговорену производњу
2.2.1.9. Умрежавање произвођача и прерађивача воћа и поврћа ради унапређења извоза	Формирање кластера произвођача воћа и поврћа ради заједничког наступа на тржишту и постизања конкурентске предности	Пољопривредна удружења	Институт за воћарство, Град Чачак, Регионална привредна комора Краљево ОЈ Чачак	Трајна активност	Без процене	Оснивачи кластера, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– формирани и оперативни кластери – смањени трошкови пословања чланова кластера. – заједнички наступ и комплетнија понуда у смислу количина и асортимана. – повећан извоз	* Самоодрживост кластера (финансирање из сопствених извора прихода остварених кроз позитиван ефекат). ** Преношење позитивног искуства на ужу и ширу околину (друге привредне гране као и

								на друге градове и општине у Републици Србији)
2.2.1.10. Изградња регионалног еко-tech изложбеног павиљона и истраживачких лабораторија за контролу производа биљног и анималног порекла на Агрономском факултету у Чачку	**a.** Унапређење образовног процеса – интерактивна настава студената, едукација пољопривредних произвођача и стручњака из области аграра. **b.** Смањен утрошак времена да клијент добије неопходне поуздане и свеобухватне информације – најпрагматичнији трансфер знања. c. Повећање продуктивности био производњом – биофарминг. d. Одређивање фактора типичности пољопривредних производа и повећавање вредности традиционалних процеса прераде, уз формализацију упутстава за производњу који гарантују порекло, идентитет и заштиту пољопривредних производа, у складу са стандардима ЕУ, хармонизованих са административним нормама. e. Формирање мреже обавештавања и размене података између произвођача, прерађивача и потрошача. f. Стварање стимулативног амбијента за повећан	Агрономски факултет Чачак	Технички факултет Чачак, Институт за воћарство и виноградарство Чачак, гранска удружења произвођача, професионалци запослени у аграру, студенти и ученици средњих школа оријентисаних ка пољопривреди, биофармингу, екологији, хортикултури, произвођачи опреме за пољопривреду (домаћи и иностранипроизвођачи сточне хране, произвођачи ветеринарске опреме и лекова, осигуравајућа друштва, банкарски сектор, грађевинска оператива, становништво, владине и невладине организације	Почетак као и рокови зависе од обезбеђења финансирања	1.006.547 US$	1. Локална управа 2. Инвестициони пројекти ресорних Министарстава 3. Заинтересовани инвеститори	– правовремено и брзо информисање пољопривредних произвођача – брзо препознавање пресудног значаја интересног гранског удруживања пољопривредних произвођача – брзо решавање еколошких проблема, уз квалитетан мониторинг – јасни одгајивачки и производни циљеви, одрживи развој газдинстава – побољшан пласман робе са новостворeном вредношћу, заштићеног порекла и идентитета – стандардизовани производи. – унапређена зоо-фитосанитарна контрола – већи број функционалнијих гранских Удружења произвођача, проширеног капацитета. – осавремењивање и интензивирање наставно-научног процеса (интерактивна настава, едукација студената усмерена више ка пракси) - концентрација знања и опреме на једном месту, уз најбржи и најпрагматичнији трансфер знања ка заинтересованим	

	обим запошљавања, производње, прераде и сарадње. g. Стварање свеобухватне слике о могућностима локалне средине и Агрономског факултета, као лидера у трансферу информација и биотехнологије у привреду и економију.						лицима – организовање перманентне изложбене поставке опреме за пољопривреду, са посебним освртом на еколошку димензију и нове, савремене технологије – организовање неколико сајмова током године, ограниченог трајања – подстицајна атмосфера за осигуравање фабрика под ведрим небом - агенти осигурања – понуда квалитетнијих кредитних линија, корисници упознати са могућностима – ангажоване локалне фирме које ће кроз изградњу павиљона на прави начин представити свету своје вештине и и могућности, као и направити презентацију (у оквиру павиљонске поставке) материјала и инжењеринга објеката намењених пољопривреди – стварање свеобухватне слике о средини у којој павиљон делује, и мотивација широких слојева становништва – стварање пријатног амбијента за стваралаштво и живот, осећај повезаности и просперитета – подстицајна атмосфера и амбијент	

							за стваралаштво и иновације – адекватна презентација циљева и могућности НВО за сарадњу на сајамским манифестацијама и континуирано информисање јавности.	
2.2.1.11. Изградња Складишно-прерадно-дистрибутивног центра	Изградња Складишно-прерадног и дистрибутивног центара у којема би се вршило калибрирање пољопривредних производа, раздвајање по сортама и квалитету, паковање у мала паковања (према захтевима тржишта), која би пратила декларација која говори крајњем потрошачу све о датом производу (произвођачу,сорти, фитосанитарној исправности и слично) и могао би се испунити континуитет у испоруци појединих производа . За овако упаковане пољопривредне производе био би омогућен бољи пласман,а постигла би се и знатно виша цена. На овај начин би се обезбедили стабилни приходи за произвођаче из руралних предела општине Чачак	Удружење повртара Заблаће	Надлежна министарства Републике Србије, пољопривредна удружења, Град Чачак	Пет година	Без процене	Надлежна Министарства Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, пољопривредна удружења, буџет Града Чачка	– изграђен складишно- прерадно-дистрибутивни центар – добијен производ који је конкурентан на тржишту са обезбеђеним визуелним идентитетом и робном марком – запослен већи број радника првенствено ниже стручне спреме – боља повезаност са купцима, унапред би се знали њихови захтеви за врстом и количином појединих роба такође и величином паковања. – чвршћа повезаност са добављачима импута за производњу основних сировина по најповољнијим условима	* Самоодрживост– финансирање из сопствених извора прихода ** Повећање прихода пољопривредних произвођача, смањење сиромаштва у руралним пределима општине, стварање повољна клима за живот на селу; упошљавање већег броја радника
2.2.1.12. Унапређење складишно-прерадних капацитета	Активирање старих прерадних и складишних капацитета (чипсара, хладњача, топла прерада-Вођар и доградња нових складишних капацитета (хладњаче))	Пољопривредна удружења	Надлежна министарства Републике Србије, прерађивачи, Град Чачак	Пет година	Без процене	Надлежна Министарства Републике Србије, пољопривредна удружења, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– активирана постојећа постројења за прераду и складиштење са великим капацитетима – изграђени нови складишни капацитети ,-хладњача – пласман производа у најповољнијем тренутку	* Самоодрживост – финансирање из сопствених извора прихода ** Ширење позитивног искуства

							– створени услови за повећање обима извоза	
2.2.1.13. Обезбеђење одређеног броја плацева за стамбену изградњу у циљу стамбеног обезбеђења наставника и сарадника Агрономског факултета	Министарство просвете и науке Републике Србије донело је одлуку да финансира изградњу станова за наставнике и сараднике Агрономског факултета. Зато је потребно да Град Чачак обезбеди локацију са потребном инфраструктуром	Град Чачак	Министарство просвете и науке Републике Србије, Универзитет Крагујевац, Агрономски факултет	2012 – 2013.	Без процене	Министарство просвете и науке Републике Србије, Универзитет Крагујевац, , донаторска средства, пројектно финансирање, Град Чачак	Стимулативни развој високог школства и науке у нашем граду	* Самоодрживост-финансирање из сопствених извора прихода
2.2.1.14. Обезбеђивање услова за запошљавање већег броја агронома у сеоским срединама	Пример добре праксе постојећих Центара за развој села применити и у другим стратешки позиционираним селима на територији Града Чачка. Постојећи пример Центара за развој села се може унапредити и створити могућност увођења сеоског агронома по аналогији са ветеринаром. Сеоски агроном би одређеном броју заинтересованих домаћинстава водио целокупну економију везану за пољопривреду (књигу поља индивидуалних пољопривредних газдинстава, бавио се правима и обавезама пољопривредних домаћинстава везаним за остваривање субвенција како Министарства трговине, пољопривреде, шумарства и водопривреде, тако и Града Чачка, водио и организовао производњу...). Израдом пилот пројекта би били запослени пољопривредни инжињери сточарског,	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Град Чачак	Пољопривредна саветодавна и стручна служба	Трајна активност	Без процене	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка, произвођачи	– формирани центри за развој села – запослени агрономи у сеоским срединама – унапређена пољопривредна производња – успостављен информациони систем са базом података о пољопривредној производњи и инфраструктури	*Буџет Града Чачка (редовно издвајање средстава за финансирање) ** Ширење мреже центара на територији града Чачка ** Ефикасан алат за праћење и даљи развој пољопривредне производње.

	воћарског и повртарског смера, који би организовали производњу за одређени број заинтересованих газдинстава. Формирање информационог система са базом података о пољопривредној производњи и инфраструктури							

РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА								
Општи циљ: Обезбеђење услова за стабилну пољопривредну производњу и живот на селу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.2. Стварање услова за развој пољопривреде и села јачањем инструмената подршке пољопривредним произвођачима								
2.2.2.1. Унапређење постојећег и изналажење нових модела за финансијску помоћ у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа	– унапређење постојећег и формирање нових модела за финансијску подршку пољопривреним произвођачима и удружењима на територији града Чачка – унапређење доминантне пољопривредне производње (повртарство, воћарство, сточарство)	Град Чачак	Пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи	Трајна активност	Редован буџет Града Чачка	Буџет Града Чачка	– унапређена пољопривредна производње (повртарство, воћарство, сточарство) – побољшан квалитет живота на селу	* Редовно финансирање из буџета Града Чачка **Повећање броја пољопривредних газдинстава који користе финансијска средства
2.2.2.2.Подршка смотрама пољопривредних производа на територији града Чачка	Град Чачак ће наставити да пружа финансијску и техничку подршку смотрама из области пољопривредне и прехрамбене производње	Град Чачак	Пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи, Привредна комора, научне и образовне институције	Трајна активност	Редован буџет Града Чачка	Буџет Града Чачка, пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи,	– организоване смотре пољопривредних производа – извршена промоција производа – повећан пласман производа – успостављена директна сарадња између произвођача и купаца	* Редовно финансирање из буџета Града Чачка ** Проширење мреже пословних контаката са могућношћу склапања нових послова
2.2.2.3. Привођење намени необрађеног и запуштеног земљишта	У складу са Законом о пољопривредном земљишту, потребно је претварати необрадиво и запуштено земљиште у обрадиво	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Град Чачак	Пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи, Пољопривредна саветодавна и стручна служба	Трајна активност	Без процене	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– коришћење необрађеног и запуштеног земљишта – веће површине под засејаним културама – већа количина пољопривредених производа – смањена могућност појаве болести и штеточина гајених култура – смањене површине под алергеним биљкама	* Редовна обрада земљишта **Повећање обрадивих површина из године у годину
2.2.2.4. Укрупњавање земљишних поседа и заустављање стихијског заузимања	– спровођење комасације земљишта – контролисана градња објеката на	Република Србија Град Чачак	Власници и корисници пољопривреног земљишта, Пољопривредна	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет	– укрупњени поседи – повећан принос по јединици површине – смањена цена	* Самоодрживост (смањена улагања, повећан профит) **Континуитет у

плодних земљишта у непољопривредне сврхе	пољопривредном земљишту		саветодавна и стручна служба, научне и образовне институције			Града Чачка	коштања по јединици – повећање профита – повећана конкурентност производа	спровођењу мере
2.2.2.5. Локална рејонизација пољопривредне производње и увећање површина под одговарајућим засадима	Уз спровођење већ постојеће рејонизације и сходно агроеколошким условима, уз дефинасање нових производних подручја, потребно је подстицајним средствима градског буџета на опредељеним подручјима стимулисати крчење старих и заснивање нових засада одговарајућих воћних врста, применом савремених технологија (исти принцип пименити и код повртарске и ратаске производње)	Град Чачак	Научне и образовне институције, Пољопривредна саветодавна и стручна служба, пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи	Трајна активност	Без процене	Донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– спроведена рејонизација у воћарској и повртарској производњи – повећан принос по јединици површине – добијање производа истог квалитета	* Повећан ниво калитета и квантитета пољопривредне производње ** Ширење позитивних ефеката
2.2.2.6. Пласирање резултата научно-истраживачког рада удружењима пољопривредних произвођача, представницима пољопривредних стручних служби, заинтересованим појединцима и осталој стручној јавности	У циљу промоције резултата научно-истраживачког рада, Институт за воћарство је и до сада организовао трибине, предавања, стручне скупове намењене удружењима пољопривредних произвођача, заинтересованим појединцима и осталој стручној јавности. У наредном периоду планирано је интензивирање наведених активности и то како са аспекта упознавања локалних саветодаваца и пољопривредника са технологијама производње, тако и са аспекта информисања о тржишним кретањима, трендовима, економској политици, еколошким и другим захтевима за	Институт за воћарство	Научне и образовне институције, Пољопривредна саветодавна и стручна служба, пољопривдрени произвођачи, Град Чачак	Трајна активност	Без процене	Министарство просвете и науке Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– повећан принос – унапређен квалитет – олакшан пласман – бољи финансијски ефекат	* Одрживост зависи од квалитета едукативних програма, као и од финансијских средстава опредељених за програм едукација ** Позитивни резултати примене савремених технологија гајења биће усвојени и од стране произвођача који нису били у прилици да их примене, или су били резервисани према њиховом увођењу

	заштиту животне средине, итд.							
2.2.2.7. Рад на побољшању квалитета саветодавних и стручних послова у циљу подизања нивоа знања пољопривредних произвођача и интензивирања производње	Основне претпоставке за реализацију овог задатка су следеће: (а) сачинити вишегодишњи програм едукација локалних саветодаваца, (б) увести менторски рад у односу на локалне саветодавце, (в) донети одговарајуће програме саветодавног рада, (г) програмски објединити активности свих релевантних ресурса: Агрономског факултета, Института за воћарство, Пољопривредне саветодавне и стручне службе, Националне службе за запошљавање, Министарства за пољопривреду, градских органа за привреду/пољопривреду и др.	Град Чачак	Научне и образовне институције, Пољопривредна саветодавна и стручна служба, центри за развој села	Трајна активност	Без процене	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– побољшан квалитет саветодавних и стручних послова – пренешено знање пољопривредним произвођачима – подигнут ниво пољопривредне производње .	* Одрживост зависи од квалитета едукативних програма **Континуиране едукације и трансфер знања
2.2.2.8. Упознавање пољопривредних произвођача са напредном праксом код нас и у свету	Упознавање пољопривредних произвођача са напредном праксом код нас и у свету организовањем студијских путовања, одласцима на семинаре, сајмове, организовањем трибина	Град Чачак	Научне и образовне институције, Пољопривредна саветодавна и стручна служба, Пољопривредна удружења,Пољоприврдени произвођачи,	Трајна активност	Редован буџет Града Чачка	Донаторска средства, пројектно финансирање, Буџет Града Чачка	– организовани едукативни програми у циљу размене искустава – повећан ниво знања пољопривредних произвођача – уведене нове технологије производње – унапређен расни састав – уведене нове сорте	* Одрживост зависи од квалитета едукативних програма **Континуиране едукације и трансфер знања
2.2.2.9. Увођење међународних стандарда у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа	Обезбеђење финансијских средстава и техничке подршке	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Град Чачак	Пољопривредна удружења, задруге, Пољоприврдени произвођачи, Прерађивачи пољопривредних производа	Трајна активност	Без процене	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Донаторска средства, пројектно финансирање, Пољопривредна удружења, задруге, Пољоприврдени произвођачи,	– уведени међународни стандарди у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа – сертификовани пољопривредни производи – повећан извоз	* Новостворене вредности настале као последица стандардизације пољопривредне производње ** Ширење производње и прераде пољопривредних производа према

						Прерађивачи пољопривредних производа, Буџет Града Чачка		утврђеним стандардима

РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА								
Општи циљ: Обезбеђење услова за стабилну пољопривредну производњу и живот на селу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.3. Стварање услова за развој пољопривреде и села кроз унапређење, изградњу, реконструкцију и одржавање основне и пратеће инфраструктуре								
2.2.3.1. Доградња и унапређење постојећег система наводњавања и одводњавања као основе за интензивирање пољопривредне производње	– израда студије о коришћењу воде и система за наводњавање у пољопривредној производњи на подручју Града Чачка – у циљу интензивирања пољопривредне производње потребно је реконструисати постојеће канале и системе за наводњавање и изградити нове, како би одводњавање и наводњавање, као хидромелиоративне мере, биле у већој мери заступљене на територији Града Чачка и селима која му припадају	Град Чачак	Република Србија, пољопривредни произвођачи	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– унапређен систем наводњавања и одводњавања – интензивирана пољопривредна производња – повећан принос по јединици површине	*Континуирано одржавање канала за наводњавање и одводњавање - Одговорност пољопривредних произвођача према овом систему **Повећање дужине канала
2.2.3.2. Сарадња Града Чачка и месних заједница у доградњи и модернизацији сеоске инфраструктуре	– изградња и уређење сеоских и пољских путева ради унапређивања живота у сеоским срединама – изградња нове и реконструкција постојеће водоводне и канализационе мреже, електричне и телефонске мреже, интернета и кабловске телевизије	Град Чачак, Република Србија	ЈП, ЈКП	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– реконструисане и изграђене локалне саобраћајнице – проширена водоводна, канализациона, телекомуникациона, електро и грејна мрежа – побољшана комуникација између села и града – побољшана унутрашња и регионална инфраструктура	* Финансијска средства на свим нивоима власти. ** Лакши приступ новим тржиштима
2.2.3.3. Осавремењавање и оснивање микропијаца за продају биљних производа (квартовске пијаце)	Формирање микропијаца на више стратешких локалитета на територији Града Чачка	Град Чачак	ЈП , ЈКП	Трајна активност	Без процене	Буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– формиране микропијаце за продају биљних производа – боља доступност свежег воћа и поврћа	*Стварање поверења на релацији произвођач купац ** Ширење позитивних ефеката

2.2.3.4. Измештање сточне и кванташке пијаце из зоне генералног урбанистичког плана (ван градског језгра)	Формирање сточне и кванташке пијаце у складу са законском регулативом	Град Чачак	ЈП , ЈКП	-	Без процене	Буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– формиран функционално погодан простор за промет стоке – сигурнији промет – повећана контрола здравственог стања стоке	*Самоодрживост (финансирање сопственим средствима) **Боља сарадња са тржиштем, нови пословни контакти

РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА								
Општи циљ: Обезбеђење услова за стабилну пољопривредну производњу и живот на селу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.4. Развој пољопривреде и села подршком развоју система интегрисане контроле и заштите пољопривредних производа од болести, штеточина и елементарних непогода								
2.2.4.1. Даљи развој и примена извештајно-прогнозне услуге према примарним пољопривредним производњачима	Централизовано прикупљање података са терена о појави биљних болести и штеточина, њихова обрада и обавештавање пољопривредних произвођача о времену и начину третирања гајених култура	Град Чачак	Институт за воћарство, Пољопривредна саветодавна и стручна служба, центри за развој села, Пољопривредни произвођачи	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– реализовани стални мониторинг над радом система интегралне заштите пољопривредне производње, анализа прикупљених података и специфична истраживања над болестима и штеточинама гајених култура – контролисана употреба пестицида – добијени здравствено исправнији и безбеднији производи	*Континуирано обавештавање пољопривредних произвођача о могућностима појаве болести и штеточина и даља едукација о адекватној примени хемијских средстава за заштиту биљне производње, спремност пољопривредних произвођача да прихвате овај сервис. **Трансфер знања и стечених искустава на суседне и удаљене округе или сродне територијалне јединице у суседним државама
2.2.4.2. Заштита пољопривредног земљишта од утицаја спољних фактора, како природних, тако и друштвених	Израда студије о заштити пољопривредног земљишта од утицаја спољних фактора-природних (поплава, ерозије, подземних вода) и друштвених (експлоатације шљунка, непланске грађевинске изградње и др.)	Министарство животне средине, рударства и просторног планирања	Град Чачак	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– израђена студија о заштити пољопривредног земљишта од утицаја спољних фактора природних и друштвених – смањено девастирање земљишта	*Спровођење законске регулативе, **Финансијска средства ** Ширење позитивних ефеката (повећање пољопривредних површина)
2.2.4.3. Унапређење противградне заштите	- –Превенција настанка града, заштита пољопривредних усева противградним мрежама, осигурање пољопривредних производа, формирање солидарног фонда за	Град Чачак	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Министарство унутрашњих послова	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– унапређена противградна заштита – унапређена пољопривредна производња – формиран солидарни фонд за надокнаду штете настале од	* Финансијска средства **Повећање броја пољопривредних површина под противградним мрежама

	надокнаду штете настале од болести и штеточина и елементарних непогода (град, поплава, мраз, суша)						болести и штеточина и елементарних непогода	-Проширење броја корисника солидарног фонда

РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ И СЕЛА								
Општи циљ: Обезбеђење услова за стабилну пољопривредну производњу и живот на селу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.5. Стварање услова за развој пољопривреде и села кроз унапређење концепције и технологије пољопривредне производње.								
2.2.5.1. Примена нових засада са новим продуктивнијим сортама у воћарској производњи	Подршка релевантних институција у правцу трансфера савремених научних и стручних достигнућа	Институт за воћарство	Научне и образовне институције, пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи, Град Чачак	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи	– подигнути нови засади са продуктивнијим сортмам – унапређен квалитет производа	*Примена савремених стручних достигнућа у пракси **Ширење засада са новим продуктивнијим сортама у воћарској производњи
2.2.5.2. Примена нових технологија у сточарској производњи	Подршка релевантних институција у правцу трансфера савремених научних и стручних достигнућа	Агрономски факултет	Научне и образовне институције, пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи, Град Чачак	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи	– унапређен расни састав производних грла – унапређен начин гајења домаћих животиња (исхрана, смештај...) – увећана вредност производа анималног порекла, кроз виши степен прераде	*Примена савремених стручних достигнућа у пракси ** Ширење позитивних ефеката савремених тенденција у сточарској производњи
2.2.5.3. Примена нових технологија у повртарској производњи	Подршка релевантних институција у правцу трансфера савремених научних и стручних достигнућа	Агрономски факултет	Научне и образовне институције, пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи, Град Чачак	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, Буџет Града Чачка, Донаторска средства, пројектно финансирање Пољопривредна удружења, Пољопривредни произвођачи	– унапређен сортимент повртарских култура – повећана продуктивност – унапређен квалитет производа	*Примена савремених стручних достигнућа у пракси ** Ширење позитивних ефеката савремених тенденција у повртарској производњи
2.2.5.4. Утврђивање рејона погодних за органску производњу	Израда студије рејонизације органске производње	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Град Чачак	Пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи	До 2014. год.	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– дефинисана подручја погодна за развој органске производње – очуваност биолошке разноликости – дугорочно одржавање и повећање плодности земље – диверзификована рурална економија	*Очуван биодиверзитет, Ниска насељеност, саобраћајнице са малом фреквенцијом, одсуство хемијске индустрије **Ширење позитивне праксе - повећање броја домаћинства

								који се баве органском производњом
2.2.5.5. Субвенцијска подршка набавци инпута и сертификацији органских производа	Дефинисање програма подршке пољопривредним произвођачима за набавку инпута органске производње као и за сертификацију производа	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Град Чачак	Пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи, привредни субјекти из области пољопривредне производње	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– повећан број привредних субјеката из области пољопривредне производње који дистрибуираји инпуте за органску производњу. – повећан број произвођача са сертификованом органском производњом	* Профитабилност **Диверзификација инпута који се користе у овој производњи
2.2.5.6. Субвенционисање произвођача семенског и садног материјала за органску производњу	Дефинисање програма подршке произвођача семенског и садног материјала за органску производњу	Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Град Чачак	Пољопривредна удружења, пољопривредни произвођачи	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– повећан број произвођача семенског и садног материјала за органску производњу – олакшан приступ произвођачима органске хране семенског и садног материјала	* Очекивани раст броја произвођача који се баве органском производњом ** Повећање промета семенског и садног материјала за органску производњу
2.2.5.7.Подизање јавне свести о значају органске производње	Маркетинг и промоција органске производње	Град Чачак	Научне и образовне институције, Пољопривредна саветодавна и стручна служба	Трајна активност	Редован буџет Града Чачка	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање	– подигнута свест грађана о значају органске производње –Очуваност биолошке разноликости – већа доступност крајњим потрошачима здравствено безбедне и исправне хране	*Континуитет јавне активности, кампање **Повећање броја удружења и задруга који се баве органском производњом

3. РАЗВОЈ СЕКТОРА УСЛУГА

3.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Туризам је значајна привредна грана у Чачку. Туристичка понуда чачанског краја је хетерогена, захваљујући различитим видовима туризма који су развијени на овом подручју. Природни ресурси заузимају доминантно место у креирању туристичког производа. У том смислу најатрактивнија је Овчарско-кабларска клисура, која је проглашена за предео изузетних одлика, заштићено подручје прве категорије, затим бања Горња Трепча, природна лечилишта Овчар Бања и Слатинска Бања и, веома перспективна за туристички развој, брдско планинска област сеоског подручја.

Културно-историјски споменици и археолошки локалитети предмет су интересовања бројних туриста, а манастири Овчарско-кабларске клисуре су у том смислу највреднији. Значајна је и историјска и уметничка вредност Римских терми и Градине на планини Јелици.

Уз чување традиције културног и изворног стваралаштва, негује се и очување **старих заната** кроз израду опанака, традиционалних ношњи, земљаних посуда, икона, одевних предмета и сувенира. У оквиру Машинско-саобраћајне школе у Чачку отворени су уметнички смерови у циљу очувања старих заната.

Чачак је препознатљив као туристичка дестинација по очуваној архитектури, вредном споменичком наслеђу, са бројним природним атрактивностима у окружењу.

Велики број угоститељских објеката налази се у овом граду и то је још једна од карактеристика веома разноврсне туристичке понуде.

Табела 3. Број долазака и ноћења домаћих и иностраних туриста у Чачку[10] за 2010. годину

	Туристи			Број ноћења туриста			Просечан број ноћења туриста	
	свега	домаћи	страни	свега	домаћи	страни	домаћи	страни
Град Чачак	32.509	24.604	7.905	151.953	130.572	21.381	5,3	2,7

Сектор банкарства је у Чачку добро развијен. У граду послује 26 банака[11] и седам осигуравајућих друштава. Банке су иституције које имају значај,како за функционисање привреде града Чачка, тако и за становништво.

Саобраћајно-транспортне услуге су у Чачку добро развијене, што му даје предност у поређењу са околним градовима и општинама, али треба даље радити на њиховом развоју. У Чачку постоје привредни субјекти регистровани за обављање делатности: превоз путника у друмском саобраћају, такси превоз, остали превоз путника у друмском саобраћају, превоз робе у друмском саобраћају, складишта и стоваришта, услуге у друмском саобраћају, делатност путничких агенција и туроператора, помоћ туристима, активност других посредника у саобраћају[12].

[10] Извор података: Туристичка организација Чачка
[11] Извор података: Регионална привредна комора Краљево Организациона јединица Чачак
[12] Извор података: Привредно-туристички информатор, Чачак, 2008.

Даљи развој сектора услуга условљен је потребом за изградњу шире инфраструктуре, пре свега аутопутева.

Проблеми сектора услуга:

3.1.1. Недовољно развијене туристичко-угоститељске услуге узроковане:

- непостојањем студије атрактивности туристичке понуде Града Чачка,
- недостатком Визитор центра у Овчар Бањи,
- недовољним промовисањем туристичке понуде града Чачка,
- недовољном подршком за обуку и развој кадрова запослених у области туризма (одласци на семинаре, саветовања и стручна усавршавања),
- застарелошћу бањских капацитета,
- недовољним бројем смештајних објеката,
- потребом за реновирањем постојећих смештајних објеката,
- неискоришћеношћу потенцијала брдско планинских села, у смислу развоја сеоског и традиционалног туризма.

3.1.2 Банкарске услуге нису у довољној мери развијене

- Банкарски сектор се суочава са проблемима у наплати потраживања од стране клијената, како привреде, тако и становништва.
- На овај сектор негативно утиче недостатак директних страних инвестиција, пре свега у производни сектор који представља значајан извор прихода банака.
- Процеси мерења и идентификовања утицаја ризика на животну и друштвену околину нису прописани у мери у којој се то захтева од стране међународних финансијских институција. Ово је проблем који је још израженији у реалном сектору, тако да је банци веома тешко да процени ниво овог ризика код својих клијената који пословање организују у складу са домаћим законима.
- У недовољној мери су развијена партнерства између банака и ималаца јавних овлашћења (локална самоуправа, ЈП, ЈКП, јавне установе и др.).

3.1.3 Недовољно развијене саобраћајно-транспортне услуге

- Не постоје регионални логистички центри.
- Потреба за оснивањем регионалне јединице – царинарнице у Чачку.
- Потреба за континуираним побољшањем услуга градског превоза, такси услуга, паркинг услуга.
- Не постоје јасна друмска и системска означавања, возни парк градског превоза је застарео, а градске саобраћајнице нису у адекватном стању.

3.1.4. Недовољна развијеност сектора занатских услуга узрокована је:

- непостојањем подстицајних фондова који би поспешили очување старих заната,
- недовољном развијеношћу занатских центара. Постоји неколико неискоришћених објекта, као и иницијатива да се на Плавом пешачком мосту на реци Морави оснује занатска четврт.
- Не постоји план запошљавања младих који су завршили средње уметничке смерове за очување старих заната. Они су углавном усмерени на академије.

3.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: РАЗВОЈ СЕКТОРА УСЛУГА У СКЛАДУ СА ПОТРЕБАМА ГРАДА ЧАЧКА

Развој туристичко-угоститељских, банкарских, саобраћајно-транспортних и занатских услуга у Чачку, остварић се кроз реализацију Акционог плана из сектора услуга и тиме ће се створити добра подлога за подизање нивоа и квалитета услуга у Чачку, а у складу са потребама грађана.

СЕКТОР УСЛУГА				
Специфични циљеви:	**Начин остварења:**	**Индикатори успеха:**	**Средства провере:**	**Ризици и претпоставке:**
3.2.1. Стварање услова за побољшање туристичко-угоститељских услуга	3.2.1.1. Активнијом промоцијом и радом на унапређењу маркетинга туристичке понуде Града Чачка 3.2.1.2. Изградњом визитор центра у Овчар Бањи 3.2.1.3. Формирањем кластера у области туризма и стварањем модела за имплементацију истих 3.2.1.4. Обуком и развојем кадрова запослених у области туризма 3.2.1.5. Модернизацијом туристичких капацитета	– повећање броја домаћих и страних туриста – повећање броја ноћења домаћих и страних туриста – пораст прихода од туризма – број запослених у туризму	– евиденције Туристичке организације Чачка – Републички завод за статистику – евиденције Града Чачка	– недостатак финансијских средстава – светска економска криза
3.2.2. Стварање услова за побољшање банкарских услуга	3.2.2.1. Партнерством између финансијских институција, цивилног сектора, приватног сектора и ималаца јавних овлашћења 3.2.2.2. Заједничком едукацијом финансијског, цивилног, приватног и јавног сектора	– ниво квалитета банкарских услуга – број клијената – стање на финансијском тржишту	– евиденције финансијских институција – Републички завод за статистику – евиденције Града Чачка	– недостатак финансијских средстава – светска економска криза – ликвидност привредних субјеката – високе каматне стопе
3.2.3. Стварање услова за побољшање саобраћајно-транспортних услуга	3.2.3.1. Формирањем регионалних логистичких центара 3.2.3.2. Оснивањем регионалне јединице – царинарнице у Чачку 3.2.3.3. Континуираним побољшањем услуга градског превоза 3.2.3.4. Изградњом шире инфраструктуре	– квалитет саобраћајно-транспортних услуга – ниво инвестиција – бруто доходак – број запослених – број домаћих и страних инвеститора. – ниво извоза – нови привредни субјекти	– Републички завод за статистику – евиденције Града Чачка – Привредна комора – Национална служба за запошљавање – Агенција за привредне регистре	– недостатак финансијских средстава – нестабилан девизни курс – политичка опредељеност надлежних органа
3.2.4. Стварање услова за јачање сектора занатских услуга	3.2.4.1. Формирањем стимулативних фондова за помоћ очувању старих заната 3.2.4.2. Израдом и инплементацијом плана запошљавања младих занатлија 3.2.4.3. Формирањем занатских центара 3.2.4.4. Подршком пласману производа старих заната	– број правних субјеката који се баве очувањем старих заната – број запослених на пословима старих заната – обим производње на пословима старих заната – ниво посетилаца занатским центрима	– Републички завод за статистику – евиденције Града Чачка – Привредна комора – Национална служба за запошљавање – Агенција за привредне регистре	– недостатак финансијских средстава – политичка опредељеност надлежних органа – креативност кључних актера у занатском сектору

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

СЕКТОР УСЛУГА								
Општи циљ: Развој сектора услуга у складу са потребама Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.1. Стварање услова за побољшање туристичко-угоститељских услуга								
3.2.1.1. Активнија промоција и рад на унапређењу маркетинга туристичке понуде града Чачка	– израда студије туристичке атрактивности града Чачка – промовисање туристичке понуде Града Чачка у земљи и иностранству (сајмови, изложбе, трибине и др.) – увођење инфо панела са атракцијским понудама, мапама, ресурсима	Туристичка организација Чачка	Град Чачак, привредни субјекти из области туризма, Привредна комора Краљево ОЈ Чачак, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа	Трајна активност	Без процене	Туристичка организација Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– израђена студија атрактивности туристичке понуде Града Чачка, постављена на свим расположивим страницама – уведен инфо-панел са атракцијским понудама, мапама, ресурсима – отворен форум – број учесника форума – стални рад на унапређењу маркетинга туристичке понуде Града Чачка у циљу привлачења туриста – запослени едуковани људи туристичког усмерења	* Креативан приступ креирању, одржавању и унапређењу промотивних алата ** Ширење позитивних ефеката, привлачење нових туриста
3.2.1.2. Изградња визитор центра у Овчар Бањи	– формирање визитор центра са иновативним процесима рада и новим туристичким производима Чачка, у складу са савременим турисичким трендовима, посебно за потребе иностраних туриста	Туристичка организација Чачка	Град Чачак, привредни субјекти у туризму Чачка	2012 – 2013.	250.000 евра	Туристичка организација Чачка, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– формиран визитор центар у Овчар Бањи – побољшан квалитет туристичке понуде Града Чачка и Овчар Бање – повећан број долазака туриста и број ноћења – запослени едуковани људи туристичког усмерења	* Дугорочни план стратегије развоја туризма Чачка ** Покретање развоја сектора који су сродни са туризмом (занатски сектор, услужни центри, трговински сектор и др.)

3.2.1.3. Формирање кластера у области туризма и стварање модела за имплементацију истих	Планирано је повезивање географски концентрисаних привредних субјеката из области туризма ради заједничког наступа на туристичком тржишту и постизања конкурентске предности	Туристичка организација Чачка	Град Чачак, привредни субјекти из области туризма, образовне и научне институције, Привредна комора Краљево ОЈ Чачак, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа	Трајна активност	Без процене	Оснивачи кластера, Туристичка организација Чачка, Туристичка организација Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– формирани и оперативни кластери у области туризма – смањени трошкови пословања чланова кластера. – заједнички наступ и комплетнија понуда предузећа на туристичком тржишту – већа искоришћеност туристичких капацитета – боље позиционирање на тржишту туризма – запослени едуковани људи туристичког усмерења	* Финансирање из позитивних ефеката остварених кроз кластерско повезивање ** Ширење мреже кластера и повезивање на регионалном и државном нивоу
3.2.1.4. Обука и развој кадрова запослених у области туризма	– одласци на семинаре, саветовања и стручна усавршавања запослених у туризму	Туристичка организација Чачка	Град Чачак, образовне институције, домаћи и страни партнери	Трајна активност	Без процене	Туристичка организација Чачка, Туристичка организација Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, Национална служба за запошљавање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– организовани едукативни програми у области туризм – програм дефинисан као стална активност	* Квалитетни програми, нове идеје, платежна моћ. ** Преношење позитивног искуства на ужу и ширу околину и ширење мреже заинтересованих учесника.
3.2.1.5. Модернизација туристичких капацитета	– реновирање и модернизација постојећих смештајних објеката – изградња нових смештајних објеката	Туристичка организација Чачка	Град Чачак, привредни субјекти из области туризма, Привредна комора Краљево ОЈ Чачак	Трајна активност	Без процене финансијске вредности – у зависности од потреба	Привредни субјекти из области туризма, Туристичка организација Чачка, Туристичка организација Србије, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	– реновирани и модернизовани постојећи смештајни капацитети – изграђени нови смештајни капацитети – побољшан квалитет туристичке понуде града Чачка – повећан број долазака туриста и број ноћења – већи приходи од туризма	* Расположива финансијска средства, креативан приступ доносилаца одлука. ** Континуирано улагање у модернизацију нових смештајних капацитета, ширење мреже задовољних туриста.

СЕКТОР УСЛУГА								
Општи циљ: Развој сектора услуга у складу са потребама Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.2. Стварање услова за побољшање банкарских услуга								
3.2.2.1. Партнерство између финансијских институција, цивилног сектора, приватног сектора и ималаца јавних овлашћења	– препознавање заједничких циљева и користи које партнери могу имати уколико удруже снаге. То подразумева удруживање финансијских средстава, знања и стручног искуства у циљу побољшања банкарских услуга за све кориснике – формирање кредитно-гарантних фондова – формирање стимулативних фондова	Град Чачак, финансијске институције	Цивилни сектор, приватни сектор, јавни сектор	Трајна активност	Без процене	Финансијски сектор, приватни сектор, цивилни сектор, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет града Чачка	– побољшан ниво финансијских услуга – формиран заједнички кредитно-гарантни фонд – формиран заједнички стимулативни фонд – основани нови привредни субјекти – покренути нови пословни подухвати – нова запошљавања – побољшано материјално стање приватног и цивилног сектора	* Финансијска средства партнера, креативне способности кључних актера ** Кроз увећање чланства расту финансијски капацитети фондова који могу да подрже све већи број заинтересованих страна
3.2.2.2. Заједничке едукације финансијског, цивилног, приватног и јавног сектора	– међусобна размена информација како би финансијски сектор имао увид о потребама њихових корисника и на тај начин унапредио пословање у складу са њиховим потребама (округли столови, трибине, и др.) – са друге стране финансијске институције могу корисницима предочити са којим се проблемима срећу приликом одобравања кредита и како се ти проблеми могу отклонити (испуњавање обавеза по питању утицаја на животну и друштвену средину од стране привредних субјеката и др.)	Финансијске институције	Град Чачак, цивилни сектор, приватни сектор, медији	Трајна активност	Без процене	Финансијски сектор, приватни сектор, цивилни сектор, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет града Чачка	-– организоване заједничке едукације финансијског, цивилног, приватног и јавног сектора – ефикасније пословање финансијског сектора – лакши приступ финансијским средствима – лакше пословање приватног сектора – подизање нивоа свести финансијског, цивилног, приватног и јавног сектора о значају међусобне комуникације	* Креативност доносилаца обука, резултати постигнути едукацијама – квалитет програма. ** Преношење позитивног искуства на ужу и ширу околину.

СЕКТОР УСЛУГА								
Општи циљ: Развој сектора услуга у складу са потребама Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.3. Стварање услова за побољшање саобраћајно-транспортних услуга								
3.2.3.1. Формирање регионалних логистичких центара	– функција транспорта, складиштења, претовара и дистрибуције при чему је доминантан друмски транспорт Логистички центар би требало да обавља следеће услуге: – опслуживање робних токова – опслуживање транспортних токова – опслуживање персонала – информисање, посредовање и припрема докумената – финансијске услуге и додатне услуге у складу са захтевима	Град Чачак	Привредни субјекти, привредна удружења, Град Чачак, Регионална привредна комора Краљево ОЈ Чачак, Привредни савет, Савет за локални економски развој, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа	2013 – 2015. год.	Без процене у овом тренутку	Привредни субјекти, пословна удружења, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка.	– формиран регионални логистички центар – повећана економичност и ефикасност транспорта – пружање комплетних логистичких услуга корисницима.	* Искоришћеност капацитета ** Ширење мреже чланова дистрибутивног центра
3.2.3.2. Оснивање регионалне јединице – царинарнице у Чачку	Активност је у току	-	-	-	-	-	-	-
3.2.3.3. Континуирано побољшање услуга градског превоза	– модернизација возног парка – побољшање друмских информација и система означавања – побољшање услуга градског превоза – побољшање такси услуга – одржавање и изградња градских саобраћајница – унапређење паркинг услуга	ЈП Градац, ЈП Путеви Чачак, ЈП Паркинг сервис	Град Чачак, привредни субјекти, грађани	Стална активност	Без финансијске процене	Привредни субјекти, донаторска средства, пројектно финансирање, ЈП, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка.	– модернизован возни парк – побољшане друмске информације и система означавања – побољшане услуге градског превоза. – побољшане такси услуге. – изграђене нове градске са–обраћајнице. – редовно одржавање градских саобраћајница – унапређене паркинг услуге – ниво задовољства грађана	* Расположива финансијска средства, опредељеност руководилаца ** Ширење мреже корисника, умножавање финансијске добити
3.2.3.4. Изградња шире инфраструктуре *Напомена: Активност је детаљно описана у делу који се односи на*	– изградња аутопутева. – изградња и одржавање локалних саобраћајница – ширење водоводне, канализационе, телекомуникационе,	Град Чачак, Република Србија	ЈП, ЈКП	Стална активност	Без финансијске процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, донаторска средства, пројектно	– изграђен аутопут – реконструисане и изграђене локалне саобраћајнице – проширена водоводна, канализациона,	* Финансијска средства на свим нивоима власти ** Лакши приступ новим тржиштима,

инфраструктуру.	електро и грејне мреже					финансирање	телекомуникациона, електро и грејна мрежа – побољшана комуникација Града Чачка са кључним домаћим и међународним правцима – побољшана унутрашња и регионална инфраструктура	ширење извозне мреже

СЕКТОР УСЛУГА								
Општи циљ: Развој сектора услуга у складу са потребама Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.4. Стварање услова за јачање сектора занатских услуга								
3.2.4.1. Формирање стимулативних фондова за помоћ очувању старих заната	– испланирати да се у буџету Града Чачка наредних година издвајају финансијска средства за очување старих заната – развити поступак и критеријуме за додељивање средстава – дефинисати услове за повраћај средстава у фонд	Град Чачак	Привредни субјекти, пословна удружења, Привредни савет, Савет за локални економски развој, Привредна комора.	Трајна активност	Без финансијске процене вредности	Буџет Града Чачка, пословна удружења, привредна удружења, донаторска средства, пројектно финансирање, финансијске институције	– формиран стимулативни фонд за помоћ очувању старих заната – повећана производња старо-занатских производа – повећан број правних субјеката који се баве старим занатима – отворена нова радна места	* Расположива финансијска средства, заинтересованост становништва ** Повраћај средстава од стране корисника у фонд чиме се остварује континуитет у додели средстава
3.2.4.2. Израда и имплементација плана запошљавања младих занатлија	У средњој Машинској школи у Чачку постоје смерови старих заната као што су: клесари, дрворезбари, опанчари, сарачи, казанџије и др. Град Чачак планира да направи план запошљавања наведених свршених средњошколаца јер су они након завршеног средњег образовања упућују на академије	Град Чачак	Образовне и научне институције, привредни субјекти, пословна удружења, Привредна комора, Привредни савет, Савет за локални економски развој, Национална служба за запошљавање	Трајна активност	Без финансијске процене вредности	Привредни субјекти, пословна удружења, донаторска средства, пројектно финансирање, Национална служба за запошљавање, буџет Републике Србије, научне и образовне институције, буџет Града Чачка	– израђен план запошљавања младих занатлија који се реализује у континуитету – нова запошљавања – покренуте делатности из разних области старих заната	* Резултати програма, финансијска средства ** Ширење круга заинтересованих за образовање на неким од смерова старих заната
3.2.4.3. Формирање занатских центара	У Чачку постоје неискоришћени стари објекти, као и стари мост на реци Морави, који би се могли претворити у занатске центре	Привредни субјекти	Град Чачак, образовне и научне институције, пословна удружења,	Трајна активност	Без финансијске процене вредности	Привредни субјекти, пословна удружења, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије,	– формирани занатски центри – нова радна места – покренуте производне делатности – повећани приходи од	* Финансијска средства, заинтересованост кључних актера ** Ширење позитивног

			Привредна комора, Привредни савет, Савет за локални економски разво.			научне и образовне институције, буџет Града Чачка	продаје занатских производа – искоришћени стари објекти	искуства на ужу и ширу околину
3.2.4.4. Подршка пласману производа старих заната	– израда градског сувенира – отварање сувенирнице	Туристичка организација Чачка	Град Чачак, привредни субјекти, образовне и научне институције, пословна удружења, Привредна комора, Привредни савет, Савет за локални економски развој	Трајна активност	Без финансијске процене вредности	Привредни субјекти, пословна удружења донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Републике Србије, научне и образовне институције, буџет Града Чачка	– израђен градски сувенир – отворена сувенирница – повећани приходи од продаје занатских производа – нова радна места	* Креативне способности доносилаца одлука, финансијска средства ** Позитивни економски ефекти

4. РАЗВОЈ СЕКТОРА ТРГОВИНЕ

4.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Чачак је град са развијеним сектором трговине. Од 1.728 предузећа, трговином на велико и мало бави се 802, односно 46,41%[13]. Кретање броја запослених у трговини на велико и мало за период 2005. до 2011. године дат је у следећој табели[14]:

Табела 4. : Кретање броја запослених у трговини на велико и мало, 2005 - 2011. год.

Година	Запослени у трговини на велико и мало и поправка моторних возила	Запосленост укупно	Удео трговине у укупној запослености [%]
2005.	3.526	31.034	11,36
2006.	3.290	28.741	11,44
2007.	3.437	28.174	12,19
2008.	3.853	29.768	12,94
2009.	3.666	27.402	13,37
2010.	3.563	26.411	13,49
2011.[15]	3.287	26.113	12,58

Спољна трговина

Обим укупне спољнотрговинске размене Града Чачка у 2010. години износи **296.399.668 USD [$]**

- **Извоз 89.469.280 USD [$]**
- **Увоз 206.903.388 USD [$]**

[13] Извор података: „Водич за инвеститоре 2010“ Града Чачка

[14] Извор података: Републички завод за статистику – Запослени по секторима делатности 2005,2006,2007,2008,2009,2010,2011.г.

[15] Стање са 31. март 2011. год.

Табела 5. : Структура извоза према дестинацијама у 2010. години[16]:

Дестинација	Износ USD [$]	Удео у укупном извозу [%]
Европска Унија	40.604.793	45,4
Бивше југословенске републике	38.982.017	43,6
Азија	3.796.544	4,2
Руска федерација	3.346.734	3,7
Америка	827.679	0,9
Остало	1.911.513	2,2
Укупно:	**89.469.280**	**100**

* средњи курс НБС 31.12.2010 – 1$ средњи курс = 79,2802 рсд

Табела 6. : Структура увоза према дестинацијама у 2010. години[17]:

Дестинација	Износ USD [$]	Удео у укупном увозу [%]
Европска Унија	136.349.842	66,0
Азија	35.749.154	17,3
Бивше југословенске републике	12.403.719	6,0
Америка	7.204.408	3,5
Руска федерација	1.098.531	0,5
Остало	14.097.734	6,7
Укупно:	**206.903.388**	**100**

* средњи курс НБС 31.12.2010 – 1$ средњи курс = 79,2802 рсд

Табела 7. : Спољнотрговинска размена по производима у 2010. години[18]:

Извоз –најзаступљенији производи	Увоз –најзаступљенији производи
Одећа, обућа и остали готови производи од текстила	Возила друмска, прибор, делови
Прехрамбени производи	Профили од легура алуминијума, цинка, бакра
Производи од гвожђа, челика и алуминијума	Машине, апарати и уређаји
Муниција и остала пиротехника	Производи од пластичних маса
Производи од пластичних маса	Прехрамбени производи
Хартија, картон и производи истих	Памук, текстил и готови одевни предмети

[16] Извор података: Регионална привредна комора Краљево
[17] Извор података: Регионална привредна комора Краљево
[18] Извор података: „Водич за инвеститоре 2010“ Града Чачка

Проблем сектора трговине у Чачку је спољнотрговински дефицит који је узрокован:

- неодговарајућом монетарном политиком (држава одржава вештачки курс динара који подстиче увоз, а дестимулише извоз),
- недовољним стимулативним мерама за подстицај извозне делатности,
- недовољном понудом квалитетних производа за извоз;
- неорганизованошћу спољнотрговинске делатности (не постоји организован, заједнички, приступ спољнотрговинској делатности).

4.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: РАЗВОЈ СЕКТОРА ТРГОВИНЕ У СКЛАДУ СА ПОТРЕБАМА ГРАДА ЧАЧКА

Сектор трговине у Чачку је развијен, о чему сведоче подаци да се, од укупно регистрованих предузећа, трговином бави 46,41 %. Даљи развој овог сектора условљен је поспешивањем извоза и смањењем спољнотрговинског дефицита.

СЕКТОР ТРГОВИНЕ				
Специфични циљ:	**Начин остварења:**	**Индикатори успеха:**	**Средства провере:**	**Ризици и претпоставке:**
4.2.1. Стварање услова за смањење спољнотрговинског дефицита у Граду Чачку	4.2.1.1. Инсистирањем на вођењу одговорне монетарне политике 4.2.1.2. Формирањем стимулативних фондова за подстицај извозне делатности 4.2.1.3. Организованим заједничким приступом спољно трговинској делатности	– стање спољнотрговинског биланса	– евиденције Привредне коморе – евиденције Града – Републички завод за статистику	– светска економска криза – недовољна овлашћења локалне самоуправе – нестабилан девизни курс

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

СЕКТОР ТРГОВИНЕ								
Општи циљ: Развој сектора трговине у складу са потребама Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.1. Стварање услова за смањење спољнотрговинског дефицита у Граду Чачку								
4.2.1.1. Инсистирање на вођењу одговорне монетарне политике	Одговорна монетарна политика коју спроводи Народна Банка Србије. Подршка Града локалним привредницима да преко одређених органа и институција утичу на креирање монетарне политике	Народна Банка Србије	Град Чачак, Пословна удружења Привредна комора, Привредни савет, предузећа, предузетничке радње.	Трајна активност	Без процене	Сама одговорна монетарна политика	– успостављена монетарна стабилност (ниска, стабилна и предвидива инфлација и поверење у валуту) – успостављена финансијска стабилност (здрав финансијски систем)	* Заинтересованост кључних чинилаца **Очување и јачање стабилности финансијског система што са собом носи ширење економски позитивних ефеката
4.2.1.2. Формирање стимулативних фондова за подстицај извозне делатности	Доношење уредби које би регулисале ову област, формирање подстицајних фондова, дефинисање олакшица за извознике	Република Србија, Град Чачак, Агенција за страна улагања и промоцију извоза	Привредна комора, пословна удружења, привредни субјекти, Привредни савет, Савет за локални економски развој	Трајна активност	Без процене	Буџет Републике Србије, буџет Града Чачка, Агенција за страна улагања и промоцију извоза	– донета обавезујућа документа на државном нивоу за подстицај извоза – формирани подстицајни фондови – дефинисане олакшице за извознике	* Постигнути ефекти ** Повећање заинтересованости већег броја привредних субјеката што са собом носи велики број позитивних економских ефеката (радна места, нови послови, покретање нових производних процеса)
4.2.1.3. Организовање заједничкког приступа спољнотрговинској делатности	Међусобно повезивање и сарадња чланица удружења у промоцији, формирању заједничког локалног бренда, учешћу на сајмовима, заједничком наступу на тржишту итд.	Пословна удружења	Привредна комора, Привредни савет, Град Чачак, предузећа, предузетничке радње	Трајна активност	Без процене	Привредни субјекти, донаторска средства, пројектно финансирање, буџет Града Чачка	– заједнички наступ и комплетнија понуда предузећа у смислу количина и асортимана – повећан извозни потенцијал предузећа – већа искоришћеност капацитета – боље позиционирање на тржишту продаје и набавке	* Квалитетни производи, нове идеје, платежна моћ привредника и других извора прихода ** Преношење позитивног искуства на ужу и ширу околину и ширење мреже заинтересованих привредника; повећање броја чланова удружења

ИЗВОРИ ПОДАТАКА ЗА ОБЛАСТ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

1. **Регионална привредна комора Краљево, Организациона јединица Чачак** – подаци о броју предузећа на територији Града Чачка; подаци о броју банака; структура извоза и увоза према дестинацијама у 2010. години.

2. **Републички завод за статистику** – број запослених лица; подаци о територији и површини Града Чачка; структури пољопривредних газдинстава према величини, попис 2002. год.; кретање броја запослених у трговини на велико и мало за период 2005. до 2011. године.

3. **Евиденције Града Чачка** – финансијска средства за субвенције приватним предузећима; број активних предузетничких радњи.

4. **Институт за воћарство Чачак** – процентуална заступљеност воћних стабала на територији Града Чачка; подаци о рејонизацији.

5. **Национална служба за запошљавање, Филијала Чачак** – подаци о броју незапослених лица на територији Града Чачка.

6. **Туристичка организација Чачка** – подаци о броју долазака и ноћења домаћих и иностраних туриста у Чачку за 2010. годину.

7. **Привредно-туристички информатор, Чачак, 2008**. – подаци о привредним субјектима регистрованим за обављање делатности: превоз путника у друмском саобраћају, такси превоз, остали превоз путника у друмском саобраћају, превоз робе у друмском саобраћају, складишта и стоваришта, услуге у друмском саобраћају, делатност путничких агенција и туроператора, помоћ туристима, активност других посредника у саобраћају.

8. **„Водич за инвеститоре 2010“ Града Чачка** – подаци о броју предузећа који се баве трговином на велико и мало; спољнотрговинска размена по производима у 2010. години.

9. **Профил заједнице Града Чачка из 2010. године**

10. **Попуњени упитници за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка од стране чланова Радне групе за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка.**

ОБЛАСТ ДРУШТВЕНИХ ДЕЛАТНОСТИ

- **СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА**

- **ЉУДСКИ РЕСУРСИ**

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

1. ДРУШТВЕНА БРИГА О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ

2. ДРУШТВЕНА БРИГА О СТАРИМА

3. ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗАПОСТАВЉЕНИМ ГРУПАМА

4. ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗДРАВЉУ ЉУДИ

5. ДРУШТВЕНА БРИГА О ОПШТОЈ БЕЗБЕДНОСТИ

1. ДРУШТВЕНА БРИГА О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ

1.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

У децембру 2005.год. Влада Републике Србије усвојила је „Стратегију развоја социјалне заштите“ (у даљем тексту Стратегија), којом се дефинишу смернице за будућност, обухватају узроци, а не само последице социјалних изазова у нашем друштву. У Стратегији су одређени правци развоја социјалне заштите усмерени на побољшање социјалног статуса грађана на личном, породичном и ширем друштвеном плану са циљем јачања друштвене кохезије и подстицања независности и способности грађана да помогну сами себи. Посебна пажња је посвећена деци, омладини и породици, као и доступности и развоју услуга које подржавају живот у заједници.

Проблеми деце, младих и породице препознати су и у три стратешка документа Града Чачка: „Плану промена општине Чачак до 2010. год.“, „Стратегији развоја општине Чачак“ и „ Стратегији развоја социјалне заштите општине Чачак за период 2008 – 2012“.

Стратегија развоја социјалне заштите иницирала је процес партиципације свих грађана/ки, како у процес израде локалног стратешког докумената, тако и у процес његове примене. На тај начин је омогућено да стварне потребе породице, деце и младих буду обухваћене локалним приоритетима.

ДЕЦА И МЛАДИ

Град Чачак показује висок ниво разумевања за потребе деце, младих и породице, што се рефлектује и издвајањем 26,32% из градског буџета за финансирање услуга намењених овој циљној групи.

Градски координациони одбор за социјалну политику (ГКОСП), као саветодавно тело градоначелника Града Чачка, је средствима буџета града подржао пројекте који су имали за циљ унапређење положаја деце и младих.

Један од кључних социјалних актера је и Центар за социјални рад Града Чачка који врши непосредну заштиту корисника, у оквиру Службе за децу и младе.

Центар за социјални рад упућује јавни позив свим грађанима једанпут годишње да им се обрате, како би се уз потребну документацију утврдио њихов социјални статус и потреба за одговарајућим видом социјалне заштите.

Здравственом заштитом деце и младих се бави дечији и школски диспанзер у оквиру Дома здравља. Континуирано се врше систематски прегледи за ученике трећег, петог и седмог разреда основне школе. Град Чачак је за примарну здравствену заштиту 2011. издвојио 19.000.000,00 динара.

На територији града деца и млади своје потребе за физичком активношћу остварују кроз школски спорт, кроз организоване и индивидуалне спортске активности у преко 150 спортских клубова. Млади кроз спортске активности задовољавају потребу за физичком активношћу, такмичењем, дружењем, здравим начином живота, сврсисходним коришћењем слободног времена.

Побољшањем положаја деце и младих баве се и организације грађанског друштва.

По подацима Републичког завода за статистику на територији Града Чачка има 117.072 становника, младих до 29 година старости има 41.676 (подаци из пописа становништва 2002.), што представља 35,6 % у односу на укупну популацију.

Природан прираштај је негативан и он бележи пад од 1992. године (2001. је износио -1,8 ‰ и тај тренд се наставља).

Табела 8 – Број младих до 29 година на територији града Чачка по попису становништва из 2002. године

Узраст	Укупно (село)	Укупно (град)
0-4 година	1844	3225
5-9 година	2153	3723
10-14 година	2269	4525
15-19 година	2631	5462
20-24 година	2634	5445
25-29 година	2640	5161

Извор: Републички завод за статистику

Графикон – Број младих до 29 година на територији Града Чачка на градском и сеоском подручју по попису становништва из 2002. Године

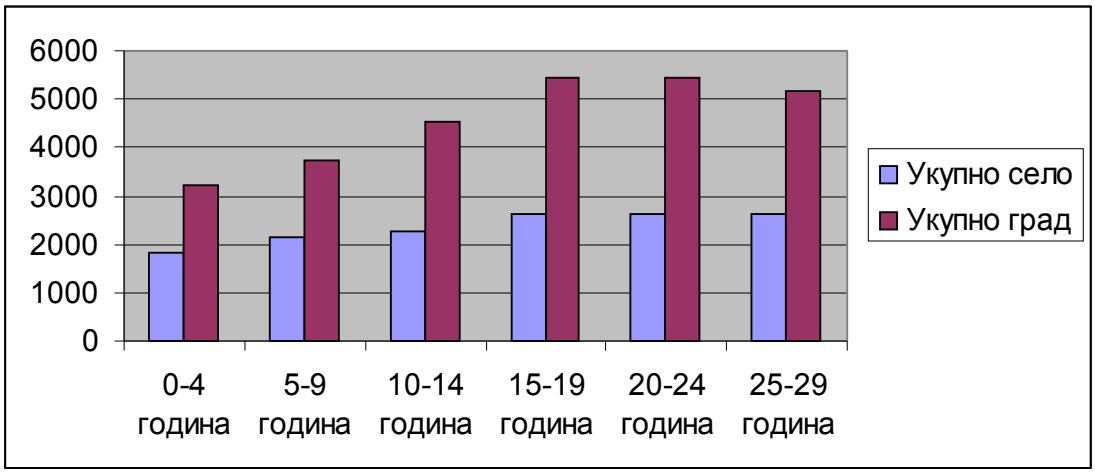

Извор: Републички завод за статистику

Велики број младих има лоше животне навике, понаша се на ризичан начин и злоупотребљава психоактивне супстанце. У новембру 2006. год. Министарство здравља донело је Стратегију за развој и здравље младих у Републици Србији, где се наводи пораст коришћења психоактивних супстанци међу младима, снижење узраста у којем се први пут користи дрога и све већа учесталост коришћења две или више психоактивне супстанце заједно.

Снижава се старосна граница првог коришћења психоактивих супстанци, у просеку до тога долази око петнаесте године живота, а све чешће до првог узимања дроге долази и у узрасту од 11 до 13 година.

ПОРОДИЦЕ

У Граду Чачку има 40.169 домаћинстава, од тога 62,54 % на територији града, а 37,46 % на селу.

Број домаћинстава је у сталном порасту, тако је 36 912 домаћинстава било 1991, док је по задњем попису из 2002. било 40 169 домаћинстава (индекс 108,8). Наставио се тренд смањења сеоског становништва (-1924 индекс 95,8), док се градско становништво повећало (+3527 индекс 105,1).

У односу на 1991. број становника се повећао за 1794 становника, што није проузроковано природним прираштајем,већ миграцијом (досељавањем) становништва, тако да Чачак бележи механички, а не природни прираштај.

Укупан број корисника социјалне и породично-правне заштите у 2010. години је износио 7 380 корисника, што чини 6,30 % укупног становништва града.

Табела 9 – Кретање укупног броја корисника по старосним групама

Старосна група	2009.	2010.
Деца и омладина	1380	1648
Одрасла лица	3342	3762
Остарела лица	1958	1970
УКУПАН БРОЈ КОРИСНИКА	6680	7380

Извор: Годишњи извештаји Центра за социјални рад Града Чачка

У поређењу са 2009. региструје се повећање броја корисника.

Нешто веће повећање је забележено код деце и омладине и одраслих лица, док је код старијих лица то повећање најмање. Овај податак показује пад животног стандарда становништва и сиромаштво породица, као и немогућност да сами реше своје проблеме без помоћи друштва. Многе породице не могу да задовоље основне егзистенцијалне потребе, чиме су посебно угрожена деца и млади. Центар за социјални рад помаже материјално најугроженијим породицама и, према евиденцији Центра за социјални рад за 2010, 314 породица су корисници материјалног обезбеђења и он је приближно исти дужи низ година, а 727 лица користе народну кухињу. У 2010. је 223 породице остварило право на комуналне субвенције.

Број деце корисника дечијег додатка у октобру 2011. је 6022, чиме је обухваћено 3365 породица које су остариле ово право. У октобру 2011. год.970 породица је остварило право на родитељски дотатак, односно 992 детета.

Када су су у питању деца и млади и породица, идентификовани су следећи проблеми:

1.1.1 Непостојање адекватне заштите од занемаривања и злостављања деце и одраслих у породици

У Граду Чачку је приметан пораст породичног насиља. Као најчешћи узроци породичног насиља идентификовани су: културолошки миље (традиционална полна улога, пасиван однос околине), насиље у примарној породици (насилници и сами потичу из породице у којој је било насиља), незапосленост, сиромаштво, алкохолозам, необразованост, непостојање мреже помоћи жртвама насиља, неадекватна законска регулатива у овој области, као и непоштовање постојеће законске регулативе.

Табела 10 – Структура породица према члановима који су жртве насиља

Жртве насиља су	Број породица
Само деца	24
Само брачни партнер	9
Деца и брачни партнер	6
Деца и неки други члан породице	-
Други члан породице	2
Остале комбинације	-
УКУПАН БРОЈ ПОРОДИЦА	41

Извор: Годишњи извештај Центра за социјални рад Града Чачка за 2010.

Такође, према подацима ЦСР у 2010. регистровано је 15 случајева физичког злостављања деце, 25 случајева занемаривања деце и 1 случај сексуалног злостављања детета.

Поред регистрованих треба имати у виду да је број непријављених случајева насиља далеко већи, што је последица непостојања адекватне заштите и помоћи жртвама, као и страха од стигматизације (жигосања) околине. Такође, и даље је насиље у породици „породична тајна“.

Последице насиља су: трауматизована жртва и сведоци, смањена радна способност (непродуктиван радник), неуспех у школи, асоцијално понашање (регрутовање будућих насилника), дисфункционалан брак, економска зависност жртве итд.

Град Чачак је успостављањем и обезбеђивањем функционисања услуге привременог смештаја у Регионално прихватилиште универзалног типа (за жртве породичног насиља и незбринута лица) омогућио ургентно збрињавање лица до трајног решавања сваког појединачног случаја у систему социјалне заштите.

1.1.2 Пораст малолетничке деликвенције и асоцијалног понашања код младих

Као један од важних проблема које Центар за социјални рад има у третману деце са поремећајима у понашању, уочава се недовољна ангажованост родитеља, недовољна повезаност са установама које су од утицаја на васпитање и ресоцијализацију малолетника (школа, спортска удружења...). Проблем је и недостатак простора за индивидуални третман малолетника и недостатак услова за реализацију неких превентивних акција и програма (простор за адолесцентни клуб, саветовалиште за родитеље, Дневни центар за децу са поремећајима у понашању).

Табела 11 – Структура деце и омладине са поремећајем у понашању

Малолетници	2008.	2009.	2010.
Са асоцијалним понашањем	18	21	23
Кривично неодговорни (испод 14 год.живота)	9	9	9
Одговорни за кривични преступ	87	92	85
Одговорни за прекршај	123	147	150
УКУПАН БРОЈ МАЛОЛЕТНИКА	237	269	267

Извор: Годишњи извештаји Центра за социјални рад Града Чачка

Од овог броја 195 малолетника је новоевидентираних, 72 је реактивирано, а 177 је малолетних лица чији је досије одложен у пасиву у току 2010.

Број корисника деце и омладине са поремећајима у понашању на основу евиденције Центра за социјални рад у претходним годинама се константно повећава, па је неопходно превентивно радити са децом и омладином.

1.1.3 Проблеми везани за болести зависности код младих (изостају свеобухватни превентивни програми, али и програми лечења оболелих)

Услед дугогодишње друштвене кризе и пада животног стандарда, дошло је до пораста деликвентног и асоцијалног понашања код деце и омладине, посебно насилног решавања конфликата, мржње и дискриминације, чиме је угрожена безбедност младих у локалној заједници. Посебан проблем је што млади у све млађем узрасту (већ од основне школе) почињу да користе психоактивне супстанце (дуван, алкохол, дрогу), тако да је у наредном периоду потребно развијати превентивне програме за сузбијање болести зависности.

1.1.4 Изостанак адекватне друштвене бриге о деци из породица са поремећеним односима

У породицама са поремећеним породичним односима деца су посебно угрожена, јер се њихов раст и развој одвија у дисфункционалним односима родитеља, често и насиља, што може довести до испољавања различитих симптома код деце: развојних тешкоћа, испољавања поремећаја у понашању, коришћења психоактивних супстанци итд. Из тих разлога уочава се потреба за оснивањем Саветовалишта за брак и породицу, како би се помогло породицама у кризи.

Табела 12 – Број и структура деце из породица са поремећеним породичним односима

Деца и омладина	2008.	2009.	2010.
Родитеља са поремећеним односима који нису покренули судске поступке	111	71	79
Родитеља у бракоразводном спору/прекиду ванбрачне заједнице	212	260	229
Родитеља у споровима после развода брака/прекида ванбрачне заједнице	76	105	112
УКУПАН БРОЈ ДЕЦЕ	399	436	420

Извор: Годишњи извештаји Центра за социјални рад Града Чачка

У наредном периоду неопходно је предузети активности на обезбеђењу могућности да Саветовалиште за брак и породицу отпочне са радом и да се, превентивним радом, допринесе смањењу броја лица која имају породичне проблеме.

1.1.5 Потреба за адекватнијом бригом и подршком деци без родитељског старања

Центар за социјални рад у оквиру својих редовних активности ради на заштити и збрињавању деце без родитељског старања, сагледавајући шта је њихов најбољи интерес.

Табела 13 – Број деце без родитељског старања и њихова структура према полу и узрасту

узраст	мушко	женско	Укупно
0-2 године	2	2	4
3-7 година	9	6	15
8-17 година	7	12	19
преко 17 година	4	1	5
УКУПАН БРОЈ ДЕЦЕ	22	21	43

Извор: Годишњи извештај Центра за социјални рад Града Чачка за 2010. годину

Уочена је потреба за непосреднијим радом са овом категоријом деце, као и са њиховим старатељима и хранитељима, кроз чешће, непосредније контакте и размену информација, што би се могло реализовати у оквиру Клуба хранитеља.

Укупан број хранитељских породица на нашој територији које имају децу на хранитељству је 23 у 2010, а укупан бој деце на смештају у хранитељским породицама је 34.

1.1.6 Изостанак адекватне друштвене бриге о породици

Основни проблем породица је пад животног стандарда и сиромаштво, које је узроковано, пре свега, дугогодишњом економском и политичком кризом, великом незапосленошћу, урушавањем система вредности... Овакав друштвени контекст условио је промену структуре породице, слабљења породичних капацитета и немогућност задовољавања егзистенцијалних потреба породице, без адекватних мера подршке, а, самим тим, и притисак на институције система.

У Чачку није довољно развијена мрежа услуга и служби за подршку природној породици (саветодавне, едукативне, услуге дневних центара итд.). Недостају превентивни програми за породицу, децу и младе.

1.1.7 Недостатак програма и мера за задовољавање развојних потреба деце и омладине

Непостојање свеобухватне и систематске организације слободног времена деце и младих, недовољна сарадња институција у домену образовања, здравства, културе и спорта, као и непостојање свести о значају неформалног образовања и омладинског активизма резултују суженим избором могућности за креативно коришћење слободног времена и повећање степена ризичног понашања.

1.1.8 Непостојање услова за квалитетну услугу коју пружа народна кухиња

Народна кухиња функционише у склопу Црвеног крста Чачак и монтажног је типа. Услови у којима се припремају оброци корисника, су веома лоши. Капацитет кухиње је мали и не задовољава потребе дневне припреме топлих оброка, опрема је стара 19 година. Дневно се спреми преко 700 оброка. Подела оброка се врши на четири пункта: у просторијама Народне кухиње, у МЗ Парк, у МЗ Љубић и МЗ Мрчајевци.

1.1.10 Непостојање услова за квалитетну услугу коју пружа Центар за социјални рад

Центар за социјални рад своју делатност обавља у пословном простору који се састоји од 4 канцеларије, 7 просторија у таванском делу и 4 канцеларије које су ван седишта ЦСР-а у којима је смештена финансијска служба и 4 стручна радника. Ако посматрамо однос броја радника и броја канцеларија, постојећи простор не задовољава потребе, јер у једној

канцеларији раде најмање два стручна радника. Посебно отежавајућа околност је и што сви радници нису у истој згради.

Центру недостаје адекватан пословни простор, као и сала за обављање разних активности (тимски састанци, састанци службе, за обављање радионичарског рада, саветодавни рад). Укупан број запослених је 34 радника, од којих 6 радника финансира Град Чачак, а 28 Република. Имајући у виду обим послова, критеријуме и стандарде који се морају задовољити у раду, неопходно је повећати број стручних радника. Према решењу Министарства рада и социјалне политике од 31.12.2008, Центру за социјални рад у Чачку недостаје 6 стручних радника.

Локална самоуправа финансира одређени број радника који су ангажовани на пословима реализације Одлуке о остваривању права у социјалној заштити из надлежности Града Чачка. Последњих неколико година ЦСР је развијао нове услуге (помоћ у кући, кућа на пола пута, прихватилиште), а број радника које финансира Град Чачак је остао исти, па се осећа потреба за пријемом нових радника које би финансирала локална самоуправа. Овај проблем је присутан дужи низ година због ограничења пријема радника у државне службе. Према томе, број стручних радника недовољан је за постојећи обим посла у складу са важећим законима (јавна овлашћења) и даљи развој нових услуга које су предвиђене Стратегијама на нивоу државе, као и градском Одлуком и Стратегијом развоја социјалне заштите општине Чачак за период 2008 – 2012.

1.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: УНАПРЕЂЕЊЕ ДРУШТВЕНЕ БРИГЕ О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ

Доступним услугама заснованим на исказаним постојећим и будућим препознатим потребама деце, младих и породице изградиће се ефикаснији систем унапређења социјалне заштите

ДРУШТВЕНА БРИГА О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
1.2.1. Обезбеђење услова за задовољавање развојних потреба деце и омладине (развој талената, социјализација...)	1.2.1.1. Успостављање кампа у природи за 30 деце и младих у неискоришћеним капацитетима школе у Рошцима, Јежевици, Г. Горевници 1.2.1.2. Формирање Канцеларије за младе 1.2.1.3. Израда Стратегије за младе 1.2.1.4. Стипендирање најуспешнијих ученика и студената 1.2.1.5. Програм подршке талентованој и надареној деци 1.2.1.6. Успостављање продуженог боравка за децу у вртићима и школама	Број успостављених програма; број корисника програма; број изграђених инфраструктурних капацитета; број успостављених услуга	Усвојене скупштинске одлуке; број успостављених услуга; висина остварених прихода од реализације услуга; висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа
1.2.2. Обезбеђење подршке социјално угроженим породицама и деци без родитељског старања	1.2.2.1. Даљи развој услуге Кућа на пола пута 1.2.2.2. Формирање и успостављање локалног клуба хранитеља 1.2.2.3. Помоћ при куповини књига и прибора за децу чије су породице са нижим примањима 1.2.2.4. Програм финансијске и нефинансијске подршке породицама са новорођеном децом и деци палих бораца	број успостављених програма; број корисника програма; број изграђених инфраструктурних капацитета; број успостављених услуга	Усвојене скупштинске одлуке; број успостављених услуга; висина остварених прихода од реализације услуга; висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа
1.2.3. Увођење и унапређење програма подршке за децу са поремећајима у понашању и за превенцију болести зависности	1.2.3.1. Реализација програма превенције болести зависности у основним и средњим школама 1.2.4.2. Успостављање рада Дневног центра за децу и младе са поремећајима у понашању	Број успостављених програма; број корисника програма; број изграђених инфраструктурних капацитета; број успостављених услуга	Усвојене скупштинске одлуке; број успостављених услуга; висина остварених прихода од реализације услуга; висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа
1.2.4. Развијање механизама и активности усмерених ка јачању породичне кохезије и превазилажење породичних, економских и социјалних криза	1.2.4.1. Стављање у функцију регионалног прихватилишта и прихватне станице универзалног типа 1.2.4.2. Увођење и унапређење стандарда Народне кухиње 1.2.4.3. Успостављање рада Саветовалишта за брак и	Број успостављених програма; број корисника програма; број изграђених инфраструктурних капацитета; број успостављених услуга	Усвојене скупштинске одлуке; број успостављених услуга; висина остварених прихода од реализације услуга; висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа

	породицу 1.2.4.4. Успостављање рада Центра за развој услуга социјалне заштите 1.2.4.5. Формирање интегративне мреже за заштиту жртава насиља у породици			
1.2.5. Изградња инфраструктурних и побољшање институционалних капацитета за пружање квалитетнијих услуга социјалне заштите	1.2.5.1. Доградња објекта Центра за социјални рад 1.2.5.2. Повећање и развој људских ресурса у институцијама које се баве социјалном заштитом	Израђен пројекат; изграђени инфраструктурни капацитети; измена систематизација институциј;а повећање стручног кадра	Усвојене скупштинске одлуке; број изграђених објеката; број успостављених услуга; висина остварених прихода од реализације услуга Висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Недостатак финансијских средстава

ПЛАН АКТИВНОСТИ - НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ДРУШТВЕНА БРИГА О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење друштвене бриге о деци, младима и породици								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.1. Обезбеђење услова за задовољавање развојних потреба деце и омладине (развој талената, социјализација...)								
1.2.1.1. Успостављање кампа у природи за 30 деце и младих у неискоришћеним капацитетима школе у Рошцима, Јежевици, Г. Горевници	Израда програма; адаптација и опремање објеката; реализација програма летњих школа	Град Чачак	Град Чачак основне и средње школе	2012 – 2017.	1 камп за 30 деце 300.000,00	Буџет града, донације, надлежна министарства, родитељи	Задовољавање развојних потреба деце и омладине (образовне потребе, развој талената, социјализација,...); број реновираних школа; број деце у кампу; број реализованих програма	Успостављање буџетске линије у буџету града; волонтеризам; партиципација
1.2.1.2. Формирање Канцеларије за младе	Подстицање различитих активности и програма младих; организовање обука за младе; припрема и праћење реализације локалног Пројеката за младе, у складу са Националном стратегијом	Град Чачак	Град Чачак	До 2012.	1.000.000,00	Буџет града, донације, надлежна министарства	Израђени и реализовани пројекти за младе; израда локалне Стратегије за младе	Обезбеђење сагласности надлежног министарства за запошљавање; успостављање буџетске линије у буџету града
1.2.1.3. Израда Стратегије за младе	Доношење скупштинске одлуке о изради Стратегије за младе; формирање тима тим за координацију процеса израде стратешког плана; формиране стратешке подгрупе и договорен план рада – Стратешки документ којим се утврђују стање, акциони планови и реализација циљева усмерених на бригу за младе	Град Чачак	Град Чачак (Канцеларија за младе), удружења грађана, институције	2012 – 2014.	1.000.000,00	Буџет града, донације	Донешена скупштинска одлука о Стратегији за младе; реализација Стратегије за младе	Успостављени институционални капацитети (формирана канцеларија за младе) Успостављена буџетска линија за реализацију стратегије
1.2.1.4. Стипендирање најуспешнијих ученика и студената	Спровођење одлуке о стипендирању корисника стипендије; утврђивање критеријума за добијање стипендије	Град Чачак	Град Чачак	стална активност, континуирано		Буџет града	Обезбеђење развоја најуспешнијих ученика и студената	Успостављена буџетска линија у буџету града
1.2.1.5. Програм подршке талентованој и надареној деци	Програм финансијске подршке; обезбеђивање	Град Чачак	Град Чачак, Центар за таленте	стална активност, континуирано		Буџет града	Обезбеђени услови за развој талентоване и надарене деце	Успостављена буџетска линија у буџету града

	функционисања Центра за таленте							
1.2.1.6. Успостављање продуженог боравка за децу у вртићима и школама	Израда програма у вртићима и основним школима; реализација програма	Град Чачак, вртићи и школе	Град Чачак, вртићи и школе	2012 – 2017.		Буџет града, донације	Успостављена услуга, подршка породицама са више деце; број вртића и школа са продуженим боравком; број деце у продуженом боравку	

ДРУШТВЕНА БРИГА О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење друштвене бриге о деци, младима и породици								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.2. Обезбеђење подршке социјално угроженим породицама и деци без родитељског старања								
1.2.2.1. Даљи развој услуге Кућа на пола пута	Заштићено становање уз подршку за младе који излазе из система социјалне заштите, за 4 корисника	Град Чачак, ЦСР	Град Чачак, ЦСР	Стална активност, континуирано	800.000,00 адаптација и опремање стана 1.000.000,00 00 за успостављање услуге на годишњем нивоу	Буџет града, донације	Успостављена услуга за двоје корисника истог пола и двоје корисника супротног пола; адаптиран и опремљен стан; осамостаљивање корисника за самосталан живот; број корисника; ангажован саветник	Успостављена буџетска линија у буџету града
1.2.2.2. Формирање и успостављање локалног клуба хранитеља	Израда програма за 20 корисника Реализација програма	Град Чачак, ЦСР	Град Чачак, ЦСР, организације грађанског друштва	2012 – 2017.		Буџет града, донације, надлежно министарство	Успостављена услуга; обезбеђена подршка деци без родитељског старања за задовољење развојних потреба; број хранитељских породица укључених у рад Клуба; број деце на хранитељству	Успостављена буџетска линија у буџету града
1.2.2.3. Помоћ при куповини књига и прибора за децу чије су породице са нижим примањима	Нефинансијска подршка ученицима	Град Чачак, ЦСР	Град Чачак, ЦСР	Стална активност, континуирано		Буџет града	Помоћ и подршка социјално угроженим породицама; број корисника права на помоћ	
1.2.1.16 Програм финансијске и нефинансијске подршке породицама са новорођеном децом и деци палих бораца	Одлука о програму подршке; реализација Одлуке	Град Чачак	Град Чачак	Стална активност, континуирано		Буџет града	Помоћ и подршка угроженим породицама; број корисника права	Успостављена буџетска линија у буџету града

ДРУШТВЕНА БРИГА О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење друштвене бриге о деци, младима и породици								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.3. Увођење и унапређење програма подршке за децу са поремећајима у понашању и за превенцију болести зависности								
1.2.3.1. Реализација програма превенције болести зависности у основним и средњим школама	Обука вршњачких едукатора у основним и средњим школама о опасности ПАС; развијање социјалних вештина; едукација родитеља	Град Чачак, ЦСР	Град Чачак, ЦСР, основне и средње школе	Стална активност, континуирано	500.000,00 на годишњем нивоу	Буџет града, донације, надлежна министарства, родитељи	Повећање свести младих и превентиван рад на сузбијању злоупотребе ПАС; број обучених вршњачких едукатора; број ученика који су обухваћени програмом едукације	Успостављање буџетске линије у буџету града
1.2.3.2. Успостављање рада Дневног центра за децу и младе са поремећајима у понашању	Израда програма; адаптација и опремање простора за 50 корисника; успостављање услуге	Град Чачак, ЦСР	Град Чачак, ЦСР	2012 – 2017.	1.500.000,00 адаптација и опремање 500.000,00 за успостављање услуге на годишњем нивоу	Буџет града, донације, надлежно министарство	Адаптиран и опремљен простор; успостављена услуга помоћ и подршка породицама са проблемима деце и младих са поремећајима у понашању; број корисника Дневног центра	Успостављена буџетска линија у буџету града

ДРУШТВЕНА БРИГА О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење друштвене бриге о деци, младима и породици								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.4. Развијање механизама и активности усмерених ка јачању породичне кохезије и превазилажење породичних, економских и социјалних криза								
1.2.4.1. Стављање у функцију регионалног прихватилишта и прихватне станице универзалног типа	Регионална услуга привременог смештаја, за 14 корисника, у прихватилилиште или прихватну станицу	Град Чачак, ЦСР	Град Чачак, ЦСР	Стална активност, континуирано	6.000.000,00	Буџет града, финасирање трошкова за кориснике који не припадају нашој локалној самоуправи	Успостављена услуга, за 14 корисника обезбеђен привремени прихват лица; број укључених институција; број корисника прихватилишта и прихватне станице	Успостављена буџетска линија у буџету града, финасирање трошкова за кориснике који не припадају нашој локалној самоуправи
1.2.4.2. Увођење и унапређење стандарда Народне кухиње	Израда програма; унапређење капацитета организације и увођење стандарда за 700 корисника	Град Чачак, ЦКЧ	Град Чачак, ЦКЧ	2012 – 2017.		Буџет града, донације	Стандардизована услуга	Успостављена буџетска линија у буџету града
1.2.4.3.. Успостављање рада Саветовалишта за брак и породицу	Израда програма за 200 корисника који се воде на евиденцији Центра за социјални рад; реализација програма подршке за породице са проблемима	Град Чачак, ЦСР	Град Чачак, ЦСР	2012 – 2017.	500.000,00 адаптација и опремање 500.000,00 за успостављање услуге на годишњем нивоу	Буџет града, донације	Успостављена услуга; број и врсте пружених услуга саветовалишта; број корисника; број успешно окончаних интервенција	Успостављена буџетска линија у буџету града
1.2.4.4. Успостављање рада Центра за развој услуга социјалне заштите	Успостављање обједињених услуга социјалне заштите (Кућа на пола пута, персонални асистент, помоћ у кући....)	Град Чачак, ЦСР	Град Чачак, ЦСР	2012 – 2017.		Буџет града, донације, надлежно министарство	Обезбеђен простор; број обједињених и успостављених услуга	Успостављена буџетска линија у буџету града
1.2.4.5. Формирање интегративне мреже за заштиту жртава насиља у породици	Успостављање мреже за заштиту жртава насиља	Град Чачак, ЦСР	Град Чачак, ЦСР, ПУ Чачак, Прекршајни суд у Чачку	2012 – 2017.		Буџет града, донације, надлежно министарство	Број обједињених институција и успостављених протокола у поступању	Успостављена буџетска линија у буџету града

ДРУШТВЕНА БРИГА О ДЕЦИ, МЛАДИМА И ПОРОДИЦИ								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење друштвене бриге о деци, младима и породици								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.5. Изградња инфраструктурних и побољшање институционалних капацитета за пружање квалитетнијих услуга социјалне заштите								
1.2.5.1. Доградња објекта Центра за социјални рад	Реализација пројекта (пројектна документација постоји); опремање објекта	Град Чачак, ЦСР, на постојећој локацији	Град Чачак, ЦСР	2012.	50.000.000,00	Буџет града	Задовољење у погледу минималних стуктурних стандарда, развој нових услуга и јачање постојећих у новом дограђеном простору (Центар за развој услуга социјалне заштите, Клуб хранитеља, Саветовалиште за брак и породицу...)	Бољи квалитет постојећих услуга и развој нових услуга на локалном и регионалном нивоу
1.2.5.2. Повећање и развој људских ресурса у институцијама које се баве социјалном заштитом	Задовољење критеријума и стандарда у стварању услова за рад у институцијама (повећање броја стручних радника)	МНРСП, Град Чачак	МНРСП, Град Чачак	2012 – 2015.		МНРСП, буџет града	Задовољење стандарда рада запослених у институцијама	Унапређење рада и делокруга рада у области социјалне заштите на локалном нивоу

2. ДРУШТВЕНА БРИГА О СТАРИМА

2.1 ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Што се тиче старосне структуре становништва, Чачак спада у градове који се сврставају у групу – **дубока демографска старост** са просечном старошћу 40,4 године. Посматрано по полу, жене су нешто старије(41,3 године) у односу на мушку популацију (39,4 године).

Као и цела Србија, тако и Град Чачак прогресивно стари и тај тренд се наставља. Највише становништва града је у групи 45-49 година, 10 579 (9,04%),тако да се и у наредном периоду очекује даље старење становништва града.

Табела 14 – Број старих на територији Града Чачак

Чачак	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80 и више	Непознато
Укупан број	5580	7250	7433	6076	3880	2009	571
Мушкарци	2610	3445	3418	2784	1581	783	256
Жене	2970	3814	4015	3292	2299	1226	315
Градско	3507	4188	4154	3012	1833	837	258
Сеоско	2073	3071	3279	3064	2047	1172	313

Извор података: Резултати пописа становништва из 2002, РЗС

На територији Града Чачка има 27 219 лица (23,29 %) која су старија од 60 година, а удео старијих од 65 година је 17,06 % од укупног броја становника. Посебно забрињава податак да се повећава удео старих лица и да ће највећи број становника нашег града бити у групи 55 – 59 година.

Број пензионера у Фонду за пензијско и инвалидско осигурање у 2010, у односу на 2009, се повећао за 939 корисника. Задњих неколико година присутан је раст броја пензионера на територији нашег града. Са усвајањем новог закона, који је предвидео теже услове за стицање права на пензију, тај број у наредном периоду неће расти као до сада. Због негативне старосне структуре становништва нашег града, у наредном периоду, не очекује се смањење броја пензионера.

Табела 15 – Број и структура пензионера

	Број пензионера из реда запослених	Број пензионера из реда пољопривредника	Број пензионера из реда самосталних делатности
инвалидских	5.318	181	275
старосних	11.770	3.228	459
породичних	5.125	419	210
укупно	22.213	3.828	944

Извор: Годишњи извештај Центра за социјални рад за 2010.

Укупан број пензионера на територији Града Чачка по свим основама износи 26.985 или 23,34% становништва града Чачка.

Не постоји квалитативна база података о старим лицима која би омогућила бољи увид. Због свих ових показатеља, у наредном периоду неопходно је појачати и унапредити услуге код

ове популације становништва, а изградња Дома за стара лица са дневним боравком намеће се као приоритет.

Град Чачак већ неколико година финансира јавни градски превоз за грађане старије од 65 година, као и ванинституционалну услугу помоћи у кући. Удружење пензионера врши праћење материјалног и друштвеног положаја, стање и проблеме у остваривању здравствене и социјалне заштите својих чланова и организује друштвени живот пензионера. Удружење броји око 5500 чланова.

Стари суграђани сусрећу се са бројним и комплексним проблемима, а као кључни на нашој територији издвајају се следећи проблеми:

2.1.1 Изостанак институционалног смештаја за старе

На подручју Моравичког округа не постоји Дом за стара лица, ни геронтолошко одељење, нити дневни боравци у којима би стари могли да задовоље своје егзистенцијалне социјалне потребе.

Непостојање ових институционалних капацитета за последицу има да наши суграђани бораве у домовима за стара лица у другим општинама и градовима, чекају на пријем у установе по неколико месеци, а систем ваниституционалних услуга још није у потпуности развијен.

2.1.2 Недовољна покривеност услугама Помоћи у кући за старе на селима и у граду

И поред тога што је током реализације пројекта *Помоћ у кући* пружена услуга за 105 корисника у 2010, а у наредном периоду очекује се наставак реализације ове услуге, односно даљи развој услуга помоћи у кући чија одрживост ће бити обезбеђена средствима градског буџета.

Међутим, ова услуга се реализује у градским и појединим приградским насељима, тако да највећи број старих који живе у селима, а којима је потребна помоћ у кући, остају ускраћени за ово право.

Табела 16 – Број корисника помоћи у кући

Старосна група	2009.	2010.
Деца и омладина	10	10
Одрасла лица	21	21
Остарела лица	69	74
УКУПАН БРОЈ КОРИСНИКА	100	105

Извор: Годишњи извештаји Центра за социјални рад

Центар за социјални рад у Чачку нема Службу помоћи у кући која би осим остарелим лицима пружала услуге и деци ометеној у психо-физичком развоју.

2.1.3 Социјална и здравствена заштита старих и њихова укљученост у друштвени живот локалне заједнице је на недовољном нивоу

Недовољна информисаност о правима из области социјалне и здравствене заштите и могућностима њиховог остварења, изостанак организованих активности на плану укључивања у друштвени живот, за последицу има да је у локалној заједници велика већина остарелих лица социјално изолована. Ово је резултат непостојања интерсекторске повезаности, како на републичком, тако и на локалном нивоу (здравствене, социјалне заштите). Још увек постоји недостатак јасно дефинисаних улога и одговорности између републичке и локалне управе, што за резултат има нижи ниво квалитета услуга за старе људе и друге који зависе од недовољно финансираног система социјалне заштите. Унутар локалне самоуправе не постоје институционални капацитети за покривање ове проблематике.

2.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА СТАРИХ

Стварањем услова за достојан живот у природном окружењу и свеобухватним и активним међусекторским приступом у пружању институционалних и ванинституционалних услуга унапредиће се квалитет живота остарелих лица.

ДРУШТВЕНА БРИГА О СТАРИМА				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
2.2.1. Изградња и успостављање рада институционалних капацитета за смештај и збрињавање старих лица	2.2.1.1 Изградња Дома за старе 2.2.1.2. Изградња дневног боравка за старе	Број успостављених програма; број изграђених инфраструктурних капацитета; број успостављених услуга	Усвојене скупштинске одлуке; број изграђених објеката; број успостављених услуга; висина остварених прихода од реализације услуга; висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Делимична надлежност града; недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа
2.2.2. Успостављање мреже сервиса за ванинституционалну подршку старима у урбаном и руралном подручју, која ће омогућити да се обухват корисника постојећим и новим услугама увећа	2.2.2.1. Даљи развој услуга помоћи у кући у градским и приградским насељима 2.2.2.2. Успостављање услуга помоћи у кући на сеоском подручију 2.2.2.3. Успостављање Службе помоћи у кући у ЦСР-у	Број успостављених програма; број успостављених услуга; број изграђених механизма подршке	Усвојене скупсштинске одлуке; број успостављених услуга; висина остварених прихода од реализације услуге; висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Недостатак финансијских средстава
2.2.3. Остварење пуне социјалне и здавствене заштите и укључености старих у друштвени живот и успостављање механизама за субвенционисање олакшица за старачка домаћинства	2.2.3.1. Истраживање о потребама и проблемима старих и повећање информисаности остарелих лица у погледу права и начина њиховог остварења 2.2.3.2 Субвенционисање јавног градског превоза за грађане старије од 65 година	Број успостављених програма; број успостављених права; повећање броја корисника у остваривариваљу права	Усвојене скупштинске одлуке; број успостављених права; висина издвајања из буџета за успостављено право	Недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа; непостојање капацитета за реализацију предложених активности

ПЛАН АКТИВНОСТИ (НАЧИН ОСТВАРЕЊА)

ДРУШТВЕНА БРИГА О СТАРИМА								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење квалитета живота старих								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.1 Изградња и успостављање рада институционалних капацитета за смештај и збрињавање старих лица								
2.2.1.1 Изградња Дома за старе	Израда инвестиционо-техничке документације; изградња и опремање Дома за старе капацитета 120–150 корисника; успостављање услуге	Локална самоуправа; ЦСР; МНРСП	Локална самоуправа; ЦСР; МНРСП	2013 – 2015.	80.000.000,00	Буџет града, буџет републике (НИП), донације, МНРСП	Изграђен Дом за старе за 120-150 корисника; успостављање услуге; запошљавање 30-40 незапослених лица; висина износа обезбеђених и утрошених средстава за изградњу Дома; прибављене дозволе; финални пројекат	Опредељена буџетска линија у буџету града за капиталне трошкове; опредељена буџетска линија у буџету републике за трошкове услуге
2.2.1.2. Изградња дневног боравка за старе	Израда пројекта; изградња и опремање Дневног боравка за старе капацитета 50–70 корисника; успостављање услуге	Локална самоуправа; ЦСР; МНРСП	Локална самоуправа; ЦСР; МНРСП	2015 – 2017.	25.000.000,00	Буџет града, буџет републике (НИП), донације, МНРСП	Изграђен Дневни боравак за старе за 50-70 корисника; успостављање услуге; запошљавање 15-20 незапослених лица; укупан број корисника Дневног боравка за старе; број корисника појединих услуга организованих у дневном боравку ssa старе; висина издвајања градског буџета за финансирање рада Дневног боравка за старе; остварени приходи Дневног боравка	Опредељена буџетска линија у буџету града за капиталне трошкове; опредељена буџетска линија у буџету града за трошкове услуге

ДРУШТВЕНА БРИГА О СТАРИМА								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење квалитета живота старих								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.2. Успостављање мреже сервиса за ванинституционалну подршку старима у урбаном и руралном подручју, која ће омогућити да се обухват корисника постојећим и новим услугама увећа								
2.2.2.1. Даљи развој услуга помоћи у кући у градским и приградским насељима	Унапређење постојеће услуге за 120 корисника	Локална самоуправа, ЦС	Локална самоуправа, ЦСР	Стална активност, континуирано	7.500.000,00 на годишњем нивоу	Буџет града; партиципација корисника; донације	Одржавање услуге за 120 корисника, партиципација корисника; број корисника број геронтодомаћица; остварени приходи од партиципације корисника	Успостављена буџетска линија у буџету града
2.2.2.2. Успостављање услуга помоћи у кући на сеоском подручију	Успостављање услуга помоћи у кући на сеоском подручију; набавка возила	Локална самоуправа, ЦСР	Локална самоуправа, ЦСР	Стална активност, континуирано	1.000.000,00 на годишњем нивоу 500.000 – 1.000.000,00 набавка возила	Буџет града, партиципација корисника; донације	Одржавање услуге за 15-20 корисника, партиципација корисника, коришћење возила за обједињену услугу у циљу подизња квалитета услуге; број корисника; број ангажованих геронто домаћица; остварени приходи од партиципације корисника; исказано задовољство пруженом услугом приказано кроз извештаје геронтодомаћица	Успостављена буџетска линија у буџету града
2.2.2.3. Успостављање Слубе помоћи у кући у ЦСР-у	Промена Статута Центра за социјални рад; сагласност Скупштине Града Чачка за измену Статута; измена финансијског плана Центра за социјални рад	ЦСР	Локална самоуправа, ЦСР	2012 – 2013.			Формирање Службе Помоћи у кући у оквиру Центра за социјални рад	

ДРУШТВЕНА БРИГА О СТАРИМА								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење квалитета живота старих								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.3. Остварење пуне социјалне и здравствене заштите и укључености старих у друштвени живот и успостављање механизама за субвенционисање олакшица за старачка домаћинства								
2.2.3.1. Истраживање о потребама и проблемима старих и повећање информисаности остарелих лица у погледу права и начина њиховог остварења	Истраживање о потребама и проблемима старих кроз партиципативан приступ, са посебним освртом на категорију социјално угрожених; повећање информисаности старих	Локална самоуправа, ЦСР	Локална самоуправа, ЦСР, РЗЗО, Здравствени центар, Удружење пензионера, МЗ, ПИО фонд	2013 – 2016.		Буџет града	Обрађено истраживање о потребама и проблемима старих и праћење стања; повећана информисаност остарелих лица	Успостављена буџетска линија у буџету града; успостављена мултисекторска сарадња
2.2.3.2. Субвенционисање јавног градског превоза за грађане старије од 65 година	Доношење и спровођење градске одлуке за субвенционисање превоза за сва лица старија од 65 година	Локална самоуправа	Аутопревоз, локална самоуправа	Стална активност, континуирано	24.000.000,00	Буџет града	Подизање квалитета живота најстаријих суграђана; висина издвајања средстава из градског буџета; број корисника услуга превоза; задовољство корисника услуга превоза	Успостављена буџетска линија у буџету града

3. ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗАПОСТАВЉЕНИМ ГРУПАМА

3.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Социјална заштита маргинализованих група, и поред постојања свих релевантних институција и релативно развијених удружења за унапређење положаја запостављених група, још увек није развила капацитете којима би се на прави начин одговорило на изазове који су покренути на националном и међународном нивоу.

Када је реч о удружењима особа са инвалидитетом, о квалитету постојеће евиденције најбоље нам говори податак да у чланству постојећих удружења има око 6 036 особа са инвалидитетом, а чланови удружења процењују да у нашем граду има између 10 000 – 11 000 особа са инвалидитетом. Један од доказа за ту тврдњу је податак о републичком просеку, који говори да 8% укупне популације у Србији чине особе са инвалидитетом.

Примењујући републички просек на ниво локалне заједнице, тај број износи 9 365 лица, што је много више од 6 036 особа, чије су потребе и проблеми регистровани у оквиру постојећих удружења.

Табела 17 – Подаци удружења ОСИ о члановима удружења

Врста инвалидитета	**Број чланова**	**До 18 год. старости**
Дистрофичари	41	7
Параплегичари	50	1
Церебрална парализа	95	20
Слепи и слабовиди	230	9
Глуви и наглуви	400	14
Ментално ометени у развоју	634	
Мултиплекс склероза	26	
Аутизам	60	
Ратни војни инвалиди		
Дијабетичари	4500	
Укупно:	**6036**	**51**

Извор података: базе података удружења особа са инвалидитетом

У евиденцији Центра за социјални рад Чачак налази се велики број деце ометене у психо - физичком развоју, а посебно забрињава податак да се повећава број захтева за признавање права на туђу негу и помоћ за децу.

Табела 18 – Структура деце према врсти и степену хендикепа

Врста и степен хендикепа	2009.	2010.
Тешка ментална ометеност	8	8
Тежа ментална ометеност	6	7
Умерена ментална ометеност	13	13
Лака ментална ометеност	17	14
Слепа и слабовида	13	15
Глува и наглува	8	9
Говор и глас	1	2
Телесне сметње	19	21
Комбиноване сметње	12	13
УКУПАН БРОЈ ДЕЦЕ	97	102

Извор података: Годишњи извештаји Центра за социјални рад

Акционим плановима у области запошљавања, становања, образовања и здравља Рома Града Чачка, који су донети 13. новембра 2008, дефинисане су смернице за решавање и унапређење положаја ове рањиве групације.

Маргинализоване групе сусрећу се са бројним и комплексним проблемима, а као кључни на територији Града Чачка издвајају се следећи проблеми:

3.1.1 Мала приступачност објектима и јавним установама

Један од основних проблема ОСИ је неомогућност остварења људске слободе на несметано кретање. И поред тога што су до сада делимично уклоњене архитектонске баријере (нивелисано 230 ивичњака, изграђено је 14 прилазних рампи, 5 раскрсница, 20 семафора је озвучено, уграђена су 2 лифта – ПУ Чачак, Дом културе Чачак, обележено 20 паркинг места за ОСИ и инсталиран 1 мобилни тоалет), још увек се не може говорити о Чачку као граду без архитектонских баријера за ОСИ.

Приступачност ОСИ институцијама у којима могу остварити своја, пре свега социјална, права још увек не постоји. Центар за социјални рад, Национална служба за запошљавање, зграда Скупштине Града Чачка, здравствене установе... нису обезбедиле несметан приступ особама са инвалидитетом.

Приступачност институцијама је углавном селективна: оно што је приступачно за људе у колицима обично је неприступачно за особе оштећеног слуха или вида (нема звучне и светлеће сигнализације) и обратно.

У нашем граду ниједно средство јавног превоза (аутобуси, возови, такси возила) није приступачно за ОСИ (кориснике инвалидских колица), а не постоји нити једно адаптирано возило за организован превоз.

3.1.2 Проблем образовања

Када се говори о образовању, у најугроженију категорију спадају деца и млади са инвалидитетом и ромски ученици.

Деца са физичком инвалидношћу (телесни инвалиди) углавном нису у могућности да похађају редовне школске програме основног и средњег образовања. Проблем са којим се суочава ова групације су доступност образовних објеката, неразвијен инклузивни програм и друго. Због тога ова деца веома често прекидају започето школовање. Проблем који се јавља код деце ромске националности је чињеница да многи ученици нису укључени у образовни систем и рано га напуштају, да су неприпремљени за почетак школовања, а највећи проблем је нередовно похађање обавезне наставе.

Образовање у специјалним школама за глувонеме, дистрофичаре, децу оштећеног слуха и говора и слепе обавља се ван природног окружења, што децу рано одваја од породице и њихове породице доводи до социјалне угрожености услед високих трошкова школовања. Настава се одвија застарелим средствима што онемогућава деци са инвалидитетом да развију своје потенцијале.

3.1.3 Изостанак институционалне и ванинституционалне подршке ОСИ и члановима њихових породица

Проблем психичких баријера и самоизолације је, такође, велики. Досадашње активности су показале потребу за стручном помоћи у рехабилитацији таквих чланова. Стручна помоћ је неопходна да их покренемо из куће и учинимо видљивим члановима друштва.

Посебно се истичу проблеми недостатка капацитета за становање у природном окружењу и за продужени и дневни боравак, као и капацитети у којим би се спроводили програми едукативне и стручне подршке намењени овим лицима.

Асистенција приликом кретања особа са телесним инвалидитетом је неминовна у свакодневном животу, и главни је предуслов за њихово укључење у социјалне токове и самосталан живот.

Када је реч о породицама одраслих ОСИ, такође се као проблем појављује изостанак обраћања родитеља за подршку, а највише захтева је упућено ЦСР за прибављање материјалних средства по основу инвалидности (средстава једнократне новчане помоћи и помоћи у натури, материјално обезбеђење, додатак за негу и помоћ), а за друге врсте услуга, као што је нпр. дневни боравак, смештај у другу породицу и рехабилитација, заштићено становање, још увек нису успостављени локални капацитети.

Изостају ефикаснији и ефективни облици сарадње са здравственим и образовним институцијама, чиме би се обезбедили неопходни предуслови за интегративни приступ у решавању проблема и задовољењу здравствених и образовних потреба особа са инвалидитетом.

3.1.4 Непостојање простора дела организација које се баве особама са инвалидитетом

Због непоседовања простора који би био адекватан за реализацију програма и реализацију планираних активности удружења највише трпе чланови и њихови родитељи у обављању делатности и развијању програма подршке породицама за пуно укључивање ОСИ у живот локалне заједнице.

3.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: УНАПРЕЂЕЊЕ БРИГЕ О ЗАПОСТАВЉЕНИМ ГРУПАМА

Укључивањем питања о запостављеним групама као комплексног, мултисекторског питања и као посебног приоритета у стратешком документу, тежи се остваривању побољшања статуса и квалитета живота осетљивих и рањивих група у локалној заједници.

ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗАПОСТАВЉЕНИМ ГРУПАМА				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
3.2.1.Повећање приступачности свих јавних установа у граду особама са инвалидитетом до 2017. године	3.2.1.1. Изградња прилазних рампи и лифтова за ОСИ 3.2.1.2.Изградња стаза за слепе до важнијих институција 3.2.1.3.Изградња и одржавање семафора са звучном сигнализацијом 3.2.1.4. Прилагођавање саобраћајница и шеталишта за самостално кретање слепих уз помоћ штапа или пса водича 3.2.1.5. Доступан јавни превоз кроз обележавање рељефњим коцкама, озвучење градског саобраћаја за најаву станица	Број изграђених рампи, лифтова, семафора...; број успостављених услуга; број изграђених механизама институционалне и ванинституционалне подршке	Извештаји о спроведеним програмима и активностима; медијски извештаји; фото документација	Недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа; недовољно поклањања пажње маргинализованим групама
3.2.2.Развој нових и унапређење постојећих програма неформалног образовања маргинализованих група	3.2.2.1. Информатичко образовање прилагођено потребама свих врста инвалидности 3.2.2.2. Едукације из области знаковног говора за комуникацију са особама са инвалидитетом 3.2.2.3. Стипендирање ученика и студената ОСИ 3.2.2.4. Успостављање програма додатног образовања и обуке за ОСИ	Број успостављених програма; број изграђених инфраструктурних капацитета; број успостављених услуга; број изграђених механизама институционалне и ванинституционалне подршке	Извештаји о спроведеним програмима и едукацијама; успостављена буџетска ставка за финансирање програма и услуга	Недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа; недовољно поклањања пажње маргинализованим групама
3.2.3.Успостављање институционалних и ваниституционалних облика подршке маргинализованих група	3.2.3.1. Изградња дневног центра за децу са сметњама у развоју 3.2.3.2. Набавка једног комби возила за Дневни центар за децу са сметњама у развоју 3.2.3.3. Успостављање саветовалиште за ОСИ и чланове њихових породица 3.2.3.4. Развијање услуге персоналне асистенције 3.2.3.5. Успостављање услуге заштићеног становања за ОСИ	Број успостављених програма; број изграђених инфраструктурних капацитета; број успостављених услуга; број изграђених механизама институционалне и ванинституционалне подршке	Усвојене скупштинске одлуке; број изграђених објеката; број успостављених услуга; висина остварених прихода од реализације услуга; висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа; недовољно поклањања пажње маргинализованим групама

	3.2.3.6. Израда програми успостављања комуникације између изолованих група 3.2.3.7. Обезбеђење простора за рад удружењима ОСИ			

ПЛАН АКТИВНОСТИ - НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗАПОСТАВЉЕНИМ ГРУПАМА								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење бриге о запостављеним групама								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.1.Повећање приступачности свих јавних установа у граду особама са инвалидитетом до 2017. године								
3.2.1.1. Изградња прилазних рампи и лифтова за ОСИ	Изградња 5 прилазних рампи	Локална самоуправа; ЈП „Градац“; организације грађанског друштва	Локална самоуправа; ЈП „Градац“; организације грађанског друштва	Стална активност, континуирано		Буџет града, донације, надлежно министарство	Постављено 5 рампи; повећање приступачности ОСИ	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.2.2. Изградња стаза за слепе до важнијих институција	Изгадња 5 км стаза	Локална самоуправа; ЈП „Градац“; организације грађанског друштва	Локална самоуправа; ЈП „Градац“, организације грађанског друштва	Стална активност, континуирано		Буџет града, донације	Изграђено 5 км стаза; повећање приступачности ОСИ	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.2.3. Изградња и одржавање семафора са звучном сигнализацијом	Изградња семафора на 5 најпрометнијих раскрсница у граду уз одржавање постојећих	Локална самоуправа; ЈП „Градац“	Локална самоуправа; ЈП „Градац“	2012 – 2015.		Буџет града, донације	Постављено 5 семафора; повећање приступачности ОСИ	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.2.4. Прилагођавање саобраћајница и шеталишта за самостално кретање слепих уз помоћ штапа или пса водича		Локална самоуправа; организације грађанског друштва	Локална самоуправа; организације грађанског друштва	2012 – 2017.		Буџет града, донације	Повећање приступачности ОСИ; број прилагођених саобраћајница и шеталишта	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.2.5. Доступан јавни превоз кроз обележавање рељефљефним коцкама, озвучење градског саобраћаја за најаву станица	Обележавање станица рељефним коцкама, озвучење аутобуса	Локална самоуправа; организације грађанског друштва	Локална самоуправа; организације грађанског друштва; „Аутопревоз“	2012 – 2017.		Буџет града, донације	Повећање приступачности ОСИ; број обележених станица; број озучених аутобуса	Успостављена буџетска линија у буџету града

ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗАПОСТАВЉЕНИМ ГРУПАМА								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење бриге о запостављеним групама								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.2.Развој нових и унапређење постојећих програма неформалног образовања маргинализованих група								
3.2.2.1. Информатичко образовање прилагођено потребама свих врста инвалидности	Информатичко образовање прилагођено потребама свих врста инвалидности за 50 корисника на годишњем нивоу	Локална самоуправа; НСЗ; организације грађанског друштва	НСЗ, Организације грађанског друштва	2012 – 2017.	500.000,00 на годишњем нивоу	Буџет града, донације	Повећање приступачности ОСИ; број набављених средстава за едукацију са потребним софтверима за одређене групе инвалидности; број едукација; број едукованих ОСИ	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.2.2. Едукације из области знаковног говора за комуникацију са особама са инвалидитетом	Обука за 30 лица из јавних служби, локалне самоуправе и службенике институција које су у контакту са особама оштећеног слуха и говора	Локална самоуправа; организације грађанског друштва	Локална самоуправа, Организације грађанског друштва	2012 – 2017.		Буџет града, донације	Повећање приступачности ОСИ; број одржаних радионица; број обучених лица за комуникацију знаковним говором	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.2.3. Стипендирање ученика и студената ОСИ	Спровођење одлуке о стипендирању; утврђивање критеријума за добијање стипендије	Локална самоуправа	Локална самоуправа	2012 – 2017.	1.000.000,00	Буџет града, донације	Разој и унапређење образовања ОСИ; повећање запошљавања ОСИ; број корисника стипендије	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.2.4. Успостављање програма додатног образовања и обуке за ОСИ	Обуке за стране језике, рачунаре, програми доквалификације и преквалификације	Локална самоуправа; НСЗ	Локална самоуправа, НСЗ	2012 – 2017.		Буџет града, донације	Разој и унапређење образовања ОСИ; повећање запошљавања ОСИ; број и врста едукација; број обучених ОСИ	Успостављена буџетска линија у буџету града

ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗАПОСТАВЉЕНИМ ГРУПАМА								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење бриге о запостављеним групама								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.3. Успостављање институционалних и ваниституционалних облика подршке маргинализованих група								
3.2.3.1. Изградња дневног центра за децу са сметњама у развоју	Израда пројекта; изградња и опремање Дневног центра за децу са сметњама у развоју капацитета 100 корисника; успостављање услуге	Локална самоуправа; организације грађанског друштва	Локална самоуправа; организације грађанског друштва; ЦСР	Активности у току, 2011 – 2017.	25.000.000,00 за капиталне трошкове 17.000.000,00 за трошкове услуге	Буџет града, донације, надлежно министарство	Изграђен дневни центар; успостављена услуга; партиципација корисника; запошљавање 20 незапослених лица; укупан број корисника Дневног центра за децу са сметњама у развоју; број корисника појединих услуга организованих у Дневном центру; висина издвајања градског буџета за финансирање рада центра; остварени приходи Дневног центра	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.3.2. Набавка једног комби возила за Дневни центар за децу са сметњама у развоју	Набавка једног комби возила, регистрација, одржавање и организовање превоза за Дневни центар	Локална самоуправа	Локална самоуправа	2012 – 2017.	1.000.000,00 за набавку возила	Буџет града, донације	Набављено возило, успостављена услуга превоза	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.3.3. Успостављање саветовалишта за ОСИ и чланове њихових породица	Програм подршке за ОСИ и њихове породице за 50 особа свих врста инвалидности	Локална самоуправа; Дом здравља; ЦСР	Локална самоуправа; Дом здравља; ЦСР	2012 – 2017.		Буџет града, донације	Успостављање ваниституционалних облика подршке ОСИ; број корисника услуга; број услуга; број успешно решених случајева	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.3.4. Развијање услуге персоналне асистенције	Програм подршке ОСИ да се укључе у друштвени живот за 20 корисника	Локална самоуправа; организације грађанског друштва	Локална самоуправа; организације грађанског друштва	Стална активност, континуирано		Буџет града, донације, надлежно министарство	Успостављање ваниституционалних облика подршке ОСИ за 20 корисника; број корисника; уведена партиципација корисника	Успостављена буџетска линија у буџету града, партиципација корисника
3.2.3.5. Успостављање услуге заштићеног становања за ОСИ	Обезбеђење услова за самостално становање, Заштићено становање, уз подршку за ОСИ за 10 корисника	Локална самоуправа; организације грађанског друштва	Локална самоуправа; организације грађанског друштва	2012 – 2017.		Буџет града, донације	Успостављање ваниституционалних облика подршке ОСИ; партиципација корисника	Успостављена буџетска линија у буџету града, партиципација корисника

							адаптирани и опремљени станови/куће; осамостаљивање корисника за самосталан живот; број корисника; ангажовани саветници	
3.2.3.6. Израда програма успостављања комуникације између изолованих група	Успостављање услуге кроз иновативни приступ у раду са маргинализованим групама и појединцима, тј. лицима са инвалидитетом, лицима са оштећеним психичким здрављем	Локална самоуправа; организације грађанског друштва	Организације грађанског друштва; институције	2012 – 2017.	300.000,00 на годишњем нивоу	Буџет града, донације	Успостављање ванинституционалних облика подршке маргинализованим гупама Број корисника програма подршке успостављању комуникације између изолованих група и њихових породица	Успостављена буџетска линија у буџету града
3.2.3.7. Обезбеђење простора за рад удружењима ОСИ	Обезбеђење простора за удружења која немају простор за рад	Локална самоуправа	Локална самоуправа; удружења грађана	2012 – 2013.			Повећан број организација са решеним проблемом простора; бољи квалитет услуга организација ОСИ својим члановима	Могућност оснаживања и јачања капацитета организација ОСИ

4. ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗДРАВЉУ ЉУДИ

4.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Положај здравства је одређен: статусом Здравственог центра Чачак у односу на локалну самоуправу, статусом Центра у односу на општине у округу, као и статусом у односу на републичку централизованост.

Домови здравља и Завод за јавно здравље су установе које директније утичу на организовање здравствене заштите и уважавање локалних захтева.

Здравстену заштиту грађана Чачка, поред Здравственог центра, Завода за јавно здравље, и Апотекарске установе Чачак остварују и бројне приватне здравствене ординације, апотеке и здравствене куће.

Здравствени центар Чачак обједињује стационарну, амбулантну и диспанзерско-специјалистичку здравствену заштиту на подручију Града Чачка, општина Лучани и Ивањица.

У задњих пар деценија је дошло до развоја приватне праксе у области здравствене заштите са идејом повећања ефикасности и квалитета услуга. Поред позитивних ефеката које је тај процес донео, јавили су се и неки који озбиљно угрожавају основну функцију заштите здравља и живота грађана, утемељену на Хипократовој заклетви која не познаје категорију профита у процесу заштите здравља, а приватни сектор није одржив без стварања профита. На тај начин, створила се ситуација да здравље, као кључни елемент квалитета живота, постаје привилегија богатих, а процес заштите здравља постаје простор за богаћење појединаца. Захваљујући овом процесу, дошло је до слабљења капацитета јавних здравстваених установа, у делу људских ресурса, техничке опремљености, као и немогућности праћења достигнућа у свим областима медицине. Осим тога, овај процес је створио услове за двоструко ангажовање здравствених радника истовремено и у јавном и у приватном сектору.

У оваквим условима Здравствени центар „Др Дагиша Мишовић“ је понудио следећи приказ стања за озбиљније сагледавање проблема и стратешко планирање:

4.1.1 Неадекватна доступност примарне здравствене заштите

Недовољна опремљеност и лоше стање здравствених амбуланти на сеоском подручју и периферији града онемогућава виши стандард здравствених услуга.

4.1.2 Недостатак установа социјалног старања са посебним освртом на установе за збрињавање старих лица и психијатријских пацијената.

Из болничких протокола о историји болести може се доћи до података о великом броју пацијената који су стационирани у болници, а немају потребе за болничким лечењем, а онемогућено им је кућно лечење, због недостатка и небриге најближих сродника. Са сличним проблемима се сусрећу и службе које раде на терену (Кућна нега и Хитна помоћ). Посебно је изражен проблем у сеоском подручју и код социјално угрожених категорија становништва.

4.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: УНАПРЕЂЕЊЕ ЗДРАВЉА ЉУДИ

Стварањем услова и повећањем стандарда услуга у здравству побољшаће се и унапредити ова врста услуге свим становницима са територије града.

ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗДРАВЉУ ЉУДИ				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
4.2.1.Обезбеђење приступа здравственој заштити целокупном становништву и унапређење здравствене заштите угрожених популација	4.2.1.1 Унапређење примарне здравствене заштите 4.2.1.2. Унапређење секундарне здравствене заштите 4.2.1.3. Развити хидро-блок са ХБО (хипербарична медицина)	Издвајање буџетских средстава за здравствену заштиту; успостављене услуге	Број успостављених услуга; висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Недостатак интерсекторског приступа
4.2.2.Промоција и подршка здравим стиловима живота	4.2.2.1.Едукација грађана о здравим стиловима живота	Број успостављених програма; број изграђених инфраструктурних капацитета; број успостављених услуга	Усвојене скупштинске одлуке; број изграђених објеката; број успостављених услуга; висина остварених прихода од реализације услуга; висина издвајања из буџета за успостављене услуге; број ангажованих и обучених лица за поједине услуге	Недостатак финансијских средстава; недостатак интерсекторског приступа

ПЛАН АКТИВНОСТИ - НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗДРАВЉУ ЉУДИ								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење здравља људи								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.1.Обезбеђење приступа здравственој заштити целокупном становништву и унапређење здравствене заштите угрожених популација								
4.2.2.1 Унапређење примарне задравствене заштите	Адаптација и опремање амбуланти	Локална самоуправа; Здравствени центар	Локална самоуправа; Здравствени центар	2012 – 2017.		Буџет града; донације	Унапређење квалитета здравља грађана	Успостављена буџетска линија у буџету града
4.2.2.2. Унапређење секундарне здравствене заштите	Израда програма; успостављање рада геријатријске службе у оквиру болнице за смештај и збрињавање старих, болесних и изнемоглих лица	Здравствени центар	Локална самоуправа; Здравствени центар	2012 – 2017.	За капиталне трошкове	Буџет града; донације	Унапређење квалитета здравља грађана	Успостављена буџетска линија у буџету града за капиталне трошкове
4.2.2.3. Развити хидро блок са ХБО (хипербарична медицина)	Израда пројекта; изградња стационара капацитета 100 корисника (са пратећим службама); успостављање услуге	Здравствени центар Чачак	Здравствени центар Чачак; Град Чачак			Буџет града; донације	Развој и унапређење здравственог туризма; запошљавање око 30 лица	Успостављена буџетска линија у буџету града

ДРУШТВЕНА БРИГА О ЗДРАВЉУ ЉУДИ								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење здравља људи								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.2. Промоција и подршка здравим стиловима живота								
4.2.2.1.Едукација грађана о здравим стиловима живота	Програм (подизање нивоа свести о репродуктивном здрављу младих, превентивни рад са породицама ОСИ)	Здравствени центар Чачак	Локална самоуправа; Здравствени центар	2012 – 2017.		Буџет града; донације	Број корисника обухваћених програмом	Успостављена буџетска линија у буџету града

5. ДРУШТВЕНА БРИГА О ОПШТОЈ БЕЗБЕДНОСТИ

5.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Полицијска управа у Чачку, као организациона јединица Министарства унутрашњих послова Републике Србије, извршава послове и задатке из законом утврђене надлежности. У циљу побољшања укупне безбедности грађана, њихове личне и имовинске сигурности, активности Полицијске управе у Чачку усмерене су на борбу против свих облика криминала, очување стабилног јавног реда и мира, већу безбедност у саобраћају, заштиту од пожара и хаварија, као и других облика угрожавања. Подручје Полицијске управе обухвата подручје Града Чачка и општина Горњи Милановац, Лучани и Ивањица и подудара се са територијом Управног Моравичког округа. Географски положај Полицијске управе у Чачку у великој мери одредио је безбедносне ризике и с тим у вези усмерава неопходне активности као одговор на потенцијалне опасности или раширеност друштвено опасних појава.

Овим изразито транзитним подручјем пролазе путеви којима се преко Републике Црне Горе долази до Албаније, путеви којима се долази до Новог Пазара, Рашке и даље према Косову и Метохији, као и путеви који воде према Македонији. Осим тога, преко територије Полицијске управе у Чачку воде путеви од земаља Источне Европе (Турска, Бугарска), преко Београда, према земљама Западне Европе. Осим друмског саобраћаја, преко територије Полицијске управе у Чачку пролази и важна железничка траса која од Београда води до Бара у Црној Гори, као и преко Краљева према Косову и Метохији. Ово подручје, на коме се укрштају путеви који повезују исток и запад Европе, неизбежна је траса на путу криминала. Полицијска управа у Чачку граничи се са полицијским управама у Краљеву, Крагујевцу, Ужицу, Ваљеву и мањим делом са подручним управама у Новом Пазару и Пријепољу.

Осим наведеног, бројни су безбедносни ризици о којима се мора водити рачуна приликом израде Стратегије, како би се спречиле тешке последице по грађане или њихову имовину, као и последице које локална заједница може имати од стихијског решавања ових проблема. Приликом израде Стратегије, у делу који се односи на општу безбедност, требало би узети у обзир и следеће чињенице: у периоду од 2005. до 2010. године, број страних држављана који посећују ово подручје повећао се за више од 48%. Годишње се евидентира више од 15 хиљада страних држављана који бораве на подручју Моравичког округа. Такође, брз привредни раст у сфери приватног предузетништва привлачи инвеститоре, али захтева и веће ангажовање и контролу пословања, како у приватном, тако и у јавном сектору. Подручје Града Чачка (са Овчарско-Кабларском клисуром, бањама Горња Трепча, Овчар Бања и Слатинска бања, као и богатим споменичким наслеђем) пружа основу за равој туризма. Најатрактивнија је Овчарско-Кабларска клисура која је проглашена заштићеним подручјем. „Српска света гора“ са 10 манастира и две цркве представља прави културни и национални драгуљ. У манастирима се налазе предмети непроцењиве вредности. Културно-историјски споменици и археолошки локалитети предмет су великог интересовања, а манастири Овчарско-Кабларске клисуре су у том смислу највреднији. Изузетну историјску и уметничку вредност имају и Римске терме и локалитет Градина на планини Јелици. Сви наведени локалитети потенцијално носе велики безбедносни ризик и захтевају озбиљно планирање њиховог обезбеђења. Град Чачак и месне заједнице у његовом саставу имају велики број спортских клубова и бројне спортске терене и објекте у којима се организују спортско-рекреативне активности. Годишње се на подручју Града организује око 1200 јавних скупова, од чега скоро 1000 спортских скупова којима присуствује око 100000 лица.

Током године се организују и значајне културне вишедневне манифестације са великим бројем посетилаца: *Дисово пролеће*, *Сабор фрулаша Србије* у Прислоници, *Купусијада* у Мрчајевцима, *Плодови Западног Поморавља* у Заблаћу...

Све напред наведено захтева израду прецизних и детаљно промишљених планова за безбедно одвијање скупова на којима се окупља већи број грађана, као и планско спровођење активности усмерених на обезбеђење личне сигурности грађана у сваком тренутку.

Из свега овога произилазе следећи проблеми:

5.1.1 Недовољна ефикасност у расветљавању кривичних дела

У оквиру Министарства унутрашњих послова постоји Национални криминалистичко-технички центар (НКТЦ) у Београду, а осим њега и регионални центри у Новом Саду и Нишу. Такође, при Одељењима криминалистичких полиција у 27 Полицијских управа у Републици Србији постоје Одсеци за криминалистичку и противдиверзиону технику. Рад ових организационих јединица посебно је значајан у примени метода проналажења трагова и начина идентификовања најтежих кривичних дела. Ради ефикаснијег и бржег расветљавања кривичних дела, потребно је побољшати капацитете у региону и тиме створити услове за унапређење безбедности грађана и имовине. Врсте вештачења које би Регионални криминалистичко-технички центар вршио допринеле би и ефикаснијем раду правосудних органа у кривичним истражним поступцима.

5.1.2 Проблем вршњачког насиља и малолетничке деликвенције

Школа је једна од најзначајнијих институција у друштву. Циљ васпитно-образовне функције школе није само описмењавање и припрема за професионални живот, већ и креирање опште и безбедносне културе младих кроз програме у којима је наглашен значај основних вредности друштва, као и значај личних вредности. Унапређење безбедности у школама спада међу национално-безбедносне приоритетете, али и приоритет локалне заједнице.

Фактори који могу да узрокују угрожавање безбедности у школи:

Масовност популације ученика и њихова просторна концентрација: Школе су места у којима је сваког радног дана присутан велики број деце у устаљеним терминима. У том смислу, за носиоце угрожавања безбедности нарочито су интересантни празнични дани, почетак и крај наставног полугодишта и школске године, разне приредбе и сличне манифестације, када је присуство ученика најмасовније.

Старосна доб ученика: Школска деца и омладина, као најмлађи слој становништва, од посебног су значаја, али су управо они нарочито рањиви у безбедносном смислу. С друге стране, ова популација подложна је манипулацијама од стране оних који угрожавају безбедност других. Недовољно опште знање и недостатак животног искуства доводе до лаковерности ученичке популације и доприносе њиховој подложности разним облицима угрожавања.

Физичка инфериорност ученика: За реализацију одређених појава угрожавања нарочито је важно да отпор жртве буде лако савладив. Постоје неки облици угрожавања (разбојништва, разбојничке крађе, наношење телесних повреда, сексуални деликти) које је лакше извести над учеником него над одраслим.

Имовина ученика и имовина школе: Данас велики број ученика поседује луксузну гардеробу, накит, мобилне телефоне и прилично велики „џепарац“, због чега могу бити мета извршилаца кривичних дела.

Имовина школе: Савремене школе опремљене су модерним техничким средствима и другом опремом која се користи у настави. Осим уобичајене опреме (ТВ пријемника, аудио- уређаји, камере, пројектори, рачунари), специјализоване школе опремљене су и лабораторијама, које могу бити мета криминалаца, а средства отуђена из школа могу се користити у личне сврхе или се продати.

Као платформа за побољшање укупне безбедности у школи развијен је посебан пројекат под називом „Школски полицајац - пријатељ и заштитник деце“, са чијом реализацијом је започето почетком 2002. године.

Задаци школског полицајца усмерени су на прикупљање података о појавама које угрожавају безбедност учесника у образовном процесу, анализу података, благовремено информисање непосредног старешине, надлежне линије рада полиције, представника школе и локалне заједнице и предузимање адекватних мера за отклањање извора угрожавања безбедности у школама и њиховој непосредној околини. Школски полицајац приступа интервенцији само када је то неопходно и у циљу заштите ученика и имовине школе.

Поред наведеног, задатак школског полицајца јесте да оствари добру сарадњу и међусобну размену информација са ученицима, родитељима, наставним особљем, управом школе и другим службама у оквиру школе о појавама и догађајима који угрожавају безбедност ученика и других учесника у процењу образовања. Његов даље задатак јесте да свакодневно остварује контакт са полицијом на безбедносном сектору на коме се налази школа, а у циљу размене информација које се тичу безбедности.

У пет (5) школа на подручју града ангажована су четири (4) школска полицајца у циљу унапређења односа полиције и јавности и унапређења стања безбедности ученика у школама: Средња машинско-саобраћајна школа, Средња техничка школа, ОШ „Ратко Митровић“, ОШ „Вук Караџић“ и ОШ „Свети Сава“. Од почетка рада школских полицајаца у овим школама, као и реализације пројекта „Полиција у локалној заједници“ смањен је број кривичних дела извршених од стране малолетних лица уопште, па и у школама. У односу на претходну годину опао је број кривичних дела извршених од стране малолетних лица за око 17%, а у односу на 2009. годину мањи је за више од 40%.

У намери да ове позитивне тенденције буду подржане, предлажемо проширење пројекта „Школски полицајац“, као и увођење система техничке заштите (видео-надзор) у школама са већим степеном безбедносне угрожености, као помоћ у надзору стања у околини, али и самој згради школе.

Иако је пројекат „Школски полицајац - пријатељ и заштитник деце“ настао као модел проблемски оријентисаног рада полиције у локалној заједници, могуће је активности овог пројекта уградити у шири пројекат „Полиција у локалној заједници“, као једну од најзначајних активности у превенцији криминала.

5.1.3 Проблем недовољне безбедности у саобраћају

Безбедност саобраћаја јесте својство које одређује могућност или вероватноћу извршења појединих саобраћајних активности без негативних последица по живот и здравље свих учесника у саобраћају, као и без материјалних и других врста штете. Непостојање видео-надзора на већем броју раскрсница онемогућава већи степен безбедности грађана у саобраћају. Наиме, увођењем овог релативно новог модела контроле саобраћаја, сви учесници у саобраћају, а пре свега возачи, биће непрестано изложени ризику од могућег откривања и санкционисања кршења прописа, без обзира у које време и по ком путу или улици су се кретали.

Поред брзине, као чести фактори који доприносе настанку саобраћајних незгода, појављују се и непрописно претицање, неуступање првенства пролаза, агресивна вожња и др. Због

свега тога, неопходно је уводити савремене методе рада полиције (у које спада и покривеност саобраћајница видео-надзором) који имају могућност откривања и документовања наведених облика противправног понашања у саобраћају.

Крајњи циљ оваквог рада јесте повећање ефикасности рада полиције и правосудних органа (који процесуирају саобраћајне прекршаје и кривична дела у прекршају), као и повећање укупне безбедности у саобраћају кроз повећање савесности возача, односно свих учесника у саобраћају, због постојања ризика од откривања и санкционисања прекршаја и кривичних дела из области безбедности саобраћаја.

5.1.4 Недовољна опремљеност ПУ Чачак

Већ одавно преовладава схватање код оних који се баве изучавањем друштвене патологије, посебно криминалитета, да репресија није једини пут, већ да се превенција уведе као примарни циљ сваке друштвене политике која је усмерена на смањење криминала, али и других патолошких појава у друштву. Развој демократских односа, као и развој информатике и комуникација, полицији пружа веће могућности у спречавању нежељених последица, а не само бављење последицама криминалних радњи. Улагање у превентивне методе рада полиције је улагање у безбеднију будућност. Садашње инвестирање значи мање трошкове у санирању последица криминала. У крајњем случају, то је улагање у генерације оних који ће одгајати још једну генерацију узорних грађана, а они опет следећу. Улагање у превенцију зависи и од спремности друштва да мења укорењене навике.

Полицијска управа уЧачку не располаже довољном материјално-техничком опремљеношћу (возилима, савременим уређајима и опремом...) која је потребна за решавање безбедносних проблема, побољшање укупне безбедности и превентивног рада полиције.

Деловање полиције у локалној заједници требало би да буде усмерено на појаве које угрожавају безбедност грађана, повећање сигурности и квалитета живота грађана. Постоји потреба за повећањем ефикасности полицијског рада, смањењем ризика од криминалног понашања грађана и умањењем прилика за извршење кривичних дела, што би требало да доведе до смањења страха од криминала и повећања поверења у полицију, а све у циљу веће личне и имовинске сигурности грађана.

За реализовање наведених циљева неопходно је набавити возила опремљена савременим средствима комуникације, возила и опрему за потребе саобраћајне полиције, техничка средства и опрему за саобраћајну полицију, као и техничка средства и опрему за криминалистичку и полицију опште надлежности.

Нужно је опремање радног простора полиције и свих линија рада савременом информатичком опремом која мора подржавати остала савремена техничка средства која полиција буде користила у свом раду.

5.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: УНАПРЕЂЕЊЕ ОПШТЕ БЕЗБЕДНОСТИ ГРАЂАНА

Препозната је потреба за изградњом кључних институција као полазна тачка за успешно решавање проблема безбедности на нивоу Града Чачка, а у циљу повећања степена безбедности грађана

ДРУШТВЕНА БРИГА О ОПШТОЈ БЕЗБЕДНОСТИ				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
5.2.1. Обезбеђењем безбедности у саобраћају	5.2.1.1. Проширење видео-надзора 5.2.1.2. Набавка возила и опреме за саобраћајну полицију	- брже стизање на лице места саобраћајне незгоде и предузимање одговарајућих мера - откривање и документовање саобраћајних прекршаја - смањење броја саобраћајних прекршаја - смањење броја саобраћајних незгода, нарочито оних са најтежим последицама - откривање и других прекршаја (из јавног реда и мира) и кривичних дела - идентификовање извршилаца прекршаја и кривичних дела - већа покретљивост саобраћајне полиције по читавој територији - побољшање начина непосредног збрињавања страдалих у саобраћајним незгодама - ефикаснији рад правосудних органа услед поседовања адекватних доказа	- укупан број саобраћајних незгода - број саобраћајних незгода са тешким последицама - број саобраћајних прекршаја - број прекршаја против јавног реда и мира откривених видео-надзором и идентификовање извршилаца - ефикасност у вршењу увиђаја по настанку саобраћајне незгоде	- техника некада може за затаји услед квара - неопходност да се обезбеди стално сервисирање опреме и средстава. - повремена финансијска улагања у иновирање или замену постојеће опреме и средстава - почетни отпори увођењу видео-надзора и могућност насилног уништења ове опреме - критике у правцу нарушавања приватности личности
5.2.2. Обезбеђењем укупне безбедности и превентивног рада полиције	5.2.2.1. Формирање регионалног Криминалистичко-техничког центра у оквиру ПУ Чачак 5.2.2.2. Учешће ПУ Чачак у ИПА пројектима (полиција у локалној заједници) 5.2.2.3. Набавка техничких средстава и опреме за саобраћајну, криминалистичку и полицију опште надлежности.	- укупан број саобраћајних незгода - број саобраћајних незгода са тешким последицама - број саобраћајних прекршаја - број прекршаја против јавног реда и мира откривених видео-надзором и идентификовање извршилаца - ефикасност у вршењу увиђаја по настанку саобраћајне незгоде	- техника некада може за затаји услед квара - неопходност да се обезбеди стално сервисирање опреме и средстава - повремена финансијска улагања у иновирање или замену постојеће опреме и средстава - почетни отпори увођењу видео-надзора и могућност насилног уништења ове опреме - критике у правцу нарушавања приватности личности	- укупан број саобраћајних незгода - број саобраћајних незгода са тешким последицама -б рој саобраћајних прекршаја - број прекршаја против јавног реда и мира откривених видео-надзором и идентификовање извршилаца - ефикасност у вршењу увиђаја по настанку саобраћајне незгоде

ПЛАН АКТИВНОСТИ - НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ДРУШТВЕНА БРИГА О ОПШТОЈ БЕЗБЕДНОСТИ								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређење опште безбедности грађана								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 5.2.1. Обезбеђивање безбедности у саобраћају								
5.2.1.1. Проширење видео-надзора	- монтажа опреме за аутоматску регистрацију саобраћајних прекршаја и препознавање таблица на локацији Раскрсница - Балканска улица – Булевар ослобођења и повезивање на постојећи систем преноса - потребна набавка лиценце за једну камеру која се користи као мобилни објекат	ПУ Чачак, Савет за безбедност саобраћаја	ПУ Чачак, Савет за безбедност саобраћаја	2011.		- буџет града, средства од наплаћених казни саобраћајне полиције ПУ Чачак	- опште повећање безбедности учесника у саобраћају и смањење безбедносних ризика	- издвајање средстава од наплаћених казни за саобраћајне прекршаје у складу са новим Закон о безбедности саобраћаја на путевима
5.2.1.2. Набавка возила и опреме за саобраћајну полицију	- развити план опремања саобраћајне полиције савременим уређајима и опремом што ће допринети ефикаснијем регулисању, непосредној контроли и саобраћајно-полицијском обезбеђењу у посебним условима и околностима	ПУ Чачак, Савет за безбедност саобраћаја	ПУ Чачак, локална самоуправа	2011-2012.		- буџет града, средства од наплаћених казни саобраћајне полиције ПУ Чачак	- опште повећање безбедности учесника у саобраћају и смањење безбедносних ризика	- издвајање средстава од наплаћених казни за саобраћајне прекршаје у складу са новим Закон о безбедности саобраћаја на путевима

ДРУШТВЕНА БРИГА О ОПШТОЈ БЕЗБЕДНОСТИ								
ОПШТИ ЦИЉ: Унапређивање опште безбедности грађана								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
Специфични циљ 5.2.2. Обезбеђивање укупне безбедности и превентивног рада полиције								
5.2.2.1. Формирање регионалног Криминалистичко-техничког центра у оквиру ПУ Чачак	- уступање дела зграде некадашње Народне одбране (која је 25% у власништву Града Чачка) за формирање Регионалног КТ центра - комплетан пројекат, са набавком опреме и едукацијом, предат Дирекцији полиције	ПУ Чачак, надлежно министарство, локална самоуправа	ПУ Чачак, надлежно министарство, локална самоуправа	2011.		- буџет Републике Србије	- запошљавање око 20 лица	- обезбеђење простора за Криминалистичко-технички центар у згради Војног одсека - успостављена буџетска линија у буџету Републике за рад Центра
5.2.2.2. Учешће ПУ Чачак у ИПА пројектима (полиција у локалној заједници)	- основни циљ пројекта је да полиција постане сервис грађана, а за то је потребно да добије подршку и поверење локалне заједнице; полиција се у сарадњи са грађанима ангажује ради решавања проблема деликвенције реализовањем превентивних програма који су у складу са социјалним проблемима локалне заједнице	ПУ Чачак, локална самоуправа	ПУ Чачак, локална самоуправа	2011-2012.		- буџет града, донаторска средства	- двосмерна комуникација грађана и полиције и успостављање партнерских односа.	- обезбеђење средстава из буџета града
5.2.2.3. Набавка техничких средстава и опреме за саобраћајну, криминалистичку и полицију опште надлежности	- у циљу решавања безбедносних проблема, побољшању укупне безбедности и превентивног рада полиције предузети мере и активности на побољшању материјално-техничке опремљености поменутих	ПУ Чачак, локална самоуправа	ПУ Чачак, локална самоуправа	2011-2012.		- буџет града, донаторска средства	- ефикасно супротстављање свим безбедносним изазовима и успешно остваривање функција безбедности	- обезбеђење средстава из буџета града

	организационих јединица Полицијске управе у Чачку							

ЉУДСКИ РЕСУРСИ

1. ОБРАЗОВАЊЕ

2. НАУКА

3. УМЕТНОСТ

4. СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА

1. ОБРАЗОВАЊЕ

1.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Образовање је једна од најважнијих области привредног и хуманог развоја Града Чачка, јер је директно везано за развој људског капитала и унапређења конкурентности и запошљавања.

У буџету Града Чачка значајна средства издвајају се за одржање и унапређење постојеће образовне инфраструктуре и образовно-васпитних установа. Захтеви за унапређењем односе се на улагања у нове технологије образовања, образовни кадар, образовне профиле према захтевима тржишта и стручно усавршавање запослених у установама.

У оквиру предшколског образовања постоји једна предшколска установа ПУ „Радост“ која у свом саставу има 19 објеката (радних јединица) у којима укупно има 39 јаслених, 89 вртићких и 22 четворочасовне припремно-предшколске групе. На нивоу целе установе има укупно око 40-оро деце са сметњама у развоју, око 20-оро из маргинализованих група и од 30-оро до 50-оро надарене деце.

Град Чачак има 19 основних (16+3) и 8 средњих школа (6+2). У збир основних школа се убрајају Основна школа „1. новембар“, Основна школа „Др Војислав Вучковић“ и Основна школа за образовање одраслих.
Током последњих година приметно је смањење броја ученика, нарочито у сеоским школама и издвојеним одељењима у руралним срединама. Реформа образовања у РС предвиђа рационализацију основних школа, као и финансирање школа по ученику.

У Граду Чачку има 6 средњих школа, као и Средња школа „1. Новембар“ и Средња и основна музичка школа „Др Војислав Вучковић“.

Гимназија је једна од најстаријих школа у Србији (основана 1837. Године). Образује ученике на *природно-математичком и друштвено-језичком смеру*.

Економска школа организује наставу у оквиру два смера: *економија* (комерцијалиста – оглед; финансијски администратор - оглед; банкарски службеник – оглед; службеник осигурања – оглед; економски техничар) и *трговина, угоститељство и туризам* (трговац). Економска школа је постала једна од 12 РеЦеКо школа у РС. Овај пројекат подразумева да школа постане регионални центар компетенција у окружењу.

Техничка школа организује наставу у оквиру два смера: *електротехника* и *геодезија и грађевинарство.* Образовни профили на смеру електротехника су: електротехничар рачунара; електротехничар електронике, електротехничар енергетике, електротехничар процесног управљања, електромеханичар за термичке и расхладне уређаје, аутоелектричар и електромонтер мрежа и постројења. У оквиру смера геодезија и грађевинарство организује наставу на следећим профилима: грађевински техничар за високоградњу, архитектонски техничар (оглед) и монтер суве градње (оглед).

Медицинска школа организује наставу у оквиру смера *здравство и социјална заштита*: физиотерапеутски техничар, гинеколошко-акушерска сестра, медицинска сестра-техничар, фармацеутски техничар и медицинска сестра-васпитач.

Машинско-саобраћајна школа у оквиру смера *машинство и обрада метала* школује ученике на следећим профилима: машински техничар за компјутерско конструисање, техничар за

компјутерско управљање, машински техничар за репаратуру (оглед), машински техничар моторних возила, аутомеханичар, оператер машинске обраде (оглед), аутолимар и бравар.
У оквиру смера *електротехника* образује ученике на профилу техничар мехатронике (оглед).
Образовни профили на смеру *саобраћај* су: техничар друмског саобраћаја, техничар за безбедност саобраћаја и возач моторних возила.
На смеру *култура, уметност и јавно информисање* образује ученике на следећим профилима: дрворезбар, клесар и конзерватор културних добара.

Прехрамбено-угоститељска школа организује наставу на смеру *трговина, угоститељство и туризам:* туристички техничар, кулинарски техничар, конобар и кувар.
На смеру *пољопривреда, производња и прерада хране* организује наставу на профилима прехрамбени техничар, пекар и месар.
На смеру *хемија, неметали и графичарство* организује наставу на профилима техничар графичке дораде и техничар за заштиту животне средине.

Музичка школа „Др Војислав Вучковић“ на смеру *култура, уметност и јавно информисање* организује наставу за занимање музички извођач и музички сарадник.

1.1.1. Јачање институционалних капацитета у образовању

Нерационално основно образовање (мрежа школа)
Услед издвојености појединих одељења школа повећани су материјални трошкови за одржавање и финансирање радника.
У том смислу потребно је реализовати мрежу основних школа због боље и квалитетније организације посла и осавремењивања наставних средстава.

Центар за талентовану (даровиту) децу
Тренутно не постоји центар за идентификацију талентоване и даровите деце на ширем подручју региона. На основу закључка да постоји велики број талентоване деце у разним областима, а на основу већ постојећег ангажовања наставника и професора на овим активностима, може се предложити:
- формирање у ОШ „Филип Филиповић" Центра за идентификацију талентоване деце (инклузивне) и рад са талентима, при чему ће се укључити деца са територије града;
- груписање образовних профила у средњим школама на другачији и исплативији начин и то: образовне профиле груписати у школе у односу на подручја рада, а на основу квалификације наставника и опремљености школе за дато подручје. На овај начин формираће се Регионални центри компетенција у средњим стручним школама у односу на подручја рада и квалификације наставника у циљу „произвођења" компетентних ученика.

Проширивање делатности школа
Како је све актуелнија тема формирања *Ђачких задруга*, а познато је да на подручју Града Чачка постоји таква активност у основној школи у Слатини, може се предложити ширење овог пројекта и на остале школе кроз активирање школе на побољшању сопствених материјално-техничких услова кроз рад *Ђачке задруге* и обезбеђење средства од донатора.

Једносменски рад школа

У циљу квалитетнијег образовања, могућности бављења ваннаставним активностима, уштеде електричне енергије, грејања, времена и боље организације рада, потребно је организовати школске активности по једносменском моделу.

1.1.2. Јачање кадровских капацитета и квалитета образовања

Стручно усавршавање запослених у образовању и њихов професионални развој један је од услова стварања компетентног ученика и перманентног развоја образовно-васпитних установа. Ваннаставне активности деце, ученика, наставника и васпитача битне су за развој ученика и представљају базу стварања креативних појединаца. Развијањем стваралачких способности код деце и ученика решаваће се многи битни проблеми (социјално-економски, демографски, еколошки), а потврдиће се и улога школе као средишта културе у друштвеној средини.

Из тог разлога потребно је организовати *Сајам школског издаваштва* као смотре и то према резултатима ваннаставних активности (ђачке задруге, новинарске, ликовне, лингвистичке и друге секције).

1.1.3. Унапређење образовања социјално угрожених група

Школа за основно и средње образовање „1. новембар“ од школске 1999/2000. године верификована је за остваривање наставног плана средњег двогодишњег образовања и васпитања ученика лако ометених у развоју и то за следећа подручја рада: машинство и обрада метала (образовни профил бравар), хемија и неметали, графичарство (образовни профил графички манипуланти и помоћник књиговезачке дораде) и текстилство и кожарство (образовни профил конфекцијски шивач).

Имплементацијом инклузивног образовања у редовни систем школовања специјалне школе постепено остају без ученика, поред тога што као најјачи ресурс имају најкомпетентнији наставни кадар за рад са инклузивном децом. Наставници у редовним школама не поседују такве врсте компетенција, па су им неопходни помоћ и подршка стручњака и због тога је пројекат *Специјална школа као ресурс-центар* врло битан.

Услед непостојања праћења наставе у случајевим када су деца на кућном лечењу, неопходно је радити на пројекту *Верификовање школе - одељења за децу на кућном и болничком лечењу.*

На овакав начин би се деци са посебним потребама из редовних школа обезбедили адекватан дефектолошки третман, надзор, превенција и едукација, као и пружање саветодавне помоћи родитељима.

1.1.4. Просторне могућности

Изградња фискултурних сала и спортских терена

Неопходност бављења спортом и физичким активностима у школи захтева и одговарајући простор. Непостојање фискултурних сала у свим школама са подручја града један је од разлога што деца у појединим школама, најчешће у руралним срединама, немају могућност одржавања наставе из физичког образовања. Поред редовног образовања, уређењем

спортских терена и изградњом фискултурних сала унапредиће се и друштвени живот младих.

1.1.5. Унапређење васпитно-образовног рада

Потребно је повећати свест о потребама и проблемима деце са посебним потребама и инвалидитетима, унапредити опремљеност специфичним средствима и монтесори намештајем, прилагодити простор деци са инвалидитетима, опремити све објекте техничком опремом (разглас) помоћу које би се олакшала адаптација деце на боравак у установи и развити васпитно-образовни програм у складу са способностима и потребама надарене деце и деце са сметњама у развоју (програм Менса НТЦ систем учења и Инклузивни програм).

Унапређење образовања даровите деце и деце са сметњама у развоју
Оспособљавање деце за безбедно самостално учествовање у саобраћају кроз реализацију започетог пројекта „Деца у саобраћају“
Опремање саобраћајним полигонима дворишта у свим објектима, у оквиру којих ће постојати стаза посебно изливена за ту намену, саобраћајни знаци, семафори...

Изграђивање позитивног става према животној средини, природи, здравом начину живота, односно животу у складу са природним окружењем.
Повећање нивоа знања о животној средини у којој деца живе може се постићи организацијом еколошких патрола, еколошких радионица, игара без граница са еколошким садржајима, еколошких карневала, еколошких излета, израдом еколошких промотивних материјала, еколошких представе за децу, израдом еколошког филма за децу и реклама на сајту установе, израдом реклама за радио и локалне новине, наставком акције прикупљања секундарних сировина, израдом музучке нумере и спота за промоцију значаја екологије и обележавањем дана из еколошког календара.

Неформално образовање

Поред редовног начина образовања постоје и установе које се баве неформалним образовањем, у оквиру којих се стичу специфична знања и вештине.

Оснивачи Регионалног центра за таленте у Чачку су Републички центар за таленте Београд (Министарство просвете и науке) и Скупштина Општине Чачак .
Републички центар за таленте Београд годинама не поштује уговорне обавезе (не финансира РЦ Чачак).
Решавањем адекватног и континуираног финансирања појачао би се и рад са осталим општинама Моравичког управног округа. Основни и највећи проблем је питање сталног и континуираног финансирања РЦ, јер од тога зависе све основне и планиране активности.

Проширивањем делатности (већи број дисциплина), обједињавањем са уметнички надареном децом, омасовљавањем по читавом Моравичком округу и сарадњом са другим центрима у Србији и иностранству полазници центра би могли да раде у току целог дана, зависно од свог слободног времена. Лабораторију би требало опремити за мултидисциплинарна истраживања (алтернативни извори енергије, конверзија енергије за истраживања у области водоничне енергије, електрохемијске синтезе нанокристалних прахова, термоелектрична и термомагнетна мерења за карактеризацију феромагнетика, мерења топлотне проводљивости различитих материјала намењених како за најсавременије хладњаче, тако и за изолацију у циљу рационализације енергије). Лабораторија би требало да располаже и опремом за мерење радиоактивности и осталих величина у циљу едуковања деце за праћење еколошких параметара на територији општине. Поред наведеног, потребно

је обезбедити стални простор за смештај Регионалног центра за таленте који ће обухватити канцеларијски и лабораторијски простор. Након обезбеђивања простора, потребно је обезбедити лабораторијски намештај, одговарајуће апаратуре и мерну опрему.

Установа за КОД „Коста Новаковић“ ради на професионалном и стручном образовању са циљем личног развоја група и појединаца. Повезивање са институцијама и установама верификованим за обављање одређених делатности којима се бави установа један је од њених приоритетних задатака. Проширење облика рада и едукацију људских ресурса потребно је наставити образовањем кроз два подручја: професионално-стручно образовање и образовање са циљем личног развоја.
Да би се испунили постављени циљеви неопходно је стратешко и оперативно одлучивање о људским ресурсима (утврђивање политике људских ресурса, планова и програма развоја, успостављање система спровођења одлука које се односе на људске ресурсе).
Да би се ова визија остварила, потребна је покренути едукацију кроз различите видове неформалног образовања, као и развој оваквих установа на локалном нивоу и њихово опремање савременим средствима и технологијама.

Циљеви који су постављени планом рада и Статутом установе указују на сталну потребу унапређења, усавршавања, информисања и сарадње са људима који се баве релевантним професијама (психолози, педагози, социолози, просветни радници, медији, корисници услуга, локална самоуправа, Национална служба за запошљавање, фондације, владине институције, предузетници и др.).

1.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: УНАПРЕЂЕЊЕ КАПАЦИТЕТА У ОКВИРУ ОБРАЗОВНОГ СИСТЕМА КРОЗ УВОЂЕЊЕ НОВИХ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ ОКВИРА И РЕФОРМУ ОБРАЗОВАЊА

Остварење циља постићи ће се унапређењем капацитета у оквиру образовног система кроз увођење нових институционалних оквира, просторних могућности и јачању кадровских капацитета. Реализацијом циља (успостављањем мреже школа и једносменског рада) унапредиће се квалитет наставе и постићи велика уштеда енергената и времена. Идентификацијом даровите деце, пружањем компетентне промоције у образовању инклузивне деце, као и верификацојом одељења за децу на болничком лечењу, образовање ће се приближити свим корисницима и имаћемо школу која је по мери детета.
Стручним усавршавањем запослених у образовању квалитет наставе ће увек бити на завидном нивоу, а наставници ће имати могућност да напредују и промовишу школу и град.

ОБРАЗОВАЊЕ				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
1.2.1. Јачање институционалних капацитета у образовању	1.2.1.1. Реализовање мреже основних школа због боље и квалитетније организације посла и осавремењивања наставних средстава 1.2.1.2. Формирање Регионалних центара компетенција у средњим стручним школама у односу на подручја рада и квалификације наставника у циљу „произвођења“ компетентних ученика 1.2.1.3. Верификовање школе (одељења) за децу на кућном и болничком лечењу, како би та деца контунуирано пратила наставно градиво и била оцењена 1.2.1.4. Формирање Центра за идентификацију талентоване деце (инклузивне) и укључивање деце са територије града (у ОШ„Филип Филиповић“ 1.2.1.5. Активирање школе на побољшању сопствених материјално-техничких услова кроз рад *Ђачке задруге* 1.2.1.6. Обезбеђење простора за стални смештај Регионалног центра за таленте и набавка лабораторијске опреме	- квалитет наставе - постигнућа ученика - повећана социјализација ученика; - бољи резултати ученика на такмичењима и смотрама - бољи резулати на завршном испиту - потпуно компетентан ученик са свим теоријским и практичним знањима - боља организација рада у школама; - рационалнија расподела финансијских средстава - постигнуто оптимално укључивање деце и ученика којима је потребна додатна подршка у интеграцију у редован образовно-васпитни рад - осамостаљена деца и ученици у вршњачким колективима - задовољавајућа пролазност ка даљим нивоима школовања	- број остварених признања на такмичењима - успех ученика - уштеда у финансијским средствима - завршни извештаји - број деце интегрисан у редован систем образовања - стручно-педагошки надзор - евиденција Школске управе - инспекцијски надзор - документације релевантних служби - средства мерења су евиденција, извештаји, разговор, самовредновање	- несарадња и несхватање од стране родитеља и месних заједница - градска власт - државна и градска политика - неразумевање од стране градска власти - неприхватање идеје од стране директора и школских одбора - неприхватање од стране Министарства просвете и науке

1.2.2. Јачање кадровских капацитета и квалитета образовања	1.2.2.1. Организовати Сајам школског издаваштва као смотре школа према резултатима ваннаставних активности (ђачке задруге, новинарске, ликовне, лингвистичке и друге секције). 1.2.2.2. Унапређивање стручног усавршавања наставника ван установе, кроз реализацију започетог пројекта „Завичајни писци у оку професора“ 1.2.2.3. Реализација пројекта „Друга шанса“; развој система за функционално основно образовање одраслих.	- школе подстакнуте на развијање тзв. осталих облика образовно-васпитног рада - умрежена, тј. интензивнија сарадња различитих установа које се баве образовањем или културом - развијање области Етос из самовредновања рада школа; - број и разноврсност семинара и обука које су прошли запослени; број запослених који су похађали обуке, квалитет наставе; успех ученика и њихова мотивација за рад и учење; иновације у настави - број акредитованих сати на нивоу школе или по наставнику - стварање услова да школа постане водећи образовни центар увођењем нових подручја рада и образовних профила уз примену савремене методологије; уведен информациони систем, успостављена сарадња са социјалним партнерима, повећан број запослених ученика	- продукција школских издања, промоција школа - извештаји о раду школа - портфолио наставника - школска евиденција о стручном усавршавању; - анкете - посматрање и анализа часова, анализа школске документације, анкетирање ученика и наставника, разговори, постигнућа ученика - оцене, анкете, пописне листе, сертификати, извештаји - база података о сарадњи са социјалним партнерима, анкете о запослењу ученика после школовања - база података о одржаним семинарима, записници са посета часовима, попис	- градска политика - недостатак финансијских средстава - неуједначеност потреба локалне заједнице за одређеним занимањима, немогућност запошљавања по завршеном школовању, неприлагођеност Наставних планова и програма предмета савременим потребама друштва - деградирајући социјални и финансијски статус наставника, недовољан буџет за стручно усавршавање, промена Закона...
1.2.3. Унапређење образовања социјално угрожених група	1.2.3.1. Инклузивно образовање деце и омладине са сметњама у развоју 1.2.3.2. Развијање образовних програма у складу са могућностима и склоностима деце и омладине са сметњама у развоју 1.2.3.3. Повећање свести о потребама и проблемима особама са инвалидитетом	- укључен већи број деце и омладине које имају сметње у развоју кроз инклузивно образовање - оспособљени и обучени за одређене вештине, знања и профиле - повећање учешћа особа са инвалидитетом у јавни живот - неометано укључивање деце у редовну наставу по повратку са лечења - деца на лечењу континуирано стичу	- број оспособљених ученика за нове вештине и знања - број деце и омладине укључене у инклузивно образовање - документација релевантних служби - евиденција школске управе - евиденција и	- недостатак стручног кадра - недостатак финансијских средстава - државна и градска политика - неразумевање од градске власти; неприхватање од стране Министарства просвете - неслагање појединих директора и школских одбора

	1.2.3.4. Верификовање школе (одељења) за децу на кућном и болничком лечењу 1.2.3.5. Развијање инклузивне културе у образовно-васпитним институција (Специјална школа као ресурс-центар)	потребна знања - боља организација рада у разреду - постепено оптимално укључивање деце и ученика којима је потребна додатна подршка у интеграцију у редован образовно-васпитни рад - осамостаљена деца и ученици у вршњачким колективима - неометан и квалитетан рад у одељењу - ученици са сметњама у развоју у редовној школи постижу и имају добра постигнућа.	документација школе - евиденција школе (ресурс- центра)	
1.2.4. Унапређење просторних могућности	1.2.4.1. Изградња фискултурних сала и спортских терена 1.2.4.2. Стварање услова за једносменски рад школа	- бољи хигијенско-санитарни услови, побољшање безбедности ученика и запослених, већа заинтересованост ученика за ваннаставне активности, боља функционалност школских објеката, смањење инцидентних ситуација на маркираним различитим местима у школском дворишту и различитим периодима дана, квалитет наставе физичког васпитања, већа мотивисаност ученика, бољи резултати ученика на спортским такмичењима и смотрама	- анализа документације, анкетирање ученика, провера постигнућа ученика	- недостатак материјалних средстава
1.2.5. Унапређење васпитно-образовног рада	1.2.5.1. Унапређење образовања даровите деце и деце са сметњама у развоју 1.2.5.2. Оспособљавање деце за безбедно самостално учествовање у саобраћају кроз реализацију започетог пројекта „Деца у саобраћају“ 1.2.5.3. Изграђивање позитивног става према животној средини, природи, здравом начину живота, односно животу у складу са природним окружењем	- деца са посебним потребама су интегрисана и социјализована, што је од пресудног значаја за њихово даље укључивање у живот и рад - подстицај развоја даровите деце - простори су опремљени и прилагођени деци са инвалидитетима	- израђени индивидуални васпитно- образовни планови - чек листе за проверу опремљености средине у којој деца бораве - протокол за проверу постигнућа деце - анкете за родитеље и запослене - квиз знања из области саобраћаја, такмичарске игре из области саобраћаја - провера примене наученог у	- отежана сарадња са родитељима деце са посебним потребама - недостатак финансиских средстава - несарадња и несхватање од стране родитеља и осталих чланова друштва

		- опремљеност простора свих објеката техничком опремом - поштују се потребе деце са посебним потребама и инвалидитетима - у рад са децом укључени су педагошки асистенти и дефектолози - саобраћајни полигони са опремом у дворишту сваког објекта - оспособљена деца за безбедно самостално учествовање у саобраћају - деца имају више знања у правилима понашања у саобраћају - реализација сарадње са представницима МУП-а Чачак - развијена свест код деце о значају очувања животне средине кроз све планиране активности - промоција значаја очувања животне средине помоћу реклама у медијима и промотивних материјала - спровођење акције прикупљања секундарних сиривина - сви датуми из еколошког календара обележени су прикладним активностима	реалним ситуацијама (приликом шетњи) - квизови знања из области екологије - провера стечених знања на терену	

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ОБРАЗОВАЊЕ								
Општи циљ: Унапређење капацитета у оквиру образовног система кроз увођење нових институционалних оквира у реформу образовања								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
1.2.1. Јачање институционалних капацитета у образовању								
1.2.1.1. Реализовати мрежу основних школа због боље и квалитетније организације посла и осавремењивања наставних средстава.	- дефинисање циљева мреже школа на нивоу Републике - „разбијање“ образовања по регионима или градовима - бирање изборних предмета у односу на специфичности подручја (сточарство, виноградарство, малинарство...)	Република Србија, Град Чачак	- локална самоуправа, директори основних школа, Школска управа	- завршетак предвиђен до 2014. године	Без процене	РС, Град Чачак	- комплетно финансирање образовања премештено на градове/општине - не постоји минимум или максимум ученика за школу, јер Градска управа одлучује о томе - рационалније, ефикасније и функционалније образовање	- поштовање критеријума опремљености школа - компетентни наставници и стручно усавршавање
1.2.1.2. Формирати Регионалне центре компетенција у средњим стручним школама у односу на подручја рада и квалификације наставника у циљу „произвођења“ компетентних ученика	- формирање тзв. *политехничких центара* који би обухватили више образовних профила у оквиру подручја рада, као и више сродних подручја рада у једној школи - организовање интернатског смештаја ученика у оквиру поитехничких школа	Република Србија, Град	- локална самоуправа, Школска управа, директори средњих школа.	- завршетак предвиђен до 2014. године	Без процене	РС, Град Чачак	- боља организација рада у школама, савремено опремљене школе - компетентни наставници и ученици; - рационалније, функционалније и квалитетније образовање - побољшан квалитет наставе - постигнућа ученика; - побољшљано стручно усавршавање наставника	- поштовање критеријума и расподеле подручја рада по школама. - поштовање реализације акционог плана
1.2.1.3. Верификовати школу (одељење) за децу на кућном и болничком лечењу, како би деца са територије града и околних градова континуирано пратила наставно градиво и полагала предмете	- на основу увида у постојеће стање и договора са школама, извршити одабир школе која ће конкурисати у Министарство просвете - урадити акциони план са нагласком на носиоце активности	- представници локалне самоуправе, Актив директора, Школска управа	- запослени у школама	- завршетак предвиђен до 2014. године	Без процене	РС, Град Чачак	- неометано укључивање деце у редовну наставу по повратку са лечења - деца на лечењу континуирано стичу потребна знања	- самоодрживост с обзиром на специфичност одељења

1.2.1.4. У ОШ „Филип Филиповић“ формирати Центар за идентификацију талентоване деце (инклузивне) и рад са талентима и укључити децу са територије града	- остваривање сарадње са центром Никола Тесла; успостављање контакта са овлашћеним лицима центра Никола Тесла; договор о видовима сарадње; прављење плана посета и сарадње; реализација посета - укључивање спољних стручних сарадника (рад са даровитим ученицима, Менса итд...); контактирање стручњака из Менсе, договор око активности - сарадња са школама које примењују иновативне методе; проналажење и контактирање школа; договор о видовима сарадње; прављење плана посета и сарање; реализација посете; примена наученог - информисање ученика из осталих школа о актуелном пројекту	Локална самоуправа, Школска управа, Регионални центар за професионални развој запослених у образовању	- директор -одговорна особа за реализацију; начелник Школске управе - контак са спољњим сарадницима; директор Регионалног центра -обезбеђивање простора и опреме за едукацију; педагошко-психолошка служба - стручна помоћ; стручни актив -прављење планова рада и интегрисање нових метода у наставни план и програм; ученици – учесници; спољни сарадници Менсе; стручна знања, едукација, подршка и оснаживање	2010/2011–2015.	2.000.000 динара	Министарство просвете и науке, Град Чачак, Регионални центар за таленте, Менса	- бољи успех ученика на такмичењима, квалификационим испитима, тестовима - већа мотивисаност и наставника и ученика - примена нових метода у настави - промовисање даровитих ученике - повећан углед даровитих ученика у друштву	- прихватање пројекта од стране родитеља, ученика, директора и основних школа, добра сарадња са Менсом
1.2.1.5. Активирање школе на побољшању сопствених материјално-техничких услова кроз рад *Ђачке задруге*	- набавка нових савремених средстава за рад, проширивање делатности школе, укључивање ученика у рад	Директори, Начелник школске управе, Регионални центар, Завод, Министартсво просвете и науке	- остале школе	- трајна активност	Без процене	Министартсво просвете и науке, Град Чачак	- основана и функционално оправдана *Ђачка задруга*	- активирање осталих школа
1.2.1.6. Обезбеђење простора за стални смештај Регионалног центра за таленте и набавка лабораторијске опреме	- обезбеђивање простора за стални смештај Регионалног центра за таленте; у оквиру Центра обезбедити простор за лабораторију која ће бити намењена мултидисциплинарним	Регионални центар за таленте, ресорна министарства, град Чачак	Регионални центар за таленте, ресорна министарства, остале образовне и научне установе, град	2012-2013.	35.000 евра	Град Чачак	- функционалност Регионалног центра за таленте, савремено опремљена лабораторија и повећан број корисника	- финансијска средства

	истраживањима; поред обезбеђивања простора за функционисање Центра, потребно је набавити лабораторијски намештај, потребну апаратуру и мерну опрему		Чачак					

СРЕДЊЕ И ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ								
Општи циљ: Унапређење капацитета у оквиру образовног система кроз увођење нових институционалних оквира у реформу образовања								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
1.2.2. Јачање кадровских капацитета и квалитета образовања								
1.2.2.1. Организовање Сајма школског издаваштва као смотре школа према резултатима ваннаставних активности (ђачке задруге, новинарске, ликовне, лингвистичке и друге секције)	- формирање организационог тима и стручних комисија за избор најбољих издања у различитим категоријама (школски лист, приручник, монографија, летопис...) - прикупљање и одабир материјала - излагачка активност - медијска промоција - уручење награда.	- Школска управа Чачак и тимови из школа	- Школска управа – организатор и координатор (партнери: Регионални центар или Дом културе) - основне и средње школе Моравичког округа (могући и гости: издавачке куће, стручна друштва, библиотеке...)	- припрема (минимум месец дана), трајање (један дан - од 10.00 до 20.00 часова)	- око 100.000 динара по сајму	- буџет града, донатори	- подстицање ваннаставних и културних активности у школама, умрежавање, унапређивање маркетинга школа, очување матерњег језика	- сајмови осталих продуката насталих из дечјих акција и ваннаставних активности
1.2.2.2. Унапређивање стручног усавршавања наставника ван установе, кроз реализацију започетог пројекта „Завичајни писци у оку професора“	- формирање организационог одбора - дефинисање тема - припрема књижевних вечери - одржавање књижевних вечери и предавања - објављивање Зборника стручних радова	- наставници из основних и средњих школа, Школска управа, Галерија, Народни музеј		- од 2011. године у континуитету сваке године	- 100.000 динара по години	- буџет града, донатори	- подстицање стручног усавршавања наставника изван установа у којима раде (евиденција и портфолио наставника); повезивање установа које се баве културом и образовањем; промовисање завичајних писаца; допринос културном и научном програму града	- промоције стваралаштва из других области (спорт, уметност, природне науке)
1.2.2.3. Реализовање пројекта „Друга шанса - развој система за функционално основно образовање одраслих“	- иницијални састанак директора школа - одабир школа које би биле носиоци пројекта - укључивање Националне	- Школска управа, град Чачак, основне школе	- представници локалне самоуправе, Националне службе за запошљавање, Школска управа	2010-2013. година	Без процене	- буџет града, донатори, ИПА фонд	- функционално описмењени одрасли - извршене преквалификације и доквалификације по захтевима тржишта рада	- заинтересованост школа, подршка града

	службе за запошљавање у реализацију пројекта - обука наставника за реализацију и примену наставних планова и програма за образовање одраслих - праћење реализације							

ОБРАЗОВАЊЕ								
Општи циљ: Унапређење капацитета у оквиру образовног система кроз увођење нових институционалних оквира у реформу образовања								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
1.2.3. Унапређење образовања социјално угрожених група								
1.2.3.1 Инклузивно образовање деце и омладине са сметњама у развоју	- давање сагласности од стране интерресорне комисије - обезбеђивање персоналног и педагошког асистента - успостављање програма	- предшколске установе, основне и средње школе, Град Чачак	- предшколске установе, основне и средње школе, Град Чачак	Континуирано	Без процене	- Министарство просвете и науке, Град Чачак и донатори	- укључена деца и омладина са сметњама у развоју у живот заједнице	- ширење на већи број образовних установа
1.2.3.2. Развијање образовних програма у складу са могућностима и склоностима деце и омладине са сметњама у развоју	- процена способности и могућности деце и омладине	Специјална школа	Специјална школа и Школска управа	Континуирано	Без процене	- Министарство просвете и науке, Град Чачак и донатори	- оспособљени и обучени за одређене вештине, знања и профиле	- континуирана примена и даљи развој
1.2.3.3. Повећање свести о потребама и проблемима особама са инвалидитетом	- финансирање организација особа са инвалидитетом	Град Чачак, Јавне установа, НВО	Град Чачак, Јавне установа, НВО	Континуирано	Без процене	- Град Чачак, ресорна министарства, донатори	- повећање учешћа особа са инвалидитетом у јавном живот - унапређење квалитета живота особа са инвалидитетом	Град Чачак, ресорна министарства
1.2.3.4. Верификовање школе (одељења) за децу на кућном и болничком лечењу	- на основу увида у постојеће стање и договора са школама одабрати школе која ће код Министарства просвете и науке урадити Акциони план са нагласком на носиоце активности	- представници локалне самоуправе, активи директора, Школска управа	- запослени у школама	Континуирано	Без процене	- Град Чачак, ресорна министарства, донатори	- неометано укључивање деце у наставу по повратку са лечења; деца на лечењу континуирано стичу знања	Град Чачак, ресорна министарства

1.2.3.5. Развијање инклузивне културе у образовно-васпитним институција (Специјална школа као ресурс-центар)	- информисати директоре о раду школе и расположивим ресурсима; представити могућности и врсте помоћи које могу да се пруже	- запослени у специјалној школи, директори основних и средњих школа, запослени у образовно-васпитним установама, представници локалне самоуправе	- наставници основних школа, наставници у Специјалној школи, директори, педагошко-психолошке службе, Школска управа	- од 2011. године, па све док постоји потреба	Без процене	- буџет РС и градски буџет	- постигнуто оптимално укључивање деце и ученика којима је потребна додатна подршка у редован васпитно образовни рад; наставници специјалне школе са пуним фондом часова; осамостаљена деца и ученици у вршњачким колективима; неометан и квалитетан рад у одељењу; ученици са сметњама у развоју имају добра постигнућа	- законска утемељеност

ОБРАЗОВАЊЕ								
Општи циљ: Унапређење капацитета у оквиру образовног система кроз увођење нових институционалних оквира у реформу образовања								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
1.2.4. Унапређење просторне опремљености и могућности								
1.2.4.1. Изградња фискултурних сала и спортских терена	- утврђивање стања за потребом изградње фискултурних сала - процена самоодрживости у месту	- одређене службе Градске управе, извођачи радова, директори школа, Школски одбор	- извођач радова, Град Чачак, Министарство просвете и науке	2013-2015.	Без процене	Град Чачак, ресорна министарства	- документација, извештаји похађању семинара за примену метода активне наставе и мултимедијалне технологије	- изнајмљивање простора локалним спортским клубовима, организовање манифестација локалног карактера
1.2.4.2. Једносменски рад школа	- урадити анализу SWOT-а - дефинисати начин превазилажења евентуалних проблема - одредити школе које би биле обухваћене првом фазом - прављење плана организације	- директори школа, Школски одбор, локална самоуправа	- наставници, ученици, Град Чачак, Министарство просвете и науке, Школска управа	2012-2015.	Без процене	Град Чачак, ресорна министарства	- квалитетнији рад, веће задовољство ученика и наставника, више времена за ваннаставне активности, уштеда свих енергената	- уштеда свих енергената

ОБРАЗОВАЊЕ								
Општи циљ: Унапређење капацитета у оквиру образовног система кроз увођење нових институционалних оквира и реформу образовања								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
1.2.5. Унапређење васпитно образовног рада								
1.2.5.1.Унапређење образовања даровите деце и деце са сметњама у развоју	- инклузивни васпитно-образовни рад ИВОП - развијање васпитно-образовних програма у складу са способностима и потребама надарене деце и деце са сметњама у развоју (програм Менса НТЦ систем учења и Инклузивни програм) - повећање свести о потребама и проблемима деце са посебним потребама и инвалидитетима - опремљеност специфичним средствима и монтесори намештајем - прилагођавање простора деци са инвалидитетима - опремање свих објеката техничком опремом (разглас) помоћу које би се олакшала адаптација деце на боравак у установи - потребни људски ресурси (педагошки асистенти и дефектолози)	ПУ Радост, стручни сарадници, медицинске сестре	ПУ Радост,деца	2011-2015. године	Без процене	Град Чачак	- деца са посебним потребама су интегрисана и социјализована, што је од пресудног значаја за њихово даље укључивање за живот и рад - подстицај развоја даровите деце - простори су опремљени и прилагођени деци са инвалидитетима - опремљеност простора свих објеката техничком опремом - поштују се потребе деце са посебним потребама и инвалидитетима - у рад са децом су укључени педагошки асистенти и дефектолози	- знања и искуства стечена у ПУ „Радост“ служе деци да успешно учествују у свакодневним активностима; средства и опрема обезбеђени кроз пројекат користили бисмо из генерације у генерацију, уз потребно одржавање

1.2.5.2.Оспособљавање деце за безбедно самостално учествовање у саобраћају кроз реализацију започетог пројекта „Деца у саобраћају“	- опремање дворишта у свим објектима саобраћајним полигонима, у оквиру којих ће постојати стаза посебно изливена за ту намену, саобраћајни знаци, семафори, аутомобили на акумулатор... - свакодневна реализација активности у вези са саобраћајем - набавка литературе и едукативних игара из области саобраћаја - укључивање деце у активности које су планиране по узору на реалне ситуације у саобраћају - сарадња са запосленима у МУП-у Чачак - одржавање полигона и опреме за реализацију пројекта - обнављање литературе и дидактичких средстава из области саобраћаја	ПУ Радост и стручни сарадници	ПУ Радост, деца	2011-2015. године	Без процене	Град Чачак	- саобраћајни полигони са опремом у дворишту сваког објекта - оспособљена деца за безбедно самостално учествовање у саобраћају - деца имају више знања о правилима понашања у саобраћају - реализација сарадње са представницима МУП-а Чачак	- знања стечена из области саобраћаја деца примењују читав живот, а реквизите и опрему обезбеђене кроз пројекте користили бисмо из генерације у генерацију, уз неопходно додатно одржавање
1.2.5.3. Изграђивање позитивног става према животној средини, природи, здравом начину живота, односно животу у складу са природним окружењем	- повећање нивоа знања о животној средини у којој деца живе организацијом еколошких патрола, еколошких радионица, играра без граница са еколошким садржајима, еколошких карневала, еколошких излета, израдом еколошких промотивних материјала, припремањем еколошких представа за децу, израдом еколошког филма за	ПУ Радост, стручни сарадници	ПУ Радост, деца	2011-2015. године	Без процене	Град Чачак	- развијена свест код деце о значају очувања животне средине кроз све планиране активности - промоција значаја очувања животне средине помоћу реклама у медијима и промотивних материјала - спровођење акције прикупљања секундарних сиривина - сви датуми из еколошког календара	- знања стечена из области саобраћаја деца примењују читав живот, а реквизите и опрему обезбеђене кроз пројекте користили бисмо из генерације у генерацију, уз неопходно додатно одржавање

	децу и реклама на сајту установе, за радио и локалне новине, наставком акције прикупљања секундарних сировина, израдом музучке нумере и спота за промоцију значаја екологије и бележавањем дана из еколошког календара						обележени су прикладним активностима	
1.2.5.4. Остваривање и развој безбедног и подстицајног окружења за сву децу и запослене	- заменити дотрајале ограде у објектима у којима за то постоји потреба - реконструкција и набавка нових справа у двориштима објеката - уградња врата са фотоћелијама у све објекте - уградња видео-надзора у објекте који га немају	ПУ Радост, стручни сарадници, медицинске сестре	ПУ Радост, деца	2011-2015. године	Без процене	Град Чачак	- дотрајале ограде у објектима замењене - набављене и реконструисане справе у двориштима - уграђена врата са фотоћелијама - уграђен видео-надзор у све објекте којима је то било потребно	- безбедно и подстицајно окружење за сву децу и запослене - опрема обезбеђена кроз овај пројекат користила би се из генерације у генерацију, уз неопходно додатно одржавање

2. НАУКА

2.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

У Граду Чачку постоје једна висока школа и два факултета (Технички факултет и Агрономски факултет) у оквиру Крагујевачког универзитета. Такође, потребно је напоменути да у Чачку постоји и Институт за воћарство који се бави научно-истраживачким радом.

2.2.1. Унапређење институционалних капацитета у области науке и високог образовања

Чачак је град, који после Београда, Новог Сада, Ниша и Крагујевца има највећи број високошколских институција (Технички и Агрономски факултет и Висока техничка школа струковних студија). У Чачку постоји и научно-истраживачка организација Институт за воћарство. Захваљујући томе, у Чачку, у области научно-истраживачког рада и високошколског образовања делује више од 100 доктора наука. То је разлог због којег је Чачак постао признати истраживачки и образовни центар овог дела Србије. Оснивање Универзитета у Чачку има за циљ боље искоришћавање актуелних кадровских и материјалних ресурса у циљу подизања техничко-технолошког и образовног нивоа града, али и целе регије која гравитира Чачку. На овај начин се стварају услови за задржавање младих стручних кадрова, али и привлачење одговарајућих кадрова са стране. Очекује се да би формирање једне овакве образовне и научно-истраживачке институције имало позитивне ефекте на развој привреде региона и привлачење нових инвестиција.

Поред оснивања Универзитета у Чачку, значајан пројекат представља и формирање Научно-технолошког парка у циљу стварања оквира за даљи развој научно-истраживачке делатности усмерене првенствено ка трансферу остварених резултата у привреду и њиховој валоризацији на тржишту. Један од важних циљева формирања Научно-технолошког парка јесте и стварање услова за запошљавање високостручних кадрова образованих на чачанским високошколским институцијама и њихово оспособљавање и образовање кроз образовање другог и трећег нивоа за усвајање најновијих технологија и њихов трансфер у привреду. Још један од циљева је и стварање оквира за инкубацију нових фирми у областима технолошки препознатљивим у региону, посебно у области високих технологија.

2.2.2. Унапређење кадровских и научних капацитета

Научноистраживачки потенцијал Института за воћарство у наредном периоду биће усмерен у правцу нових достигнућа из области биотехнологије кроз:
- стварање и очување генетичког потенцијала континенталних врста воћака конвенционалним методама и савременим биотехнологијама;
- испитивање и интегрисано управљање садржајем биоактивних и ароматичних компоненти јагодастог и коштичавог воћа и добијање биолошки вредних производа побољшаним новим биотехнологијама.

Ове комплексне целине обједињене основним и примењеним истраживањима представљају суштину научноистраживачких пројеката који ће у наредном четворогодишњем периоду бити основа истраживачког рада Института.

Очекује се стварање сорти одговарајућих карактеристика за посебне намене (стона потрошња, различити видови прераде), првенствено погодних са аспекта органске, односно производње здравствено безбедне хране. Поред наведеног извршиће се опремање и одржавање опреме у циљу укључивања у европске истраживачке токове.

Капацитет Института за воћарство за бављење научноистраживачким радом и квалитет рада битно су условљени располагањем савременом опремом. Програм набавке неопходне опреме значајан је и због тога што савремена опремљеност може да делује привлачно за младе истраживаче и да прошири могућности за учешће у већем броју различитих истраживачких програма.

Јачање међународне сарадње кључни је основ подизања нивоа компетентности истраживача, укупног капацитета Института за воћарство за бављење истраживањима, остваривања резултата који се могу публиковати у међународним часописима са вишим импакт-факторима, повећања угледа и утицајности остварених резултата Института и његовог позиционирања и препознавања као лидерске установе за област истраживања.

Недостатак одређених профила и кадрова за одређене делатности један је од проблема многих привредних активности. Неадекватна организација, недостатак стручних и младих људи, као и спора ефикасност, успоравају инвестиције и развој Града.

Недостатак простора за реализацију научно-истраживачке и образовне делатности један је од проблема са којима се сусреће Технички факултет у Чачку. Зграда Техничког факултета пројектована је и изграђена 1981. године као прва фаза изградње просторног комплекса Техничког факултета. У међувремену није дошло до наставка изградње 2. и 3. фазе, а на постојећим објектима у протеклих 30 година рађена су само инвестициона одржавања.

У протеклих тридесет година дошло је до значајног повећања обима истраживања уз истовремено повећање броја научних дисциплина у којима се истраживања реализују. Са друге стране, дошло је и до повећања броја истраживача, тако да је проблем недостатка простора за обављање истраживачке делатности постао уско грло у овом сегменту рада Техничког факултета.

Развој технологија утицао је да праћење трендова и истраживања у различитим областима технике и технологија захтева поседовање савремене истраживачке опреме. Технички факултет није био у ситуацији да располаже средствима за набавку такве опреме, што је утицало да се истраживачка делатност одвија у веома тешким условима. Савремено образовање захтева значајано повећање обима практичних знања која се стичу кроз образовни процес. Имајући у виду да је у последњих двадесетак година дошло до опадања привредне активности, уз приметно технолошко заостајање, дошло је и до смањења могућности да се студенти у већем обиму практично упознају са савременим привредним токовима и одговарајућим технологијама. Због недостатка простора и смањених финансијских могућности самог Факултета, услови за практични рад студената били су изузетно ограничени.

Као проблем за адекватну наставу на Високој школи техничких струковних студија јављају се недостатак простора за наставне активности (учионице, лабораторије) и недостатак материјалних средстава за набавку опреме за наставне активности.

Недостаци који се јављају у оквиру унапређења кадровских и научних капацитета ипак се могу поспешити:

- израдом нових студијских програма основних, мастер и докторских академских студија;

- отварањем Академије струковних студија, повезивање са високим школама у другим земљама и интензивном разменом студената и професора.

2.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ЈАЧАЊЕ КАПАЦИТЕТА У ОБЛАСТИ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА

Остварење циља омогућиће се унапређивањем институционалних капацитета у области науке и високог образовања и јачањем кадровских и научних капацитета. Унапређењу институционалних капацитета допринеће оснивање Универзитетског центра и формирање и јачање Научно–технолошког парка. Кроз увођење нових образовних програма и међународну сарадњу унапредиће се квалитет стручног кадра и свеукупни развој научних капацитета.

НАУКА				
Специфични циљ	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
2.2.1. Унапређење институционалних капацитета у области науке и високог образовања	2.2.1.1 Израда елабората о оправданости и могућностима оснивања Универзитета у Чачку 2.2.1.2. Оснивање универзитета у Чачку 2.2.1.2. Формирање Научно-технолошког парка	- број образованих стручњака - степен промене образовне структуре запослених у привреди - подизање нивоа научно-истраживачког рада - степен примене резултата научно–истраживачког рада у привреди - степен примене савремених технологија у привреди - навести средства провере остварености циља која се могу користити као средства за проверу остварености циља - број комерцијализованих истраживачких пројеката - број новоформираних предузећа насталих кроз активности Научно – технолошког парка - број одшколованих истраживача у оквиру активности Научно–технолошког парка	- крађење успеха образовног процеса - крађење степена запошљаваља образованих стручњака - квантитативно и квалитативно праћење резултата научно-истраживачког рада - праћење степена примене резултата научно-истраживачког рада у привреди - праћење технолошких промена односно увођења нових технологија у привреду - праћење нивоа комерцијализације истраживачких пројеката у оквиру Научно- технолошког парка - праћење степена запошљаваља образованих стручњака - праћење нивоа инкубације нових предузећа - праћење технолошких промена, односно увођења нових технологија у привреду кроз активности Научно-технолошког парка.	- постојање консензуса на нивоу Града о потреби оснивања Универзитета; - постојање јасних законских оквира за формирање Универзитета; - јасно опредељење државе ка подизању броја становника Србије са високошколским образовањем - изостанак подршке државних фондова намењених овој врсти делатности
2.2.2. Унапређење кадровских и научних капацитета	2.2.2.1. Израда нових студијских програма основних, мастер и докторских академских студија 2.2.2.2. Јачање међународне сарадње 2.2.2.3. Отварање Академије струковних студија, повезивање са високим школама у другим земљама, интензивна размена студената и професора	- уведени нови студијски програми у складу са Болоњским процесом - међународна сарадња као основ подизања нивоа компетентности истраживача укупног капацитета за бављење истраживањима, остваривање резултата који се могу публиковати у међународним часописима са вишим импакт факторима, повећање угледа и утицајности остварених резултата у области истраживања - унапређеност повезаности стручних знања са потребама привреде	- повећање броја уписаних студената - акредитовани смерови	- градска политика, - недостатак финансијских средстава - неуједначеност потреба локалне заједнице за одређеним занимањима, немогућност запошљавања по завршеном школовању, неприлагођеност наставних планова и програма савременим потребама друштва

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРИВАЊА

НАУКА								
Општи циљ: Јачање капацитета у области високог образовања								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	**Одрживост и могућности мултипликације**
2.2.1. Унапређење институционалних капацитета у области науке и високог образовања								
2.2.1.1. Израда Елабората о оправданости и могућностима оснивања Универзитета у Чачку	- у оквиру Елабората биће урађена студија стања развоја високог школства у Чачку са приказом услова, могућности и оправданости прерастања постојећих високошколских и научно-истраживачких институција у Чачку у Универзитет	- руководства Агрономског и Техничког факултета, Института за воћарство и истале високообразовне институције	- факултети, институти и остале образовне установе	2012-	Без процене	Град Чачак	- израђен Елаборат	- ширење студијских програма и повећање броја студенета
2.2.1.2. Оснивање Универзитета у Чачку	- институционално решење за оснивање Универзитета у Чачку	Министарство просвете и науке, Град Чачак, Агрономски и Технички факултет, Институт за воћарство, више школе	Агрономски и Технички факултет, Институт за воћарство, више школе	2012-	Без процене	Министарство просвете и науке, Град Чачак	- основан Универзитет у Чачку	- ширење студијских програма и повећање броја студенета
2.2.1.3. Формирање Научно-технолошког парка	- израда комерцијализованих истраживачких пројеката; повећање броја одшколованих истраживачких у оквиру активности Научно-технолошког парка	Град Чачак, пословна удружења, ресорна министарства	Град Чачак, пословна удружења, ресорна министарства	2012-2014. године	Без процене	Град Чачак, пословна удружења, ресорна министарства	- повећан број новоформираних предузећа насталих кроз активности Научно-технолошког парка	- патентирање нових производа, могућност примене у привреди и индустрији

НАУКА								
Општи циљ: Јачање капацитета у области високог образовања								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
2.2.2. Унапређење кадровских и научних капацитета								
2.2.2.1. Израда нових студијских програма основних, мастер и докторских академских студија	- отварање нових студијских програма по Болоњском процесу	Агрономски факултет, Технички факултет, Институт за воћарство, више школе	Агрономски факултет, Технички факултет, Институт за воћарство, више школе, ресорна министарства	Континуирано	Без процене	- високошколске установе у Чачку и ресорна министарства	- виши квалитет наставе	- кроз програме, међународну сарадњу
2.2.2.2. Јачање међународне сарадње	- међународна сарадња је основ подизања нивоа компетентности истраживача, укупног капацитета за бављење истраживањима и остваривања резултата који се могу публиковати у међународним часописима са вишим импакт факторима, повећања угледа и утицајности остварених резултата и његовог позиционирања, као и лидерска позиција у области истраживања	- високошколске установе у Чачку	- високошколске установе у Чачку и ресорна министарства	Континуирано	Без процене	- високошколске установе у Чачку и ресорна министарства	- унапређена међународна сарадња, већи број међународно признатих стручњака	- праћење актуелности у области међународних научних достигнућа, размена научних радника и достигнућа
2.2.2.3. Отварање Академије струковних студија	- отварање нових факултета и смерова у складу са потребама развојних институција града и привреде - повезивање са високошколским установама у другим земљама, интензивна размена студената и професора	- високошколске установе у Чачку	- високошколске установе у Чачку и ресорна министарства	2012-	Без процене	- високошколске установе у Чачку и ресорна министарства	- унапређеност повезаности стручних знања са потребама привреде	- примена знања у области привреде, размена искустава са сродним академијама у земљи и иностранству

3. УМЕТНОСТ

3.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Град Чачак је познат по бројним културним установама и манифестацијама.

Једна од најзначајнијих културних установа, **Народни музеј Чачак,** у више поставки нуди поклоницима споменичке баштине предмете који сведоче о бурној прошлости овог дела Србије. Поставка у Конаку (из 1835. године) господара Јована Обреновића садржи налазе из праисторијског и римског доба, Првог и Другог српског устанка и ослободилачких ратова српског народа у 19. и 20. веку. Установа организује бројне научне скупове и објављује свој годишњак - *Зборник радова Народног музеја у Чачку*.

У граду не постоји позориште, тако да се позоришне представе одвијају у Дому културе. Чачак има Културно-уметничку позорницу у селу Мрчајевци. У плану је изградња позоришта.

Уметничка галерија *Надежда Петровић*, поред слика Надежде Петровић, зачетника и најмаркантније личности модерног српског сликарства, у сталној поставци има најнадахнутијих остварења савремених сликара Балкана. У посебном објекту је Спомен-збирка истакнутог српског сликара, Чачанина пореклом, Богића Рисимовића – Рисима. Установа организује репрезентативне изложбе и *Меморијал Надежде Петровић* (бијенале савременог југословенског сликарства).

Градска библиотека *Владислав Петковић Дис* располаже са преко 120.000 књига и часописа, али и богатом збирком писане и штампане документације о Чачку и околини, као и богатом збирком рукописа завичајних стваралаца. Организује књижевне вечери и песничку манифестацију *Дисово пролеће* (средином маја сваке године), на којој су главни гости најеминентнији савремени југословенски песници.

Међуопштински историјски архив за град Чачак и општине Горњи Милановац и Лучани сређује, чува, штити и публикује архивску грађу која сведочи слојевиту економску, политичку и културну прошлост Чачка и околине. Издавач је зборника архивске грађе *Изворник*. Организује изложбе писаних сведочанстава прошлости.

Дом културе организује позоришне, музичке и друге приредбе масовног карактера, ликовне изложбе и књижевне вечери. Негује и аматерско стваралаштво.

У оквиру Дома културе послује и **Културно-просветна заједница** која обједињује рад свих установа културе у граду и подстиче стваралаштво културно-уметничких друштава, клубова и секција.

Чачак-филм у два градска биоскопа (*Праг* и *Сутјеска*) организује пројекције остварења седме уметности. Чува филмове о Чачку и околини.

Салон фотографије у просторијама Међуопштинског историјског архива у континуитету организује изложбе остварења мајстора уметничке фотографије из земље и иностранства, као и школу фотографије.

Чачак има више приватних уметничких галерија. Поред изложби, оне организују продају слика, цртежа, графика и скулптура истакнутих југословенских савремених уметника. Од 2006. године у Чачку се организује манифестација **Културно лето** на којој учествују све установе културе.

3.2.1. Јачање институционалних капацитета у области културе

Унапређење капацитета у области уметности односиће се на реконструкцију постојећих објеката културе и изградњу позоришта, као и проглашење постојећих меморијала за догађаје од значаја за културна дешавања у Србији.

У оквиру објекта **Дома културе** неопходна је:

- изградња простора (сале са 150-200 места) за одржавање представа, књижевних вечери, предавања за мањи број гледалаца;

- изолација целе зграде, јер се због великог броја стаклених површина лети ствара ефекат стаклене баште, а зими се губи топлотна енергија;

- изградња позоришта како би град Чачак употпунио капацитете у области културних садржаја.

Као дугогодишњи проблем **Градске библиотеке *Владислав Петковић Дис*** наводи се недостатак простора и неадекватни постојећи простор за њено функционисање и даљи развој.

Градска библиотека поседује 670 метара квадратних простора на две физички одвојене локације – Дом културе и зграда у Улици Господар Јовановој 6. Према подацима Народне библиотеке Србије само Пирот (који има 27 матичних библиотека) има мање библиотечког простора на хиљаду становника. Надзорна комисија Народне библиотеке Србије, која је у 2010. години спровела редован надзор рада **Градске библиотеке *Владислав Петковић Дис,*** навела је у свом извештају да је неадекватан и мали простор којим библиотека у Чачку располаже највећи проблем у раду установе.

Приоритетни развојни циљ **Градске библиотеке *Владислав Петковић Дис*** јесте прерастање традиционалне библиотеке и њених услуга у информациони центар Града Чачка и Моравичког округа. Остварење ове визије у великој мери зависи од подршке коју оснивач пружи установи у наредном периоду како у виду финансијске подршке, тако и кроз омогућавање даљег развоја организације, њених људских капацитета и развоја услуга за све грађане. Најмеродавнији показатељи успешности реализације циља били би константно повећање броја корисника и остварених услуга, при чему издавање књига на читање видимо само као једну од услуга коју би модерна библиотека, каквој тежимо, требало да обезбеди заједници којој припада. Информације, књиге, програми и услуге требало би да буду подједнако доступни становништву урбаних и сеоских средина. Повезивање библиотечко-

информационог система, који се годинама уназад развија у **Градској библиотеци**, требало би повезати са системима који служе циљевима електронске управе и развоја информационог друштва Републике Србије.

Унапређење рада и проширење капацитета и услуга постојећих огранака **Градске библиотеке *Владислав Петковић Дис*** у сеоским срединама (Заблаће, Мрчајевци, Прељина, Пријевор) и формирање покретне библиотеке *Библиобус* за успостављање библиотечке мреже у осталим селима града Чачка, један је од приоритета.

Мерљиви показатељ успеха остварења циља било би повећање броја корисника услуга и програма **Градске библиотеке *Владислав Петковић Дис*** на сеоском подручју.

У оквиру простора **Уметничке галерије *Надежда Петровић*** неопходни су санација и адаптације зграда (Легата Божидара Продановића) и Галерије Рисим, приоритетно изолација влаге у темељима. Обе зграде су споменици културе и као такве под заштитом су Завода за заштиту споменика културе Краљево. Такође је потребан и простор за излагање *Сталне поставке* – представљање галеријских збирки. Поред наведеног неопходно је радити и на унапређењу техничког кадра (услед модернизације пословања).

Основни проблем **Народног музеја у Чачку** је недостатак простора за сталну поставку и мањак депоа у којима би се смештали новопридошли предмети - покретна културна добра.

Конак Јована Обреновића, у коме је смештена стална поставка, није довољно пространа за приказ историјског и културног развоја Чачка и околине, а после шест деценија постојања **Музеја** број предмета надмашује смештајне капацитете установе.

Детаљни подаци о проблему презентују се сваке године у редовном извештају **Народног музеја у Чачку.**

Конак Јована Обреновића, саграђен 1835. Године (проглашен за културно добро), рестауриран је 1970. године и од тада нису покретани конзерваторски радови. Услед дострајалости зграде постоји опасност од убрзаног пропадања саме структуре греда, таванице и свих дрвених делова, тако да је у наредној деценији обавезан велики конзерваторски и рестаураторски захват. Иста оцена важи и за зграду **Старог начелства**.

Међуопштински историјски архив је од 1968. смештен у половину зграде **Старог начелства** (саграђена 1875, а проглашена за културно добро од великог значаја 1974. године). Да би се искористио простор који ова зграда има, неопходно је извршити адаптацију таванског простора и ојачати носивост првог спрата (тако би се добило нових 500м^2 за смештај архивске грађе). Адаптација подрумског простора у депо започета је 2008. године. Радови утврђени пројектом су електроинсталација и вентилациони систем који би повезао постојећи са новим депоом. Тиме ће се омогућити да архивска грађа у потпуности буде заштићена од спољних утицаја.

3.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ЈАЧАЊЕ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ И ЉУДСКИХ КАПАЦИТЕТА У ОБЛАСТИ УМЕТНОСТИ И КУЛТУРЕ

Циљ ће допринети изградњи недостајућих капацитета за унапређење културног живота града кроз изградњу и проширење недостајућих објеката. Унапредиће се остваривање приоритетних циљева у оквиру постојећих капацитета, као и развој нових капацитета који су приоритети сваке појединачне институције у области уметности и културе.

УСТАНОВЕ КУЛТУРЕ				
Специфични циљ	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
3.2.1. Јачање институционалних капацитета	3.2.1.1. Реконструкција и изградња објеката од значаја за културне и уметничке садржаје 3.2.1.2. Проглашење Меморијала Надежде Петровић за манифестацију од значаја за Републику Србију 3.2.1.3. Оснивање Градског позоришта 3.2.1.4. Обезбеђење адекватног простора за смештај Градске библиотеке 3.2.1.5. Увођење савремених комуникационо-информационих технологија у сеоске огранке Градске библиотеке “Владислав Петковић Дис”	- повећање броја посетилаца - повезивање локалне заједнице са регионалним, националним и међународним културним стваралаштвом и заштита културних добара	- евиденција посетилаца	- финансијска средства - природне катастрофе (земљотреси) који могу да оштете старе објекте

ПЛАН АКТИВНОСТИ - НАЧИН ОСТВАРЕЊА

УСТАНОВЕ КУЛТУРЕ								
Општи циљ: Јачање институционалних и људских капацитета у области уметности и културе								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
3.3.1. Јачање институционалних капацитета								
3.3.1.1. Реконструкција и изградња објеката од значаја за културне и уметничке садржаје	- санација Конака Јована Обреновића - реконструкција Старог начелства за потребе коришћења установа културе	Град Чачак, Међуопштински историјски архив, Дом културе	Град Чачак, Међуопштински историјски архив, Дом културе, ресорна министарства	2011-2020.	400.000 евра	Град Чачак, ресорна министарства, донације	- заштићено културно добро	- отвара се могућност за нови изложбени простор и повећање административног простора - стварање услова за проширивање делатности
3.3.1.2.Проглашење Меморијала Надежде Петровић за манифестацију од значаја за Републику Србију	- извршити потребне активности за покретање поступка проглашења манифестације од значаја за РС	Град Чачак, Уметничка галерија „Надежда Петровић“	Град Чачак, Уметничка галерија „Надежда Петровић“ и остали уметници	2012-	Без процене	Град Чачак, ресорна министартсва	- одржавање манифестације	Град Чачак, самоодрживост
3.2.1.3.Оснивање Градског позоришта	- обезбеђење простора за оснивање Градског позоришта	Град Чачак, Дом културе Чачак	Град Чачак, Дом културе Чачак	2012-2015.	Без процене	Град Чачак, ресорна министартсва	- унапређење културних и друштвених садржаја	- стварање могућности за ширење на бројне нове манифестације, скупове
3.3.1.4. Обезбеђење адекватног простора за смештај Градске библиотеке	- формирање трочланог тима од стручних радника Библиотеке који би са релевантним службама Града Чачка радили на пројектима адаптације будућег простора установе Градске библиотеке - израда документа о техничко-технолошким потребама Градске библиотеке “Владислав Петковић Дис” за библиотечком опремом и техничким средствима - адаптација или изградња новог простора	Град Чачак, Градска библиотека „Владислав Петковић- Дис“	Град Чачак, Градска библиотека „Владислав Петковић- Дис“	2011-2014.	Без процене	Град Чачак, ресорна министартсва	- пресељење Библиотеке у адекватан и примерен простор	- самоодрживост, буџет Града Чачка, ширење активности на нове пројекте
3.3.1.5. Увођење савремених комуникационо-информационих технологија у сеоске огранке Градске библиотеке “Владислав Петковић Дис”	- адаптација простора огранака и формирање покретне библиотеке “Библиобус” за сеоска подручја, кориснике са посебним потребама, друштвено маргинализоване групе, болеснике и пензионере	- стручни тим Градске библиотеке “Владислав Петковић Дис”	- стручни тим Градске библиотеке “Владислав Петковић Дис”	2012-2015.	3.500.000.00 0 динара	Град Чачак, Градска библиотека	- унапређење библиотечке мреже у сеоском подручју Општине Чачак, побољшање библиотечких услуга и формирање нових за друштвено маргинализоване	- зависи од прерастања покретне библиотеке “Библиобус” у сталну услугу Градске библиотеке “Владислав Петковић Дис”, а која би се финансирала из буџета установе

							групе, кориснике са посебним потребама и друге којима су постојећи библиотечки капацитети недоступни или тешко доступни	

4. СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА

4.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Град Чачак је изузетно богат спортским догађајима и спортским садржајима. У граду функционише преко 120 спортских друштава, клубова, удружења и асоцијација у скоро свим спортским дисциплинама. Неки од њих су клубови са врхунским спортским достигнућима – *Бициклистички клуб Борац* (вишеструки шампион државе), *Стонотениски клуб Борац* (вишеструки шампион државе), *Кошаркашки клуб Борац* (један од најбољих клубова у историји Србије и бивше Југославије), *Фудбалски клуб Борац* (један од најбољих клубова у историји Србије и бивше Југославије).

Већина клубова има школе за обучавање деце и младих у свим узрастима и категоријама. Познате су школе фудбала и кошарке у Чачку, као и школе тениса, шаха и планинарства.

Кошарка

Чачак је град кошарке и град из ког су потекле многе кошаркашке звезде. Најпознатији кошаркашки клубови су *КК Борац* и *КК Железничар*. У Чачку постоје и два женска кошаркашка клуба - *КК Градац* и КК *Моравац*.

Фудбал

Један од најстаријих фудбалских клубова у Србији и бившој Југославији свакако је *ФК Борац*. Поред *Борца*, у Чачку постоје и други фудбалски клубови: *Слобода*, *Ремонт*, *Аутопревоз* и *Полет*. Занимљиво је да се фудбал игра и у свим чачанским селима. Наиме, готово свако село има свој фудбалски клуб.

Стони тенис

Чачански прволигаш, *Стонотениски клуб Борац*, бележи изузетно значајне резултате на државном нивоу.

Остали спортски клубови: *Коњички клуб***,** *Планинарско друштво***,** *Аеро клуб, Параглајдинг клуб, Кајак клуб, Клуб за мото спорт, Бициклистички клуб*.

Чачак је познат и по изузетним светским именима из света атлетике, бициклизма и каратеа.

У Чачку постоје:

- Спортски центар *Младост* – базени, атлетски стадион, клизалиште, терен за мини-голф, стаза здравља, тениски терени, терени за амерички фудбал, терени за рукомет и мали фудбал, терени за кошарку, одбојку...;

- Спортска хала *Младост* (вишефункционална):
- Спортска хала *крај Мораве* (вишефункционална);
- фудбалски стадион *Борца* крај Мораве;
- стадиони на Алваџиници;
- стадион *Полета* у Љубићу;
- слободино игралиште у Великој Колонији;
- кошаркашки терени *КК Железничар* у Железничкој колонији;
- тениски терени *Слобода* (на овим теренима се организује тениски турнир за младе -*Чачак опен*).

Рекреативни програми, спортске и предшколске активности

Богат спортско-рекреативни програм одвија се на великом броју различитих терена који нуде изузетне садржаје:

- тениски терени;
- Паинт Бал;
- трим стаза;
- базени на отвореном;
- мали терени за спортове на отвореном;
- атлетска стаза са травнатим тереном у средини и два мала терена (један са таратан-подлогом и други бетонски);
- плажа, купалиште;
- терен за спортове на песку;
- фудбалски терени;
- кошаркашки терени;
- клизалиште.

Постоје и разне врсте спортских такмичења у школским установама. Предшколци су укључени у велики број образовних активности из области поштовања саобраћајних прописа, заштите животне средине и др.

Паркови

Најзначајнији парк је **Градски парк** богат зеленим површинама и повезан са **Градским бедемом** и парком око Западне Мораве. У близини се налази и острво Сува Морава која представља резерват са преко 130 врста птица. Други по значају је **Спомен-парк**, затим сквер код аутобуске и железничке станице, као и остали скверови у Чачку. Постоје и сређене зелене површине у Овчар Бањи и бањи Горња Трепча.

Локални друштвени центри

Градске читаонице, Галерија, Народни музеј, читаонице на факултетима и домовима, градски Дом културе и сеоски домови културе само су од неких друштвених центара у Чачку.

Културни центри

Чачак је један од најразвијенијих културних центара Србије. Колевка је истакнутих стваралаца (сликари Надежда Петровић и Богић Рисимовић Рисим, песници Владислав Петковић Дис, Даница Марковић, Драгослав Грбић, Бранко В. Радичевић, Александар

Ристовић и Бранислав Петровић). У граду живи и ствара двадесетак чланова Удружења књижевника Србије и Удружења ликовних уметника Србије.

4.1.1. Унапређивање институционалних и организационих капацитета у области спорта

Испитивање потенцијала талената у области спорта

Усмеравање деце да се баве појединим спортовима према њиховим талентима, интересовањима и способностима.

Анализа капацитета за подршку развоја спорта у Граду Чачку - Секретаријат за спорт

Институционално јачање организација и кадровских потенцијала у области спорта и рекреације, боље праћење и усаглашавање интереса са одређеним приоритетима и смернице за развој спортова и носилаца развоја појединих дисциплина.

4.1.2. Регулација корита и обале Западне Мораве (од бране до пешачког моста)

Доминантне активности у оквиру **СЦ Младост** су уклањање бесправно подигнутих објеката на градској плажи, урбанистичко решење за градску плажу и плавно подручје, уређење обале Западне Мораве од Борчевог игралишта до пешачког моста.

Уређење приобаља корита Западне Мораве вршиће се у циљу ефикаснијег коришћења у спортске и рекреативне сврхе. Омогућиће се и ширење простора постојећих спортских објеката, заштита приобаља и заштита спортских објеката.

Урбанистичко решење Градске плаже и свих спортских објеката *СЦ Младост* условиће и већу дисциплину од стране корисника (спортских клубова) у измиривању обавеза према СЦ.

За објекте који немају употребну дозволу потребно је урадити пројекат изведеног стања (атлетска стаза, брана на Морави).

4.2. ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ЈАЧАЊЕ КАПАЦИТЕТА У ОБЛАСТИ СПОРТА И РЕКРЕАЦИЈЕ

Успоставиће се испитивање талената у области спорта, утврђивање капацитета и формирање Секретаријата за спорт. Тиме ће се омогућити институционално јачање организације и кадровских потенцијала у области спорта и рекреације. Уређење приобаља корита Западне Мораве вршиће се у циљу ефикаснијег коришћења у спортске и рекреативне сврхе. Омогућиће се и ширење простора постојећих спортских објеката, заштита приобаља и заштита спортских објеката.

СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА				
Специфични циљ	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
4.2.1. Унапређење институционалних и организационих капацитета у области спорта	4.2.1.1. Испитивање потенцијала талената у области спота 4.2.1.2. Анализа капацитета за подршку развоја спорта у Чачку (Секретаријат за спорт)	- већи број талентоване деце ангажован у оквиру спрортских активности - формирање надлежне институције која ће радити на препознавању и већој подршци талената у области спорта	- већи број остварених резултата на такмичењима - повећање броја деце која се баве спортом	- финансијска средства
4.2.2. Регулација корита и обале Западне Мораве (од Бране до пешачког моста)	4.2.2.1. Уређење приобаља корита Западне Мораве у циљу ефикаснијег коришћења у спортске и рекреативне сврхе	- ширење простора постојећих спортских објеката; заштита приобаља и заштита спортских објеката	- већи број корисника, проширен простор за рекреативну активност	- финансијска средства

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА								
Општи циљ: Јачање капацитета у области спорта и рекреације								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
4.2.1. Унапређење институционалних и организационих капацитета у области спорта								
4.2.1.1.Испитивање потенцијала талената у области спота	- усмеравање деце за бављење појединим спортовима према њиховим талентима, интересовањима и способностима	Спортски центар „Младост“, спортски клубови и савези	- професори физичког васпитања, медицински радници, педагози	2012-2016.	40.000 евра	Град Чачак, ресорна министарства, донатори	- боље усмеравање деце и омладине, стварање интересовања за бављење спортом	- трајна активност опредељена на остале субјекте у образовању и спорту
4.2.1.2. Анализа капацитета за подршку развоја спорта у Чачку (Секретаријат за спорт)	- институционално јачање организација и кадровских потенцијала у области спорта и рекреације; боље праћење и усаглашавање интереса са одређеним приоритетима и смернице за развој спорта и носилаца развоја појединих дисциплина	Град Чачак	Град Чачак, Спортски центар „Младост“	2012-2014.	Без процене	Град Чачак, ресорна министарства	- рационалније коришћење средстава објеката спорта, одређивање приоритета у спорту	

СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА								
Општи циљ: Јачање капацитета у области спорта и рекреације								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	*** Одрживост ** Могућности мултипликације**
4.2.2. Регулација корита и обале Западне Мораве								
4.2.2.1. Уређење приобаља корита Западне Мораве у циљу ефикаснијег коришћења у спортске и рекреативне сврхе.	- ширење простора постојећих спортских објеката, заштита приобаља и заштита спортских објеката	Министартсво пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде	Град Чачак, Спортски центар „Младост“	2012-2013.	Без процене	Министартсво пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Град Чачак	- већи број корисника, проширен простор за рекреативну активност	- ширење активности и капацитета у области спорта

ИЗВОРИ ПОДАТАКА

Извори података када је реч о друштвеним делатностима у развојној области Социјална заштита:

1. Годишњи извештај Центра за социјални рад Града Чачка за 2008. годину
2. Годишњи извештај Центра за социјални рад Града Чачка за 2009. годину
3. Годишњи извештај Центра за социјални рад Града Чачка за 2010. годину
4. Управа за друштвене делатности
5. Буџет Града Чачка за 2010. годину
6. Републички завод за статистику
7. ПУ Чачак

Током израде Стратегије у развојној области људских ресурса није коришћена литература од стране обрађивача, већ су у текст унети пристигли предлози од институција које су биле обухваћене овом развојном облашћу.

У одељку *Образовања* позивамо се на податке добијене од Школске управе Чачак, *КОД Коста Новаковић* и Регионалног центра за таленте.

У одељку *Наука* позивамо се на податке добијене од Института за воћарство, Агрономског факултета, Техничког факултета и Високе школе техничких струковних студија.

У одељку *Спорт и рекреација* позивамо се на податке добијене од *Спортског центра Младост.*

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

1. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ВОДЕ

2. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ВАЗДУХ

3. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЗЕМЉИШТЕ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ

4. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОМАСА

5. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ОТПАД

6. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЕНЕРГИЈА, ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

7. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОДИВЕРЗИТЕТ

1. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ВОДЕ

1.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Одрживо управљање водама подразумева оптимално управљање, очување и унапређење квалитета вода, заштиту од случајног или намерног загађивања, као и њихово рационално коришћење.

Хидрографске карактеристике: Од хидрографских објеката Града Чачка највећи значај имају реке, језера и термо-минерални извори. Све воде на територији Града припадају сливу Западне Мораве.
Река Западна Морава настаје спајањем Моравице и Ђетиње. Одатле, па до састава са Јужном Моравом, дуга је 210 km (на територији Града њена дужина износи 55 km). Најважније и најдуже леве притоке Западне Мораве на територији Града Чачка су: Каменица (24 km), Чемерница (30 km), Бресничка река (16 km) и Островачка река (12 km). Са десне стране у Западну Мораву се уливају реке чија се изворишта налазе на обронцима Овчара и Јелице, а најдуже су Јежевичка река (7 km), Придворичка река са Јездинским потоком (6 km), Атеничка река (5 km), Трнавска река (5 km) и Слатинска река (5 km).
На Западној Морави, на територији Града Чачка, изграђене су четири бране и формирана вештачка језера: Овчарско-кабларско језеро, Међувршје, Парменац и језеро у *Спортском центру Младост.*
На територији града јављају се веома ретки минерални извори. У експлоатацији су минералне воде на територији три бање: Овчар бања, Горња Трепча и Слатинска бања.

Водоснабдевање: Снабдевање водом представља приоритет у сектору вода. Просечна специфична потрошња воде по становнику у Републици Србији износи око 350l на дан (за градове око 400, а за села око 80l по становнику).
Град Чачак се до 1993. године, до пуштања у рад система „Рзав“, снабдевао водом из два изворишта и 86 локалних сеоских водовода. У Чачку постоји око 30 резервоара у систему „Рзав“, од којих су најзначајнији Љубић (запремине 8000 m^3) и Бељина (5000 m^3), као и више локалних сеоских резервоара. На јавни систем водоснабдевања тренутно је прикључено цело градско и приградско подручје, као и велики део сеоског подручја (укупно око 23 000 водомера).

Фекална канализација: Канализациона мрежа градског насеља Чачка изведена је по сепарационом систему. Фекална канализација се састоји од 5 примарних и 4 секундарна колектора и испушта се у Западну Мораву низводно од града, без икаквог претходног пречишћавања. Тренутно је 80% становништва прикључено на градску канализациону мрежу. Укупна дужина изграђене фекалне канализације је око 350 km.

Атмосферска канализација: Одвођење атмосферских вода градске и приградских зона решено је са 14 главних одводника, од којих се 11 излива у Западну Мораву, по један у Атеничку реку и Лупњачу, док се један разлива по природном терену. Градски систем атмосферске канализације покрива око 60% урбанизоване територије градског насеља.
Сеоска и приградска насеља немају канализационе системе, па се при већим падавинама на асфалтираним путевима задржава знатна количина атмосферских вода.

У току је и израда *Мастер плана отпадних вода на сливу Западне Мораве*. Пројекат израде започет је са реализацијом јануара 2011. године, а финансира га Делегација европске

комисије кроз Национални програм за Србију ИПА 2007. Корисник пројекта *Мастер плана* отпадних вода на сливу Западне Мораве је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (Републичка дирекција за воде), а у реализацији учествују Чачак, Краљево, Крушевац, Ужице, Нови Пазар, Горњи Милановац, Трстеник, Пожега, Ивањица, Врњачка Бања, Ариље, Рашка, Тутин, Александровац, Брус, Блаце, Лучани, Косјерић, Кнић и Чајетина.
Сврха *Мастер плана* је добијање основног документа за будуће инвестиције из европских и државних фондова у овој области на подручју слива Западне Мораве.
Циљ пројекта је побољшање квалитета животне средине у сливу Западне Мораве, као и побољшање здравља локалног становништва и обезбеђење бољих услова за регионални економски развој. Један од циљева је и обезбеђивање ефикасне употребе ИПА инструмената финансирања. *Мастер план* је само један корак у дијагностицирању постојећег стања на сливу Западне Мораве и добијању упутстава како би требало решити критичне тачке, што ће бити предуслов за формирање техничке документације и конкурисање претприступним фондовима Евопске уније за финансирање оваквих пројеката.
Током пројекта биће анализиране и идентификоване приоритетне потребе у погледу сакупљања и третмана отпадних вода. Пројекат *Мастер плана отпадних вода на сливу Западне Мораве* део је Стратегије управљања водама на територији Републике Србије (2012). Сагледавање ситуације за сва насеља већа од 2000 ЕС, на генералном нивоу на сливу Западне Мораве, припрема је Тендерске документације за постројење капацитета 20 000 ЕС.
У оквиру израде *Мастер плана отпадних вода на сливу Западне Мораве*, биће израђен и *Катастар отпадних вода*.

Следи преглед стања квалитета воде Западне Мораве за период од 2001. до 2010. године. (табеле бр. 19, 20 и 21).

ЛОКАЦИЈА : 500 м испод бране у Међувршју (прописана категорија II-а)

Табела бр.19 - Карактеристични показатељи квалитета воде Западне Мораве за период од 2001. до 2010. године

	Карактеристични показатељи одступања од прописане категорије	Број месеци у којима квалитет воде по појединим параметрима одступа од прописане категорије										
		2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.*	2007.	2008.	2009.	2010.	**ЗБИР ПО ПОЈЕДИНИМ ПАРАМЕТРИМА**
1.	Микробиолошки показатељ (број колиформних микроорганизама)	4	5	7	9	12	10	9	10	6	7	**79**
2.	Физичко-хемијски показатељи (суспендоване материје, pH и БПК–5)	3	3	5	0	0	2	4	2	4	0	**23**
3.	Амонијак	3	3	4	10	9	8	10	6	8	8	**69**
4.	Фенол	3	2	3	8	3	3	5	4	0	0	**31**
5.	Нитрити	0	3	2	3	2	5	2	1	3	0	**21**
	ЗБИР ПО ГОДИНАМА	**13**	**16**	**21**	**30**	**26**	**28**	**30**	**23**	**21**	**15**	**223**

* У 2006. години одступања је било у оквиру 11 месеци.

ЛОКАЦИЈА : Висећи мост у Станчићима (прописана категорија II-б)

Табела бр. 20 - Карактеристични показатељи квалитета воде Западне Мораве за период од 2001. до 2010. године.

	Карактеристични показатељи одступања од прописане категорије	Број месеци у којима квалитет воде по појединим параметрима одступа од прописане категорије										
		2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	**ЗБИР ПО ПОЈЕДИНИМ ПАРАМЕТРИМА**
1.	Микробиолошки показатељ (број колиформних микроорганизама)	9	7	11	12	12	11	10	11	12	12	**107**
2.	Физичко-хемијски показатељи (суспендоване материје, pH и БПК–5)	1	2	2	0	1	2	2	1	3	0	**14**
3.	Амонијак	8	6	9	11	11	10	10	10	9	10	**94**
4.	Фенол	8	5	6	11	4	5	3	8	0	0	**50**
5.	Нитрити	1	3	2	5	2	4	2	5	4	2	**30**
	ЗБИР ПО ГОДИНАМА	**27**	**23**	**30**	**39**	**30**	**32**	**27**	**35**	**28**	**24**	**295**

У табелама број 19 и 21 дат је упоредни приказ карактеристичих показатеља квалитета воде Западне Мораве на два мерна места за период од 2001. до 2010. године. Као што се из приложеног може видети, највише одступања од прописане категорије било је за микробиолошке показатеље (број колиформних микроорганизама) и амонијак (на оба мерна места). Овакве промене квалитета воде Западне Мораве у највећој мери су последица утицаја комуналних отпадних вода и индустријских отпадних вода из индустријских објеката и кланица, лоцираних у њеној непосредној близини.

Табела бр. 21 - Упоредни приказ квалитета воде Западне Мораве (локације *500 м испод бране у Међувршју* (прописана категорија II-а) и В*исећи мост у Станчићима* (прописана категорија II-б)) у периоду од 2001. до 2010. године

Локација	Одступања од прописане категорије по годинама									
	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.*	2007.	2008.	2009.	2010.
500 м испод бране у Међувршју	13	16	21	30	26	28	30	23	21	15

(прописана категорија II-а)										
Висећег мост у Станчићима (прописана категорија II-б)	27	23	30	39	30	32	27	35	28	24

У табели бр. 21 дат је упоредни приказ квалитета воде Западне Мораве на две локације (*500 m испод бране Међувршје* и *Висећи мост у Станчићима*). Анализа резултата извршених хемијских и биолошких испитивања, за период од 10 година, показује да квалитет воде Западне Мораве опада приликом проласка реке кроз градску територију. На уласку у град (локација *Међувршје*), вода реке припада IIа категорији, а након проласка кроз град квалитет воде у реци опада, па је на локацији *Станчићи* вода у IIб категорији.

До сада предузете мере нису у довољној мери допринеле заштити квалитета вода, што за последицу има неодговарајући квалитет воде у водотоковима и акумулацијама. Постоји опасност да буду угрожени и ресурси подземних вода због неконтролисаног упуштања отпадних вода у локалне потоке или неадекватних септичких јама. Оцена је да дифузни извори загађења учествују са више од 50 % у укупном загађивању вода[1].
Основни извори загађења су становници Града Чачка, привредни субјекти, установе и институције. Они врше највећи притисак на водне ресурсе, односно врше загађивање вода разним загађујућим материјама из:

- домаћинстава;
- индустријских и других привредних објеката;
- енергетских постројења и уређаја;
- пољопривреде.

Починиоце акцидентних загађења није увек лако установити, а казне за прекршиоце су благе. Услед таквог односа према води, велики број водотокова се налази у последњој категорији квалитета.

Основни проблем у области управљања водама на територији Града Чачка је **приметан пад квалитета воде Западне Мораве** након њеног проласка кроз градско подручје услед повећања количина загађујућих материја, што се лако може уочити из приложених табела.

Специфичност овог проблема састоји се у следећем:

1.1.1 Проблем непримењивости и непримењивања казнених одредби закона за све правне субјекте, као и одговарајућа општинска Одлука о заштити канализације отпадних вода
1.1.2 Проблем комуналних отпадних вода и индустријских отпадних вода на територији Града Чачка, као и проблем атмосферске канализације
1.1.3 Проблем загађења вода загађујућим материјама из пољопривреде и других привредних грана
1.1.4 Проблем недостатка квалитетног мониторинга вода на територији Града Чачка.

Стварни узроци ових проблема су:

- неусклађеност законске регулативе у области заштите животне средине са регулативом ЕУ (на националном и локалном нивоу); неусаглашена законска регулатива из области заштите животне средине и просторног планирања како међусобно, тако и са законском регулативом која уређује друге области; отежано спровођење регулатива у пракси, због неусаглашености са осталим секторима;
- некомплетна инфраструктура и документација о постојећој атмосферској канализацији, као један од водећих техничких захтева у пројектовању система за пречишћавање отпадних вода;
- некомплетна канализација употребљених вода; непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода на територији Града Чачка;
- неадекватно финансирање управљања водама (цена воде и услуга одвођења отпадних вода је ниска и нема економских подстицаја), као и неефикасна наплата код потрошача из области привреде и тужених потрошача[2].

1. Извор: Агенција за заштиту животне средине, 2007.

2. Детаљан опис проблема - Упитник за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка, ЈКП *Водовод*, 18. питање.

1.2 ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: УСАГЛАШЕНОСТ НИВОА ЗАГАЂУЈУЋИХ МАТЕРИЈА У ВОДАМА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА ЧАЧКА СА ПРОПИСАНИМ ЗАКОНСКИМ НОРМАМА

Одрживо управљање водама подразумева оптимално управљање, очување и унапређивање квалитета вода, заштиту од случајног или намерног загађења као и њихово рационално коришћење. Сходно томе, општи циљ који се односи на одрживо управљање водама на територији Града Чачка је: УСАГЛАШЕНОСТ НИВОА ЗАГАЂУЈУЋИХ МАТЕРИЈА У ВОДАМА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА ЧАЧКА СА ПРОПИСАНИМ ЗАКОНСКИМ НОРМАМА. Механизми и активности који доводе до остварења овог циља, а који су наведени у Акционом плану, утичу пре свега на очување и унапређење квалитета вода, али и на заштиту вода од загађења, што су основни аспекти одрживог управљања водама.

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА ВОДЕ				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
1.2.1. Унапређење нормативних капацитета за управљање водним ресурсима	1.2.1.1 Изменом и допуном постојеће општинске Одлуке о заштити канализације отпадних вода на територији општине Чачак 1.2.1.2. Израдом Катастра отпадних вода 1.2.1.3. Израдом Мастер плана отпадних вода на сливу Западне Мораве 1.2.1.4. Комплетирањем и унапређењем плана мониторинга отпадних вода	– ниво загађујућих материја у водама на територији Града Чачка – проток воде	– званични извештаји и евиденције Завода за јавно здравље и других овлашћених институција за контролу квалитета вода – резултати хидролошких мерења	– ниска економска моћ на свим нивоима (држава, град, становништво) – успостављање економског вредновања воде и услуга применом принципа „загађивач плаћа“ и „корисник плаћа“
1.2.2. Заштита и унапређење квалитета вода на територији Града Чачка јачањем техничких и институционалних капацитета	1.2.2.1 Набавком опреме за приступање организованим хидролошким мерењима 1.2.2.2 Комплетирањем канализације комуналних отпадних вода и канализације атмосферских вода 1.2.2.3 Обезбеђењем мерних места за контролу количине отпадних вода и протока реципијената 1.2.2.4 Изградњом постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода 1.2.2.5 Проширивањем мреже фекалне канализације на сеоском делу територије града	– ниво загађујућих материја у водама на територији Града Чачка проток воде	– званични извештаји и евиденције Завода за јавно здравље и других овлашћених институција за контролу квалитета вода – резултати хидролошких мерења	– ниска економска моћ на свим нивоима (држава, град, становништво). – успостављање економског вредновања воде и услуга применом принципа „загађивач плаћа“ и „корисник плаћа“
1.2.3. Заштита и унапређење квалитета вода на територији Града Чачка превентивним деловањем	1.2.3.1 Развијањем едукативних садржаја на тему рационалног коришћења и заштите водних ресурса 1.2.3.2 Заштитом вода од индиректног загађивања 1.2.3.3 Заштитом вода у водотоковима спречавањем	– ниво загађујућих материја у водама на територији Града Чачка – проток воде	– званични извештаји и евиденције Завода за јавно здравље и других овлашћених институција за контролу квалитета вода – резултати хидролошких мерења	– недовољна ефикасност рада инспекцијских служби и управљача водних ресурса – ниска економска моћ на свим нивоима (држава, град, становништво) – успостављање економског

	неконтролисане експлоатације шљунка 1.2.3.4 Заштитом вода на територији Града Чачка од упуштања загађујућих материја кроз нелегалне колекторе			вредновања воде и услуга применом принципа „загађивач плаћа“ и „корисник плаћа“
1.2.4. Заштита и унапређење квалитета вода на територији Града Чачка увођењем мониторинга вода	1.2.4.1 Спровођењем анализе квалитета вода 1.2.4.2 Спровођењем хидролошких мерења 1.2.4.3 Израдом масених биланса загађујућих материја вода	– ниво загађујућих материја у водама на територији Града Чачка – проток воде	– званични извештаји и евиденције Завода за јавно здравље и других овлашћених институција за контролу квалитета вода – резултати хидролошких мерења	– недовољна ефикасност рада инспекцијских служби и управљача водних ресурса – ниска економска моћ на свим нивоима (држава, град, становништво) – успостављање економског вредновања воде и услуга применом принципа „загађивач плаћа“ и „корисник плаћа“

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ВОДЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Усаглашеност нивоа загађујућих материја у водама на територији Града Чачка са прописаним законским нормама								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.1. Унапређење нормативних капацитета за управљање воденим ресурсима								
1.2.1.1. Измена и допуна постојеће општинске Одлуке о заштити канализације отпадних вода на територији Града Чачка	- формирање стручног тима за измену и допуну Одлуке - давање предлога и усвајање измена и допуна Одлуке о заштити канализације отпадних вода	Град Чачак	ЈКП „Водовод“, Завод за јавно здравље	2013. година	- финансирање из редовног буџета	Буџет Града Чачка	- створени нормативни и технички услови за квалитетнију заштиту вода - измењена и допуњена општинска Одлука о заштити канализације отпадних вода	*Рад на сталном унапређењу одлуке
1.2.1.2. Израда Катастра отпадних вода	- активност је у току	Дирекција за воде Министарства пољопривреде, водопривреде, шумарства и трговине Cafege-eptisa-seureca-safege doo-beoinzenjering 2000	Завод за јавно здравље, ЈКП „Водовод“, ЈКП „Чачак“, ТОЧ	2012. година	- средства донације	Донације, пројектно финансирање	- створени нормативни и технички услови за квалитетнију заштиту вода - коначан резултат овог пројекта јесте и катастар отпадних вода, као и предлог техничког решења за конкурисање у претприступне фондове Европске уније	*Стално ажурирање података
1.2.1.3. Израда Мастер плана отпадних вода на сливу Западне Мораве	- прикупљање података, израда Мастер плана.	Дирекција за воде Министарства пољопривреде, водопривреде, шумарства и трговине Cafege-eptisa-seureca-safege doo-beoinzenjering 2000	Град Чачак (Служба за заштиту животне средине), градови укључени у пројекат израде Мастер плана	2012. година	- средства донације	Донације, пројектно финансирање, донације, буџет Републике Србије, буџет Града Чачка	- створени нормативни и технички услови за квалитетнију заштиту вода - сви подаци који су прикупљени и који се обрађују представљају Мастер план стања водних ресурса у сливу Западне Мораве и катастра отпадних вода за сваки град у оквиру пројекта. Коначан резултат овог пројекта јесте и катастар отпадних вода, као и предлог техничког решења за конкурисање у претприступне	*Стално ажурирање података

							фондове Европске уније - израђен Мастер план за отпадне воде на сливу Западне Мораве.	
1.2.1.4. Комплетирање и унапређење плана мониторинга отпадних вода	- план мониторинга који се реализује кроз програм заштите животне средине - допуна и усвајање плана мониторинга отпадних вода - усаглашавање са новим прописима и законским актима	Град Чачак	Завод за јавно здравље	- стална годишња активност	- финансирање из редовног буџета.	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације, пројектно финансирање	- створени нормативни и технички услови за квалитетнију заштиту вода - израђен и усвој план мониторинга отпадних вода - успостављен процес унапређења мониторинга.	*Финансијска средства; заинтересованост надлежних институција

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ВОДЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Усаглашеност нивоа загађујућих материја у водама на територији Града Чачка са прописаним законским нормама								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.2. Заштита и унапређење квалитета вода на територији Града Чачка јачањем техничких и институционалних капацитета								
1.2.2.1. Набавка опреме за приступање организованим хидролошким мерењима	- у овом моменту се не раде хидролошка мерења која су неопходна како би се уз остале хемијске и биолошке анализе израдио масени биланс вода - набавка неопходне опреме за хидролошка мерења.	Град Чачак	Завод за јавно здравље, ЈКП „Водовод“	2012. година	1.500.000 динара	Буџет Града Чачка, донације	- створени услови за квалитетнију заштиту вода јачањем техничких капацитета - започета организована и редовна хидролошка мерења	*Финансијска средства. Заинтересованост надлежних институција.
1.2.2.2. Комплетирање канализације комуналних отпадних вода и канализације атмосферских вода	- израда пројектне документације, прикупљање потребних сагласности, набавка опреме и извођење радова на комплетирању фекалне канализације	ЈКП „Водовод“	ЈКП „Градац“ Град Чачак	-	Без процене трошкова у овом тренутку	Буџет Града Чачка, донације, пројектно финансирање	- створени услови за квалитетнију заштиту вода јачањем техничких капацитета - комплетирана фекална канализација на територији Града Чачка	*Финансијска средства Обезбеђење пројектне документације
1.2.2.3. Обезбеђење мерних места за контролу количине отпадних вода и протока реципијента	- изградња мерне станице на главном колектору мерне станице на Западној Морави и њихово укључивање у централни систем надзора и управљања канализацијом	ЈКП „Водовод“	Град Чачак	-	8.000.000 динара	Буџет Града Чачка, ЈКП „Водовод“	- створени услови за квалитетнију заштиту вода јачањем институционалних капацитета - контрола протицаја и водостаја Западне Мораве, као и количина отпадних вода на уливу канализације	*Финансијска средства
1.2.2.4. Изградња постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода	- израда Студије изводљивости за изградњу постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода; припрема планско-пројектне документације; припрема пројектно-техничке документације; пројектовање и изградња постројења	Град Чачак	ЈКП „Водовод“, инвеститори	-	18.000.000 евра	Буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетнију заштиту вода јачањем институционалних капацитета - изграђено постројење за 100 000 становника - смањење количина загађујућих материја у реципијенту	*Финансијска средства, Обезбеђење пројектне документације ** Могућност прихватања отпадних вода и са сеоског подручија
1.2.2.5. Проширивање мреже канализације комуналних отпадних	- изградња канализације комуналних отпадних вода у сеоским насељима	ЈКП „Водовод“	Град Чачак, инвеститори	-	180.000.000 динара за канализацију у	Средства корисника, буџет Града Чачка	- створени услови за квалитетнију заштиту вода јачањем	*Финансијска средства Добијање грађевинске дозволе

вода на сеоском делу територије града	Виљуша и Балуга; израда пројекта за око 600 домаћинстава; изградња канализације комуналних отпадних вода у насељу Овчар Бања				сеоским насељима Виљуша и Балуга		техничких капацитета - сва домаћинства поменутих насеља прикључена на фекалну канализацију (канализацију комуналних отпадних вода)	

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ВОДЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Усаглашеност нивоа загађујућих материја у водама на територији Града Чачка са прописаним законским нормама								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост **Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.3. Заштита и унапређење квалитета вода на територији Града Чачка превентивним деловањем.								
1.2.3.1. Развијање едукативних програма на тему рационалног коришћења и заштите водних ресурса	- реализација едукативних радионица из области рационалног коришћења и заштите вода; обука едукатора, ширење едукације по усвојеном моделу; израда плаката, летака, упутстава...	Град Чачак	Завод за јавно здравље, ЈКП Водовод, школе, вртићи, НВО, медији	- стална годишња активност	1.000.000 динара годишње	- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка	- обучени едукатори, едуковани грађани	* Извори финансирања, заинтересованост образовних установа за неформално образовање ** Применљивост развојних едукативних програма на друге области.
1.2.3.2. Заштита вода од индиректног загађивања (дивље депоније, агрохемикалије...)	- развијање програма за спречавање загађења животне средине у обалској зони водених екосистема (уклањање и спречавање настанка дивљих депонија, заштита од агрохемикалија...)	Град Чачак	- надлежни органи (инспекцијске службе, Служба за заштиту животне средине, Завод за јавно здравље)	- стална годишња активност	Без процене трошкова у овом тренутку	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације	- смањена количина загађујућих материја у водама на територији Града Чачка	*Извори финансирања - ефикасност инспекцијских служби **Заштита других природних ресурса од загађујућих материја
1.2.3.3. Заштита вода у водотоковима спречавањем неконтролисане експлоатације шљунка	- спречавање неконтролисане експлоатације шљунка, кроз ефикаснији рад инспекцијских служби	Град Чачак	- надлежни органи (инспекцијске службе, Служба за заштиту животне средине, Завод за јавно здравље)	- стална годишња активност	- финансирање из редовног буџета.	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације	- спречавање даље деградације водених биотопа	* Ефикасност рада инспекцијских служби
1.2.3.4. Заштита вода на територији Града Чачка од упуштања загађујућих материја кроз нелегалне колекторе	- уклањање нелегалних колектора и њиково прикључивање на главни градски колектор	Град Чачак	ЈКП „Водовод“, надлежни органи (инспекцијске службе, Служба за заштиту животне средине, Завод за јавно здравље)	-	-	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације, пројектно финансирање	- смањена количина загађујућих материја у водама на територији Града Чачка - уклоњени нелегални колектори	*Извори финансирања - ефикасност инспекцијских служби

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ВОДЕ								
ОПШТИ ЦИЉ: Усаглашеност нивоа загађујућих материја у водама на територији Града Чачка са прописаним законским нормама								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 1.2.4. Заштита и унапређење квалитат вода на територији Града Чачка спровођењем мониторинга вода.								
1.2.4.1. Спровођење анализе квалитета вода.	- узорковање воде на дефинисаним локацијама; анализа узорака; израда извештаја	Град Чачак	Завод за јавно здравље, инспекцијске службе, ЈКП „Водовод“	- стална годишња активност	- финансирање из редовног буџета	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетнију заштиту вода спровођењем континуираног мониторинга - израђен извештај о квалитету вода по одабраним параметрима	*Финансијска средства - заинтересованост надлежних институција
1.2.4.2. Спровођење организованих хидролошких мерења	- спровођење хидролошких мерења; израда извештаја о спроведеним мерењима	Град Чачак	Завод за јавно здравље, инспекцијске службе, ЈКП „Водовод“	- стална годишња активност	- финансирање из редовног буџета	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетнију заштиту вода спровођењем континуираног мониторинга - израђен извештај о спроведеним хидролошким мерењима	*Финансијска средства. - заинтересованост надлежних институција
1.2.4.3. Израда масених биланса вода	- израда биланса масе загађујућих материја у водама на територији Града Чачка; израда извештаја	Град Чачак	Завод за јавно здравље, инспекцијске службе, ЈКП „Водовод“	- стална годишња активност	- финансирање из редовног буџета	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетнију заштиту вода спровођењем континуираног мониторинга - израђен извештај о масеном билансу загађујућих материја у водама	*Финансијска средства. - заинтересованост надлежних институција

2. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ВАЗДУХ

2.1 ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Ваздух се уз воду и земљиште убраја у основне природне вредности. Ваздух је наше животно окружење и нарушавање његовог састава и квалитета директно се одражава на сва жива бића.

Привредни развој Града Чачка у последњим деценијама, либерална и подстицајна политика власти према отварању нових предузећа (поготову приватног сектора), довела је до тога да се Чачак убраја у градове са највећим бројем средњих и малих приватних предузећа. Такви трендови праћени су и великом миграцијом становништва околних општина на територију Града Чачка. Позитивни и негативни ефекти оваквог развоја су евидентни и огледају се у укупном степену привредног и демографског развоја града са околином.

Један од негативних ефеката је и повећање нивоа загађености ваздуха, мада средње годишње вредности свих испитиваних параметара загађења ваздуха у 2007. години контролисаних на пет локација у граду нису прелазиле граничне вредности имисије.

Основни видови нарушавања састава и квалитета ваздуха на територији Града Чачка су:

- повећање количина загађујућих материја у ваздуху узрокованих прекомерном заступљеношћу грејања на чврста и течна горива;
- повећање количина загађујућих материја у ваздуху узроковани саобраћајем (издувним гасовима);
- повећање количина загађујућих материја у ваздуху узроковано индустријско-технолошким процесима;
- проблем непримењивости и непримењивања казнених одредби закона за све правне субјекте.

У овом тренутку у Граду Чачку нису у довољној мери обезбеђени услови за ефикасно и одрживо управљање квалитетом ваздуха. Да би ти услови били обезбеђени неопходно је решити следеће проблеме:

2.1.1 Недовољно обезбеђених услова за идентификацију, праћење, спречавање и умањење дејства процеса и активности који имају значајне неповољне утицаје на квалитет ваздуха са могућношћу прогресије
2.1.2 Недовољно обезбеђених услова за едукацију грађана о значају одржавања квалитета ваздуха (квантитативно стање, врсте и концентрације загађујућих материја у ваздуху)
2.1.3 Недовољно обезбеђених услова за јачање институционалних и техничких капацитета за очување и унапређење квалитета ваздуха
2.1.4 Недовољно обезбеђених услова за јачање финансијских капацитета у области очувања и унапређења квалитета ваздуха.

ОПШТИ ЦИЉ: ОБЕЗБЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ОЧУВАЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА

Представља унапређење техничких, стручних и економских капацитета у области очувања и унапређења квалитета ваздуха који представља наше животно окружење. Нарушавање састава и квалитета ваздуха оставља директне последице на сва жива бића и целокупан екосистем. Зато је низ континуираних програма мера и мониторинга квалитета ваздуха веома важан за опстанак живог света.

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ВАЗДУХ				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
2.2.1. Обезбеђивање услова за идентификацију, праћење и спречавање процеса и активности који имају неповољне утицаје на квалитет ваздуха	2.2.1.1 Утврђивањем узрока, последица, активности и процеса који угрожавају квалитет ваздуха 2.2.1.2 Спречавањем активности које без оправданих разлога утичу на квалитет ваздуха (индустрија, пољопривреда, саобраћај...) 2.2.1.3 Систематским праћењем квалитета ваздуха (на основу прописаних услова од стране Владе Републике Србије) 2.2.1.4 Идентификацијом подручја под ризиком од повећања концентрација опасних материја у ваздуху 2.2.1.5 Доношењем програма о примени дугорочних и краткорочних мера за спречавање, ублажавање и контролу загађивања ваздуха 2.2.1.6 Доношењем планова квалитета ваздуха и у случајевима константног прекорачења дозвољених концентрација опасних материја у ваздуху 2.2.1.7 Доношењем краткорочних акционих планова квалитета ваздуха у случају када постоји опасност од акцидентних ситуација, тј. када постоји опасност од наглог повећања концентрација опасних материја у ваздуху	– стање квалитета ваздуха	– службена евиденција у недлежним институцијама	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција, – лоше навике грађана – неразвијена лична и колективна одговорност
2.2.2. Обезбеђивање услова за едукацију грађана о значају одржавања квалитета ваздуха (квантитативно стање, врсте и	2.2.2.1 Образовањем становништва о значају очувања и унапређења квалитета ваздуха 2.2.2.2 Стварањем разумевања и подршке јавности за очување и унапређење квалитета ваздуха	– – стање квалитета ваздуха – познавање проблема нарушавања и очувања и унапређења квалитета ваздуха	– – службена евиденција у недлежним институцијама – анкете грађана	– – неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција

концентрације загађујућих материја у ваздуху)	2.2.2.3 Израдом едукативних емисија на тему очувања квалитета ваздуха (спотови, емисије уживо, документарне емисије..)		– извештаји	– ниска лична одговорност грађана
2.2.3. Обезбеђивање услова за јачање људских и техничких капацитета у области очувања и унапређења квалитета ваздуха	2.2.3.1. Обезбеђивањем подршке у рализацији пројеката предложених од стране стручних лица, институција и љубитеља природе који се баве заштитом и унапређењем квалитета ваздуха 2.2.3.2. Усавршавањем стручњака који ће се бавити проблемима нарушавања и очувања и унапређења квалитета ваздуха	– стање квалитета ваздуха – број ангажованих људи на пројектима очувања и унапређења квалитета ваздуха – ниво познавања проблема нарушавања и очувања и унапређења квалитета ваздуха у стручним круговима – број сталних програма очувања и унапређења квалитета ваздуха – стручњак на усавршавању	– број реализованих пројеката – службена евиденција – извештаји – стручни радови – анкета	– недостатак финансијских средстава – неефикасност инструмената за спровођење закона
2.2.4. Обезбеђивање услова за јачање финансијских капацитета у области очувања и унапређења квалитета ваздуха	2.2.4.1. Обезбеђивањем помоћи свима који су заинтересовани за активну заштиту и унапређење квалитета ваздуха 2.2.4.2. Захтевањем да они који угрожавају квалитет ваздуха одговарају пред законом како у будућности не би долазило до прекорачења концентрација испуштених опасних материја у ваздуху 2.2.4.3. Развојем пројеката очувања и унапређења квалитета ваздуха, (постављање филтера за ваздух, повећање површина под биљним покривачем...)	– стање квалитета ваздуха – обим ангажованих финансијских средстава	– службена евиденција – извештаји	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција – недовољни и несигурни извори финансирања

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ВАЗДУХ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова за очување и унапређивање квалитета ваздуха								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.1. Обезбеђивање услова за идентификацију, праћење и спречавање процеса и активности који имају значајне неповољне утицаје на квалитет ваздуха								
2.2.1.1 Утврђивање узрока, последица, активности и процеса који угрожавају квалитет ваздуха	Уочавање и опис активности које угрожавају квалитет ваздуха. Формирање листе узрока и процеса који угрожавају квалитет ваздуха.	Град Чачак	- инспекцијске службе, научне и образовне установе, заинтересована јавност, власници извора емисије загађујућих материја, невладине организације	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- утврђени узроци угрожавања квалитета ваздуха - утврђене последице угрожености квалитета ваздуха - утврђена база података активности и процеса који угрожавају квалитет ваздуха - направљена карта распореда субјеката који угрожавају квалитет ваздуха	*Развијене позитивне навике грађана - развијеност људских капацитета (обученост) **Могућност развоја методологија за утврђивање узрока и последица у другим сегментима заштите животне средине
2.2.1.2 Спречавање активности које без оправданих разлога утичу на квалитет ваздуха (индустрија, пољопривреда, саобраћај..)	Заустављање активности које угожавају квалитет ваздуха. Ефикасан рад инспекцијских служби	Град Чачак.	- инспекцијске службе, научне и образовне установе, заинтересована јавност, власници извора емисије загађујућих материја, невладине организације	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- развијен системски програм заштите земљишта	*Увођење сталног програма заштите квалитета ваздуха - ефикасност рада надлежних органа - развијене позитивне навике грађана **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине
2.2.1.3 Систематско праћење квалитета ваздуха (на основу прописаних услова од стране Владе Републике Србије)	Усповљање система праћења квалитета ваздуха	Град Чачак	- надлежне институције	- стална активност	- редован буџет	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- развијен систем праћења квалитета ваздуха.	*Стабилно финансирање - ефикасност надлежних органа
2.2.1.4. Идентификација подручја под ризиком од повећања концентрација опасних материја у ваздуху	- мапирање подручја под ризиком загађења ваздуха и на основу тога стварање базе података - развијање комуникацију међу одговорним	Град Чачак.	- инспекцијске службе, научне и образовне установе, заинтересована јавност,	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављена стална активна база података	*Развијене позитивне навике грађана - успостављање сталног програма утврђивања подручја под ризиком од

	факторима (пријаве надлежним органима, контрола интервенција, правовремено информисање)		власници извора емисије загађујућих материја, невладине организације					загађења ваздуха - ефикаснот рада надлежних органа - заинтересованост грађана и институција **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине
2.2.1.5. Доношење програма о примена дугорочних и краткорочних мера за спречавање, ублажавање и контролу загађивања ваздуха	- утврђивање дугорочних и краткорочних мера за спречавање, ублажавање и контролу загађивача ваздуха	Град Чачак	- инспекцијске службе, научне и образовне установе, заинтересована јавност, власници извора емисије загађујућих материја, невладине организације	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- утврђене дугорочне и краткорочне мере за спречавање, ублажавање и контролу загађивача ваздуха	*Ефикаснот рада надлежних органа - заинтересованост грађана и институција **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине
2.2.1.6. Доношење планова квалитета ваздуха у случајевима константног прекорачења дозвољених концентрација опасних материја у ваздуху	- утврђивање планова квалитета ваздуха у случајевима константног прекорачења дозвољених концентрација опасних материја у ваздуху	Град Чачак	- инспекцијске службе, научне и образовне установе, заинтересована јавност, власници извора емисије загађујућих материја, невладине организације	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- утврђени планови квалитета ваздуха у случајевима константног прекорачења дозвољених концентрација опасних материја у ваздуху	*Ефикаснот рада надлежних органа - заинтересованост грађана и институција **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине
2.2.1.7. Доношење Краткорочних акционих планова квалитета ваздуха у случају када постоји опасност од акцидентних ситуација, тј. када постоји опасност од наглог повећања концентрација опасних материја у ваздуху	- утврђивање краткорочних акционих планова квалитета ваздуха у случају када постоји опасност од акцидентних ситуација, тј. када постоји опасност од наглог повећања концентрација опасних материја у ваздуху	Град Чачак	- инспекцијске службе, научне и образовне установе, заинтересована јавност, власници извора емисије загађујућих материја, невладине организације	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- утврђени краткорочни акциони планови квалитета ваздуха у случају када постоји опасност од акцидентних ситуација, тј. када постоји опасност од наглог повећања концентрација опасних материја у ваздуху	*Ефикаснот рада надлежних органа - заинтересованост грађана и институција **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ВАЗДУХ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова за очување и унапређивање квалитета ваздуха								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.2. Обезбеђење услова за едукацију грађана о значају одржавања квалитета ваздуха (квантитативно стање, врсте и концентрације загађујућих материја у ваздуху)								
2.2.2.1. Образовање становништва о значају очувања и унапређења квалитета ваздуха	- неформално образовање о значају очувању и унапређењу квалитета ваздуха кроз образовне институције (предшколске, основношколске) - неформално образовање о значају очувању и унапређењу квалитета ваздуха кроз организоване колоније, радионице, семинаре, вршњачке едукације...	Град Чачак.	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност, Медији, невладине организације	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- реализоване колоније, кампови, семинари, радионице... - урађени медијски прилози	*Извори финансирања, успостављање система развоја едукативних програма, заинтересованост образовних установа за неформално образовање **Примењивост развојних прогама на друге делатности
2.2.2.2. Стварање разумевања и подршке јавности, за очување и унапређење квалитета ваздуха	- обезбеђење добре комуникације са грађанима - приказ квалитетних примера очувања и унапређења квалитета ваздуха - обезбеђење стручне помоћи за спровођење програма очувања и унапређења квалитета ваздуха	Град Чачак.	- научне и образовне установе, Град Чачак, надлежни органи, заинтересована јавност, медији, невладине организације	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- обезбеђена подршка јавности за очување и унапређење квалитета ваздуха.	*Развијене позитивне навике грађана, развијени програми обезбеђења подршке јавности за очување и унапређење квалитета ваздуха **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
2.2.2.3. Израда едукативних емисија на тему очувања квалитета ваздуха (спотови, емисије уживо, документарне емисије...)	- израда едукативних емисија које говоре о стању квалитета ваздуха и показују разлоге и степен угрожености квалитета ваздуха; активан приказ едукативних емисија у образовним установама (предшколске, основне школске...) - размена емисија са другим градовима у земљи и иностранству	Град Чачак.	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност, Медији, невладине организације	- стална активност	500.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- израђене едукативне емисије, Обезбеђени термини за емитовање урађених садржаја,	*Извори финансирања, зинтересованост продукцијских кућа, медија и образовних установа за емитовање урађених емисија **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ВАЗДУХА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова за очување и унапређење квалитета ваздуха								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 2.2.3. Обезбеђење услова за јачање људских и техничких капацитета у области очувања и унапређења квалитета ваздуха								
2.2.3.1. Обезбеђивање подршке у реализацији пројеката предложених од стране стручних лица, институција и љубитеља природе који се баве заштитом и унапређењем квалитета ваздуха	- пружање помоћи свих врста стручниим лицима, институцијама и љубитељима природе који се баве заштитом и унапређењем квалитета ваздуха	Град Чачак.	- научне и образовне установе, Град Чачак, надлежни органи, заинтересована јавност, медији, невладине организације	- стална активност	500.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање. донације	- ојачан систем заштите и унапређења квалитета ваздуха	*Извори финансирања **Могућа сарадња са људима у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
2.2.3.2. Усавршавање адекватних стручњака који ће се бавити проблемима нарушавања и очувања и унапређења квалитета ваздуха	- одлазак на постдипломске студије стручњака који ће се бавити проблемима очувања и унапређења квалитета ваздуха - систематизација и отварање радних места за одшколоване стручњаке - укључивање стручњака у рад националних и међународних мрежа које се баве овом проблематиком	Град Чачак	- научне и образовне установе., надлежни органи	- стална активност	1.000.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, сопствено финасирање изабраних кандидата, донације	- одшколовани стручњаци запослени у градским структурама	*Извори финансирања, ефикасност надлежних институција. . **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
2.2.4.1. Обезбеђивање помоћи свима који су заинтересовани за активну заштиту и унапређење квалитета ваздуха	- обезбеђивање помоћи свима који се боре за заштиту и унапређење квалитета ваздуха (привременим субјектима у набавци и финансирању филтера и пречистача загађивача ваздуха)	Град Чачак.	- надлежни органи.	10 година	5.000.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање. донације	- ојачан систем заштите и унапређења квалитета ваздуха	*Извори финасирања. **Могућа сарадња са другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
2.2.4.2. Захтевати да они који угрожавају квалитет ваздуха одговарају пред законом и обезбеде да у будућности не долази до прекорачења	- праћење стања у животној средини и активности оних који угрожавају квалитет ваздуха	Град Чачак.	- надлежни органи, удружења грађана, невладине организације	10 година	1.000.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање. донације	- ојачан систем заштите и унапређења квалитета ваздуха	*Извори финасирања. **Могућа сарадња са другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

концентрација испуштених опасних материја у ваздуху								

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Приликом очувања и унапређења квалитета ваздуха требало би радити следеће:
- користити најефикаснији начине његове заштите;
- водити рачуна о усаглашености правних аката са вишим Републичким актима;
- одговорно и стриктно спроводити законе који се тичу одговорности загађивача и корисника природних ресурса;
- приликом спровођења планова изазивати најмању могућу промену у животној средини, која представља најмањи ризик по квалитет ваздуха и природне екосистеме
- користити најбоље доступне технологије;
- заступати Начело одрживог развоја које подразумева усклађен систем техничко-технолошких, економскихи друштвених активности у укупном развоју, при чему се природне и створене вредности користе на економичан и разуман начин, са циљем очувања и унапређења квалитета животне средине за садашње и будуће генерације;
- омогућити грађанима да буду обавештени о стању и квалитету ваздуха и да учествују у поступку доношења одлука чије би спровођење могло да утиче на квалитет ваздуха.

Приликом очувања и унапређења квалитета ваздуха требало би водити рачуна о:
- подручјима под ризиком од нарушавања квалитета ваздуха;
- формирању редовно ажурираног регистра контаминираних локација;
- деконтаминацији ваздуха у што краћем временском року.

3. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЗЕМЉИШТЕ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ

3.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Земљиште се (уз воду и ваздух) убраја у основне природне вредности. Фотосинтетски капацитет одређеног подручја у директној је вези са површином квалитетног земљишта погодног за раст биљне масе. Град Чачак убраја се у густо насељена подручја Републике, са преко 195 становника по km2, што представља висок специфичан антропогени притисак на животну средину, са посебно израженим притиском на земљиште. Једном заузето земљиште неким грађевинским објектом трајно је изгубљено за животну средину. Најквалитетније земљиште налази се на периферији града и у приградским насељима, где је интензитет грађевинских радова највећи.
Привредни развој Града Чачка у последњим деценијама карактерисала је либерална и подстицајна политика власти према отварању нових предузећа, поготову приватног сектора. Чачак се убраја у градове са највећим бројем средњих и малих приватних предузећа. Такви трендови праћени су и великом миграцијом становништва околних општина на територију Града Чачка. Динамика развоја општине у тим условима и условима пада животног стандарда није увек праћена одговарајућом инфраструктурном логистиком и законском регулативом *(Закон о планирању и изградњи, "Службени гласник РС", бр.47/2003)*. Позитивни и негативни ефекти оваквог развоја евидентни су и огледају се у укупном степену привредног и демографског развоја града са околином.

Један од негативних ефеката оваквог урбаног развоја су нелегалне грађевинске активности широм градске територије, посебно изражене на градским периферијама, приградским насељима дуж обале Западне Мораве и Каменице, на обали Међувршја и атрактивним планинским позицијама. Званични подаци Града Чачка говоре о преко 14 000 бесправно изграђених објеката.

Основни видови уништавања земљишта и нарушавања његовог квалитета на територији Града Чачка су:

- бесправна градња стамбених објеката;
- манипулација са статусом “привремених објеката”;
- дивља викенд-насеља;
- нелегална изградња привредних објеката;
- нелегална промена намене земљишта;
- дивље депоније;
- неправилно одлагање индустријског отпада;
- прекомерна употреба пестицида;
- бесправна сеча шума;
- бесправна и неконтролисана експлоатација минералних сировина;
- појава клизишта (настала услед огољавања земљишта).

Не постоје тачни и поуздани подаци о деградираним површинама, али је појава видљива на сваком кораку. На овај начин бесповратно се губи једна од основних природних вредности, а штете по животну средину се у овом моменту не могу квантитативно изразити.

У овом тренутку у Граду Чачку нису у довољној мери обезбеђени услови за ефикасно и одрживо управљање земљиштем. Да би ти услови били обезбеђени, неопходно је решити следеће проблеме:

3.1.1 Недовољно обезбеђени услови за идентификацију, праћење, спречавање и умањење дејства процеса и активности који имају неповољне утицаје са могућношћу прогресије
3.1.2 Недовољно обезбеђени услови за едукацију грађана о значају земљишта и одрживом управљању земљиштем
3.1.3 Недовољно обезбеђени услови за одрживо управљање земљиштем.
3.1.4 Недовољно обезбеђени услови за јачање институционалних и техничких капацитета у области одрживог управљања земљиштем
3.1.5 Недовољно обезбеђени услови за јачање финансијских капацитета у области одрживог управљања земљиштем.

НАПОМЕНА: Земљиште на територији Града Чачка (као ресурс) описано је у Изводу профила заједнице Града Чачка на страни број 64.

ОПШТИ ЦИЉ: ОБЕЗБЕЂЕЊЕ УСЛОВА ОДРЖИВОГ КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА И ВРАЋАЊЕ ЗЕМЉИШТА У ПРЕТХОДНО СТАЊЕ НА ДЕГРАДИРАНИМ ПРОСТОРИМА (ЗАШТИТА ОСНОВНИХ ФУНКЦИЈА ЗЕМЉИШТА И ЊЕГОВО ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ)

Представља унапређење техничких, стручних и економских капацитета у области одрживог коришћења земљишта како би се кроз већи број сталних и континуираних програма мера створили услови за заштиту земљишта, као и враћање деградираног и загађеног земљишта у претходно функционално стање. Земљиште је као природни ресурс основа развоја пољопривреда и има веома значајно место у локалној привреди.

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЗЕМЉИШТЕ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
3.2.1. Обезбеђивање услова за идентификацију, праћење и спречавање процеса и активности који имају неповољне утицаје на земљиште	3.2.1.1. Утврђивањем узрока, последица, активности и процеса који угрожавају земљиште 3.2.1.2. Спречавање бесправних и неконтролисаних активности које утичу на земљиште и нису у складу са начелима Архуске конвенције (грађевинарство, површинска експлоатација минералних сировина) 3.2.1.3. Систематским праћењем квалитета земљишта 3.2.1.4. Идентификацијом подручја под ризиком од деградације и загађења земљишта 3.2.1.5. Формирањем регистара локација контаминираног земљишта 3.2.1.6. Заштитом угрожених земљишта 3.2.1.7. Спречавањем непланске експлоатације земљишта	– стање земљишта (услови и трендови промене земљишта, заштићеност основних функција земљишта и могућност његовог одрживог коришћења)	– службена евиденција у недлежним институцијама	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција. – лоше навике корисника земљишта – неразвијена лична и колективна одговорност
3.2.2. Обезбеђивање услова за едукацију грађана о заштити, унапређењу и одрживом коришћењу земљишта	3.2.2.1. Обаразовањем становништва о значају заштити и унапређењу земљишта 3.2.2.2. Обезбеђивањем разумевања и подршке јавности за заштиту земљишта и приказивање могућности одрживог коришћења земљишта 3.2.2.3. Израдом едукативних емисија (спотови, емисије уживо, документарне емисије)	– стање земљишта – ниво разумевања целокупне јавности проблема заштите и одрживог коришћења земљишта	– службена евиденција у недлежним институцијама – анкете грађана – извештаји	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција – ниска лична одговорност грађана
3.2.3. Обезбеђивање услова за одрживо управљање земљиштем	3.2.3.1 Применом мера (административне, стимулативне, едукативне) које омогућавају	– ниво заштићености земљишта (услови и трендови промене земљишта, заштићеност основних	– службена евиденција – извештаји	– – недостатак финансијских средстава

	одрживо коришћење земљишта 3.2.3.2 Утврђивањем ремедијационих програма институција које се баве очувањем и унапређењем земљишта	функција земљишта и могућност његовог одрживог коришћења) – површине деградираног и загађеног земљишта које су враћене у претходно функционално стање		– недостатак политичке воље – неефикасност инструмената за спровођење закона
3.2.4. Обезбеђивање услова за јачање људских и техничких капацитета у области заштите и унапређења квалитета земљишта	3.2.4.1. Обезбеђивањем подршке у рализацији пројеката предложених од стране стручних лица, институција и љубитеља природе који се баве заштитом и унапређењем земљишта 3.2.4.2. Стручним усавршавањем стручњака који ће се бавити проблемима одрживог управљања земљиштем	– стање земљишта – број ангажованих људи на пројектима заштите земљишта – ниво познавања проблема одрживог управљања земљиштем у стручним круговима – број сталних програма заштите земљишта – стручна квалификованост	– број реализованих пројеката – службена евиденција. – извештаји – стручни радови – анкета	– недостатак финансијских средстава – неефикасност инструмената за спровођење закона
3.2.5. Обезбеђивање услова за јачање финансијских капацитета у области одрживог управљања земљиштем	3.2.5.1. Усмеравањем друштвене и економске добити од одрживе употребе земљишта на грађане који живе на том простору 3.2.5.2. Обезбеђивањем помоћи свима који су заинтересовани за активну заштиту земљишта 3.2.5.3 Обезбеђењем механизма за финансијско обештећење од стране оних који су нарушили квалитет земљишта и остварили добит 3.2.5.4 Развојем пројеката заштите земљишта (рекултивација...)	– стање земљишта – обим ангажованих финансијских средстава	– службена евиденција – извештаји	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција. – недовољни и несигурни извори финансирања

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЗЕМЉИШТЕ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживог коришћења земљишта и враћање земљишта у претходно стање на деградираним просторима (заштита основних функција земљишта и његово одрживо коришћење)								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.1. Обезбеђивање услова за идентификацију, праћење и спречавање процеса и активности који имају неповољне утицаје на земљиште								
3.2.1.1. Утврђивање узрока, последица, активности и процеса који угрожавају земљиште	- откривање и опис активности које угрожавају земљиште - формирање листе узрока и процеса који угрожавају земљиште	Град Чачак	- надлежне државне институције, научне и образовне установе, заинтересована јавност, невладине организације	- стална активност	200.000 динара (редован буџет)	- таксе по основу добити, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације.	- створени услови за успостављање система заштите земљишта, утврђени узроци угрожавања земљишта, утврђене последице угрожености земљишта, утврђена база података активности и процеса који угрожавају земљиште, направљена карта распореда угрожених земљишта	*Развијене позитивне навике грађана, развијеност људских капацитета (обученост) **Могућност развоја методологија за утврђивање узрока и последица у другим сегментима заштите животне средине
3.2.1.2. Спречавање бесправних и неконтролисаних активности које утичу на земљиште и нису у складу са начелима Архуске конвенције (грађевинарство, површинска експлоатација минералних сировина)	- заустављање активности које угожавају земљиште - ефикасан рад инспекцијских служби - ефикасан рад служби за издавање грађевинских дозвола и дозвола за коришћење минералних сировина	Град Чачак	- надлежне државне институције, научне и образовне установе, заинтересована јавност, невладине организације	- стална активност	200.000 динара (редован буџет)	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- развијен системски програм заштите земљишта	*Увођење сталног програма заштите земљишта, ефикасност рада надлежних органа, развијене позитивне навике грађана **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине
3.2.1.3. Систематско праћење квалитета земљишта	- успостављање система праћења квалитета земљишта	Град Чачак	- надлежне институције	- стална активност	Редован буџет	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- развијен систем праћења квалитета земљишта	*Стабилно финансирање, ефикасност надлежних органа
3.2.1.4. Идентификација подручја под ризиком од деградације и загађења земљишта	- утврђивање степена угрожености земљишта од ерозије - утврђивање степена угрожености земљишта од губитка органске материје	Град Чачак	- инспекцијске службе, научне и образовне установе, заинтересована јавност,	- стална активност	200.000 динара (редован буџет)	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављена стална активна база података	*Развијене позитивне навике грађана, успостављање сталног програма утврђивања земљишта под ризиком деградације и загађења,

	- утврђивање степена угрожености земљишта са ризиком од збијања земљишта - утврђивање степена угрожености земљишта од заслањивања и/или алкализације - утврђивање степена угрожености земљишта од клизишта - утврђивање степена угрожености земљишта од ацидификације - мапирање подручја под ризиком од деградације и загађења земљишта и на основу тога стварање базе података - развијање комуникацију међу одговорним факторима (пријаве надлежним органима, контрола интервенција, правовремено информисање)		власници парцела, невладине организације					ефикасног рада надлежних органа, зинтересованост грађана и институција **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине
3.2.1.5. Формирање регистара локација где се налази контаминирано земљиште	- утврђивање локација одлагалишта отпада - утврђивање локација привредних субјеката-оператера, односно локације чије загађење проузрокују активне или неактивне инсталације или оператери у чијем су окружењу депоноване опасне материје - утврђивање локације удеса, односно локације загађене услед ванредних догађаја, укључујући и кварове - утврђивање индустријски девастираних локација (brownfield локације) на којима су се обављале делатности које су могле да контаминирају земљиште	Град Чачак	- власници парцела, надлежне институције	- стална активност	200.000 динара (редован буџет)	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављена стална активна база података	*Спремност на сарадњу власника парцела, стручна подршка, развијене позитивне навике грађана, надлежних институција. - извори финансирања - квалитетна комуникација са грађанима **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине

3.2.1.6. Заштита угрожених земљишта	- утврђивање и примена физичких, хемијских, техничких и биотехничких мера и поступака за обезбеђивање свих функција земљишта и спречавање деградације и загађења земљишта	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност, невладине организације	- стална активност	2.000.000 динара (процена вредности након утврђивања обима и нивоа загађености)	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављен систем заштите земљишта, заустављени негативни процеси уништавања земљишта	- спремност на сарадњу власника парцела, стручна подршка, развијене позитивне навике грађана и надлежних институција - извори финансирања - квалитетна комуникација са грађанима **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине
3.2.1.7. Спречавање непланске експлоатације земљишта (бесправна градња стамбених објеката, манипулација са статусом “привремених објеката”, дивља викенд-насеља, нелегална изградња привредних објеката, нелегална промена намене земљишта, нелегални мајдани шљунка и песка)	- успостављање општих и специфичних мера спречавања непланске експлоатације земљишта - утврђивање носица и учесника у спречавању непланске експлоатације земљишта - санација простора и враћање земљишта у претходно стање	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност, невладине организације	- стална активност	400.000 динара годишње (према процени ситуације на терену)	- казне за прекршаје, таксе, донације	- интензивиране мере спречавања непланског искоришћења земљишта	*Ефикасан рад надлежних органа, развијене позитивне навике грађана **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине - могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЗЕМЉИШТЕ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживог коришћења земљишта и враћање земљишта у претходно стање на деградираним просторима (заштита основних функција земљишта и његово одрживо коришћење)								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.2. Обезбеђивање услова за едукацију грађана о заштити, унапређењу и одрживом коришћењу земљишта								
3.2.2.1. Образовање становништва о значају заштити и унапређењу земљишта	- неформално образовање о одрживом коришћењу земљишта кроз образовне институције (предшколске, основношколске...) - неформално образовање о одрживом коришћењу земљишта кроз организоване колоније, радионице, семинари, вршњачке едукације...	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи. заинтересована јавност, медији, невладине организације	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- реализоване колоније, кампови, семинари, радионице... - урађени медијски прилози	*Извори финансирања - успостављање система развоја едукативних програма, заинтересованост образовних установа за неформално образовање **Примењивост развојних прогама на друге делатности
3.2.2.2. Стварање разумевања и подршке јавности за заштиту земљишта и приказивање могућности одрживог коришћења земљишта	- обезбеђивање добре комуникације са грађанима - приказ квалитетних примера одрживог управљања земљиштем - приказ економске добити кроз одрживо управљање земљиштем - обезбеђивање стручне помоћи за спровођење одрживог управљања земљиштем	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи. заинтересована јавност, медији, невладине организације	- стална активност	200.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- обезбеђена подршка јавности за одрживо коришћење земљишта	*Развијене позитивне навике грађана - развијени програми обезбеђења подршке јавности за одрживо коришћење земљишта **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
3.2.2.3. Израда едукативних емисија (спотови, емисије уживо, документарне емисије...)	- израда едукативних емисија које говоре о стању земљишта и показују разлоге и степен угрожености земљишт - активан приказ едукативних емисија у образовним установама (предшколске, основношколске...) - размена емисија са другим градовима у земљи и иностранству	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи. заинтересована јавност, медији, невладине организације	- стална активност	100.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- израђене едукативне емисије - обезбеђени термини за емитовање урађених садржаја	*Извори финансирања - заинтересованост продукцијских кућа, медија и образовних установа за емитовање урађених емисија **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЗЕМЉИШТЕ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживог коришћења земљишта и враћање земљишта у претходно стање на деградираним просторима (заштита основних функција земљишта и његово одрживо коришћење)								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.3. Обезбеђивање услова за одрживо управљање земљиштем								
3.2.3.1. Примењене мере (административне, стимулативне, едукативне) које омогућавају одрживо коришћење земљишта	- рад са власницима земљишта на промовисању одрживог коришћења земљишта уз очување његовог квалитета - примена метода и технологија које чувају и унапређују квалитет земљишта	Град Чачак	Научне и образовне установе, Надлежни органи, Заинтересована јавност, Медији.	- стална активност	500.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављена ефикаснија заштита земљишта	*Заинтересованост власника земљишта за примену метода и технологија **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
3.2.3.2. Утврђивање ремедијационих програма институција које се баве очувањем и унапређењем земљишта	- доношење ремедијационих програма	Град Чачак	Научне и образовне установе, Град Чачак, Надлежни органи, Заинтересована јавност, Медији, Невладине организације.	- стална активност	500.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање. донације. утврђени применљиви програми	- ојачан систем заштите земљишта	*Извори финансирања **Могућа сарадња са људима у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЗЕМЉИШТЕ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживог коришћења земљишта и враћање земљишта у претходно стање на деградираним просторима (заштита основних функција земљишта и његово одрживо коришћење)								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.4. Обезбеђивање услова за јачање људских и техничких капацитета у области заштите и унапређења квалитета земљишта.								
3.2.4.1. Обезбеђивање подршке у рализацији пројеката предложених од стране стручних лица, институција и љубитеља природе који се баве заштитом и унапређењем земљишта	- пружање помоћи свих врста стручниим лицима, институцијама и љубитељима природе који се баве заштитом и унапређењем квалитета земљишта	Град Чачак	- научне и образовне установе, Град Чачак, надлежни органи, заинтересована јавност, медији, невладине организације	- стална активност	500.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање. донације.	- ојачан систем заштите земљишта	*Извори финансирања **Могућа сарадња са људима у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
3.2.4.2. Усавршавање адекватних стручњака који ће се бавити проблемима одрживог управљања земљишта	- одлазак на постдипломске студије стручњака који ће се бавити проблемима одрживог управљања земљиштом - систематизација и отварање радних места за одшколоване стручњаке - укључивање стручњака у рад националних и међународних мрежа које се баве овом проблематиком	Град Чачак	- научне и образовне установе., надлежни органи	- стална активност	1.000.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, сопствено финасирање изабраних кандидата, донације	- одшколовани стручњаци запослени у градским структурама	*Извори финансирања - ефикасност надлежних институција . **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЗЕМЉИШТЕ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживог коришћења земљишта и враћање земљишта у претходно стање на деградираним просторима (заштита основних функција земљишта и његово одрживо коришћење)								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 3.2.5. Обезбеђивање услова за јачање финансијских капацитета у области одрживог управљања земљиштем								
3.2.5.1. Друштвену и економску добит од одрживе употребе земљишта усмерити на грађане који живе на том простору.	- усмеравање дела економске добити од одрживог коришћења земљишта на грађане који живе на територији Града Чачка (ангажовање локалног становништва на поступцима експлоатације земљишта, такса за оне који врше експлоатацију земљишта)	Град Чачак	- надлежни органи	10 година	5.000.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације, таксе, казне	- побољшан материјални статус грађана, сачувано земљиште	*Извори финасирања **Могућа сарадња са другим срединама и повећање економске добити увећавање капацитета
3.2.5.2. Обезбедити помоћ свима који су заинтересовани за активну заштиту земљишта	- обезбеђење помоћи свима онима који се боре за заштиту земљишта	Град Чачак	- надлежни органи	10 година	5.000.000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације, таксе, казне	- ојачан систем заштите земљишта	*Извори финасирања **Могућа сарадња са другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
3.2.5.3. Обезбеђени механизми за финансијско обештећење од стране оних који су нарушили квалитет земљишта и остварили добит	- праћење стања у животној средини и активности оних који угрожавају квалитет земљишта	Град Чачак	- надлежни органи, удружења грађана, невладине организације	- стална активност	1.000.000 динара (зависи од обима експлоатације земљишта)	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације, таксе, казне	- ојачан систем заштите земљишта	*Извори финасирања **Могућа сарадња са другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
3.2.5.4. Развој пројеката заштите земљишта (рекултивација)	- реализовани пројекти	Град Чачак	- надлежни органи, удружења грађана, невладине организације	- стална активност	1.000.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације, таксе, казне	- ојачан систем заштите земљишта	*Извори финасирања **Могућа сарадња са другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Приликом очувања земљишта требало би обратити пажњу на следеће:
- користити најефикаснији начине његове заштите;
- водити рачуна о усаглашености правних аката са вишим Републичким актима;
- одговорно и стриктно спроводити законе који се тичу одговорности загађивача и корисника природних ресурса;
- приликом спровођења планова изазивати најмању могућу промену у животној средини која представља најмањи ризик по земљиште и природне екосистеме;
- водити рачуна о смањењу оптерећења простора и потрошњи сировина и енергије у изградњи, производњи, дистрибуцији и употреби;
- користити најбоље доступне технологије;
- заступати Начело одрживог развоја које подразумева усклађен систем техничко-технолошких, економских и друштвених активности у укупном развоју, при чему се природне и створене вредности користе на економичан и разуман начин, а у циљу очувања и унапређења квалитета животне средине за садашње и будуће генерације.
- омогућити грађанима да буду обавештени о стању и квалитету земљишта и да учествују у поступку доношења одлука чије би спровођење могло да утиче на земљиште;
- предузети мере за очување и одрживо управљање земљиштем, посебно смањењем коришћења сировина и енергије и спречавањем или смањењем деградације земљишта применом економских инструмената и других мера, избором најбољих доступних техника, постројења и опреме која не захтева прекомерне трошкове, као и кроз избор производа и услуга.

Приликом заштите земљишта требало би водити рачуна о:
- геодиверзитету (геолошкој разноврсности), то јест о присуству или распрострањеност разноврсних елемената и облика геолошке грађе, геолошких структура и процеса, геохронолошких јединица, стена и минерала различитог састава и начина постанка и разноврсних палеоекосистема мењаних у простору под утицајима унутрашњих и спољашњих геодинамичких чинилаца током геолошког времена;
- подручјима под ризиком од деградације земљишта и загађеним земљиштима;
- формирању редовно ажурираног регистра контаминираних локација;
- ремедијацији земљишта у што краћем временском року;
- способности земљишта да испуњава своје основне функције:
1) производњи биомасе;
2) складиштењу, филтрирању и трансформацији хранљивих материја, супстанци и воде;
3) резервоару биодиверзитета (станишта, врсте, банка гена);
4) физичком и културном човековом окружењу и месту његове активности;
5) земљишту као извору сировина;
6) земљишту као резервоару угљеника;
7) архиву геолошког и археолошког наслеђа.

4. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОМАСА

4.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Опстанак људске врсте везан је за коришћење биолошких ресурса.
Биомаса је органска супстанца биљног или животињског порекла у којој се налази акумулирана енергија. Енергија биљног порекла представља светлосну енергију процесом фотосинтезе трансформисану и акумулирану у облику хемијске енергије која је путем ланаца исхране пренета у животињске организме (дрво, слама, биоразградиви остаци из пољопривредне производње, стајско ђубриво, органски део чврстог и течног комуналног отпада...).
Биомаса се сматра веома важним обновљивим извором енергије. Ова енергије се може експлоатисати на разне начине (користи се у процесима сагоревања или конвертује у системима који производе топлотну енергију, електричну енергију или и топлотну и електричну). Осим тога, биомаса се користи за производњу течних и гасовитих горива – биоетанола, биодизела и биогаса. Основни аспект при коришћењу биомасе треба да буде одрживост коришћења која подразумева да количина биомасе која се користи за добијање разних врста енергије увек буде мања или једнака приросту количине биомасе.

Најперспективније могућности за коришћење биомасе су:

- загревање простора у домаћинствима и зградама коришћењем пелета или брикета од биомасе;
- ко-сагоревање или потпуна замена ложења мазута или угља у топланама;
- добијање биогаса и производња електричне струје коришћењем остатака из пољопривреде, дрвета и органског дела чврстог и течног комуналног отпада;
- производња биогорива за саобраћај.

На територији Града Чачка се, услед сталног ширења урбане средине, драстично смањује годишња продукција биомасе, а у исто време се интезивно стварају огромне количине органског отпада који негативно утиче на животну средину. Услед некадашње непланске сече шума огромне површине на територији Града Чачка биле су погођене ерозијом, а затим примарно рекултивисане четинарским заједницама које имају веома спор принос биомасе.
Биомаса има посебан значај за Град Чачак који стопроцентно зависи од увоза енергената са стране, а има могућности да искористи тренутно расположиве количине биомасе и потенцијал да умногостручи њен принос.
Велике површине на територији Града Чачка налазе се под пољопривредним земљиштем и шумом, што представља велики потенцијал за производњу биомасе. Такође, постоје и велике могућности за наменску производњу биомасе која неће конкурисати производњи хране јер су села у великој мери напуштена, а велике пољопривредне површине које стоје необрађене могле би се искористити у сврху производње биомасе.

У циљу ефикасног одрживог коришћења биомасе у обзир би требало узети најбитније факторе који утичу на принос биомасе:

- одсуство постројења за конверзију и коришћење биомасе у енергетске сврхе;
- не коришћење могућности друге жетве на култивисаним површинама;

- неефикасно управљање биоразградивим отпадом;
- огромне површине територије града (некада погођене ерозијом због сече шума) под четинарским заједницама;
- брзо ширење урбане средине;
- развијање инфраструкуре везане за урбану средину;
- нестајење, фрагментација и деградација природних станишта;
- конверзија аутохтоних станишта за сврхе пољопривреде, шумарства, становања и комерцијалне употребе;
- неконтролисана и нелегална сеча дрвећа;
- експлоатација минералних сировина;
- ширење инвазивних, алохтоних врста и генетски модификованих организама.

У Граду Чачку тренутно нису у довољној мери обезбеђени услови за ефикасно и одрживо управљање расположивом биомасом. Да би ти услови били обезбеђени неопходно је решити проблеме:

4.1.1 Недовољно обезбеђених услова за идентификацију, праћење, спречавање и умањење дејства процеса и активности који имају неповољне утицаје са могућношћу прогресије
4.1.2 Недовољно обезбеђених услова за едукацију грађана о значају биомасе и одрживом управљању биомасом
4.1.3 Недовољно обезбеђених услова за јачање институционалних и техничких капацитета у области одрживог управљања биомасом
4.1.4 Недовољно обезбеђених услова за увећање приноса биомасе
4.1.5 Недовољно обезбеђених услова за јачање финансијских капацитета у области одрживог управљања биомасом

4.2 ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ОБЕЗБЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЕФИКАСНО И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ РАСПОЛОЖИВОМ БИОМАСОМ, КАО И СТВАРАЊЕ УСЛОВА ЗА ПОВЕЋАЊЕ БИОМАСЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА ЧАЧКА

Представља унапређење техничких, стручних и економских капацитета у области одрживог управљања биомасом ради ради повећања приноса циљано произведене биомасе са високим енергетским потенцијалом, као и квалитетним искоришћењем отпадне биомасе са намером успостављања циркуларне економије и независног енергетског система заснованог на обновљивим изворима енергије.

Влада Републике Србије поставила је циљеве за производњу енергије из ОИЕ. Циљ Републике Србије је да до краја 2012. године повећа удео електричне струје произведене из ОИЕ за 2,2%, у односу на укупну националну потрошњу електричне енергије у 2007. години и да се достигне удео биогорива и осталих горива из обновљивих извора на тржишту до најмање 2,2% у односу на укупну потрошњу горива у саобраћају рачунато на основу енергетског садржаја (према Уредби о Изменама и допунама Уредбе о Утврђивању Програма остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2015. године за период од 2007. до 2012. године).
Стратешки циљеви одрживог управљања биомасом на територији Града Чачка у складу су са одговарајућим међународним стандардима и Стратегијом одрживог развоја Републике Србије.

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОМАСА				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
4.2.1. Обезбеђење услова за идентификацију, праћење, спречавање и умањење дејства процеса и активности који имају значајне неповољне утицаје са могућношћу прогресије.	4.2.1.1. Спречавањем активности које без оправданих разлога смањују биопродуктивност различитих екосистема (грађевинарство, површинска експлоатација минералних сировина) 4.2.1.2. Спречавањем непланске експлоатације биомасе (бесправне сече, лов, риболов...)	– продуктивност појединих екосистема	– стање у појединим екосистемима – службена евиденција у недлежним институцијама	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција – лоше навике корисника земљишта и објеката – неразвијена лична и колективна одговорност – објективно постојање сиве зоне у грађевинарству
4.2.2. Обезбеђење услова за едукацију грађана о значају биомасе и одрживом управљању биомасом.	4.2.2.1. Еколошким обаразовањем становништва 4.2.2.2. Обезбеђивањем разумевања и подршке јавности за одрживо коришћење биомасе као хране, енергента, индустријске сировине и грађевинског материјала	– обим одрживог коришћења биомасе – квалитет одрживог коришћења биомасе	– анкете грађана – службена евиденција – извештаји	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција. – лоше навике грађана – потцењеност проблематике
4.2.3. Обезбеђивање услова за јачање институционалних и техничких капацитета у области одрживог управљања биомасом	4.2.3.1. Изградњом постројења за прераду биомасе 4.2.3.2. Стручним усавршавањем стручњака који ће се бавити проблемима одрживог управљања биомасом и развојем система искоришћења биомасе	– обим коришћења биомасе (циљано произведене, отпадне...) – стручњак на усавршавању	– службена евиденција – извештаји	– недостатак финансијских средстава – неефикасност инструмената за спровођење закона
4.2.4. Обезбеђивање услова за увећање приноса биомасе	4.2.4.1. Стимулацијом производње биомасе на пасивним површинама (друга жетва, на грађевинским	– принос биомасе	– градске одлуке – службена евиденција – извештаји	– недостатак политичке воље – неефикасност инструмената за спровођење закона

	објектима - крововима, оградама, парковима, двориштима, деградираним површинама)			– отпор грађана према новим стиловима живота (помодарство, конформизам...)
4.2.5. Обезбеђивање услова за јачање финансијских капацитета у области одрживог управљања биомасом	4.2.5.1. Усмеравањем друштвене и економске добити од додатног одрживог искоришћења биомасе (комуналног отпада, биомасе добијене на грађевинским објектима, јавним површинама, нуспродукти редовне пољопривредне производње, бимаса добијена другом жетвом...), усмеравање на учеснике у процесу одрживог управљања биомасом кроз накнадну валоризацију 4.2.5.2 Одабиром и развојом најбоље и најисплативије технологије за добијање енергије из биомасе.	– економске уштеде приликом одрживог коришћења биомасе	– службена евиденција – извештаји	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОМАСА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова за ефикасно и одрживо управљање расположивом биомасом, као и стварање услова за повећање биомасе на територији Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост **Могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.1. Обезбеђивање услова за идентификацију, праћење, спречавање и умањење дејства процеса и активности који имају неповољне утицаје на биомасу са могућношћу прогресије								
4.2.1.1. Спречавање активности које без оправданих разлога смањују биопродуктивност различитих екосистема (грађевинарство, површинска експлоатација минералних сировина...); неадекватне технологије у пољопривреди	- уочавање и опис активности које угрожавају биопродуктивност - формирање листе узрока и процеса који угрожавају биопродуктивност - успостављање система мера и инструмената за спречавање активности које угрожавају биопродуктивност	Град Чачак	- надлежни органи, заинтересована јавност, медији, јавна предузећа, невладине организације	- стална активност	200.000 динара годишње	- накнаде штете, казне, таксе, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- утврђени узроци угрожавања биопродуктивности - утврђене последице угрожености биопродуктивности - утврђена база података активности и процеса који угрожавају биопродуктивност. - направљена карта површина на којима је угрожена биопродуктивност. - успостављен систем контроле - смањен број ативности које угрожавају биопродуктивност. - већа биопродуктивност је услов за смањење потрошње конвенционалих енергената	*Ефикасност надлежних органа - стабилно финансирање - развијене позитивне навике грађана - развијеност људских капацитета (обученост) **Могућност развоја методологија за утврђивање узрока и последица у другим сегментима заштите животне средине
4.2.1.2. Спречавање непланске експлоатације биомасе (бесправне сече, лов, риболов..)	- повећање нивоа надзора - успостављање општих и специфичних мера (спречавања непланске експлоатације биомасе) - утврђивање носилаца и учесника у спречавању непланске експлоатације биомасе	Град Чачак	- надлежни органи, научне и образовне установе, заинтересована јавност, медији, јавна предузећа,	- стална активност	200.000 динара годишње	- казне за прекршаје, таксе, буџет Града Чачка, донације	- интезивиране мере спречавања непланског искоришћење биомасе - очувана продуктивност биомасе - смањен обим простора на коме се врши непланска експлоатација биомасе	*Ефикасан рад надлежних органа и принципијелан приступ решавању проблема - развијене позитивне навике грађана

	- санација простора и враћање продуктивности биомасе на претходни ниво		невладине организације				- повећан простор на коме се контролише експлоатација биомасе	

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОМАСА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова за ефикасно и одрживо управљање расположивом биомасом, као и стварање услова за повећање биомасе на територији Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.2. Обезбеђивање услова за едукацију грађана о значају биомасе и одрживом управљању биомасом								
4.2.2.1. Еколошко образовање становништва везано за проблематику одрживог управљања биомасом	- неформално еколошко образовање кроз образовне институције (предшколске, основношколске...) - неформално еколошко образовање кроз организоване колоније, радионице, семинаре, вршњачке едукације...	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност, невладине организације, медији	- стална активност	500.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- реализоване колоније, кампови, семинари, радионице... - урађени медијски прилози - успостављен систем вишегенерацијске едукације	*Извори финансирања - успостављање система развоја едукативних програма - заинтересованост образовних установа за неформално образовање **Примењивост развојних програма на друге делатности
4.2.2.2. Стварање разумевања и подршке јавности за одрживо коришћење биомасе	- успостављање добре комуникације са грађанима - приказ квалитетних примера одрживог управљања биомасом - приказ економске добити кроз одрживо управљање биомасом - пружање стручне помоћи за спровођење одрживог управљања биомасом - јавне расправе,трибине...	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност, невладине организације, медији	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- остварена подршка јавности за заштиту увећање и искоришћење биомасе - развијене позитивне навике грађана - развијени програми обезбеђења подршке јавности за одрживо коришћење бимасе	*Финансијска средства **Обезбеђени услови за развијање програма

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОМАСА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова за ефикасно и одрживо управљање расположивом биомасом, као и стварање услова за повећање биомасе на територији Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.3. Обезбеђивање услова за јачање институционалних и техничких капацитета у области одрживог управљања биомасом								
4.2.3.1. Изградња постројења за прераду биомасе из комуналног чврстог отпада и секундарне биомасе из пољопривредне производње, уређивања јавних површина (паркова, путева, живих ограда...)	- израда студије изводљивости, уређење лоакације, израда пројектне документације, пружање финансијских средстава - реализација пројекта - успостављање система за прикупљање биомасе - обезбеђење конзума за добијену енергију и компост	ЈКП „Дубоко“	- надлежни органи, заинтересована јавност, медији, Град Чачак, јавна комунална предузећа	(Детаљан опис и рок израде налази се у Локалном и регионалном плану управљања отпадом, Просторном плану Града Чачка и Предстудији изводљивости)	4,5 милиона евра	- стратешки партнер, ЈКП „Дубоко“, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- смањено коришћење конвенционалних извора енергије - повољнији економски статус грађана - смањена редовна количина депонованог комуналног чврстог отпада за 60-70% - три пута продужен век депоније „Дубоко“	*Развијен систем селектованог прикупљања биомасе - развијен ефикасан систем примарне селекције отпада - извори финансирања - ефикасност надлежних институција - компликована процедура за прикупљање неопходне документације **Могућа сарадња са научно образовним установама у иностранству и земљи на изградњи постројења и праћњу светских трендова у развоју технологија одрживог коришћења бимасе
4.2.3.2. Усавршавање адекватних стручњака који ће се бавити проблемима одрживог управљања биомасом и развојем система искоришћења биомасе	- одлазак на постдипломске студије стручњака који ће се бавити проблемима одрживог управљања биомасом и развојем система искоришћења биомасе - систематизација и отварање радних места за одшколоване стручњаке - укључивање стручњака у рад националних и	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи	- стална активност	1.000.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, сопствено финасирање изабраних кандидата, донације	- одшколовани стручњаци запослени у градским структурама	*Извори финансирања - ефикасност надлежних институција.

	међународних мрежа које се баве овом проблематиком							

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОМАСА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова за ефикасно и одрживо управљање расположивом биомасом, као и стварање услова за повећање биомасе на територији Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост **Могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.4. Обезбеђивање услова за увећање приноса биомасе								
4.2.4.1. Стимулација производње биомасе на пасивним површинама (друга жетва, на грађевинским објектима (крововима, оградама, парковима, двориштима, деградираним поворшинама))	- успостављање општих и специфичних мера за интензивну производњу биомасе (обезбеђење потребних агротехничких мера) - утврђивање носилаца и учесника у производњи биомасе - повећање приноса биомасе у квантитативном и квалитативном смислу	Град Чачак	- надлежни органи, заинтересована јавност, медији, власници парцела, јавна предузећа	- стална активност	1.000.000 динара годишње	- средства грађана, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање. донације	- повећан принос биомасе одговарајућег квалитета - повећане површине способне да продукују биомасу	*Заинтересованост инвеститора, политичка воља, стабилно финансирање, развијене позитивне навике грађана, развијеност људских капацитета (обученост) **Основани стимулативни фондови, могућност развоја методологија за унапређење и развој у другим сегментима заштите животне средине

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОМАСА								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова за ефикасно и одрживо управљање расположивом биомасом, као и стварање услова за повећање биомасе на територији Града Чачка								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 4.2.5. Обезбеђивање услова за јачање финансијских капацитета у области одрживог управљања биомасом								
4.2.5.1. Усмеравање друштвене и економске добити од додатног одрживог искоришћења биомасе (комуналног отпада, биомасе добијене на грађевинским објектима, јавним површинама, нуспродукти редовне пољопривредне производње, биомаса добијена другом жетвом...) на учеснике у процесу одрживог управљања биомасом кроз накнадну валоризацију	- израда програма за остварење економске добити од одрживог коришћења биомасе - приказ економске добити од одрживог коришћења биомасе -рад са грађанима на прихватању принципа и програма одрживог коришћења биомасе	Град Чачак	- надлежни органи	- стална активност	500.000 динара годишње	- учешће власника, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације, финансијска средства створена кроз додатну валоризацију	- спостављени механизми накнадне валоризације - успостављени механизми финансијске исплативости пројеката додатног одрживог искоришћења биомасе - смањено коришћење конвенционалних извора енергије; повољнији економски статус грађана - добијени гориво и компост	*Извори финансирања. Заинтересованост грађана. **Политичка воља. Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи тако и у иностранству.
4.2.5.2. Одабир и развој најбоље и најисплативије технологије за добијање енергије из биомасе	- избор најбољих и најисплативијих механизама за добијање енергије из биомасе и валоризација чврстог отпада из тог процеса - рад на усавршавању поступака за добијање енергије из биомасе	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- унапређене технологије	*Подршка развијеним и ново створеним пројектима. **Извори финансирања. Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи тако и у иностранству.

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Приликом очувања и унапређења квалитета ваздуха требало би:
- користити најефикаснији начине његове заштите;
- водити рачуна о усаглашености правних аката са вишим Републичким актима;
- одговорно и стриктно спроводити законе који се тичу одговорности загађивача и корисника природних ресурса;
- приликом спровођења планова изазивати најмању могућу промену у животној средини, која представља најмањи ризик по квалитет ваздуха и природне екосистеме;
- користити најбоље доступне технологије;
- заступати Начело одрживог развоја које подразумева усклађен систем техничко-технолошких, економских и друштвених активности у укупном развоју, при чему се природне и створене вредности користе на економичан и разуман начин, са циљем очувања и унапређења квалитета животне средине за садашње и будуће генерације;
- омогућити грађанима да буду обавештени о стању и квалитету ваздуха и да учествују у поступку доношења одлука чије би спровођење могло да утиче на квалитет ваздуха.

Приликом очувања и унапређења квалитета ваздуха требало би водити рачуна о:
- подручјима под ризиком од нарушавања квалитета ваздуха;
- формирању редовно ажурираног регистра контаминираних локација;
- деконтаминацији ваздуха у што краћем временском року.

5. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ОТПАД

5.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Отпад се дефинише као свака материја или предмет садржан у листи категорија отпада (Q листа) који власник одбацује, намерава или мора да одбаци *(Закон о управљању отпадом, члан 5)*. Управљање отпадом је спровођење прописаних мера за поступање са отпадом у оквиру сакупљања, транспорта, складиштења, третмана и одлагања, укључујући и надзор над тим активностима и бригу о постројењима за управљање отпадом после затварања *(Закон о управљању отпадом, члан 5).*
Одрживо управљање отпадом подразумева ефикасно коришћење материјалних ресурса, смањење количине отпада који се производи, а када је отпад произведен поступање са њим на начин који активно доприноси економским, социјалним и еколошким циљевима одрживог развоја. Поступање са отпадом на одржив начин подразумева низ мера и активности, као што су смањење отпада на извору, поновна употреба отпада, рециклажа, енергетско искоришћење отпада и његово одлагање на безбедан начин.

Општина Чачак је 2005. године донела Стратегију развоја и ЛЕАП. Доношењем ових докумената приступило се систематском решавању проблема у животној средини, са посебним акцентом на решавање проблема у области управљања отпадом. Данас је Чачак град који служи као позитиван пример у окружењу у области управљања отпадом, посебно у области управљања комуналним чврстим отпадом, јер се налази на пола пута ка комплетирању интегрисаног система управљања КЧО на својој територији. У том смислу је развијен модел примарне селекције КЧО на градској територији, као и оперативa за селективно прикупљање, завршну селекцију и продају секундарних сировина. Чачак има развијену пилот-компостану, а планира се и увођење биотретмана биолошки прерадљивог дела отпада са целокупне територије града. С тим у вези урађена је Предстудија изводљивости за изградњу постројења за прераду отпада биолошког порекла. Град Чачак је учесник регионалног система за управљање отпадом „Дубоко“, са још 8 градова и општина Моравичког и Златиборског региона (Ужице, Бајина Башта, Пожега, Ариље, Чајетина, Косјерић, Лучани и Ивањица). У мају 2011. године усвојен је Регионални план управљања отпадом и Мастер план затварања постојећих сметлишта у региону Дубоко.
Почетком 2011. године Скупштина Града Чачка је усвојила Локални план управљања отпадом којим су дефинисани циљеви у области управљања отпадом на територији града. Локалним планом дефинисани су програми за управљање комуналним, комерцијалним, индустријским отпадом и опасним отпадом из домаћинстава. Дати су предлози за поновну употребу и рециклажу отпада, предлози за смањење количина и третман биоразградивог и амбалажног отпада, предложене су мере за поступање са посебним токовима отпада и дефинисани програми развијања јавне свести.

Проблеми у области управљања отпадом су бројни. Основни проблем у области управљања отпадом је **нетолерантан притисак отпада на животну средину**. Као специфични проблеми у овој области издвајају се:

5.1.1 Још увек није заживео принцип предострожности у области одрживог управљања отпадом (проблем се односи на превенцију настанка отпада)

5.1.2 Неодговарајуће навике грађана у односу према отпаду

5.1.3 Низак ниво рециклаже

5.1.4 Неодговарајући технички, институционални, нормативни и финансијски капацитети за управљање свим врстама отпада. Проблем се односи на неуходан рад ових капацитета, недовољно познавање технологија и прописа од стране релевантних субјеката, неразвијеност инструмената за увођење под контролу привредних субјеката...

5.1.5 Као последице претходно наведена четири проблема јављају се:

- исцрпљеност градске депоније;
- недостатак простора за грађевински отпад;
- велики број нелегалних локација за одлагање и управљање ауто-отпадом;
- велики број дивљих депонија које врше значајан притисак на животну средину, а које су евидентиране и пописане од стране Инспекције за заштиту животне средине Града Чачка и ЈКП „Комуналац“ Чачак. Посебан проблем је и градска депонија која се тренутно користи, а у веома лошем је стању. Депонија се налази у близини Западне Мораве и дубљи слојеви земљишта нису заштићени од продирања штетних материја.

Нарочито велики притисак на животну средину врши отпад из индустрије и домаћинстава са карактеристикама опасног отпада, као и посебни токови отпада у које, између осталог, спада отпад животињског порекла, отпад од електричне и електронске опреме и грађевински отпад. Оне врсте отпада за које још увек нису дефинисани начини сакупљања, одлагања и третмана на територији града и чији токови нису под контролом, врше највећи притисак на животну средину.

Проблем индустријског и опасног отпада у Чачку је специфичан с обзиром на бројност малих и средњих предузећа и врсту делатности којима се она баве. Извори загађења су различити: хемијска индустрија, ливнице, лакирнице, прерађивачи дрвета, прехрамбена индустрија... Проблеми везани за ову врсту отпада се односе на:

- недовољну информисаност становништва о индустријском и опасном отпаду и начинима поступања са њима;

- непостојање утврђених дозвољених технолошких поступака за третман и прераду индустријског отпада;

- непостојање званично одобрених локација за депоније индустријског отпада на републичком нивоу;

- постојећа складишта и депоније индустријског отпада су у оквирима фабрика и привременог су карактера.

Поред индустријског отпада посебан проблем представља и опасан отпад из домаћинстава који обухвата отпадне батерије, отпадна уља, боје, лакове, старе лекове, разне хемикалије, као и остали отпад (гуме, истрошене батерије и акумулатори, уља, возила, отпад од електричних и електронских производа) за који још увек нису дефинисани начини и локације сакупљања.

Животињски отпад настаје у кланицама, постројењима за прераду меса, објектима за узгој животиња, угоститељским објектима... Не постоји прецизан податак о количини отпада који продукују ови привредни субјекти. Један део овог отпада се одлаже на депонију заједно са комуналним отпадом, док се други део одлаже на непознат начин.

5.2 ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: СМАЊЕЊЕ УТИЦАЈА ОТПАДА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СТАВЉАЊЕМ СВИХ ТОКОВА ОТПАДА ПОД КОНТРОЛУ

На данашњем ступњу развоја људског друштва отпад се дефинише као „еколошки проблем број 1“. Како највећи притисак на животну средину врше оне врсте отпада чији токови нису под контролом, ОПШТИ ЦИЉ који се односи на одрживо управљање отпадом је СМАЊЕЊЕ УТИЦАЈА ОТПАДА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СТАВЉАЊЕМ СВИХ ТОКОВА ОТПАДА ПОД КОНТРОЛУ. Поступање са отпадом на одржив начин подразумева низ мера и активности које доводе до смањења количина произведеног отпада, а када је отпад произведен поступање са њим на начин који позитивно делује на еколошки, економски и социјални аспект одрживог развоја - смањење отпада на извору, поновна употреба и рециклажа, искоришћење у енергетске сврхе и одлагање отпада на безбедан начин. Неке од ових мера и активности предложене су у акционом плану овог документа.

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ОТПАД				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
5.2.1. Смањење утицаја отпада на животну средину превенцијом настанка отпада	5.2.1.1. Едукацијом примарних генератора отпада 5.2.1.2. Реализацијом постојећих едукативних програма за масовну едукацију становништва и сталан рад на изради нових програма 5.2.1.3. Едукацијом свих релевантних субјеката укључених у процес управљања отпадом (радници ЈКП, привреда, инспекцијске службе...) 5.2.1.4. Спровођењем едукативних програма на тему превенције настанка отпада у школским и предшколским установама	– количина отпада свих врста – морфолошки састав отпада	– мерне листе – службене евиденције	– кратак период провере – Низак утицај локалне заједнице на глобалне трендове (велике компаније креирају робе)
5.2.2. Смањење утицаја отпада на животну средину стварањем и развојем позитивних навика грађана за правилно поступање са насталим отпадом	5.2.2.1. Информисањем грађана о значају смањења количина отпада 5.2.2.2. Едукацијом грађана системом „од врата до врата“ о њиховој улози у селекцији КЧО на месту настанка 5.2.2.3. Развијањем позитивних навика код најмлађих становника и спровођењем едукативних програма у предшколским установама 5.2.2.4. Организовањем кампања о селекцији и рециклажи отпада 5.2.2.5. Спровођењем едукација и кампања развијања свести о руковању опасним отпадом из домаћинства 5.2.2.6. Спровођењем едукација и кампања развијања свести о руковању посебним врстама отпада	– квантитет и квалитет примарно селектованог отпада – ефекат примарне селекције	– мерне листе – службене евиденције	– неодговарајуће навике грађана – низак утицај локалне заједнице на глобалне трендове (велике компаније утичу на навике потрошачког друштва) – неамбициозан национални план
5.2.3. Смањење утицаја отпада на животну средину поновном употребом и рециклажом	5.2.3.1. Укључивањем свих грађана у решавање проблема управљања отпадом кроз учешће у селекцији КЧО на месту настанка као кључном кораку у процесу рециклаже 5.2.3.2. Комплетирањем система	– количина отпада свих врста које су уведене у систем поновне употребе, селекције, рециклаже, биотретмана, употребом као секундарног гориво и депонованог на	– службене евиденције – мерне листе – извештаји	– недостатак финансијских средстава – нестабилно тржиште секундарних сировина – неамбициозни национални циљеви у делу спровођења

	прикупљања и примарне селекције отпада на читавој територији Града Чачка 5.2.3.3. Развојем инструмената за подстицање рециклажне индустрије. 5.2.3.4. Увођењем технологије биолошке прераде биоразградивих компоненти отпада 5.2.3.5. Успостављањем система одвојеног сакупљања и одлагања опасног отпада из домаћинстава и индустрије, као и осталог отпада који је уврштен у групу посебних токова отпада, кроз дефинисање локације и начина сакупљање 5.2.3.6. Успостављањем система управљања грађевинским отпадом, припремом и контролом локације за одлагање и поновну употребу грађевинског отпада (неопасног и инертног грађевинског отпада) уз сагласност надлежних институција 5.2.3.7. Успостављањем система управљања отпадом од агрохемикалија	безбедан начин		принципа „продужене одговорности“ загађивача
5.2.4. Смањење утицаја отпада на животну средину јачањем техничко-технолошких, институционалних, нормативних и финансијских капацитета за управљање свим врстама отпада	5.2.4.1. Сталном набавком опреме за прикупљање и транспорт комуналног чврстог отпада 5.2.4.2. Комплетирањем постројења за завршну селекцију „суве компоненте“ КЧО 5.2.4.3. Комплетирањем Рециклажног парка на територији Града Чачка на локацији „Технос“ 5.2.4.4. Успостављањем сарадње са Научно-технолошким парком Града Чачка. 5.2.4.5. Пројектовањем постројења за третман „мокрог отпада“ 5.2.4.6 Изградњом постројења за третман „мокрог отпада“ 5.2.4.7. Стручним усавршавањем стручњака који ће се бавити проблематиком одрживог управљања отпадом и развојем система коришћења енергије из отпада 5.2.4.8. Радом на осавремењавању градских одлука 5.2.4.9. Развијањем система финансирања и помоћи привредницима и инвеститорима у	– количина третираног отпада – број реализованих пројеката	– службена евиденција – техничка документација	– недостатак финансијских средстава – недовољна заинтересованост инвеститора

	адекватном одлагању или третману историјског индустријског отпада			
1. 5.2.5. Смањење утицаја отпада на животну средину санацијом градске депоније „Прелићи“, дивљих депонија и спречавањем настанка нових	5.2.5.1. Затварањем депоније „Прелићи“ 5.2.5.2. Почетком активности на санацији и рекултивацији постојеће депоније 5.2.5.3. Развојем програма за трајно уклањање дивљих депонија кроз подршку волонтерских акција чишћења дивљих депонија и других подручја угрожених отпадом	– стање на локацији депоније „Прелићи“ и околини – број дивљих депонија на територији града	– извештаји – службене евиденције	– неефикасност надлежних органа – недостатак финансијских средстава – лоше навике грађана настале као последица деценијског непостојања систематског управљања отпадом – низак ниво личне одговорности

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ОТПАД								
ОПШТИ ЦИЉ: Смањење утицаја отпада на животну средину стављањем свих токова отпада под контролу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост **Могућности **мултипликације**
Специфични циљ 5.2.1. Смањење утицаја отпада на животну средину превенцијом настанка отпада								
5.2.1.1. Едукација примарних генератора отпада	- реализација едукативних семинара и организовање округлих столова из области управљања отпадом	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“, ЈКП „Дубоко“, медији	- стална годишња активност	- редовни буџет Града Чачка	Буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	- реализовани едукативни семинари и округли столови на тему управљања отпадом	* Извори финансирања. ** Успостављање система развоја едукативних програма
5.2.1.2. Реализација постојећих едукативних програма за масовну едукацију становништва и сталан рад на изради нових програма	- реализација едукативних радионица из области управљања отпадом за обуку едукатора, израда плаката, летака, упутстава са детаљним инструкцијама; ширење едукације по усвојеном моделу	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“ ЈКП „Дубоко“, школе, вртићи, НВО, медији	- стална годишња активност	1. 000 000 динара годишње	Пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка	- обучени едукатори за масовну едукацију грађана, едуковани грађани	* Извори финансирања, заинтересованост образовних установа за неформалан вид образовања ** Применљивост развојних едукативних програма на друге области
5.2.1.3. Едукација свих релевантних субјеката укључених у процес управљања отпадом (радници ЈКП, привреда, инспекцијске службе...)	- едукативни семинари и радионице за раднике ЈКП-а, представнике привреде, инспекторе за заштиту животне средине...	ЈКП „Комуналац“	Град Чачак, ЈКП „Дубоко“	- стална годишња активност	- редован буџет ЈКП „Комуналац“ и Града Чачка	Буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	- реализовани едукативни семинари и радионице	* Извори финансирања, заинтересованост релевантних субјеката ** Успостављање система развоја едукативних програма
5.2.1.4. Спровођење едукативних програма на тему превенције настанка отпада у школским и предшколским установама	- реализација едукативних радионица, представа и стручних екскурзија из области управљања отпадом за децу школског и предшколског узраста.	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“ ЈКП „Дубоко“, школе, вртићи, НВО, медији	- стална годишња активност	1. 000 000 динара	Пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка	- реализоване едукативне радионице, представе и екскурзије за децу школског и предшколског узраста	* Извори финансирања, заинтересованост школских и предшколских установа за неформалан вид образовања ** Применљивост развојних едукативних програма на друге области

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ОТПАД								
ОПШТИ ЦИЉ: Смањење утицаја отпада на животну средину стављањем свих токова отпада под контролу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост **Могућности мултипликације**
Специфични циљ 5.2.2. Смањење утицаја отпада на животну средину стварањем и развојем позитивних навика грађана за правилно поступање са насталим отпадом								
5.2.2.1. Информисање грађана о значају смањења количине отпада	- израда и подела плаката, летака, израда и емитовање ТВ емисија, спотова... - анкетирање грађана	Град Чачак	Град Чачак, ЈКП „Комуналац“ ЈКП „Дубоко“, школе, вртићи, НВО, медији	- стална годишња активност	100. 000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- анкетирани и информисани грађани о значају смањења количине отпада	* Извори финансирања, заинтересованост грађана, заинтересованост продукцијских кућа и медија за емитовање едукативних програма ** Развијеност позитивних навика грађана, применљивост едукативног програма на друге области
5.2.2.2. Едукација грађана системом „од врата до врата“ о њиховој улози у селекцији КЧО на месту настанка	- зрада и подела упутстава са детаљним инструкцијама, едукација „од врата до врата“	Град Чачак	Град Чачак, ЈКП „Комуналац“, ЈКП „Дубоко“, школе, вртићи, НВО, медији	- стална годишња активност	100. 000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- едуковани и обучени грађани за вршење селекције отпада на месту настанка	* Извори финансирања, заинтересованост грађана. ** Развијеност позитивних навика грађана, применљивост едукативног програма на друге области
5.2.2.3. Развијање позитивних навика код најмлађих становника спровођењем едукативних програма у предшколским установама	- реализација едукативних радионица, представа и стручних екскурзија за децу предшколског узраста	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“ ЈКП „Дубоко“, предшколске установе, школе, НВО, медији	- стална годишња активност	500. 000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- развијене позитивне навике код деце предшколског узраста	* Извори финансирања, заинтересованост предшколских установа за спровођење иновативних едукативних програма ** Могућност сарадње са другим предшколским установама у земљи и иностранству, размена искустава и њихово међусобно умрежавање
5.2.2.4. Организовање кампања о селекцији и рециклажи отпада	- израда и подела постера, летака, упутстава, спровођење анкета, израда и емитовање ТВ емисија, спотова...	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“ ЈКП „Дубоко“, предшколске установе, школе, НВО, медији	- стална годишња активност	100. 000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- реализоване кампање о селекцији и рециклажи отпада	* Извори финансирања, заинтересованост грађана, заинтересованост продукцијских кућа и медија за емитовање едукативних програма

								** Могућност развоја методологије за спровођење едукативних кампањи
5.2.2.5. Спровођење едукација и кампања развијања свести о руковању опасним отпадом из домаћинства	- израда и подела постера, летака, упутстава за руковање са опасним отпадом из домаћинства, спровођење анкета, израда и емитовање ТВ емисија, спотова...	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“, ЈКП „Дубоко“, школе, вртићи, НВО, медији	- стална годишња активност	100. 000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације, средства по принципу загађивач плаћа	- реализоване кампање о опасном отпаду из домаћинства	* Извори финансирања, заинтересованост грађана, заинтересованост продукцијских кућа и медија за емитовање едукативних програма ** Могућност развоја методологије за спровођење едукативних кампањи
5.2.2.6. Спровођење едукација и кампања развијања свести о руковању са посебним врстама отпада	- израда и подела постера, летака, упутстава за руковање са посебним врстама отпада, спровођење анкета, израда и емитовање ТВ емисија, спотова...	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“, ЈКП „Дубоко“, школе, вртићи, НВО, медији	- стална годишња активност	100. 000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- реализоване кампање о посебним врстама отпада	* Извори финансирања, заинтересованост грађана, заинтересованост продукцијских кућа и медија за емитовање едукативних програма ** Могућност развоја методологије за спровођење едукативних кампањи

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ОТПАД								
ОПШТИ ЦИЉ: Смањење утицаја отпада на животну средину стављањем свих токова отпада под контролу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост **Могућности мултипликације**
Специфични циљ 5.2.3. Смањење утицаја отпада на животну средину поновном употребом и рециклажом								
5.2.3.1. Укључивање свих грађана у решавање проблема управљања отпадом кроз учешће у селекцији КЧО на месту настанка као кључном кораку у процесу рециклаже	- подела кеса и посуда за селекцију отпада на месту настанка, подела летака и упутстава	ЈКП „Комуналац“	Град Чачак	2011. година	Редован буџет	ЈКП „Комуналац“, буџет Града Чачка	- укључени сви грађани у процес селекције КЧО на месту настанка	* Заинтересованост грађана.
5.2.3.2. Комплетирање система прикупљања и примарне селекције отпада на читавој територији Града Чачка	- развој техничке оперативе за сакупљање и селекцију КЧО	ЈКП „Комуналац“	Град Чачак, оператери система, ЈКП „Дубоко“	2011. година	40. 600. 000 динара	ЈКП „Комуналац“, одговорна индустрија („принцип продужене одговорности“), буџет Града Чачка, донације, Фонд за заштиту животне средине РС	- успостављен систем примарне селекције на читавој територији града	* Извори финансирања. ** Успостављен систем примарне селекције омогућава већу ефикасност искоришћења селектованог отпада у наредним етапама његове прераде
5.2.3.3. Развој инструмената за подстицање рециклажне индустрије	Реализоваће се кроз субвенције, уступање објеката и простора, промотивно-едукативном подршком	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“, ЈКП „Дубоко“, приватни партнери	2016. година	Средства се у овом тренутку не могу предвидети	Пројектно финансирање, донације, приватан капитал, одговорна индустрија, средства рециклера, загађивача	- редукована количина отпада који се депонује и продужен век трајања депоније	* Извори финансирања
5.2.3.4. Увођење технологије биолошке прераде биоразградивих компоненти отпада	- комплетирање пилот-пројекта компостирања КЧО у ЈКП „Градско зеленило“ (анализирање добијеног компоста и његове примене); израда Студије изводљивости за изградњу постројења за третман „мокрог отпада“; одабир најповољније технологије за третман „мокрог отпада“	Град Чачак	ЈКП „Градско зеленило“, ЈКП „Дубоко“ (оснивачи ЈКП „Дубоко“)	2013. година	11. 800. 000 динара (за ангажовање независних експерата – без процене у овом тренутку)	Буџет Града Чачка, ЈКП „Дубоко“, потенцијални инвеститори, донације	- израђен елаборат о квалитету добијеног компоста, израђена студија. одабрана технологија	* Извори финансирања, заинтересованост инвеститора ** Могућност сарадње са научно-образовним институцијама у земљи и иностранству на изградњи постројења и праћењу светских трендова у развоју технологија за одрживо управљање отпадом
5.2.3.5. Успостављање	- одабир локације за	Град Чачак		2014. година	Редован буџет	Буџет Града Чачка, буџет	- одабрана локација/е	* Извори

система одвојеног сакупљања и одлагања опасног отпада из домаћинстава и индустрије, као и осталог отпада који је уврштен у групу посебних токова отпада, кроз дефинисање локација и начина сакупљање	сакупљање опасног отпада из домаћинстава и посебних врста отпада; дефинисање начина сакупљања и извршилаца		ЈКП „Комуналац“, Служба за заштиту животне средине, инспекцијске службе...		(без ангажовања додатних финансијских средстава)	Републике Србије, пројектно финансирање, донације	за сакупљање опасног отпада из домаћинстава и посебних врста отпада	финансирања, развијеност позитивних навика грађана, законска регулатива.
5.2.3.6. Припрема и контрола локација за одлагање и поновну употребу грађевинског отпада уз сагласност надлежних институција	- избор локација, израда планско пројектне документације, припрема локација за одлагање, контрола локација	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“, Служба за заштиту животне средине, инспекцијске службе	- стална годишња активност	Без процене у овом моменту	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- припремљена локација	* Компликована процедура за прикупљање неопходне документације ** Могућност коришћења локације у сврху грађевинског земљишта
5.2.3.7. Успостављање система управљања отпадом од агрохемикалија	- оснивање центра за прикупљање рециклабилног отпада од агрохемикалија у оквиру складишно дистрибутивног центра	Град Чачак	- надлежне институције, ЈКП „Комуналац“, Удружење повртара Заблаће	2013. година		Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- основан центар за прикупљање рециклабилног отпада од агрохемикалија	* Компликована процедура за прикупљање неопходне документације

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - ОТПАД								
ОПШТИ ЦИЉ: Смањење утицаја отпада на животну средину стављањем свих токова отпада под контролу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост **Могућности мултипликације**
Специфични циљ 5.2.4. Смањење утицаја отпада на животну средину јачањем техничко-технолошких, институционалних, нормативних и финансијских капацитета за управљање свим врстама отпада								
5.2.4.1. Стална набавка опреме за прикупљање и транспорт КЧО	- набавка и одржавање неопходне опреме за прикупљање и транспорт КЧО	ЈКП „Комуналац“	Град Чачак	- стална годишња активност	25 000 000 динара на годишњем нивоу	Буџет Града Чачка, ЈКП Комуналац, Фонд за заштиту животне средине РС, донације	- обезбеђена стабилна техничка оперативa за сакупљање и транспорт КЧО	* Стабилно финансирање.
5.2.4.2. Комплетирање постројења за завршну селекцију „суве компоненте“ КЧО	- комплетирање постројења, набавка и уградња неопходне опреме	ЈКП „Комуналац“	Град Чачак	2012. година	13 000 000 динара	Буџет Града Чачка, ЈКП Комуналац, Фонд за заштиту животне средине РС, донације	- изграђен и оперативан објекат	* Извори финансирања.
5.2.4.3. Комплетирање Рециклажног парка на територији Града Чачка на локацији „Технос“	- уређење простора, санација и реконструкција објеката, успостављање јавно-приватног партнерства у области рециклажне индустрије	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“	2012. или 2013. година	70. 000. 000 динара	ЈКП Комуналац, буџет Града Чачка, донације, приватни партнери	- адаптирани постојећи објекти	* Извори финансирања. Законска регулатива. Заинтересованост инвеститора.
5.2.4.4. Успостављање сарадње са Научно-технолошким парком Града Чачка	- израда и реализација заједничких пројеката из области одрживог управљања отпадом	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“, ЈКП „Дубоко“, оснивачи Научно технолошког парка, научно– образовне институције	- стална годишња активност	Без процене	- пројектно финансирање, донације	- успостављена сарадња са Научно-технолошким парком	* Извори финансирања. ** Сарадња и умрежавање са другим организацијама у земљи и иностранству.
5.2.4.5. Пројектовање постројења за третман „мокрог отпада“	- израда пројекта за изградњу постројења за третман „мокрог отпада“	ЈКП „Дубоко“	Град Чачак, ЈКП „Дубоко“	2014. година	60. 500. 000 динара	Буџет Града Чачка, ЈКП „Дубоко“, донације, потенцијални инвеститори	- урађен пројекат	* Извори финансирања. Заинтересованост инвеститора. ** Могућност сарадње са научно образовним институцијама у земљи и иностранству, на пројектовању постројења и праћењу светских трендова у развоју технологија за одрживо управљање отпадом.
5.2.4.6 Изградња	- изградња постројења	ЈКП „Дубоко“	Град Чачак, ЈКП	2016. година.	550. 000. 000 динара	Буџет Града Чачка,	- изграђено и	* Извори

постројења за третман „мокрог отпада“			„Дубоко“			ЈКП „Дубоко“, донације, потенцијални инвеститори	оперативно постројење за третман „мокрог отпада“	финансирања. Законска регулатива. Заинтересованост инвеститора.
5.2.4.7. Стручно усавршавање људи који ће се бавити проблематиком одрживог управљања отпадом и развојем система коришћења енергије из отпада	- специјалистичке и постдипломске студије	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи	- стална годишња активност	1. 000. 000 динара	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	Одшколовани стручњаци који ће се бавити проблематиком одрживог управљања отпадом.	* Извори финансирања. Ефикасност надлежних институција.
5.2.4.8. Осавремењавање градских одлука	- праћење републичких и међународних закона, прописа и подзаконских аката	Град Чачак	- надлежни органи	- стална годишња активност	- редовно финансирање	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације	Осавремењене градске одлуке.	* Заинтересованост надлежних органа
5.2.4.9. Развијање система финансирања и помоћи привредницима и инвеститорима у адекватном одлагању или третману историјског индустријског отпада	- осмишљавање и развијање начина и система финансирања и помоћи привредницима и инвеститорима у адекватном одлагању или третману историјског индустријског отпада	Град Чачак	- надлежни органи	- стална годишња активност	- редовно финансирање	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације	- уклоњен историјски индустријски отпад - повећан број привредника заинтересованих за развој своје делатности на предметним локацијама - рационално коришћење грађевинског земљишта	* Ниска економска моћ на свим нивоима (држава, град, привреда).

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ОТПАД								
ОПШТИ ЦИЉ: Смањење утицаја отпада на животну средину стављањем свих токова отпада под контролу								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 5.2.5. Смањење утицаја отпада на животну средину санацијом градске депоније „Прелићи“, дивљих депонија и спречавањем настанка нових								
5.2.5.1. Затварање депоније „Прелићи“	- престанак одлагања отпада на депонију и њено затварање	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“	2012. година	300. 000. динара	Буџет Града Чачка, ЈКП „Комуналац“	- прекинуто одлагање отпада на депонију „Прелићи“ и отпочет процес рекултивације	* Извори финансирања
5.2.5.2. Почетак активности на санацији и рекултивацији постојеће депоније	- чишћење депоније	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“	2013. година	110. 000. 000 динара	- сопствена средства града, донације, приватни партнери	- потпуно очишћен простор на коме се налази сметлиште у Прелићима	* Извори финансирања
5.2.5.3. Развој програма за трајно уклањање дивљих депонија кроз подршку волонтерских акција чишћења дивљих депонија и других подручја угрожених отпадом	- праћење свих узрока који доводе до настанка дивљих депонија и дефинисање начина отклањања истих ради спречавања њиховог поновног настанка - обезбеђење финансијских средстава и логистичка подршка за реализацију акција чишћења	Град Чачак	ЈКП „Комуналац“, ЈКП „Дубоко“, инспекцијске службе, школе, вртићи, НВО	- стална годишња активност	300. 000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације	- дефинисан програм за уклањање дивљих депонија и спречавање њиховог поновног настанка - очишћене дивље депоније	* Извори финансирања ** Могућа сарадња са другим организацијама у земљи и иностранству, размена искустава и њихово умрежавање

6. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЕНЕРГИЈА, ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

6.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Енергија као ресурс и развојни проблем

Енергија је у данашњем времену кључни фактор развоја сваке заједнице. Република Србија, према анализама званичних светских институција, спада у енергетски најнеефикасније земље Европе. Исти извори предвиђају колапс економије већине земаља Европе ако се задржи тренд пораста цене енергије од 1% годишње, а не приступи повећању ЕЕ и ОИЕ са сопствене територије – *Независан метаболизам регије*. Град Чачак је у овом моменту у фази постављања јасне стратегије развоја енергетике (нема израђен енергетски биланс, у оквиру градских управа није систематизована организациона јединица компетентна за управљање енергетиком, нема развијене инструменте за подршку развојним и инвестиционим пројектима). Од планских докумената актуелни су *Дугорочни план топлификације општине Чачак* и *Дугорочни план гасификације општине Чачак*, у којима није предвиђено коришћење локалних енергетских ресурса. Све ово се рефлектује на оптерећење животне средине штетним емисијама у природу, а негативно утиче и на економију града. Одрживо коришћење енергије је област која даје шансе научно-образовним институцијама, ЈП и установама, младим инвентивним и предузимљивим људима. Осим тога, постојећа привреда Чачка тако је профилисана да би могла да понесе значајан део инвестиционих подухвата у области јачања локалне енергетске инфраструктуре и да учествује на пројектима ван града. У том смислу Град Чачак, осим мера које су специфициране у наставку, ради на умрежавању са националним и међународним институцијама у циљу ефикаснијег приступа знању, савременим концепцијама, фондовима и другим важним ресурсима без којих је тешко покренути програме повећања ЕЕ и приступа ОИЕ.

6.1.1 Стање и проблеми у области извора енергије на територији Града Чачка

Електрична енергија

Према подацима Електродистрибуције Чачак, на територији нашег града у 2010. години потрошено је 367.328.846 KWh електричне енергије (од тога су 159.510.771 KWh или 43,5% вирмански потрошачи, док је 207.818.075 KWh или 56,5% потрошено у домаћинствима).
Према грубој процени привредни сектор и домаћинства годишње издвајају око 2 милијарде динара за утрошену електричну енергију, односно око 20 милиона евра.[19]

Топлотна енергија

На даљинском систему грејања прикључено је око 7 000 домаћинстава чије површине износе од 396.562 m^2 стамбеног и 102.336 m^2 пословног простора што чини укупну грејну површину

[19] Допис Електродистрибуција Д.О.О. Краљево бр. 4172, од 31. 5. 2011. године

за сезону 2010/2011. од 498.898 m^2, са укупном инсталираном снагом у топлотним изворима од 87 MW. У систему се налази укупно 210 топлотних подстаница колективног смештаја и 50 кућних подстаница. За просечну грејну сезону која траје од 15. октобра до 15. априла Јавно комунално предузеће утроши око 360 t мазута и 9.400.000 m^3 природног гаса.[20]
Годишњи трошкови за енергенте утрошене у градским топланама износе око 400 милиона динара, а груба процена годишњих вредности утрошених енергената за грејање приближно 35.000 домаћинстава, привредни и јавни сектор креће се око 2,5 милијарди динара, односно 25 милиона евра.

Потрошња моторних горива у друмском саобраћају

Према подацима Полицијске управе и према расположивим подацима Министарства унутрашњих послова Републике Србије од 29. 3. 2011. године, у Чачку је регистровано око 27.000 путничких возила, док укупан број регистрованих возила свих категорија износи 39.270. Магистралним правцима М5 и М22 дневно прође до 30.000 возила.[21]
Ако се претпостави да свако регистровано возило годишње потроши 500 l моторног горива, (просечне цене 125 динара за литар), долази се до суме од 2,5 милијарди динара, односно 25 милиона евра.

Вода

Град Чачак је у 2010. години за снадбевање водом из градског водовода утрошио 11.455.143 $м^3$ санитарне воде на приближно 22.000 прикључака. Систем за водоснабдевање је у енергетском смислу значајан као велики потрошач електричне енергије која чини део укупне количине утрошене електричне енергије наведене у годишњем извештају Електродистрибуције Чачак. Стварни губитак воде у 2010. години је 3.550.482 $м^3$, (31%), што је за 2% мање у односу на 2009. годину.

Већина од наведених енергената увози се из иностранства или се купује од енергетских система Републике Србије. Превоз, пренос и дистрибуција енергената и енергије прате многобројни проблеми и енергетски губици који неповољно утичу на животну средину. Збиром грубих процена долази се до суме од 7 милијарди динара, односно 70 милиона евра, коју издвајамо за обезбеђивање енергената на годишњем нивоу.
На територији Града Чачка не постоје значајна налазишта квалитетних конвенционалних извора енергије, осим угља ниског квалитета, па је исплативост експлоатације дискутабилна. Територија Града Чачка је релативно сиромашна шумама и дрво као енергент нема значајан удео у енергетском билансу града. Потенцијал за коришћење обновљивих извора енергије је значајан, нарочито за соларну енергију, енергију биомасе, енергију отпада (израђена је *Предстудија изводљивости за изградњу постројења за прераду отпада биолошког порекла*) и геотермалну енергију, а потенцијал ветра није истражен на одговарајући начин.

У области коришћења обновљивих извора енергије у Чачку направљени су следећи почетни кораци:

- инсталирано је шест термо-соларних колектора на јавним објектима и тај процес ће се наставити у наредном периоду. До сада реализовани пилот-пројекти показали су да је у укупним условима Чачка искоришћење топлотне енергије Сунца изводљиво и

[20] Завршни извештај ЈКП „Чачак“ по пројекту „Чистија производња – УНИДО програм“
[21]

оправдано. Светлосна енергија Сунца је, на садашњем нивоу цена електричне енергије, прескупа. У припреми је Одлука Скупштине Града Чачка која би требало да дефинише подстицајне мере за инсталирање опреме за коришћење соларне енергије;

- урађена је *Хидрогеолошка студија* (*Оцена ресурса подземних вода и могућности вишенаменског коришћења на територији Града Чачка)* као кровни документ за приступ пројектима коришћења геотермалне енергије. На основу тога приступило се истражним радовима;

- у току је постављање пет метеоролошких станица које треба да дају податке потребне за израду *Студије оправданости за коришћење енергије ветра у климатским условима чачанских планина*;

- урађена је *Предстудија за коришћење енергије из биолошки разградљиве компоненте комуналног чврстог отпада*, а у току су истраживања у вези са коришћењем енергетске вредности биомасе.

Кључни проблеми у области коришћења обновљивих извора енергије су недостатак промотивно едукативних садржаја, недостатак финансијских средстава и других механизама подршке, недостатак стручних капацитета, недовољно практичних примера...

6.1.2 Стање и проблеми у области ЕЕ на територији Града Чачка

Највеће уштеде у потрошњи енергије могу се постићи применом мера енергетске ефикасности у зградарству. Већина јавних објеката потиче из доба пре „прве нафтне кризе“ (1973. године), када је енергија била неупоредиво јефтинија него данас и када су техничка решења била у складу са тако ниском ценом енергије. Стамбени и пословни објекти колективног становања били су у експлоатацији у доба највеће економске кризе, без могућности адекватног одржавања, тако да је стање објеката лоше и процењује се да је потрошња енергената по квадратном метру за већину објеката преко 250 KWh/ m^2 . Реално је очекивати да се применом мера енергетске ефикасности може остварити уштеда и до 60 % у потрошњи енергената како у јавном сектору, привреди и саобраћају, тако и у домаћинствима.

На територији Града Чачка за јавно осветљење се користи 19.600 светиљки (у структури извора светлости 70% чине живине светиљке високог притиска, 22% су натријум високог притиска и 8% метал халогене сијалице). Током 2009. године за рад јавног осветљења утрошено је 6.213.447,00 KWh електричне енергије. Јавним осветљењем покривени су градски трг, око 60 km главних и 180 km споредних саобраћајница. Мере енергетске ефикасности за јавно осветљење се односе на замену светлосних извора и увођење регулације осветљења саобраћајница у складу са техничким могућностима .

Проблем систематског побољшања енергетске ефикасности је у недостатку институционалних капацитета на републичком нивоу. У протеклој деценији се није вршила статистичка анализа енергетске потрошње која би указала на најзначајније проблеме, није усвојен Закон о рационалној потрошњи енергије и нису дефинисани модели успостављања локалног енергетског менаџмента који у већини локалних управа још није формиран или постоји само као део постојећих послова у оквиру служби или одсека.

Град Чачак се у овом моменту налази на самом почетку отварања проблематике енергетске ефикасности у делу зградарства, делу преноса топлотне енергије и повећања проточности саобраћаја. И овде су кључни проблеми исти као и у области обновљивих извора енергије.

6.2 ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЈАЧАЊЕМ НОРМАТИВНИХ, ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ И РАЗВОЈНИХ КАПАЦИТЕТА ГРАДА ЧАЧКА У ОБЛАСТИ ОИЕ И ЕЕ

Све су очигледније последице прекомерне потрошње енергије и са тим повезаних загађења. Развој сваког друштва повезан је са експлоатацијом фосилних горива, што за последицу има појаву друштва са сложеним комерцијалним и финансијским пословањем зависним од велике потрошње енергије. Од суштинског значаја је могућност коришћења нових (обновљивих извора) енергије за континуиран развој сваке заједнице. Прекомерна потрошња енергије нераскидиво је повезана са ограниченим ресурсима који се свакодневно смањују, па ће недостатак енергије бити главни ограничавајући фактор у будућности. Да би се оваква предвиђања избегла или значајно умањила, општи циљ у области одрживог управљања енергијом је ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЈАЧАЊЕМ НОРМАТИВНИХ, ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ И РАЗВОЈНИХ КАПАЦИТЕТА ГРАДА ЧАЧКА У ОБЛАСТИ ОИЕ И ЕЕ.

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЕНЕРГИЈА, ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
6.2.1. Заштита животне средине смањењем штетних емисија кроз употребу обновљивих извора енергије	6.2.1.1. Израдом енергетског биланса Града Чачка 6.2.1.2. Израдом Плана развоја енергетике Града Чачка 6.2.1.3. Формирањем енергетског менаџмента града 6.2.1.4. Припремом и реализацијом пројеката за примену обновљивих извора енергије – хидроенергија 6.2.1.5. Припремом и реализацијом пројеката за примену обновљивих извора енергије – енергија ветра 6.2.1.6. Припремом и реализацијом пројеката за примену обновљивих извора енергије – енергија сунца 6.2.1.7. Припремом и реализацијом пројеката за примену обновљивих извора енергије – енергија из биомасе 6.2.1.8. Припремом и реализацијом пројеката за примену обновљивих извора енергије – геотермална енергија 6.2.1.9. Развојем финансијских инструмената за инвестирање у обновљиве изворе енергије 6.2.1.10. Развојем стимулативних мера за физичка и правна лица која инвестирају у обновљиве изворе енергије 6.2.1.11. Развојем промотивних и едукативних активности везаних за коришћење обновљивих извора енергије 6.2.1.12 Јачањем сарадње Града Чачка са привредним, научно истраживачким и образовним институцијама у области развоја технологија за коришћење ОИЕ 6.2.1.13. Јачањем постојеће и успостављање нових видова сарадње са домаћим и страним локалним јединицама управе у области ОИЕ 6.2.1.14. Мониторингом постигнутих ефеката применом ОИЕ 6.2.1.15. Израдом енергетских пасоша за	– количина енергије произведене из ОИЕ – количина штетних емисија емитованих у атмосферу	– званични извештаји и евиденције о количинама произведене енергије – званични извештаји и евиденције овлашћених институција за контролу квалитета ваздуха	– ниска економска моћ на свим нивоима (држава, град, становништво) – недовољна обавештеност релевантних субјеката

	правна и физичка лица 6.2.1.16. Успостављањем информационог система са активном базом података и отварањем портала			

6.2.2. Заштита животне средине смањењем штетних емисија кроз повећање ЕЕ	6.2.2.1. Израдом Плана развоја енергетике Града Чачка 6.2.2.2. Формирањем енергетског менаџмента града 6.2.2.3. Повећањем ЕЕ у зградарству 6.2.2.4. Повећањем ЕЕ у делу преноса енергије 6.2.2.5. Повећањем енергетске ефикасности рационалном потрошњом електричне и топлотне енергије 6.2.2.6. Повећањем ЕЕ у друмском саобраћају 6.2.2.7. Развојем стимулативних мера за физичка и правна лица, која инвестирају у области ЕЕ 6.2.2.8. Развојем промотивних и едукативних активности у области енергетске ефикасности 6.2.2.9. Јачањем сарадње Града Чачка са привредним, научно-истраживачким и образовним институцијама у области развоја технологија примене енергетске ефикасности 6.2.2.10. Јачањем постојеће и успостављање нових видова сарадње са домаћим и страним локалним јединицама управе у области ЕЕ 6.2.2.11. Израдом енергетских пасоша за правна и физичка лица 6.2.2.12. Успостављањем информационог система са активном базом података и отварање портала	– количина употребљене енергије по члану у домаћинствима и количина употребљене енергије по бруто производу у привреди – количина штетних емисија емитованих у атмосферу	– званични извештаји и евиденције о количинама искоришћене енергије – званични извештаји и евиденције овлашћених институција за контролу квалитета ваздуха	– ниска економска моћ на свим нивоима (држава, град, становништво) – недовољна обавештеност релевантних субјеката

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЕНЕРГИЈА, ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Заштита животне средине јачањем нормативних, институционалних и развојних капацитета Града Чачка у области ОИЕ и ЕЕ								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 6.2.1. Заштита животне средине смањењем штетних емисија кроз употребу обновљивих извора енергије								
6.2.1.1. Израда енергетског биланса Града Чачка	- анализа потрошње према врсти и пореклу енергента - анализа потрошача енргије и енергената - анализа енергетских потенцијала Чачка - утврђивање енергетске зависности града	Град Чачак	ЈКП „Чачак“, надлежне институције	2012. година	- финансирање из редовног буџета	Буџет Града Чачка, донације, пројектно финансирање	- створени нормативни услови за квалитетнију заштиту животне средине у области обновљивих извора енергије - израђен енергетски биланс града, утврђен енергетски потенцијал и енергетска зависност града	*Финансијска средства. Обезбеђење неопходних података и документације за израду биланса. **Применљивост методологије и приступа израде енергетског биланса, на израду биланса других природних ресурса.
6.2.1.2. Израда Плана развоја енергетике Града Чачка	Донета је одлука и формиран радни тим. План треба да садржи: - енергетски биланс - анализу законодавног оквира и међународних стандарда - пројекцију трендова у области енергетике у окружењу - дефинисане дугорочне и краткорочне циљеве - акциони план - финансијску анализу - анализу имплементационих капацитета града	Град Чачак	- надлежне институције	2014. година	У овом моменту без процене	Буџет Града Чачка, пројектно финансирање, донације	- створени нормативни услови за квлитетнију заштиту животне средине - израђен План енергетике Града Чачка	*Усаглашеност Плана развоја енергетике града са републичким стратешким документима и законима. **

6.2.1.3. Формирање енергетског менаџмента града	- систематизација службе или одсека у управи за ЛЕР Града Чачка - обезбеђење финансијских средстава кроз увођење енергетских пасоша запослених - избор стручњака специјалиста по областима, стручно усавршавање - пројектно ангажовање. - формирање саветодавне службе	Град Чачак	- надлежне институције, образовне и научне установе	2012. година		- финансирање из редовног буџета Града	- створени нормативни, институционални и развојни капацитети за квалитетније управљање енергетским ресурсима Града Чачка - обезбеђени услови за развој и реализацију пројеката везаних за ОИЕ и ЕЕ - оформљен енергетски менаџмент Града Чачка - ојачани професионални капацитети у области обновљивих извора енергије	*Извори финансирања. Политичка воља и ефикасан рад надлежних институција. Стручна подршка и подршка кроз развојне пројекте. ** Могућност сарадње са научно образовним установама и другим институцијама у земљи и иностранству (размена искустава, реализација заједничких пројеката и тд). Могућност развоја методологија за решавање проблема у другим сегментима заштите животне средине.
6.2.1.4. Припрема и реализација пројеката за примену обновљивих извора енергије (хидроенергија)	- попис хидропотенцијала на територији Града Чачка - израда Студије оправданости коришћења хидроенергије - реализација пројекта изградње мини хидроелектране Због важећег Закона о енергетици који предвиђа стимулативне мере, препорука је да Град Чачак ове пројекте реализује из својих средстава, јер су у овом моменту то пројекти са позитивним финансијским ефектом или путем контрактинга са приватним сектором чије су фирме регистроване на територији Града Чачка.	Град Чачак	- јавна предузећа, јавне установе, заинтересована јавност, научне институције	- стална годишња активност	У овом моменту без процене	Пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	Створени услови за квалитетније управљање енергетским ресурсима, повећањем степена искоришћења ОИЕ и смањењем штетних емисија. Израђена Студија оправданости коришћења хидро енергије. Пројектовање и изградња мини хидроелектрана.	*Извори финансирања. Стручна подршка. Заинтересованост инвеститора, јавности и тд. ** Могућност сарадње са научно образовним установама и другим институцијама у земљи и иностранству на изградњи постројења и праћењу светских трендова у развоју технологија одрживог коришћења ОИЕ-хидро енергија (размена искустава, реализација заједничких пројеката и тд).

6.2.1.5. Припрема и реализација пројеката за примену обновљивих извора енергије (енергија ветра)	- израда одговарајуће еолске студије за територију Града Чачка (постојеће еолске студије нису рађене са аспекта искоришћења енергије, већ у сврху испитивања климатских услова) - израда Студије изводљивости коришћења потенцијала ветра на територији Града Чачка - реализација пројеката постављања пилот ветротурбина	Град Чачак	- јавна предузећа, јавне установе, научне институције, физичка лица	2016. година	У овом моменту нема процене	- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетније управљање енергетским ресурсима повећањем степена искоришћења ОИЕ и смањењем штетних емисија - израђена еолска студија и Студија изводљивости коришћења енергије ветра - постављена пилот ветротурбина	*Извори финансирања, стручна подршка, заинтересованост инвеститора, јавности... ** Могућност сарадње са научно-образовним установама и другим институцијама у земљи и иностранству на изградњи постројења и праћењу светских трендова у развоју технологија одрживог коришћења ОИЕ-енергија ветра (размена искустава, реализација заједничких пројеката...)
6.2.1.6. Припрема и реализација пројеката за примену обновљивих извора енергије (енергија сунца)	- израђен је пилот-пројекат оправданости коришћења соларне енергије у делу производње топлотне енергије - израда Студије оправданости коришћења соларне енергије за производњу електричне енергије - развој система коришћења соларне енергије - реализација пројеката инсталације соларних система	Град Чачак	- јавна предузећа, јавне установе, научне и образовне институције, физичка лица, НВО	- стална годишња активност до постизања оптималног искоришћења расположивих потенцијала – 2031. година	60. 000. 000 € за термосоларне системе и до 200. 000. 000 € за фотонапонске ћелије	- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетније управљање енергетским ресурсима повећањем степена искоришћења ОИЕ и смањењем штетних емисија - израђена Студија оправданости коришћења соларне енергије - инсталирани соларни системи	*Извори финансирања, стручна подршка, заинтересованост инвеститора, јавности... ** Могућност сарадње са научно-образовним установама и другим институцијама у земљи и иностранству на изградњи постројења и праћењу светских трендова у развоју технологија одрживог коришћења ОИЕ-соларне енергије (размена искустава, реализација заједничких пројеката...)
6.2.1.7. Припрема и реализација пројеката за примену обновљивих извора енергије (енергија из биомасе)	*Одрживо коришћење биомасе је детаљно разрађено као посебан циљ у оквиру заштите животне средине. - развој система за добијање енергије из биомасе (наменске биомасе), отпада биолошког порекла (високоцелулозног отпада) и отпада из постројења за	Град Чачак	- јавна предузећа, јавне установе, научне установе, заинтересована јавност	- стална годишња активност		- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетније управљање енергетским ресурсима повећањем степена искоришћења ОИЕ и смањењем штетних емисија - инсталирана постројења за добијање биоенергије	*Извори финансирања, стручна подршка, заинтересованост инвеститора, јавности... ** Могућност сарадње са научно-образовним установама и другим институцијама у земљи и иностранству на изградњи постројења и праћењу светских

	пречишћавање отпадних вода - припрема пројеката, прикупљање пројектно-техничке документације, изградња постројења за добијање енергије из биомасе							трендова у развоју технологија одрживог коришћења ОИЕ-биомасе (размена искустава, реализација заједничких пројеката...)
6.2.1.8. Припрема и реализација пројеката за примену обновљивих извора енергије (геотермална енергија)	- израђена је студија „Оцена ресурса подземних вода и могућности вишенаменског коришћења на територији Града Чачка“ у оквиру које постоји део који описује Развој и могуће апликације хидротермалне енергије - израда Студије оправданости експлоатације геотермалне енергије. - инсталација постројења за коришћење геотермалне енергије	Град Чачак	- јавна предузећа, јавне установе, научне и образовне институције, заинтересована јавност, НВО	- стална годишња активност		- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетније управљање енергетским ресурсима, повећањем степена искоришћења ОИЕ и смањењем штетних емисија - израђена Студија оправданости коришћења геотермалне енергије - инсталирано постројење за коришћење геотермалне енергије	*Извори финансирања, стручна подршка, заинтересованост инвеститора, јавности... ** Могућност сарадње са научно-образовним установама и другим институцијама у земљи и иностранству на изградњи постројења и праћењу светских трендова у развоју технологија одрживог коришћења ОИЕ-геотермална енергија (размена искустава, реализација заједничких пројеката)
6.2.1.9. Развој финансијских инструмената за инвестирање у обновљиве изворе енергије	- формирање фонда за одрживе локалне инвестиције у обновљиве изворе енергије	Град Чачак	- надлежне институције	2013. година		Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације	- створени финансијски услови за квалитетнију заштиту животне средине кроз формиран фонд за инвестирање у ОИЕ	*Политичка воља, ефикасност надлежних институција **Примена методологије за увођење механизама финансијске подршке и у другим сегментима заштите животне средине.
6.2.1.10. Развој стимулативних мера за физичка и правна лица која инвестирају у обновљиве изворе енергије	- доношење одлуке о субвенционисању изградње система за коришћење ОИЕ у домаћинствима и привреди - расподела средстава - праћење реализације пројеката	Град Чачак	- надлежне институције			Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације	- створени нормативни услови за квалитетнију заштиту животне средине. - донета Одлука о субвенционисању изградње система за коришћење ОИЕ	*Политичка воља, ефикасност надлежних институција **Развој методологије за увођење стимулативних мера
6.2.1.11. Развој промотивних и едукативних	- реализација едукативних радионица из области коришћења обновљивих	Град Чачак	- јавне установе, надлежне институције,	- стална годишња активност	200. 000 динара	- пројектно финансирање, донације, буџет Града	- обучени едукатори и едуковани грађани на тему ОИЕ	*Извори финансирања, заинтересованост образовних установа за

активности у вези са коришћењем обновљивих извора енергије	извора енергије - обука едукатора, ширење едукације по усвојеном моделу - израда плаката, летака, упутстава; медијска промоција, израда ТВ емисија и спотова		научне установе, предшколске и школске установе, медији, НВО			Чачка	- реализоване едукативне радионице, израђени и дистрибуирани плакати, леци и упутства, емитоване ТВ емисије и спотови на тему ОИЕ	неформални вид образовања, заинтересованост продукцијских кућа и медија за емитовање едукативних програма на тему ОИЕ **Применљивост развојних едукативних програма из области ОИЕ на друге сегменте заштите животне средине
6.2.1.12. Јачање сарадње Града Чачка са привредним, научно-истраживачким и образовним институцијама у области развоја технологија за коришћење ОИЕ	- успостављање нових контаката, размена искустава, реализација заједничких пројеката у области развоја технологија за коришћење ОИЕ.	Град Чачак	- научно–истраживачке институције, образовне установе, привредне установе...	- стална годишња активност		- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- успостављена сарадња Града Чачка са другим институцијама и установама у области ОИЕ - интензивиран развој технологија за коришћење ОИЕ	*Политичка воља, финансијска подршка, заинтересованост релевантних субјеката **Проширивање оваквих видова сарадње и у другим областима на републичком и међународном нивоу
6.2.1.13. Јачање постојеће и успостављање нових видова сарадње са домаћим и страним локалним јединицама управе у области ОИЕ	- размена искустава и добре праксе, решавање заједничких регионалних и интернационалних проблема кроз реализацију заједничких пројеката, успостављање нових облика партнерстава, формирање удружења...	Град Чачак	- домаће и стране јединице локалне самоуправе (градови и општине), партнери на пројекту	- стална годишња активност	-	- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка	- успостављена сарадња Града Чачка са другим домаћим и страним јединицама локалне управе у области ОИЕ - успостављени нови облици партнерстава, формирана нова удружења	*Политичка воља, финансијска подршка, заинтересованост релевантних субјеката **Проширивање оваквих видова сарадње и у другим областима на републичком и међународном нивоу
6.2.1.14. Мониторинг постигнутих ефеката применом ОИЕ	- праћење количине произведене енергије из ОИЕ. - праћење утицаја употребе ОИЕ на животну средину	Град Чачак	- надлежни органи, научне и образовне установе	- стална годишња активност		Буџет Града Чачка, донације	- успостављен систем контроле одрживог коришћења ОИЕ	*Извори финансирања, ефикасност рада надлежних органа **
6.2.1.15. Израда енергетских пасоша за правна и физичка лица	- формирање стручног тима за израду енергетских пасоша - дефинисање норматива и израда енергетских биланаса - енергетски пасош – сертификат о енергетској ефикасности	Град Чачак	- надлежни органи, научне и образовне установе	- стална годишња активност		Буџет Града Чачка, донације, пројектно финансирање	- створени услови за квалитетније управљање енергетским ресурсима - формиран стручни тим и дефинисани нормативи за израду енергетских пасоша - израђени енергетски	*Извори финансирања, политичка воља, ефикасност рада надлежних органа **

							пасоши за физичка и правна лица	
6.2.1.16. Успостављање информационог система са активном базом података и отварање портала	- отварање портала, прикупљање и обрада података везаних за ефекте коришћења ОИЕ - објављивање података	Град Чачак	- надлежни органи, научне и образовне установе	- стална годишња активност		Буџет Града Чачка, донације, пројектно финансирање, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетнију заштиту животне средине кроз успостављање информационог система са активном базом података	*Извори финансирања, ефикасност рада надлежних органа **Могућност примене развоја информационог система са активном базом података и у другим областима заштите животне средине

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – ЕНЕРГИЈА, ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Заштита животне средине јачањем нормативних, институционалних и развојних капацитета Града Чачка у области ОИЕ и ЕЕ								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост **Могућности мултипликације**
Специфични циљ 6.2.2. Заштита животне средине смањењем штетних емисија кроз повећање ЕЕ								
6.2.2.1. Израда Плана развоја енергетике Града Чачка	Донета је одлука и формиран радни тим. План треба да садржи: - енергетски биланс - анализу законодавног оквира и међународних стандарда - пројекцију трендова у области енергетике у окружењу - дефинисане дугорочне и краткорочне циљеве - акциони план - финансијску анализу - анализу имплементационих капацитета града	Град Чачак	- надлежне институције	2013. година	У овом моменту без процене	Буџет Града Чачка	- створени нормативни услови за квалитетније управљање енергетским ресурсима - израђен План развоја енергетике Града Чачка	*Усаглашеност Плана развоја енергетике града са републичким стратешким документима и законима **
6.2.2.2. Формирање енергетског менаџмента града	- систематизација службе или одсека у управи за ЛЕР Града Чачка - обезбеђење финансијских средстава кроз увођење енергетских пасоша запослених - избор стручњака специјалиста по областима, стручно усавршавање,	Град Чачак	- надлежне институције, образовне и научне установе	2011. година		Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- створени нормативни, институционални и развојни капацитети за квалитетније управљање енергетским ресурсима - обезбеђени услови за развој и реализацију пројеката везаних за ОИЕ и ЕЕ	*Извори финансирања, политичка воља и ефикасан рад надлежних институција, стручна подршка и подршка кроз развојне пројекте ** Могућност сарадње са научно-образовним

	пројектно ангажовање, формирање саветодавне службе						- оформљен енергетски менаџмент Града Чачка - ојачани професионални капацитети у области енергетске ефикасности	установама и другим институцијама у земљи и иностранству (размена искустава, реализација заједничких пројеката); могућност развоја методологија за решавање проблема у другим сегментима заштите животне средине
6.2.2.3. Повећање ЕЕ у зградарству	- израда енергетских пасоша зграда мерењем енергетских параметара зграда - набавка мобилне термовизијске камере, обука техничких лица за спровођење мерења и обраду података - стимулационо подстицајне мере за пројекте повећања ЕЕ зграда - одлука о испоруци ТЕ и тарифни систем - повећање ЕЕ у јавним зградама - стимулација пројеката ЕЕ за правна и физичка лица	Град Чачак	- надлежне установе, образовне и научне установе, јавне установе, заинтересована јавност	- стална годишња активност		Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- створени, институционални и развојни капацитети за квалитетније управљање енергетским ресурсима - створени услови за израду енергетских пасоша зграда. - израђени енергетски пасоши - повећана енергетска ефикасност у зградама - обезбеђени услова за развој и реализацију пројеката везаних за ЕЕ кроз обезбеђивање стимулационо подстицајних мера	*Извори финансирања, политичка воља и ефикасан рад надлежних институција, стручна подршка и подршка кроз развојне пројекте ** Могућност сарадње са научно-образовним установама и другим институцијама у земљи и иностранству (размена искустава, реализација заједничких пројеката...) Могућност развоја методологија за решавање проблема у другим сегментима заштите животне средине
6.2.2.4. Повећање ЕЕ у делу преноса енергије	- смањење губитака енергије приликом њеног преноса од извора до потрошача - смањење губитака у вреловодима и дистрибутивним системима	Град Чачак	- надлежне установе, јавне установе	- стална годишња активност		Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- смањени губици енергије приликом њеног транспорта	*Извори финансирања, ефикасан рад надлежних институција, стручна подршка и подршка кроз развојне пројекте
6.2.2.5. Повећање енергетске ефикасности рационалном	- увођење калориметара и локалних регулатора температуре	Град Чачак	- јавне установе, надлежне институције,	- стална годишња активност		Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације,	- створени услови за квалитетније управљање	*Извори финансирања, политичка воља и ефикасан рад

потрошњом електричне и топлотне енергије	- увођење ефикаснијих електричних уређаја у домаћинствима, јавним и привредним објектима - увођење уређаја за временску контролу укључивања појединих електричних апарата		научне и образовне установе, заинтересована јавност			пројектно финансирање	енергетским ресурсима повећањем енергетске ефикасности рационалном потрошњом електричне и топлотне енергије	надлежних институција, стручна подршка и подршка кроз развојне пројекте, заинтересованост релевантних субјеката ** Могућност сарадње са научно-образовним установама и другим институцијама у земљи и иностранству (размена искустава, реализација заједничких пројеката...)

6.2.2.6. Повећање ЕЕ у друмском саобраћају	- реконструкција путне мреже, регулација саобраћаја, употреба аутомобила са штедљивим моторима, изградња бициклистичких стаза као услов за смањење употребе аутомобила у градском језгру	Град Чачак	- јавне установе, надлежне институције, научне и образовне установе, заинтересована јавност	- стална годишња активност		Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације, пројектно финансирање	- створени, институционални и развојни капацитети за квалитетније управљање енергетским ресурсима - повећана енергетска ефикасност у друмском саобраћају	*Извори финансирања, политичка воља и ефикасан рад надлежних институција, стручна подршка и подршка кроз развојне пројекте., заинтересованост релевантних субјеката ** Могућност сарадње са научно-образовним установама и другим институцијама у земљи и иностранству (размена искустава, реализација заједничких пројеката...)
6.2.2.7. Развој стимулативних мера за физичка и правна лица која инвестирају у области ЕЕ	- доношење одлуке о субвенционисању примене мера ЕЕ у домаћинствима и привреди - расподела средстава - праћење реализације пројеката	Град Чачак	- надлежне институције			Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, донације	- створени нормативни услови за квалитетније управљање енергетским ресурсима - донета Одлука о субвенционисању примена мера ЕЕ	*Политичка воља, ефикасност надлежних институција **Развој методологије за увођење стимулативних, подстицајних мера
6.2.2.8. Развој промотивних и едукативних активности у области енергетске ефикасности	- реализација едукативних радионица из области ЕЕ, обука едукатора, ширење едукације по усвојеном моделу, израда плаката, летака, упутстава, медијска	Град Чачак	- јавне установе, надлежне институције, научне установе, предшколске и школске установе,	- стална годишња активност	200. 000 динара годишње	- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка	- обучени едукатори и едуковани грађани на тему ЕЕ - реализоване едукативне радионице, израђени и	*Извори финансирања, заинтересованост образовних установа за неформални вид образовања., заинтересованост

	промоција, израда ТВ емисија и спотова		медији, НВО				дистрибуирани плакати, леци и упутства, емитоване ТВ емисије и спотови на тему ЕЕ	продукцијских кућа и медија за емитовање едукативних програма на тему ЕЕ **Применљивост развојних едукативних програма из области ЕЕ на друге сегменте заштите животне средине
6.2.2.9. Јачање сарадње Града Чачка са привредним, научно-истраживачким и образовним институцијама у области развоја технологија примене енергетске ефикасности	- успостављање нових контаката, размена искустава, реализација заједничких пројеката у области развоја технологија примене ЕЕ	Град Чачак	- научно–истраживачке институције, образовне установе, привредне установе...	- стална годишња активност		- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка, буџет Републике Србије	- успостављена сарадња Града Чачка са другим институцијама и установама у области ЕЕ - интензивиран развој технологија примене ЕЕ	*Политичка воља, финансијска подршка, заинтересованост релевантних субјеката **Проширивање оваквих видова сарадње и у другим областима на републичком и међународном нивоу

6.2.2.10. Јачање постојеће и успостављање нових видова сарадње са домаћим и страним локалним јединицама управе у области ЕЕ	- размена искустава и добре праксе - решавање заједничких регионалних и интернационалних проблема кроз реализацију заједничких пројеката. - успостављање нових облика партнерстава, формирање удружења...	Град Чачак	- домаће и стране јединице локалне самоуправе (градови и општине), партнери на пројекту	- стална годишња активност		- пројектно финансирање, донације, буџет Града Чачка	- успостављена сарадња Града Чачка са другим домаћим и страним јединицама локалне управе у области ЕЕ - успостављени нови облици партнерстава, формирана нова удружења	*Политичка воља, финансијска подршка, заинтересованост релевантних субјеката **Проширивање оваквих видова сарадње и у другим областима на републичком и међународном нивоу
6.2.2.11. Израда енергетских пасоша за правна и физичка лица	- формирање стручног тима за израду енергетских пасоша - дефинисање норматива и израда енергетских биланаса (Енергетски пасош – сертификат о енергетској ефикасности)	Град Чачак	- надлежни органи, научне и образовне установе	- стална годишња активност		Буџет Града Чачка, донације, пројектно финансирање	- створени услови за квалитетније управљање енергетским ресурсима - формиран стручни тим и дефинисани нормативи за израду енергетских пасоша - израђени енергетски пасоши за физичка и правна лица	*Извори финансирања, политичка воља, ефикасност рада надлежних органа **
6.2.2.12. Успостављање информационог система са активном базом података и отварање портала	- отварање портала, прикупљање и обрада података везаних за ефекте ЕЕ - објављивање података	Град Чачак	- надлежни органи, научне и образовне установе	- стална годишња активност		Буџет Града Чачка, донације, пројектно финансирање, буџет Републике Србије	- створени услови за квалитетнију заштиту животне средине кроз успостављање информационог система са активном базом података	*Извори финансирања, ефикасност рада надлежних органа **Могућност примене развоја информационог система са активном базом података и у

								другим областима заштите животне средине

7. ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОДИВЕРЗИТЕТ

7.1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА СА ПРЕГЛЕДОМ ПРОБЛЕМА

Опстанак људске врсте везан је за коришћење биолошких ресурса. Биолошки ресурси су основа за живот и развој људске цивилизације.

Биодиверзитет представља разноврсност еколошких односа који су се у дугогодишњој еволуцији успостављали између различитих органских врста и неживе природе и који чине основу постојања, сложености, стабилности и функционисања како сваког појединачног екосистема, биома, односно биосфере у целини, тако и опстанка сваке органске врсте. Биодиверзитет обезбеђује уравнотежен проток материје и енергије. Очувани биодиверзитет је гаранција очувања здраве животне средине.

Сам термин **биодиверзитет** је млад и рођен је на састанку Националног Форума за Биодиверзитет, одржаног септембра 1986. у Вашингтону, у организацији Националне Академије Наука (САД) и Смитсонијановог института. Конвенцијом о заштити биолошке разноврсности, званично прихваћеној на историјској Конференцији Уједињених нација о одрживом развоју одржаној у Рио де Жанеиру 1992. године, појам биодиверзитета добија централни положај не само у уже биолошко-еколошком, већ и у једном ширем друштвеном, економском и политичком смислу. Разликују се три врсте биодиверзитета (*Стратегија одрживог развоја републике Србије*):

- **Генетички диверзитет** подразумева разноликост живих врста на планети и генетичку информацију о свим врстама живих бића које се одликују специфичним (јединственим) генетским комбинацијама;
- **Специјски диверзитет** представља укупан број органских врста у свим екосистемима на планети од настанка живота;
- **Екосистемски диверзитет** означава укупну разноврсност станишта, биоценоза и еколошких процеса у биосфери.

На територији Града Чачка, услед посебних економских услова, људи покушавају да свој социјални статус поправе неконтролисаним коришћењем природних ресурса којима располажу. Смањивање залиха природних ресурса, као и непрекидно нагомилавање разноврсних полутаната, драматично утичу на биогеохемијске циклусе, биолошку разноврсност, састав атмосфере, али и на то да се локална и глобална клима мењају вртоглавом брзином. Неконтролисано деловање човека на животну средину доводи до нестанка органских и ширења инвазивних врста. Сматра се да се утицајем човека на животну средину број врста које неповратно бивају изгубљене пење на 27.000 врста годишње *(СТРАТЕГИЈА БИОЛОШКЕ РАЗНОВРСНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2011. ДО 2018. ГОДИНЕ - http://www.ekoplan.gov.rs).* Зато је веома важно да се говори о биолошкој разноврсности, односно о биодиверзитету и потреби његове заштите.

У циљу планирања и спровођења ефикасне заштите биодиверзитета, у обзир се морају узети најбитнији фактори угрожавања биолошке разноврсности, јер су еколошки и људски фактори снажно повезани двосмерним утицајем.

Фактори који директно негативно утичу на биодиверзитет су:

- нестајање, фрагментација и деградација станишта;
- прекомерна конверзија аутохтоних станишта за сврхе пољопривреде, шумарства, становања и комерцијалне употребе;
- измена режима протока у природним водотоковима;
- изградња, употреба и одржавање саобраћајне инфраструктуре;
- неконтролисана сеча дрвећа;
- прекомерна испаша;
- неконтролисана експлоатација минералних сировина;
- туризам и рекреација у природи;
- смањење популација дивљих врста услед неконтролисаног истребљења;
- искоришћавања живог света (лов и риболов и сакупљање),
- загађење (отпадне воде, таложење загађујућих материја из атмосфере, ђубрива и пестициди...);
- неконтролисано ширење инвазивних, алохтоних врста и генетски модификованих организама;
- климатске промене (глобалне и микроклиматске промене).

РЕЗИМЕ

У овом тренутку у Граду Чачку нису обезбеђени услови одрживости врста и еколошких заједница у својим природним становиштима. Да би се очували генетска разноврсност и потенцијал врста за еволутивни развој неопходно је решити проблеме:

7.1.1 Недовољно обезбеђених услова за идентификацију, праћење и спречавање процеса и активности који имају или ће вероватно имати неповољне утицаје на биолошку разноврсност
7.1.2 Недовољно обезбеђених услова за едукацију грађана о заштити и унапређењу биолошке разноврсности
7.1.3 Недовољно развијених механизама за ефикасно управљање заштићеним подручјем и проблем потребе повећања површина под заштитом
7.1.4 Недовољно развијених људских и техничких капацитете у области заштите и унапређења биолошке разноврсности
7.1.5 Недовољно развијених финансијских капацитета у области заштите и унапређења биолошке разноврсности

7.2 ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

ОПШТИ ЦИЉ: ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ УСЛОВА ОДРЖИВОСТИ УГРОЖЕНИХ ВРСТА И ЖИВОТНИХ ЗАЈЕДНИЦА У СВОЈИМ ПРИРОДНИМ СТАНИШТИМА ЗБОГ ГЕНЕТСКЕ РАЗНОВРСНОСТИ И ПОТЕНЦИЈАЛА ЗА ЕВОЛУТИВНИ РАЗВОЈ И СТВАРАЊЕ УСЛОВА ЗА ПОНОВНО УСПОСТАВЉАЊЕ БИОЛОШКЕ РАЗНОВРСНОСТИ НА ДЕГРАДИРАНИМ ПРОСТОРИМА

Представља унапређење техничких, стручних и економских капацитета у области очувања биодиверзитета како би се кроз већи број сталних и континуираних програма створили услови за очување стабилности природних екосистема и очување угрожених и заштићених врста у њима.

Стратешки циљеви заштите биолошке разноврсности Града Чачка у складу су са одговарајућим међународним стандардима и Стратегијом одрживог развоја Републике Србије.
Стратегија заштите биолошке разноврсности са акционим планом у пуној је сагласности и са Стратегијом одрживог развоја Републике Србије.

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА – БИОДИВЕРЗИТЕТ				
Специфични циљеви	**Начин остварења**	**Индикатори успеха**	**Средства провере**	**Ризици и претпоставке**
7.2.1. Обезбеђивање услова за идентификацију, праћење и спречавање процеса и активности који имају или ће вероватно имати неповољне утицаје на биодиверзитет	7.2.1.1 Утврђивањем узрока, последица, активности и процеса који угрожавају компоненте биодиверзитета 7.2.1.2 Спречавањем активности које без оправданих разлога утичу на биодиверзитет (грађевинарство, површинска експлоатација минералних сировина) 7.2.1.3 Доношењем скупштинске Одлуке о спречавању ширења инвазивних врста 7.2.1.4 Утврђивањем присуства инвазивних врста и њихово лоцирање 7.2.1.5 Уклањањем инвазивних врста 7.2.1.6 Утврђивањем разноврсности биљног и животињског света и мапирање њихове распрострањености 7.2.1.7 Утврђивањем угрожених врста 7.2.1.8.Заштитом угрожених врста и јединки биљних и животињских врста посебних карактеристика и одлика 7.2.1.9 Спречавањем непланске експлоатације биљних и животињских врста (бесправне сече, лов, риболов) 7.2.1.10 Контролом и регулацијом бројности јединки одређених врста које су склоне пренамножавању услед људске активности	– стабилност екосистема, стање угрожених и заштићених биљних и животињских врста	– стање у појединим екосистемима – службена евиденција у недлежним институцијама	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција – лоше навике корисника земљишта – неразвијена лична и колективна одговорност
7.2.2. Обезбеђивање услова за едукацију грађана о заштити и унапређењу биодиверзитета	7.2.2.1 Еколошким обаразовањем становништва 7.2.2.2 Обезбеђењем разумевања и подршке јавности за заштиту биодиверзитета (приказати могућности одрживог коришћења биодиверзитета) 7.2.2.3 Проширивањем капацитета институција које се баве очувањем и унапређењем	– стабилност екосистема, стање угрожених и заштићених биљних и животињских врста – познавање проблема заштите биодиверзитета код целе јавности	– стање у појединим екосистемима – Службена евиденција у недлежним институцијама. – анкете грађана – извештаји	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција – ниска лична одговорност грађана

	биодиверзитета 7.2.2.4 Израдом едукативних емисија (спотови, емисије уживо, документарне емисије...)			
7.2.3. Обезбеђивање услова за ефикасно управљање заштићеним подручјем и повећање површина под заштитом	7.2.3.1 Применом мера (административне, стимулативне, едукативне) које омогућавају неометан развој екосистема на просторима који гравитирају према заштићеном подручју ради ефикасне заштите заштићеног подручја 7.2.3.2 Успостављањем нових заштићених подручја 7.2.3.3 Стручним надзором над употребом биодиверзитета (биомасом)	– стање заштићених врста у заштићеном подручју и површина под заштитом	– службена евиденција – извештаји	– недостатак политичке воље – неефикасност инструмената за спровођење закона – слаба примена донете законске регулативе
7.2.4. Обезбеђивање услова за јачање људских и техничких капацитета у области заштите и унапређења биодиверзитета	7.2.4.1 Обезбеђењем подршке у реализацији пројеката предложених од стране стручних лица, институција и љубитеља природе који се баве заштитом и унапређењем биодиверзитета 7.2.4.2. Стручним усавршавањем људи који ће се бавити проблемима одрживог управљања биодиверзитем	– стање заштићених биљних и животињских врста – стабилност екосистема – број ангажованих људи на пројектима заштите биодиверзитета – ниво познавања проблема биодиверзитета у стручним круговима – број сталних програма заштите биодиверзитета – стручњак на усавршавању	– број реализованих пројеката – службена евиденција – извештаји – стручни радови – анкета	– недостатак финансијских средстава – неефикасност инструмената за спровођење закона
7.2.5. Обезбеђивање услова за јачање финансијских капацитета у области заштите и унапређења биодиверзитета	7.2.5.1 Усмеравањем друштвене и економске добити од одрживе употребе генетичких ресурса и других производа и услуга биодиверзитета на грађане који живе на том простору 7.2.5.2 Обезбеђивањем помоћи свима који су заинтересовани за активну заштиту биодиверзитета 7.2.5.3 Обезбеђивањем мера и инструмената за спровођење принципа „загађивач плаћа“ као додатног значајног извора финансијских средстава 7.2.5.4 Развојем пројеката заштите животне средине који су од интереса за Град Чачак (рециклажа, рекултивација...)	– стабилност екосистема, стање угрожених и заштићених биљних и животињских врста – обим ангажованих финансијских средстава	– службена евиденција – извештаји	– неефикасни инструменти за спровођење закона – слабости надлежних институција – недовољни и несигурни извори финансирања

ПЛАН АКТИВНОСТИ – НАЧИН ОСТВАРЕЊА

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - БИОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживости угрожених врста и животних заједница у својим природним стаништима због генетске разноврсности и потенцијала за еволутивни развој и стварање услова за поновно успостављање биолошке разноврсности на деградираним просторима								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 7.2.1. Обезбеђивање услова за идентификацију, праћење и спречавање процеса и активности који имају или ће вероватно имати неповољне утицаје на биодиверзитет								
7.2.1.1. Утврђивање узрока и последица активности и процеса који угрожавају компоненте биодиверзитета	- уочавање и опис активности које угрожавају биодиверзитет - формирање листе узрока и процеса који угрожавају биодиверзитет	Град Чачак	- научне и образовне установе, заинтересована јавност	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, Буџет Републике Србије, пројектно финансирање	- утврђени узроци угрожавања боидиверзитета - утврђене последице угрожености биодиверзитета - утврђена база података активности и процеса који угрожавају биодиверзитет - направљена карта распореда угрожених врста и екосистема	*Стабилно финансирање, развијене позитивне навике грађана, развијеност људских капацитета (обученост) **Могућност развоја методологија за утврђивање узрока и последица у другим сегментима заштите животне средине
7.2.1.2. Спречавање активности које без оправданих разлога утичу на биодиверзитет (грађевинарство, површинска експлоатација минералних сировина)	- заустављање активности које угожавају биодиверзитет - ефикасан рад инспекцијских служби - ефикасан рад службе за издавање грађевинских дозвола и дозвола за коришћење минералних сировина	Град Чачак	- надлежне државне институциј, научне и образовне установе, заинтересована јавност	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, Буџет Републике Србије, пројектно финансирање	- развијен системски програм заштите биодиверзитета	*Увођење сталног програма заштите биодиверзитета, ефикасност рада надлежних органа, развијене позитивне навике грађана **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине; могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
7.2.1.3. Доношење скупштинске Одлуке о спречавању ширења инвазивних врста	- доношење правног акта који ће омогућити свеобухватну и сталну акцију у циљу спречавања ширења инвазивних врста и дефинисати јасне улоге свих одговорних	Град Чачак	Град Чачак, заинтересована јавност	4 године	Буџет Града Чачка	Буџет Града Чачка	- створен свеобухватни правни основ за спречавање ширења инвазивних врста.	*Политичка воља, ефикасност надлежних органа

	институција и грађана у целини							

7.2.1.4. Утврђивање присуства инвазивних врста и њихово лоцирање	- утврђивање и мапирање инвазивних врста (локације, бројност популација) и на основу тога стварање базе података - развијање комуникације међу одговорним факторима (пријаве надлежним органима, контрола интервенција, правовремено информисање)	Град Чачак	- научне и образовне установе, заинтересована јавност, власници парцела, одговарајуће инспекцијске службе	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављена стална активна база података	*Развијене позитивне навике грађана, ефикасност рада надлежних органа, заинтересованост грађана и институција, успостављање сталног програма утврђивања присуства инвазивних врста **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средин; могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
7.2.1.5. Уклањање инвазивних врста и спречавање њиховог враћања на очишћене просторе	- уклањање инвазивних врста, контрола уклањања инвазивних врста, уклањање узрока појављивања инвазивних врста	Град Чачак	- власници парцела, надлежне институције	- стална активност	600.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављен систем чишћења инвазивних врста - успостављена контрола чишћења инвазивних врста	*Стручна подршка, развијене позитивне навике грађана, развијена и добро контролисана процедура уклањања инвазивних врста од стране надлежних институција, извори финансирања. **Квалитетна комуникација са грађанима, могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
7.2.1.6. Документовање разноврсности живог света и мапирање његове	- документовање присуства врста живог света на територији Града Чачка	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи,	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно	- утврђена активна база података - успостављен систем сталног праћења	*Људски ресурси, развијене позитивне навике грађана

распространености.	- прикупљање постојећих информација и формирање јединствене базе података - утврђивање врста које до сада нису описане		јавна предузећа, заинтересована јавност			финансирање, донације	разнорсности живог света	**Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине, могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

7.2.1.7. Утврђивање угрожених врста	- утврђивање угрожених врста живог света на територији Града Чачка - утврђивање фактора који угрожавају поједине врсте - утврђивање степена угрожености појединих врста. - прикупљање постојећих информација и формирање јединствене базе података	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност, ТОЧ, служба за развој пољопривреде са центрима за развој села, власници парцела	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- утврђена активна база података - успостављен систем сталног праћења угрожених врста живог света - утврђени фактори који угрожавају опстанак појединих врста	*Људски ресурси, развијене позитивне навике грађана, извори финансирања, квалитетна комуникација са грађанима **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине; могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству.
7.2.1.8. Заштита угрожених врста и јединки са посебним карактеристикама и одликама	- успостављање општих и специфичних мера заштите угрожених врста и јединки са посебним карактеристикама и одликама - утврђивање носилаца и учесника у заштити угрожених врста и јединки са посебним карактеристикама и одликама - успостављање контроле заштите угрожених врста и јединки са посебним карактеристикама и одликама	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност	- стална активност	400.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављен систем заштите - заштита угрожених врста и јединки са посебним карактеристикама и одликама - повећан број врста под заштитом и заустављени негативни процеси нестанка врста	*Људски ресурси, развијене позитивне навике грађана, извори финансирања **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине; могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

7.2.1.9. Спречавање непланске експлоатације живог света (бесправне сече, лов, риболов...)	- успостављање општих и специфичних мера спречавања непланске експлоатације живог света - утврђивање носилаца и учесника у спречавању непланске експлоатације живог света - санација простора и враћање екосистема у претходно стање	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност	- стална активност	400.000 динара годишње	- казне за прекршаје, таксе, донације	- интензивиране мере спречавања непланског искоришћење живог света - уравнотежена бројност јединке различитих врста које се експлоатишу	*Ефикасан рад надлежних органа, развијене позитивне навике грађана **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине; могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
7.2.1.10. Контрола и регулација бројности јединки одређених врста које су склоне пренамножавању услед људске активности	- контрола и регулација бројности јединки појединх врста склоних пренамножавању (инсекти, глодари, кућни љубимци...) - отклањање узрока који доводе до пренамножавања	Град Чачак, надлежни органи	- научне и образовне установе, надлежни органи	- стална активност	400.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављен систем уравнотежености врста које су склоне пренамножавању услед људске активности	*Извори финансирања, утицај на здравље и безбедност људи **Резултати реализације пројеката омогућиће већу ефикасност у другим сегментима заштите животне средине; могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - БИОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживости угрожених врста и животних заједница у својим природним стаништима због генетске разноврсности и потенцијала за еволутивни развој и стварање услова за поновно успостављање биолошке разноврсности на деградираним просторима								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост **Могућности мултипликације**
Специфични циљ 7.2.2. Обезбеђивање услова за едукацију грађана о заштити и унапређењу биодиверзитета								
7.2.2.1. Еколошко обаразовање становништва за проблематику одрживог коришћења биодиверзитета	- неформално еколошко образовање кроз образовне институције (предшколске, основношколске..) - неформално еколошко образовање кроз	Град Чачак.	- научне и образовне установе, надлежни органи. заинтересована јавност, медији	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- реализоване колоније, кампови, семинари, радионице... - урађени медијски прилози	*Извори финансирања, успостављање система развоја едукативних програма, заинтересованост образовних установа за неформално

	организоване колонија, радионица, семинара, вршњачких едукација...							образовање **Примењивост развојних прогама на друге делатности; могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
7.2.2.2. Остварење разумевања и подршке јавности за заштиту биодиверзитета и приказ могућности одрживог коришћења биодиверзитета	- успостављање добре комуникације са грађанима - приказ квалитетних примера одрживог управљања биодиверзитетом - приказ економске добити кроз одрживо управљање биодиверзитетом - пружање стручне помоћи за спровођење одрживог управљања биодиверзитетом	Град Чачак.	- научне и образовне установе, надлежни органи. заинтересована јавност, медији	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- обезбеђена подршка јавности за одрживо коришћење биодиверзитета	*Развијене позитивне навике грађана, развијени програми обезбеђења подршке јавности за одрживо коришћење биодиверзитета **Обезбеђени услови за развијање програма
7.2.2.3. Проширење капацитете институција које се баве очувањем и унапређењем биодиверзитета	Ојачавање институција које се баве очувањем и унапређење биодиверзитета у смислу квалитета и капацитета	Град Чачак.	- научне и образовне установе, надлежни органи. заинтересована јавност, медији	2 године	700.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- нови људи - повећан ниво стручности	*Извори финансирања, људски ресурси, сагласности надлежних институција **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

7.2.2.4. Израда едукативних емисија (спотови, емисије уживо, документарне емисије...)	- зрада едукативних емисија које говоре о стању биодиверзитеа и показују разлоге и степен угрожености биодиверзитета - активан приказ едукативних емисија у образовним установама (предшколске, основно школске...) - размена емисија са другим градовима у земљи и иностранству	Град Чачак.	- научне и образовне установе, заинтересована јавност, медији, невладине организације	- стална активност	500.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- израђене едукативне емисије - обезбеђени термини за емитовање урађених садржаја	*Извори финансирања, заинтересованост продукцијских кућа, медија и образовних установа за емитовање урађених емисија **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - БИОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживости угрожених врста и животних заједница у својим природним стаништима због генетске разноврсности и потенцијала за еволутивни развој и стварање услова за поновно успостављање биолошке разноврсности на деградираним просторима								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 7.2.3. Обезбеђивање услова за ефикасно управљање заштићеним подручјем и повећање површина под заштитом								
7.2.3.1. Примена мера (административне, стимулативне, едукативне) које омогућавају неометан развој екосистема на просторима који гравитирају према заштићеном подручју ради ефикасне заштите заштићеног подручја	- рад са људима чија су имања у непосредној близини заштићеног подручја на промовисање нових технологија и огранске и традиционалне производње чијим се применом смањује или искључује употреба хемикалија, а самим тим и смањује притисак загађења на заштићено подручје - утврђивање система заштите и пласмана производа добијених овим начинима производње	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност, медији	- стална активност	500.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављена ефикаснија заштита биодиверзитета у заштићеном подручју - створени заштитни појасеви око заштићеног подручја	*Заинтересованост власника имања на границама заштићеног подручја за органску и традиционалну производњу, развој квалитетних технологија органске и традиционалне производње које имају економске предности **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
7.2.3.2. Успостављање нових заштићених подручја	- увођење под режим заштите подручја Бање Горња Трепча - увођење под режим заштите острва "Сува Морава" - израда елабората заштите нових заштићених подручја - обезбеђење планске и пројектне документације - обезбеђивање учешћа јавности у доношењу одлука којима се проглашавају нова заштићена подручја - доношење одлука којима се проглашавају нова заштићена подручја.	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи, заинтересована јавност, медији	10 година		Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављање нових подручја под заштитом	*Политичка воља, воља грађана **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
7.2.3.3. Стручни надзор над употребом	- успостављање система који ће спречити	Град Чачак	- научне и образовне	- стална активност	300.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике	- успостављен систем контроле управљања	*Извори финансирања

биодиверзитета (биомасом)	неконтролисано коришћење биодиверзитета (биомасе), јер свако неконвенционално и конвенционално коришћење биодиверзитета и биомасе носи ризике нарушавања равнотеже у природи		установе, надлежни органи, заинтересована јавност, медији			Србије, пројектно финансирање, донације	биомасом	**Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - БИОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживости угрожених врста и животних заједница у својим природним стаништима због генетске разноврсности и потенцијала за еволутивни развој и стварање услова за поновно успостављање биолошке разноврсности на деградираним просторима								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 7.2.4. Обезбеђивање услова за јачање људских и техничких капацитета у области заштите и унапређења биодиверзитета								
7.2.4.1. Пружање подршке у реализацији пројеката предложених од стране стручних лица, институција и љубитеља природе који се баве заштитом и унапређењем биодиверзитета	- пружање помоћи свих врста стручним лицима, институцијама и љубитељима природе који се баве заштитом и унапређењем биодиверзитета	Град Чачак	- научне и образовне установе, Град Чачак, надлежни органи, заинтересована јавност, медији, невладине организације	- стална активност	500.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- ојачан систем заштите биодиверзитета	*Извори финансирања **Могућа сарадња са људима у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
7.2.4.2. Усавршавање адекватних стручњака који ће се бавити проблемима одрживог управљања биодиверзитетом	- одлазак на постдипломске студије стручњака који ће се бавити проблемима одрживог управљања биодиверзитеом - систематизација и отварање радних места за одшколоване стручњаке - укључивање стручњака у рад националних и међународних мрежа које се баве овом проблематиком	Град Чачак	- научне и образовне установе, надлежни органи	- стална активност	1.000.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, сопствено финасирање изабраних кандидата, донације	- одшколовани стручњаци запослени у градским структурама	*Извори финансирања, ефикасност надлежних институција . **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ ПРИРОДНИМ РЕСУРСИМА - БИОДИВЕРЗИТЕТ								
ОПШТИ ЦИЉ: Обезбеђивање услова одрживости угрожених врста и животних заједница у својим природним стаништима због генетске разноврсности и потенцијала за еволутивни развој и стварање услова за поновно успостављање биолошке разноврсности на деградираним просторима								
Активност	**Опис**	**Носиоци**	**Учесници у реализацији**	**Период реализације**	**Процена трошкова**	**Извори финансирања**	**Очекивани резултати**	***Одрживост ****Могућности мултипликације**
Специфични циљ 7.2.5. Обезбеђивање услова за јачање финансијских капацитета у области заштите и унапређења биодиверзитета								
7.2.5.1. Друштвену и економску добит од одрживе употребе биодиверзитета усмерити на грађане који живе на простору на коме се врши експлоатација	- израда програма за остварење економске добити од одрживог коришћења биодиверзитета - приказ економске добити од одрживог коришћења биодиверзитета - рад са грађанима на прихватању принципа и програма одрживог коришћења биодиверзитета	Град Чачак	- надлежни органи, грађани, власници парцела, месне заједнице	- стална активност	500.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- успостављен механизам финансијске исплативости пројекта заштите биодиверзитета	*Заинтересованост грађана, политичка воља **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству; побољшан материјални статус грађана
7.2.5.2. Успоставити мере и инструменте за пружање помоћи свима који су заинтересовани за активну заштиту биодиверзитета	- давање финансијске помоћи појединцима и организацијама које се активно баве заштитом биодиверзитета	Град Чачак	- надлежни органи, невладине организације, удружења грађана, образовне установе	- стална активност	500.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање, донације	- ојачан систем заштите биодиверзитета	*Извори финансирања **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству
7.2.5.3. Успоставити мере и инструменте за стриктно спровођење принципа „загађивач плаћа“ као додатног значајног извора финансијских средстава	- успостављање квалитетне двосмерне комуникације инспекције и грађана - идентификација активности и носиоца активности - успостављање система мера и инструмената за спровођење принципа „загађивач плаћа“	Град Чачак	- надлежни органи, удружења грађана, грађани	- стална активност	100.000 динара годишње	- накнада штете, казне, таксе, донације	- ојачан финансијски капацитет	*Ефикасност надлежних институција
7.2.5.4. Развој пројеката заштите животне средине који директно или индиректно утичу на	- реализација пројеката (рециклажа, рекултивација девастираних површина...)	Град Чачак	- научне и образовне установе, заинтересована јавност,	- стална активност	200.000 динара годишње	Буџет Града Чачка, буџет Републике Србије, пројектно финансирање,	- ојачан финансијски капацитет	*Пројекти, стимулисаност институција и грађана за реализацију пројеката, извори

очување биодиверзитета			медији, невладине организације, власници деградираних површина			партиципација власника деградираних површина и корисника произведених ефеката, донације		финансирања **Могућа сарадња са институцијама у другим срединама како у земљи, тако и у иностранству

Приликом очувања биодиверзитета требало би:
- користити најефикасније начине његове заштите;
- водити рачуна о усаглашености правних аката са вишим републичким актима;
- одговорно и стриктно спроводити законе који се тичу одговорности загађивача и корисника природних ресурса;
- приликом спровођења планова изазивати најмању могућу промену у животној средини, која представља најмањи ризик по биодиверзитет и природне екосистеме;
- водити рачуна о смањењу оптерећења простора и потрошњи сировина и енергије у изградњи, производњи, дистрибуцији и употреби;
- користити најбоље доступне технологије;
- борити се да природни предели изузетних одлика постану заштићена подручја, јер је то најбољи начин да се заштити биолошка разноврсност на територији Града Чачка;
- заступати Начело одрживог развоја које подразумева усклађен систем техничко-технолошких, економских и друштвених активности у укупном развоју, при чему се природне и створене вредности користе на економичан и разуман начин, са циљем очувања и унапређења квалитета животне средине, укључујући природна станишта и биодиверзитет;
- омогућити грађанима да буду обавештени о стању животне средине и да учествују у поступку доношења одлука чије би спровођење могло да утиче на животну средину;
- предузети мере за очување и одрживо управљање капацитетом животне средине, посебно смањењем коришћења сировина и енергије и спречавањем или смањењем деградације станишта и губитка биодиверзитета применом економских инструмената и других мера, избором најбољих доступних техника, постројења и опреме која не захтева прекомерне трошкове, као и кроз избор производа и услуга.

Приликом заштите биодиверзитета требало би водити рачуна о:
- генетичкој разноврсности која представља облике гена и њихову присутност у популацији;
- екосистемској разноврсности;
- специјској разноврсности у оквиру које би посебно требало обратити пажњу на угрожене врсте које се налазе на Црвеној листи угрожених врста која представља најобухватнији светски инвентар заштите биљака и животиња;
- типовима станишта (о типовима станишта постоји приручник урађен на нивоу Републике Србије, а у припреми је и Класификација националних станишта);
- генетичким ресурсима који представљају укупну разноврсност структуре ДНК код врста које се директно или индиректно користе од стране човека;
- заштићеним врстама (дивље врсте које су угрожене или могу постати угрожене штите се као строго заштићене дивље врсте или заштићене дивље врсте). Листа заштићених врста утврђена је Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС”, број 5/2010)
- успостављању и одржавању еколошке мреже (Законом о заштити природе дефинисана је еколошка мрежа као „јединствен систем функционално повезаних природних и полуприродних предеоних целина којима се успостављају и обнављају еколошке функције ради очувања биолошке разноврсности и обезбеђивања одговарајућих услова за одрживо коришћење простора и ресурса на националном и регионалном нивоу”). Уредба о еколошкој мрежи („Службени гласник РС”,број 102/2010) утврђује еколошку мрежу Републике Србије, као и начин управљања и финансирања мреже. Еколошку мрежу, као скуп међусобно повезаних или просторно блиских еколошки значајних подручја чине еколошки значајна подручја, коридори који повезују еколошки значајна подручја и заштитна зона тамо где је потребна да штити еколошки значајна подручја и коридоре од могућих штетних спољних утицаја;
- осталим заштићеним природним добрима која представљају геолошко и палеонтолошко наслеђе, као и биолошка документа која имају изузетан научни образовни и културни значај, а која се могу штитити као покретна заштићена природна документа.

Покретна заштићена природна документа могу бити:
1) сви примерци холотипова, синтипова и генотипова фосила, као и типске врсте фосила;
2) сви појединачни минерали и/или кристали и минералне друзе на лежишту;
3) сви холотипови и синтипови фосила, типске врсте фосила појединачних минерала и кристала;
4) миколошке, ботаничке и зоолошке збирке, као и појединачни конзервирани препарати органских врста, њихови холотипови и синтипови. Забрањено је сакупљање и/или уништавање покретних природних докумената, као и уништавање или наношење штете њиховим налазима.

ИЗВОРИ ПОДАТАКА ЗА ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ:

1. Акциони план за биомасу Републике Србије 2010-2012.
2. Закон о водама („Службени гласник РС“, бр. 46/1991, 53/1993, 67/1993-3111, 48/1994-1497 и 101/2005-28)
3. Закон о геолошким истраживањима ("Службени гласник РС", бр. 44/95 и 101/2005-други закон)
4. Допис електродистрибуција ДОО Краљево бр. 4172 (31. 5. 2011. године)
5. Завршни извештај ЈКП Чачак по пројекту “Чистија производња - УНИДО програм
6. Закон о енергетици („Службени гласник РС, бр. 84/2004)
7. Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 36/2009)
8. Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС”, бр. 36/2009)
9. Закон о заштити природе ("Службени гласник РС", бр. 36/2009 и 88/2010)
10. Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/2004)
11. Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 36/2009)
12. Закон о националним парковима („Службени гласник РС”, бр. 39/1993, 44/1993, 53/1993, 67/1993, 48/1994, 101/2005 и 36/2009–други закон)
13. Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС“, бр. 49/1992, 53/1993, 67/1993, 48/1994, 46/1995, 54/1996. и 14/2000)
14. Закон о пољопривредном земљишту, ("Службени гласник РС", бр. 62/2006, 65/2008-други закон и 41/2009)
15. Закона о планирању изградњи, („Службени гласник РС“, бр. 47/2003, 34/2006. и 18/2005-51)
16. Закон о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/2004. и 36/2009)
17. Закон о просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, бр. 88/10)
18. Закон о ратификацији Кјото протокола уз оквирну Конвенцију Уједињених Нација о промени климе ("Службени гласник РС", бр. 88/2007)
19. Закон о рударству ("Службени гласник РС", бр. 44/1995, 101/2005 -други закон, 85/2005-други закон и 34/2006)
20. Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04)
21. Закон о управљању отпадом („Служебени гласник РС“, бр. 36/2009)
22. Закон о шумама, („Службени гласник РС“, бр. 46/1991, 83/1992, 60/1993, 54/1996, 3/1993-2467, 67/1993-3111, 48/1994-1497 и 101/2005-28)
23. Зекић, В.: Оцена економске оправданости енергетске употребе биомасе, Пољопривредни факултет, Нови Сад (2005)
24. Локални еколошки акциони план општине Чачак („Службени лист Општине Чачак“, бр. 2/2005)
25. Локални план управљања отпадом на територији Града Чачка („Службени лист Града Чачка“, бр. 2/2011)
26. Митић, Д.: Физичке карактеристике биомаса и биобрикета Србије, Потенцијална еколошка горива, Нови Сад – Ниш (1998)
27. Могућности комбиноване производње електричне и топлотне енергије из биомасе у АП Војводини [уредник Милан Мартинов], Факултет техничких наука, Нови Сад (2008)

28. Национална стратегија одрживог развоја Републике Србије (2008)
29. Нацрт Стратегије управљања минерално-сировинским комплексом Републике Србије који је израдио Рударско-геолошки факултет Универзитета у Београду
30. Практикум „Развој примарне селекције отпада на територији Града Чачка“ (2009)
31. Профил заједнице Града Чачка (2010. година)
32. Просторни план Града Чачка
33. Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. („Службени гласник РС“, број 29/2010)
34. Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године
35. Упитник за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка - „ЈКП Водовод“ Чачак
36. Упитник за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка - Градска управа за урбанизам Чачак
37. Уредба о мерама подстицаја за производњу електричне енергије коришћењем обновљивих извора енергије и комбинованом производњом електричне и топлотне енергије („Службени гласник РС“, бр. 99/2009)
38. Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 11/2010)
39. Уредба о изменама и допунама Уредбе о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха ("Службени гласник РС", број 75/2010)
40. Уредба о утврђивању Програма контроле квалитета ваздуха у државној мрежи („Службени гласник РС”, бр. 58/2011)
41. Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздуха ("Службени гласник РС", број 71/2011)
42. Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма коју је Влада Републике Србије донела на основу члана 22. став 3. Закона о заштити животне средине („Службени гласник Републике Србије бр 135/2004 и 36/2009, 36/2009-други закон и 72/2009-други закон)
43. www.sepa.gov.rs
44. www.ecoplan.gov.rs

ПРЕГЛЕД КАПАЦИТЕТА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ АКЦИОНОГ ПЛАНА СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА

I Институционални капацитети

1.Републичке установе

Од републичких установа у Чачку функционишу организационе јединице МУП-а, Републичка управа јавних прихода, Републичке инспекцијске службе - Инспекција за заштиту животне средине. У Чачку је седиште Моравичког управног округа, као и основног, вишег, апелационог, трговинског и суда за прекршаје, Школска управа, Телеком Србија, ЈП ПТТ Саобраћаја „Чачак“ – РЈ поштанског саобраћаја „Чачак“, ПД „Електросрбија“ Краљево, Електродистрибуција „Чачак“, ПД „Дринско – Лимске ХЕ“ Бајина Башта, Огранак ХЕ „Електроморава“ Чачак, ЈВП "Србијаводе, ЈП „Србијашуме“, Регионална привредна комора Краљево ОЈ Чачак, Завод за јавно здравље, Здравствени центар "др Драгиша Мишовић" Чачак, Апотекарска установа Чачак, Црвени крст Чачак, Центар за социјални рад Чачак, Републички завод за здравствено осигурање, Републички завод за пензионо и инвалидско осигурање, Национална служба за запошљавање итд.

2. Градске установе

2.1. Образовне установе

Предшколски процес образовања одвија се у оквиру Предшколске установе ‘‘Радост’’ у 19 обданишта. Основно образовање се спроводи у 16 основних школа и једној установи за образовање деце са посебним потребама. Средње образовање одвија се у 5 стручних школа, Гимназији и у Музичкој школи. Од високо образовних установа су: два факултета (Агрономски и Технички факултет) и Виша техничка школа. Значајну потпору високо образованим установама чини Институт за воћарство Чачак се основном делатношћу научно-истраживачког рада у области воћарства (истраживање и експериментални развој у биотехничким наукама). Додатно образовање пружају: Установа за културно образовну делатност "Коста Новаковић", Регионални центар за таленте и Регионални центар за професионални развој запослених у образовању.

2.2. Градске управе и агенција

Градска управа Града Чачка функционише кроз постојање 8 градских управа (Градска управа за локални економски развој, Градска управа за финансије, Градска управа за урбанизам, Градска управа за друштвене делатности, Градска управа за локалну пореску администрацију, Градска управа за инспекцијски надзор, Градска управа за опште и заједничке послове, Градска управа за стручне послове Скупштине, Градоначелника и Градског већа) и Градска стамбена агенција.

2.3. Градска и регионална јавна предузећа и јавна комунална предузећа

На територији Града Чачка јавни и јавно комунални послови поверени су: ЈП Градац, ЈКП Комуналац, ЈКП Водовод, ЈКП Чачак, ЈКП Моравац, ЈКП Градско зеленило и ЈКП Паркинг сервис Чачак.

Такође, послују и два регионална предузећа и то:

Јавно комунално предузеће "Регионална санитарна депонија Дубоко" Ужице које обавља следеће делатности: третман и одлагање отпада који није опасан, сакупљање отпада који није опасан и санација, рекултивација и друге услуге у области управљања отпадом.

Јавно предузеће за водоснабдевање „Рзав“ Ариље са делатностима: производње и дистрибуције воде, сакупљања, пречишћавања и диструбуције воде овлашћеним предузећима која врше водоснабдевање у граду Чачку и општинама Ариље, Пожега, Лучани и Горњи Милановац; изградње хидрограђевинских објеката, водоводне и канализационе мреже; мерења у вези са чистоћом воде – испитивање хигијенске исправности воде; инжењеринг, вођења пројеката и техничке активности, пројекти за нискоградњу, хидроградњу и саобраћај; искоришћавање и употреба вода; заштите од штетног дејства вода; заштите вода од загађивања.

2.4. Јавне установе

Јавне установе на територији Града Чачка су: Туристичка организација Чачак и Спортски центар Младост.

Културна збивања одвијају се кроз активности пет јавних установа (Дом културе Чачак, Градска библиотека Владислав Петковић Дис, Галерија Надежда Петровић, Народни музеј Чачак, Историјски архив) и неколико културно уметничких друштава (КУД Дуле Милосављевић, КУД Српски Јелек, КУД Мрчајевци, КУД Абрашевић, КУД ФРА, КУД Танаско Рајић).

2.5. Невладине организације

На територији Града Чачка постоји већи број невладиних организација: Удружење Рома Бибијаће Чаве, Удружење Рома Чачак, Центар за визуелна истраживања и развој визуелне културе „Круг“, Удружење за помоћ ментално недовољно развијеним особама Чачак, Удружење параплегичара, Удружење дистрофичара Моравичког округа, Међопштинска организација слепих и слабовидих, Основна организација глувих и наглувих, Градско удружење Чачак за помоћ особама са аутизмом, Удружење за церебралну парализу, Друштво за борбу против шећерне болести “Diabetes mellitus” Чачак, Удружење пензионера Града Чачка, Удружење грађана Географско еколошко друштво, Удружење грађана „НО Мобинг“ Чачак, Планинарско друштво “Каблар”, Удружење грађана Урбоборос, Удружење српских риболоваца „Градац“ Чачак итд.

II Технички капацитети

3.1. Пословна удружења

Техничке капацитете за развој привреде пружају пословна удружења и то: Пословно удружење "Градац 97" Чачак, Унија "Чачак 2000", Опште удружење предузетника Чачак и Удружење женског предузетништва „Надежда Петровић“.

3.2. Пољопривредна удружења

Техничке капацитете за развој пољопривреде и села пружају пољопривредна удружења и задруге (Удружење одгајивача говеда "Градина" Чачак, Удружење повртара "Западна Морава" Мрчајевци, Удружење повртара Заблаће, Удружење произвођача кајсије и осталог коштичавог воћа "Миоковачка кајсија" Миоковци, Пчеларско удружење "Матица", Друштво пчелара Чачак, Удружење пчелара „Чачанска пчела“, Удружење произвођача јабуке „Чачанска јабука“ Чачак).

Табела 22. : Преглед организација према броју запослених, годишњем буџету и укупним средствима издвојеним за развој и унапређење послова

РБ	Назив	Број запослених	Годишњи буџет				Укупна средства издвојена за развој и унапређење послова		
			2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009
1	Републичке установе								
1.1	Школска управа	7	-	-	-	-	-	-	-
1.2	МУП Републике Србије ПУ Чачак	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3	Телеком Србија	120	-	-	-	-	-	-	-
1.4	ЈП ПТТ Саобраћаја „Чачак“ – РЈ поштанског саобраћаја „Чачак“	365	-	-	-	-	-	-	-
1.5	ПД „Електросрбија“ Краљево, Електродистрибуција „Чачак“	221	-	-	-	-	-	-	-
1.6	ПД „Дринско – Лимске ХЕ“ Бајина Башта, Огранак ХЕ „Електроморава“ Чачак	61	-	-	-	-	* 103.742.200 (1.000.000 €)	* 622.453.200 (6.000.000 €)	* 622.453.200 (6.000.000 €))
1.7	ЈВП "Србијаводе“	4	-	-	-	-	-	-	-
1.8	Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког Округа	7	-	-	*10.789.188 ,80 (104.000 €)	* 17.070.364,0 4 (164.546 €)	-	-	*10.789.188 ,8 (104.000 €)
1.9	Регионална привредна комора Краљево	22	-	-	-	55.000.000	1.000.000	1.500.000	1.800.000
1.10	Завод за јавно здравље	85	107.372.207	115.683.758	121.943.137	127.500.000	9.364.226	9.833.096	4.865.251
1.11	Здравствени центар " др Драгиша Мишовић" Чачак	1748	1665405000	189922000	2001036000	1918246000	29938000	52730000	84039000
1.12	Апотекарска установа Чачак	84	666.750	846.165.000	998.244.000	1.081.100.00 0	-	-	-
1.13	Црвени крст Чачак	13	10.343.000	11.925.902	12.267.927	14.500.000	360.000	440.000	511.000
1.14	Центар за социјални рад Чачак	34	30.000.000	31.813.000	32.318.880	33.129.230	20.000.000	23.500.000	25.657.620

1.15	Републички завод за здравствено осигурање	58	-	-	-	-	-	-	-
РБ	Назив	Број запослених	Годишњи буџет				Укупна средства издвојена за развој и унапређење послова		
			2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009
1.16	Републички завод за пензионо и инвалидско осигурање	49	-	-	-	-	-	-	-
1.17	Национална служба за запошљавање	40	-	-	-	-	-	-	-
1.18	Основни суд	135	-	-	-	-	-	-	-
1.19	Виши суд	41	61.088.000	60.176.000	59.073.000	66.161.000	-	-	-
1.20	Ветеринарска станица Чачак	18	-	-	-	-	-	-	-
1.21	Пољопривредна саветодавна и стручна служба Чачак	12	-	-	-	-	-	-	-
2	Градске установе								
2.1	Образовне установе								
2.1.1	Предшколско образовање								
2.1.1.1	Предшколска установа Радост	420	181.003.112,90	202.181.792,30	223.106.982,8	-	588.118,94	315.392,82	120.000,00
2.1.2	Основно образовање								
2.1.2.1	О.Ш. 22 децембар	33	13.716.702	18.532.000	18.819.000	19.100.000	683.000	563.000	995.00
2.1.2.2	О.Ш. Божо Томић	35	19833819	25518060	25496260	25855580	2844995	4105137	3606358
2.1.2.3	О.Ш. Бранислав Петровић	45	44.972.110,91	41.805.785.00	36.548.827,23	9.548.000,00	23.088.327,85	16.568.491,76	9.044.332,97
2.1.2.4	О.Ш. Владислав Петковић Дис	48	3.558.930	32.270.008	12.569.415	5.534.546	3.558.930	32.270.008	12.569.415
2.1.2.5	О.Ш. Вук Караџић	94	15.932.747,98	10.744.393,03	10.935.910,96	8.991.527,01	2.500.000,00	2.500.000,00	2.500.000,00
2.1.2.6	О.Ш. Ђенерал Марко Ђ. Катанић	27	14.192.000	16.742.000	17.352.000	17.416.000	743.799	37.000	438.000
2.1.2.7	О.Ш. др Драгиша Мишовић	85	11 000 000	10 140 000	10 790 000	10 666 000	11 000 000	10 140 000	10 700 000
2.1.2.8	О.Ш. Филип Филиповић	68	45.101.756,0	53.291.643,5	54.884.557,	56.000.000	-	-	-

			0	4	45				

РБ	Назив	Број запослених	Годишњи буџет				Укупна средства издвојена за развој и унапређење послова		
			2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009
2.1.2.9	Основна школа Прељина	52	34.792.000	40.604.000	47.202.000	54.366.000	510.000,00	989.000,00	509.000,00
2.1.2.10	Основна школа Милица Павловић	94	8.896.244	10.336.161	11.834.243	11.155.323	-	-	-
2.1.2.11	Основна школа Ратко Митровић	73	17.702.000	10.460.000	10.650.000	10.850.000	14.651.641	10106.268	10.163.984
2.1.2.12	Основна школа Степа Степановић	40	21.326.000	26.158.000	26.305.000	26.774.000	1.800.000	200.000	1.500.000
2.1.2.13	Основна школа Свети Ђакон Авакум	36	2.865.187,55	3.274.977,28	3.661.244,42	4.040.000,00	-	-	-
2.1.2.14	Основна школа Свети Сава	76	63.342.485,26	61.294.103,14	63.686.740,82	66.292.000	-	-	-
2.1.2.15	Основна школа Танаско Рајић	101	15.155.964,42	13.931.455,88	11.657.824,27	14.908.190.88	-	2.855.161,78	1.635.303,00
2.1.2.16	Основна школа Татомир Анђелић	70	7.760.000,00	9.185.000,00	9.140.880,00	8.797.090,00	4.020.000,00	3.785.000,00	2.340.880,00
2.1.2.17	Школа за основно и средње образовање „1.новембар“	28	21.938.422,38	26.750.330,00	28.492.447,00	29.000.000,00	1.530.000,00	1.591.000,00	957.000,00
2.1.3.	Средње образовање								
2.1.3.1	Музичка школа „Др Војислав Вучковић“	63	2.110.000	2.815.900	2.560.000	2.560.000	-	-	-
2.1.3.2	Гимназија	109	-	-	-	-	-	-	-
2.1.3.3	Економска школа	96	8.014.000	10.350.000	8.615.000	10.723.000	584.000	123.000	140.000
2.1.3.4	Техничка школа	105	-	-	-	-	-	-	-
2.1.3.5	Медицинска школа	-	-	-	-	-	-	-	-
2.1.3.6	Машинско-саобраћајна школа	137	91.257.000,00	123.290.984,53	123.290.984,5	131.818.814,71	1.728.000,00	6.596.693,60	4.556.205,00
2.1.3.7	Прехрамбено-угоститељска школа	-	-	-	-	-	-	-	-
2.1.3.8	Дом ученика средњих школа	24	32.673.122,0	-	233.646.418	34.680.861,0	7.842.468,0	3.713.475,0	1.358.863,0

			0			0	0	0	0
2.1.4.	Образовно-научне институције								
2.1.4.1	Агрономски факултет Чачак	69	57.500.432,00	86.672.958,00	89.057.572,00	136.100.000,00	1.345.473,00	1.614.460,00	8.858.031,00
2.1.4.2	Технички факултет Чачак	123	160.000.000	198.000.000	202.000.000	210.000.000	* 3.112.266 (30.000 €)	*933.679,80 (9.000 €)	* 6.743.243 (65.000 €)
РБ	Назив	Број запо-слених	Годишњи буџет				Укупна средства издвојена за развој и унапређење послова		
			2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009
2.1.4.3	Институт за воћарство	67	79.709.944,00	74.560.420,00	80.068.740,00	74.411.370,00	6.491.078,00	4.922.334,00	8.330.748,00
2.1.4.4	Висока школа техничких струковних студија Чачак	38	73.384.218,00	92.844.448,00	97.769.698,00	110.367.500,00	1.375.442,00	1375.602,00	1.942.540
2.1.5.	Додатно образовање								
2.1.5.1	Установа за културно-образовну делатност "Коста Новаковић"	6	15.547	6.754	8.891	10.858.200	75.941	-	-
2.1.5.2	Регионални центар за таленте	1	612.000	1.847.066	2.384186	4.306.000	-	-	-
2.1.5.3	Регионални центар за професионални развој запослених у образовању	2	10.265.738,00	9.964.385,00	8.467.587,00	11.069.327,00	4.688.075,00	4.314.474,00	4.968.420,00
2.2	Градске управе и агенција								
2.2.1	Градска управа за локални економски развој	18	1.707.416.218	2.082.787.863	1.932.918.119	2.305.000.000	15.000.000,00	17.380.000,00	19.102.400,00
2.2.2	Градска управа за финансије	22	1.707.416.218	2.082.787.863	1.932.918.119	2.305.000.000	740.000,00	932.000,00	1.088.000,00
2.2.3	Градска управа за урбанизам	28	-	-	-	13.000.000,00	-	-	-
2.2.4	Градска управа за друштвене делатности	21	37% буџета Града Чачка	-	-	-	-	-	-
2.2.5	Градска управа за локалну пореску администрацију	14	-	-	243.848.470,6	288.640.000,00	-	-	2.400.000,00
2.2.6	Градска управа за инспекцијски	28	-	-	-	-	-	-	-

	надзор								
2.2.7	Градска управа за опште и заједничке послове	76	-	-	-	-	-	-	-
2.2.8	Градска управа за стручне послове Скупштине, градоначелника и Градског већа	16	-	-	-	-	-	-	-
2.2.9	Градска стамбена агенција	2	-	-	-	-	-	-	-
РБ	Назив	Број запо-слених	Годишњи буџет				Укупна средства издвојена за развој и унапређење послова		
			2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009
2.3.1.	Градска јавна предузећа и јавно комунална предузећа								
2.3.1.1	ЈП „Градац“	44	497.006.000,00	595.087.000,00	417.979.000	411.500.000,00	9.616.672,60	2.249.062,00	1.707.099,00
2.3.1.2	ЈКП „Комуналац“	254	180.180.000	199.160.000	227.000.000	231.660.000	23.473.000	14.594.000	7.000.000
2.3.1.3	ЈКП „Водовод“	175	352 833 874,00	329 686 265,00	354 617 075	390 677 532,00	-	-	-
2.3.1.4	ЈКП „Чачак“	77	305.904.000,00	328.816.000,00	399.638.000,	488.919.822,00	30.000.000,00	40.000.000,00	37.000.000,00
2.3.1.5	ЈКП „Моравац“	23	40.673.776	48.186.561	23.083.928	31.566.484	1.780.000	1.253.300	2.118.645
2.3.1.6	ЈКП „Градско зеленило“	73	64123184	69349548	69308785	75000000	-	-	-
2.3.1.7	ЈКП „Паркинг сервис Чачак“	42	-	-	22.279.000,00	39.000.000,00	-	-	330.000,00
2.3.2.	Регионална јавна комунална предузећа								
2.3.2.1	ЈКП "Дубоко" Ужице	14	3.597.000	15.913.000	16.873.000	69.650.000	68.499.562	32.015.241	139.094.290
2.3.2.2	ЈП "Рзав" Ариље	72	-	-	-	-	2.637.000,00	3.487.00,00	6.437.000,00
2.4.1	Јавне установе								
2.4.1.1	Туристичка организација Чачак	16	11.794.000,00	14.511.000,00	16.205.000,00	18.885.000,00	6.158.000,00	8.014.000,00	9.023.000,00

2.4.2.2	Спортски центар „Младост“	22	25.520.000,00	25.815.000,00	35.798.000,00	36.339.000,00	11.153.000,00	1.731.000,00	4.887.000,00
2.4.2	Установе културе								
2.4.2.1	Дом културе Чачак	46	55.362.000	92.479.000	56.641.000	-	-	8.685.000	8.779.000
2.4.2.2	Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	27	22.803.000,00	27.124.000,00	26.558.000,00	26.488.00,00	5.344.000,00	6.193.000,00	5.354.000,00
2.4.2.3	Уметничка галерија „Надежда Петровић“	10	12.122.060,50	14.522.610,43	12.849.055,71	16.066.000,00	4.000.000,00	4.600.000,00	3.102.000,00
2.4.2.4	Народни музеј Чачак	18	18.000.000,00	19.000.000,00	20.000.000,00	20.000.000,00	3.200.000,00	3.700.000,00	3.500.000,00
2.4.2.5	Међуопштински историјски архив	15	17.436.000,00	15.985.000,00	16.241.000,00	16.586.000,00	4.860.000,00	6.710.000,00	3.556.000,00
РБ	Назив	Број запослених	Годишњи буџет				Укупна средства издвојена за развој и унапређење послова		
			2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009
2.4.3	Културно-уметничка друштва								
2.4.3.1	КУД „Дуле Милосављевић“	-	180,000.00	230,000.00	265,000.00	450.000.00	30,000.00	32,000.00	25,000.00
2.4.3.2	КУД „Српски јелек“	25	146 000	31 000	65 000	-	-	-	-
2.4.3.3	КУД „Радиша Поштић“, Мрчајевци	-	180.000,00	190.000,00	200.000,00	220.000,00	180.000,00	190.000,00	200.000,00
2.5.	Невладине организације								
2.5.1	Удружење Рома „Бибијаће Чаве“	-	550 000	600 000	2 900 000	800 000	550 000	600 000	2 900 000
2.5.2	Удружење Рома Чачак	-	30 000	30 000	30 000	80 000	30 000	30 000	30 000
2.5.3	Центар за визуелна истраживања и развој визуелне културе „Круг“	-	2.000.000,00	3.000.000,00	2.500.000,00	1.200.000,00	500.000,00	600.000,00	450.000,00
2.5.4	Удружење за помоћ ментално недовољно развијеним особама Чачак	1	1.442.919,00	913.870,00	719.505,00	1.200.000,00	1.057.923,00	503.878,00	277.525
2.5.5	Удружење параплегичара	1	1.200.000,00	1.150.000,00	1.100.000,00	1.350.000,00	550.000,00	600.000,00	700.000,00

2.5.6	Удружење дистрофичара Моравичког округа	-	3.063.900,00	2.838.428,00	1.889.304,00	-	-	-	-
2.5.7	Међуопштинска организација слепих и слабовидих	2	985.360,00	910.139,92	771.823,21	1.260.000,00	307.950,00	258.800,00	161.800,00
2.5.8	Основна организација глувих и наглувих	2	1.288.250,00	1.303.195,24	1.191.401,36	1.310.541,50	625.250,00	681.284,73	455.700,00
2.5.9	Градско удружење Чачак за помоћ особама са аутизмом	-	90 000	100 000	100 000	150 000	90 000	100 000	109 000
2.5.10	Удружење за церебралну парализу	-	-	-	-	350.000,00	-	-	-
2.5.11	Друштво за борбу против шећерне болести „Diabetes mellitus" Чачак	1	278 457,00	552 016,00	686 500,00	871 000,00	278 457,00	392 016,00	286 500,00
2.5.12	Удружење пензионера Града Чачка	-	8.575.747,00	9.962.556,00	11.760.194,00	12.813.000,00	-	-	-
РБ	Назив	Број запослених	Годишњи буџет				Укупна средства издвојена за развој и унапређење послова		
			2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009
2.5.13	Удружење грађана „Географско еколошко друштво"	-	-	-	200.000	-	-	-	500.000
2.5.14	Удружење грађана „НО Мобинг" Чачак	-	-	-	-	47.200	-	-	-
2.5.15	Планинарско друштво „Каблар"	-	420.000,00	1.414.000,00	1.101.000,00	1.065.000,00	-	200.000,00	400.000,00
2.5.16	Удружење грађана „Урбоборос"	-	220.000	1.574.000	140.000	800.000	220.000	1.574.000	140.000
2.5.17	Удружење спортских риболоваца „Градац" Чачак	-	81.000	81.000	81.000	160.000	81.000	180.000	130.000
3.1.	Привреда и пословна удружења								
3.1.1	Пословно удружење „Градац 97" Чачак	-	-	-	-	-	-	-	-
3.1.2	Унија „Чачак 2000"	1	1.220.000	1.217.000	1.500.000	1.800.000	200.000	300.000	350.000
3.1.3	Опште удружење предузетника	1	440.000,00	728.000,00	721.000,00	650.000,00	-	-	240.000,00

	Чачак								
3.1.4	Компанија Слобода	1441	-	-	-	-	*53.712.627.8 (517.751 €)	* 237.799.012 (2.292.211 €)	*118.101.677 (1.138.415 €)
3.1.5	„Студио Марушка" д.о.о.	5	11.819.955.00	18.516.813.00	21.775.076.00	25.500.000.00	6.250.000,00	1.320.000,00	470.000,00
3.1.6	СЗЕР „Спектраколор"	4	2 000 000	3 000 000	3 500 000	4 000 000	200 000	300 000	500 000
3.1.7	„Унипромет" д.о.о. Чачак	200	-	-	-	-	-	-	-
3.1.8	Предузеће за промет и услуге „ТГК" Доо Чачак	17	-	-	-	-	620 560	947 860	420 000
3.1.9	Чачанска Банка	391	1.853.443.000	3.620.490.000	3.507.431.000	4.106.000.000	148.731.000	75.395.200	20.110.000
3.2.	Пољопривредна удружења								
3.2.1	Удружење повртара „Заблаће"	-	2.187.701,00	1.021.715,62	823.574,05	-	2.000.000,00	1.000.000,00	800.000,00
3.2.2	Удружење одгајивача говеда „Градина" Чачак	-	795.000	795.000	70.000	-	795.000	795.000	70.000
3.2.3	Удружење повртара „Западна Морава"	-	65.000,00	-	-	-	-	-	-
РБ	Назив	Број запослених	Годишњи буџет				Укупна средства издвојена за развој и унапређење послова		
			2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009
3.2.4	Пчеларско удружење „Матица"	-	20.000 ,00	20.000 ,00	110.000,00	170.000,00	20.000,00	20.000,00	110.000,00
3.2.5	Пољопривредно удружење „Миоковачка кајсија"	-	-	-	300.000,00	500.000,00	-	-	300.000,00

НАПОМЕНА: Годишњи буџет и укупна средства издвојена за развој и унапређење послова изражени су у динарима

*средњи курс НБС 23.11.2011. - 1€ = 103,7422 рсд

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

У процесу израде Стратегије одрживог развоја Града Чачка, у којој су учествовале све јавне институције, сектор привреде, невладин сектор и грађани Чачка у најширем смислу речи, анализиран је велики број проблема који у значајној мери оптерећују развој нашег града. Неки од њих се преплићу у све четири развојне области и заслужују да се у овом документу посебно истакну;

- **Висока стопа незапослених**, посебно младих, као директна последица константног пада индустријске производње и губитка традиционалног тржишта.

- **Очекивања да ће стране инвестиције** у нашој земљи решити проблем запошљавања нису била утемељена на познавању реалних интереса и намера потенцијалних страних инвеститора, чији је основни мотив углавном био јефтина радна снага, бесплатан пословни простор, јефтини енергенти и сировине, фискалне и административне олакшице и близина регионалних саобраћајних коридора. Ти разлози су на крају допуњавани захтевима инвеститора да држава или локална управа и финансијски партиципира у отварање нових радних места.

- **Понуђене технологије** ни у једном случају нису носиле иновативне вредности које би допринеле повећању нивоа технолошког развоја заједнице и нису предвиђале ангажовање локалних обновљивих ресурса, што је основни услов дуготрајне одрживости.

- У свету су развијени високо ефикасни технолошки процеси изазивајући домино-ефекат у смислу **хиперпродукције** свих роба које се стављају у промет по несхватљиво ниским ценама.

- Горе наведени разлози, као и смањење потрошачког капацитета грађана, као последицу има велики, често неконтролисан уплив јефтиних и непотребних роба свих врста на наше тржиште, чиме се врши додатни притисак на локалну репродукцију.

- **Цене репроматеријала, енергије фосилног порекла** и производа који захтевају висок ниво учешћа стручног ангажовања су у сталном претећем порасту. Град Чачак још увек нема јасан приступ сопственим обновљивим природним и друштвеним ресурсима.

- **Горе наведени процеси су**, пре свега, кључни узрок алармантном тренду одласка креативних младих људи из наше средине, претежно из сфере техничко-технолошких, природних и економских наука, што неминовно води ка кризи локалне иницијативе као јединог реалног покретача развоја заједнице.

- Иако добро развијен, **сектор услуга и трговине** нема капацитет који би битно утицао на повећање броја запослених, нити створио простор за ангажовање значајног броја креативних младих суграђана.

- Урбани део града не успева да у довољној мери конзумира локалну понуду прехрамбених производа, што ствара проблеме у сектору пољопривреде, пре свега у делу пласмана примарне производње.

- Све ово је узрок читавом комплексу **социолошких проблема** идентификованих у одговарајућим поглављима документа (пад наталитета, старење популације, демографска деградација већине села, разни процеси отуђења, болести зависности, сиромаштво, криминал...).

Можда је највећи проблем то што **већина горе наведених проблема није у домену надлежности локалне управе** и осталих локалних институција, чиме је простор за деловање јако сужен, посебно у делу могућности ангажовања финансијских средстава и стручних капацитета. Надлежне државне институције су оптерећене одржавањем и рехабилитацијом великих система и немају систематски приступ подршци развоја локалних заједница.

Читалац ће приметити да великом броју наведених проблема и планираних активности **недостају рокови извршења, буџети и извори финансирања**, као и анализа одрживости, што упућује на то да предлагач не располаже детаљним студијама или пројектима. Исте су због тога стављене у акционе планове са идејом да на овом месту укажу и на низак ниво покривености планираних активности конкретним пројектима.

Упркос свим проблемима који су идентификовани у процесу израде Стратегије одрживог развоја Града Чачка, наша заједница је у претходним деценијама успела да одржи ниво друштвене репродукције која је према званичним државним статистикама сврстава у групу најразвијенијих градова у Србији. Ову чињеницу треба искористити у циљу интензивирања свих постојећих развојних процеса, као и за укључивање нових, који ће допринети убрзаном развоју Града Чачка у свим областима.

На основу тога намећу се јасни кључни приоритети Града Чачка:

1. **Смањење незапослености** кроз стварање услова за проширење материјалне репродукције заједнице усмерене према производним процесима који захтевају ангажовање квалификоване радне снаге, процесима који нису високо енергетски зависни и који у највећој мери као репроматеријал користе локалне обновљиве ресурсе.

2. Покретањем овог циклуса створиће се услови за **повећање укупне друштвене репродукције града** у делу науке, образовања, културе, спорта, туризма, трговине, као и за смањивање свих видова социјалних тензија.

3. Стварање услова за интензивније **ангажовање сопствених друштвених и природних потенцијала заједнице** у продукцији нове вредности у свим секторима развоја као основног услова за успостављање позитивног биланса града у размени са окружењем.

4. **Ревитализација сеоског подручја** као стабилне основе за повећање обима индустријске производње засноване на локалним природним потенцијалима (вода, храна, енергија), као и простора за образовање грађана у делу успостављања одрживих релација између човека и природе, које су у претходним деценијама озбиљно нарушене.

5. **Стварање повољне пословне климе** у граду обезбеђивањем квалитетније укупне инфраструктуре, квалитетнијом промоцијом града у земљи и иностранству, јачањем постојећих партнерстава и изградњом нових.

Као одговор на горе наведене приоритете намећу се следећи основни задаци:

1. **Јачање капацитета града за израду пројеката** у свим развојним областима као основног предуслова за покретање планираних активности и постизања зацртаних циљева.

2. **Јачање сарадње** јавног и приватног сектора образовања и науке на стварању нових развојних капацитета.

3. **Оснивање специјализованих локалних развојних фондова**.

4. Интензивирање рада на повезивању са националним, регионалним и међународним развојним институцијама и развојним и инвестиционим фондовима.

5. **Интензивирање сарадње са Чачанима који живе ван Чачка** и ван Србије у циљу бољег позиционирања града у окружењу и стварања шанси за нове контакте у свим областима друштвене репродукције.

Скупштини града се препоручује да, поред постојања Савета за локални економски развој, посебном одлуком **формира стручне тимове од истакнутих појединаца** по развојним областима задуженим за подршку и контролу реализације Стратегије одрживог развоја Града Чачка.

ПРИЛОЗИ

- ОДЛУКА О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА
- АНАЛИЗА АНКЕТЕ ГРАЂАНА СПРОВЕДЕНЕ У ТОКУ ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА
- КАРТА - Административне границе Града Чачка
- КАРТА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА – Планирана намена простора
- КАРТЕ - Привредне зоне у границама ГУП-а Града Чачка до 2015. године
- СПИСАК СКРАЋЕНИЦА И АКРОНИМА
- ЗНАЧЕЊЕ СТРУЧНИХ ИЗРАЗА И НЕПОЗНАТИХ РЕЧИ
- ТЕХНИЧКИ ТИМ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА

На основу члана 20. Закона о локалној самоуправи („Сл. гласник РС“ број 129/2007), члана 63. Статута Града Чачка („Сл. лист Града Чачка“ број 3/2008), а у складу са Националном стратегијом одрживог развоја Републике Србије („Сл. гласник РС“ број 57/2008), Скупштина Града Чачка, на седници одржаној 21. и 26. априла 2010. године, донела је

О Д Л У К У
О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА

Члан 1.

Приступа се изради Стратегије одрживог развоја Града Чачка.

Члан 2.

Под Стратегијом одрживог развоја Града Чачка (у даљем тексту Стратегија), подразумева се плански документ развоја у складу са правилима Европске уније.

Члан 3.

Циљ израде Стратегије је дефинисање визије одрживог развоја Града Чачка, одређивање потенцијалних предности и развојних праваца града, одржавање стабилног и одрживог економског раста и запошљавања, обезбеђивање социјалног напретка и смањивање сиромаштва, промовисање иновација, ефикасна заштита животне средине и унапређење свеобухватног квалитета живота грађана.

Члан 4.

Кроз процес припреме Стратегије промовисаће се интегрални учеснички приступ планирању локалног одрживог развоја, међусекторска сарадња и размена информација, укључивање и координација јавног, приватног и цивилног сектора у процесу одлучивања и преузимања власништва над процесом и склапања партнерства међу институцијама.

Члан 5.

Рок за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка је 15. септембар 2010. године, а рок за доношење Одлуке о усвајању Стратегије је 15. децембар 2010. године.

Члан 6.

Саставни део ове Одлуке је План и Програм израде Стратегије одрживог развоја Града Чачка.

Члан 7.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу Града Чачка“.

СКУПШТИНА ГРАДА ЧАЧКА
Број: 06-33/10-I
21. и 26. април 2010. године

ПРЕДСЕДНИК

Скупштине града Чачка,
Вељко Неговановић, с.р.

АНАЛИЗА АНКЕТЕ ГРАЂАНА СПРОВЕДЕНЕ У ТОКУ ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА

Основни полаз у изради Стратегије одрживог развоја Града Чачка били су резултати произашли из упитника достављених институцијама и организацијама у граду. Паралелно са наведеним, извршено је анкетирање грађана оба пола и различитих узраста. Циљ анкете је што објективније сагледавање и узимање у обзир проблема грађана ради дефинисања јасне визије развоја и кључних развојних приоритета.

Анкета је послата у укупном броју од 3.000 примерака и то преко предшколске установе, основних и средњих школа. На сваком коверту у који су спаковани анкетни листићи назначене су тачне инструкције о томе ко попуњава листиће. На листиће достављене предшколској установи одговарали су дечије деде и бабе. На листиће достављене у основне школе одговарали су дечији родитељи, деде и бабе. На листиће достављене у средње школе, деци која похађају прву и другу годину, одговоре су давали родитељи, а у трећој и четвртој години одговоре су давали сами ученици.

Приликом анкетирања водило се рачуна о старосној и полној структури анкетираних лица. Грађанима су постављена следећа питања:

1. Општи подаци о анкетираном лицу
2. Оцените квалитет живота у нашем граду
3. Који су, по Вашем мишљењу, највећи проблеми нашег града?
4. Који су, по Вашем мишљењу, основни развојни приоритети нашег града?
5. Да сте у прилици да, као појединац, активно учествујете у решавању појединих проблема града, у које бисте се активности најпре укључили?
6. Како оцењујете способност надлежних локалних институција да носе терет развоја нашег града?

Уз напомену да појединци приликом попуњавања анкетних листића нису наводили неке од података који се траже или нису одговарали на поједина питања, на упитник је одговорило 1.537 лица, што значи да је укупан одзив био 51.23 %.

ПРЕГЛЕД РЕЗУЛТАТА ИЗЈАШЊАВАЊА НА ПИТАЊА ИЗ АНКЕТНИХ ЛИСТИЋА

1. Питање 1: **Општи подаци о анкетираном лицу** (пол, године старости, школска спрема, садашњи статус)

- Укупно је одговорило 1.537 лица, од чега **45,02 % чине мушкарци**, **52,05 % жене**, док се **2,93%** није изјаснило о полној припадности.
- Када је у питању **узраст**, **10,02 %** лица припада **узрасту до 20 година**, **59,14% узрасту 20-55 година**, **30,58 % узрасту преко 55 година**, а **0,26 %** није дефинисало ком узрасту припада.

- **Образовни ниво**: **11,9 %** је завршило **основну школу**, **69,49 % средњу школу**, **вишу спрему има 4,81 %**, док **12,3 %** лица обухваћених анкетом има **високу стручну спрему**. Није се изјаснило **1,5 %** лица.
- О **садашњем статусу** грађани су се, процентуално гледано, изражавали на следећи начин: **11,65 % (ученици)**, **36,82 % (запослени)**, **25,57 % (незапослени)**, **22,38% (пензионери)**, **1,95 %** нешто друго, док се **1,95%** анкетираних није изјаснило о статусу.

Питање 2: **Оцените квалитет живота у вашем граду** (заокружите једну оцену)
Одговорило је укупно 1.492 особе, што представља 97,07 % од укупног броја пристиглих одговора. **Позитивно мишљење о квалитету живота у граду има 64,01 %, док је његовим квалитетом незадовољно 35,19 % грађана.** Следи детаљан приказ у Табели 23 и Графикону 1.

Графикон 1: Приказ у **[%]**

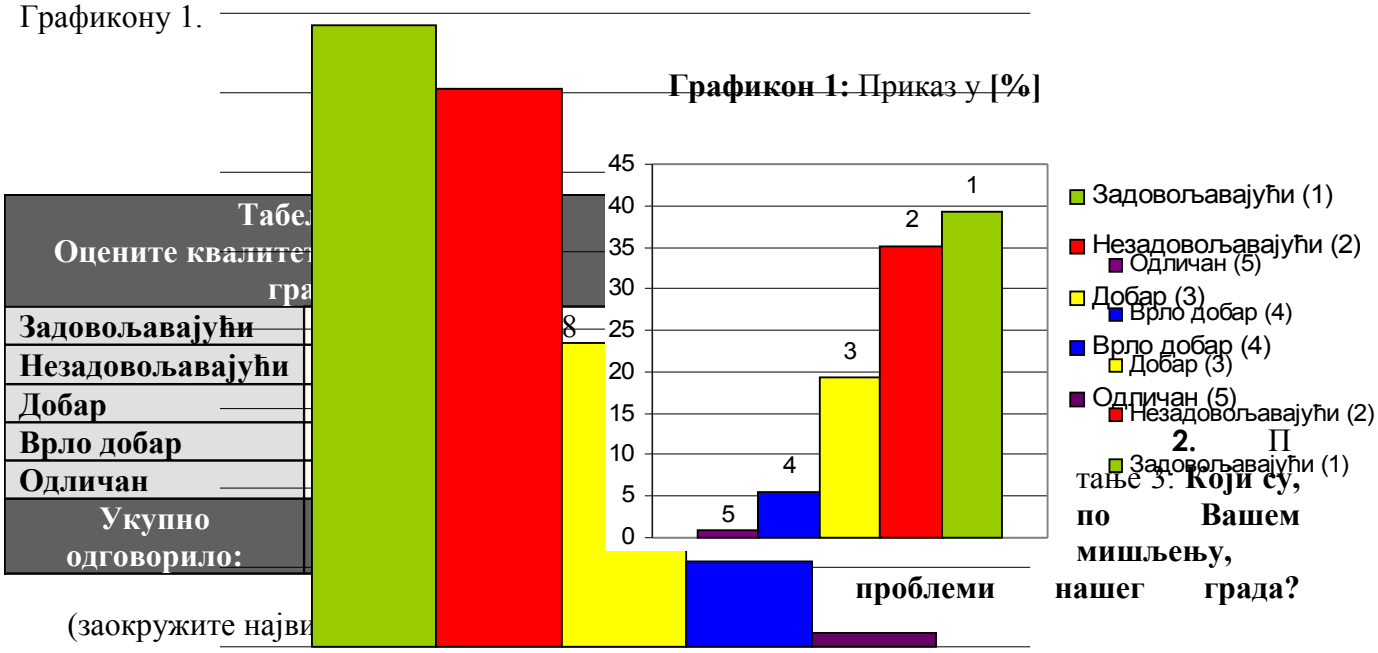

2. Питање 3: **Који су, по Вашем мишљењу, проблеми нашег града?** (заокружите најви

Пристигло је укупно 5.800 одговора. **Грађани Чачка сматрају да су највећи проблем града висока стопа незапослености (1.052 одговора), стање у привреди (764 одговора), проблеми села (626 одговора), квалитет здравствених услуга (543 одговора) и болести зависности (465 одговора).** Треба напоменути да су и остали проблеми наведени у следећем приказу вредновани као велики, о чему, осим броја изјашњених, говори и чињеница да се веома мали проценат грађана (0,79 %) определио за одговоре који нису понуђени. Преглед одговора дат је кроз Табелу 24 и Графикон 2.

Табела 24 Који су, по Вашем мишљењу, највећи проблеми нашег града?			
1.	**Висока стопа незапослености**	**1.052**	18,14
2.	**Стање у привреди**	**764**	13,17
3.	**Проблеми села**	**626**	10,79
4.	**Квалитет здравствених услуга**	**543**	9,36
5.	**Болести зависности**	**465**	8,02
6.	**Стање путне мреже**	**458**	7,90
7.	**Стање у образовању**	**427**	7,36
8.	**Недовољна брига о животној средини**	**399**	6,88
9.	**Укључивање младих у друштвене процесе**	**323**	5,57
10.	**Безбедност људи и имовине**	**293**	5,05
11.	**Неадекватно коришћење природних ресурса**	**218**	3,76
12.	**Недовољна брига о старим лицима**	**186**	3,21
13.	**Нешто друго**	**46**	0,79
Укупно одговора:		**5.800**	**100 [%]**

Графикон 2: Приказ у **[%]**

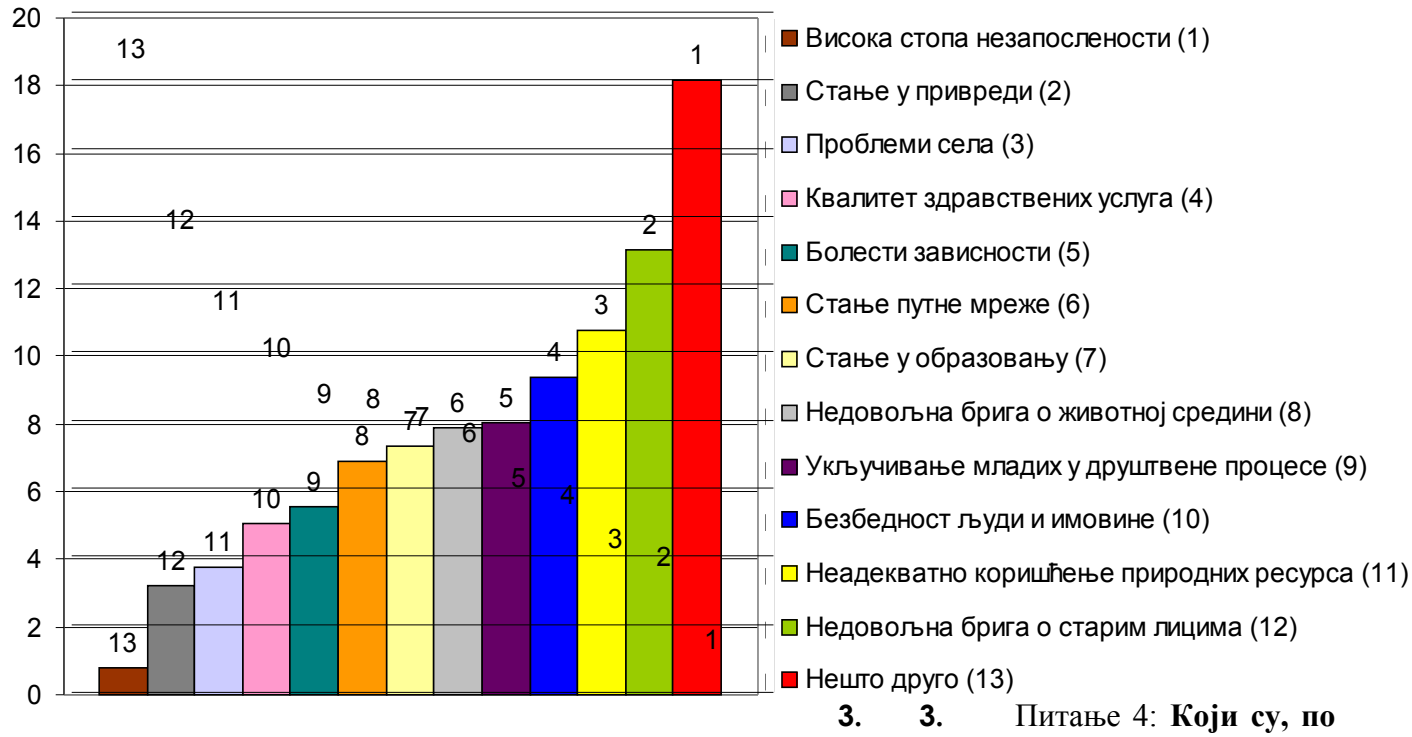

3. 3. Питање 4: **Који су, по Вашем мишљењу, основни развојни приоритети нашег града?** (заокружите највише четири одговора)

Анкетирана лица су заокружила укупно 5.217 одговора. **Из доле приказаног прегледа се види да у наглашене развојне приоритете Града Чачка улазе развој пољопривреде и села (937 одговора), социјална заштита (816 одговора), развој индустрије (794 одговора), заштита животне средине (739), развој основне инфраструктуре (670) и развој људских ресурса (625).** Детаљнији приказ у Табели 25 и Графикону 3.

Табела 25 **Који су, по Вашем мишљењу, основни развојни приоритети нашег града?**			
1.	**Развој пољопривреде и села**	937	17,96
2.	**Социјална заштита**	816	15,64
3.	**Развој индустрије**	794	15,22
4.	**Заштита животне средине**	739	14,16
5.	**Развој основне инфраструктуре**	670	12,84
6.	**Развој људских ресурса (наука, образовање, уметност, спорт и рекреација, грађанске иницијативе)**	625	11,98
7.	**Развој туризма**	274	5,25
8.	**Развој јавних институција**	202	3,87
9.	**Развој сектора услуга**	147	2,82
10.	**Нешто друго**	13	0,25
Укупно одговора:		**5.217**	**100 [%]**

Графикон 3: Приказ у **[%]**

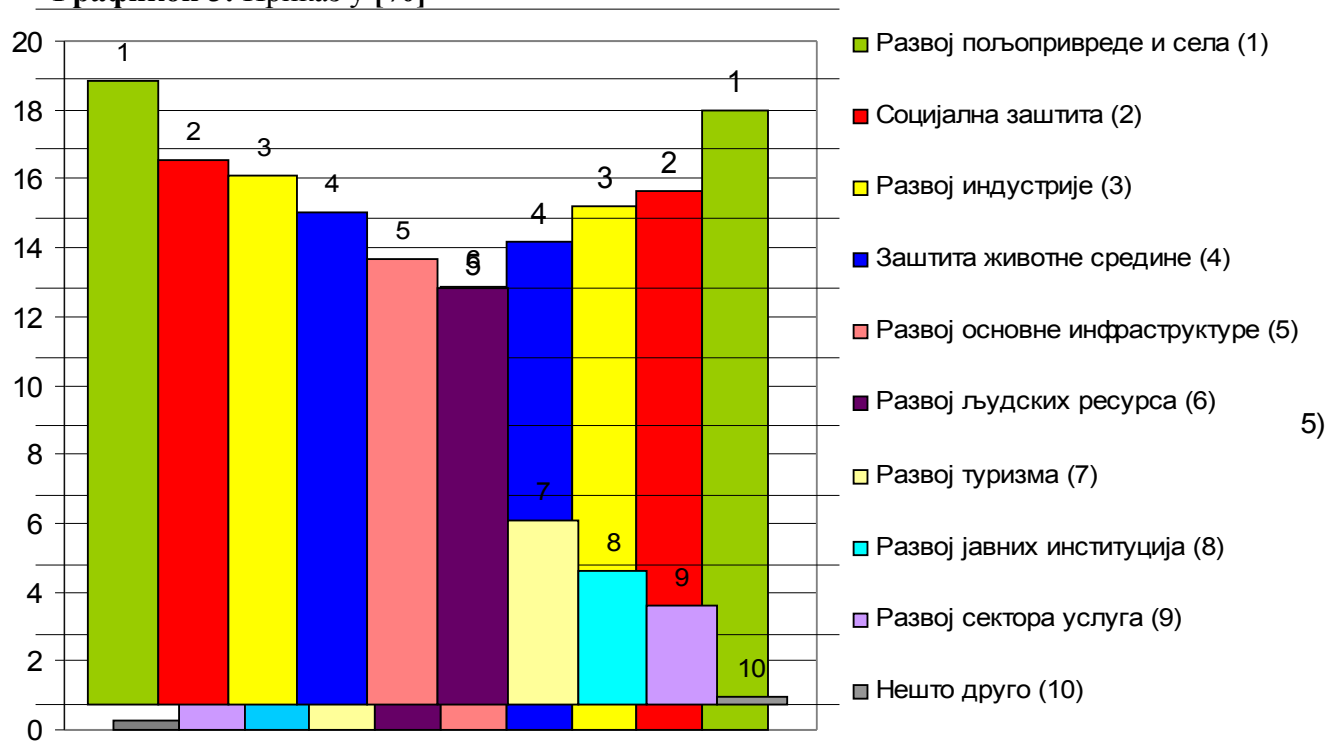

5)

4. Питање 5: **Да сте у прилици да, као појединац, активно учествујете у решавању појединих проблема града, у које бисте се активности најпре укључили?**

На ово питање анкетирана лица су самостално уносила одговоре, што значи да им није сугерисана ниједна област, већ им је препуштено да сами наведу проблеме и њихов значај у складу са сопственим интересовањима и могућностима да се укључе у њихово решавање. Забележено је 1.957 одговора. **Из приложеног приказа се може видети да би се грађани посебно укључили у решавање проблема у области заштите животне средине (377) и социјалне заштите (345), али за њима не заостају ни проблеми из области незапослености (229), пољопривреде и села, људских ресурса.** Детаљнији приказ у Табели 26 и Графикону 4.

Табела 26

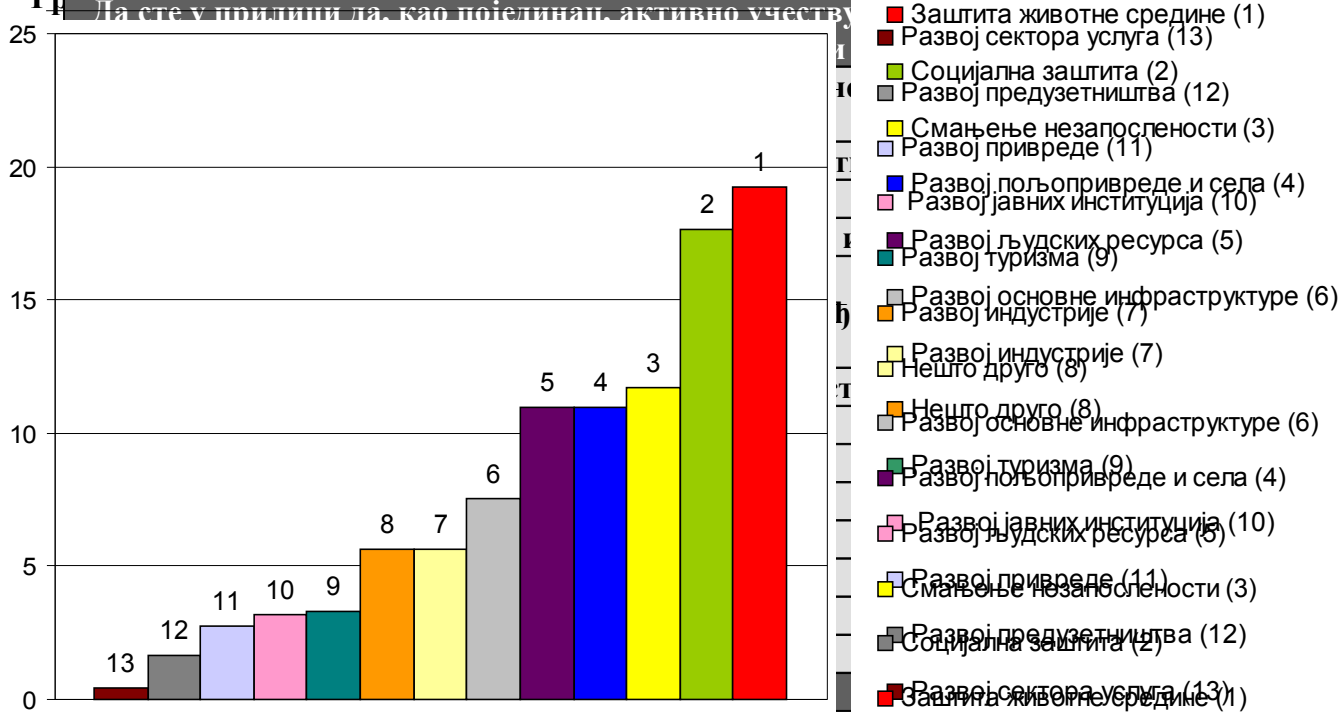

Осим овде наведених одговора, области у које би се грађани укључили су борба против корупције и криминала, решавање проблема бирократије, решавање проблема у судству...

5. Питање 6: **Како оцењујете способност надлежних локалних институција да носе терет развоја града?** (заокружи један одговор)

Одговорило је укупно 1.510 анкетираних лица. **Већина анкетираних (61 %) има позитивно мишљење о способности надлежних институција да носе терет развоја града, док њих 39,01 % сматра да је способност надлежних институција незадовољавајућа.** Детаљније дато у наредном приказу кроз Табелу 27 и Графикон 5.

Графикон 5: Приказ у **[%]**

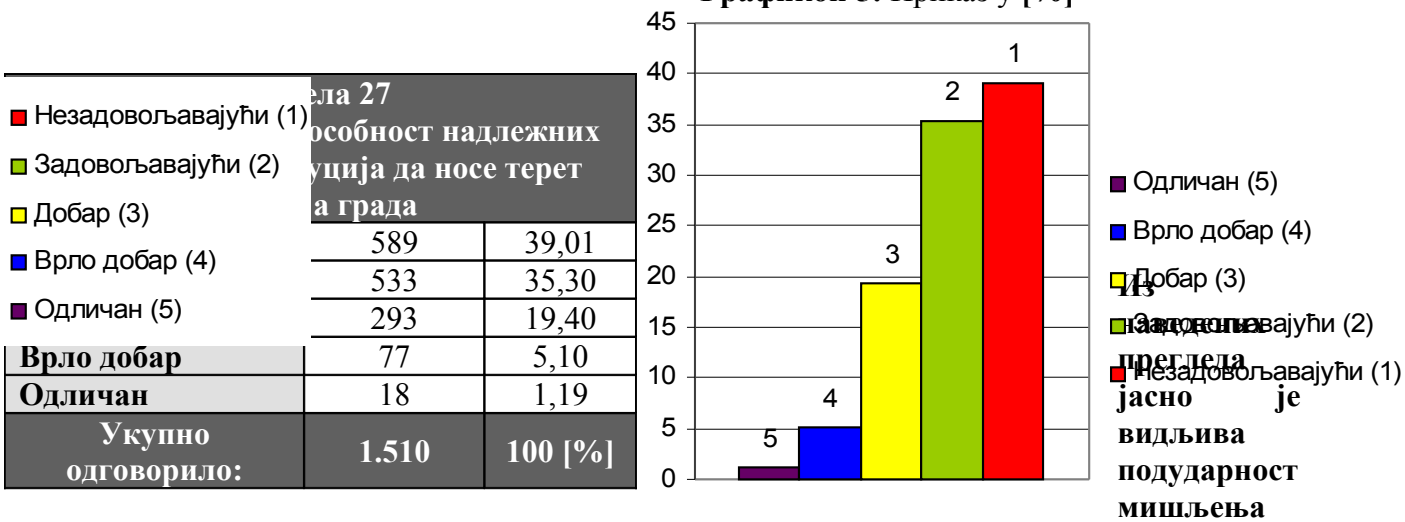

	ела 27 особност надлежних уција да носе терет а града	
	589	39,01
	533	35,30
	293	19,40
Врло добар	77	5,10
Одличан	18	1,19
Укупно одговорило:	**1.510**	**100 [%]**

Из наведеног прегледа јасно је видљива подударност мишљења грађана о основним развојним приоритетима са стратешким опредељењима Града Чачка.

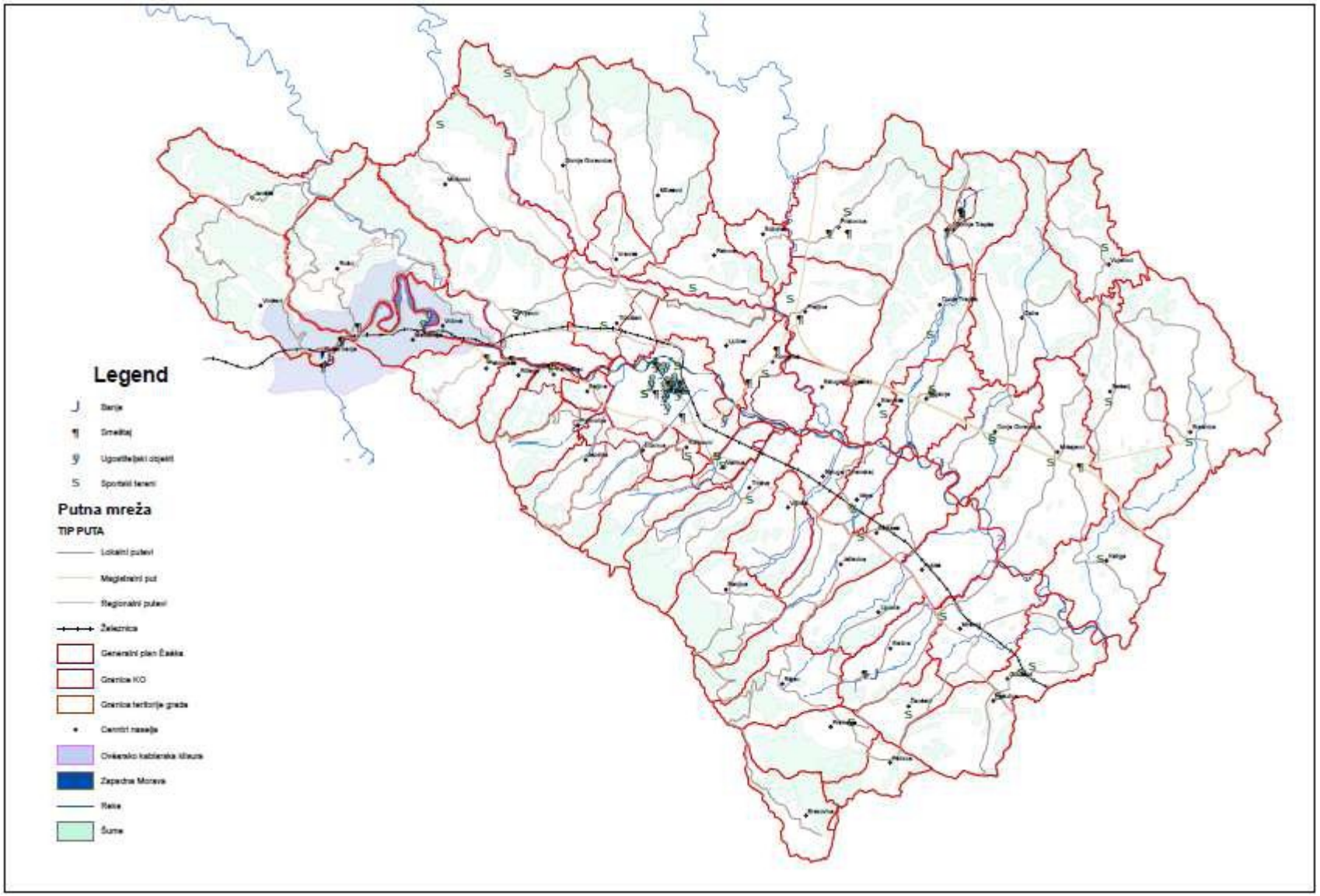

КАРТА 1 – Административне границе Града Чачка

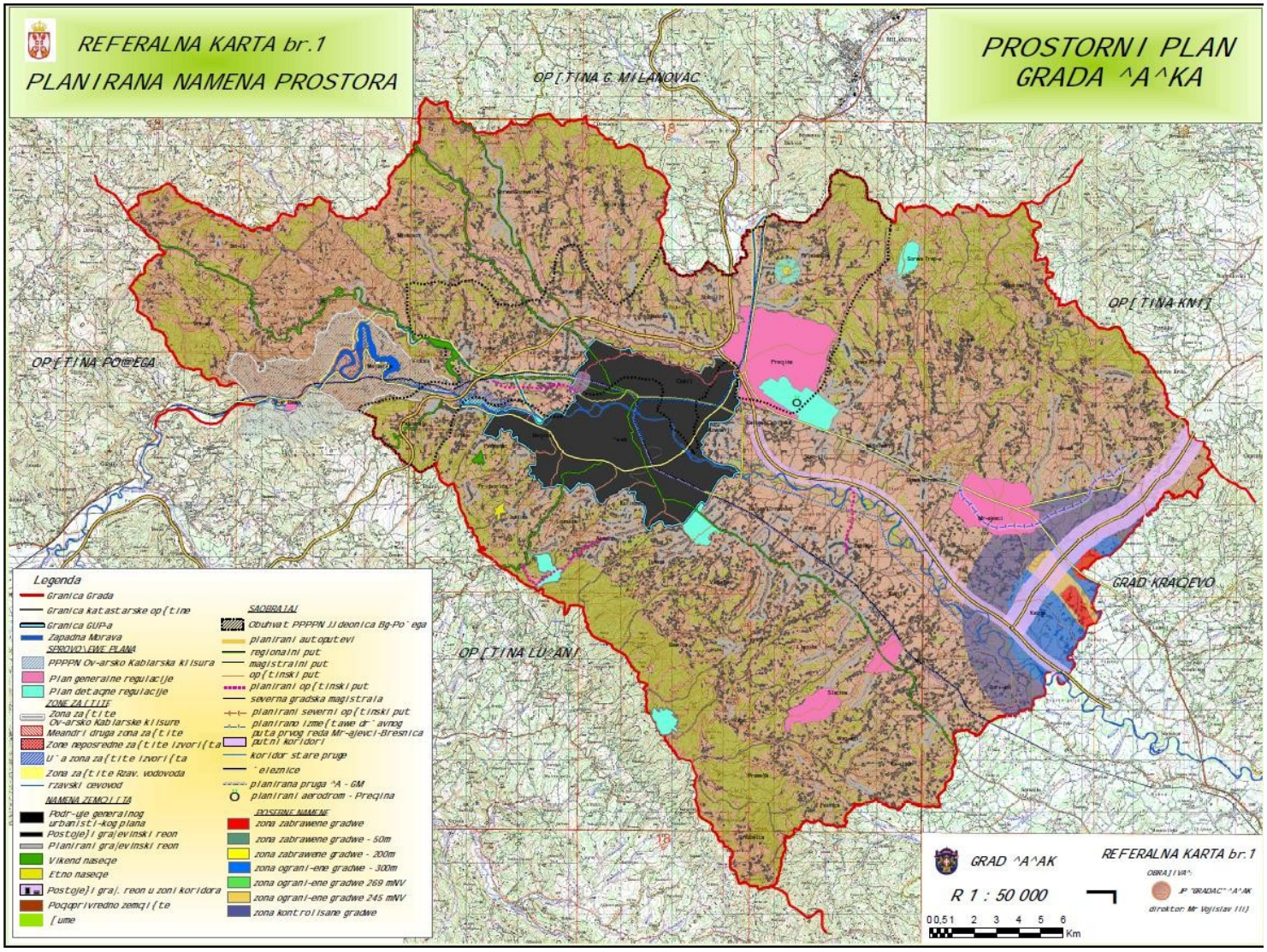

КАРТА 2 – Просторни план (планирана намена простора)

Привредне зоне у границама ГУП-а
Града Чачка до 2015. године

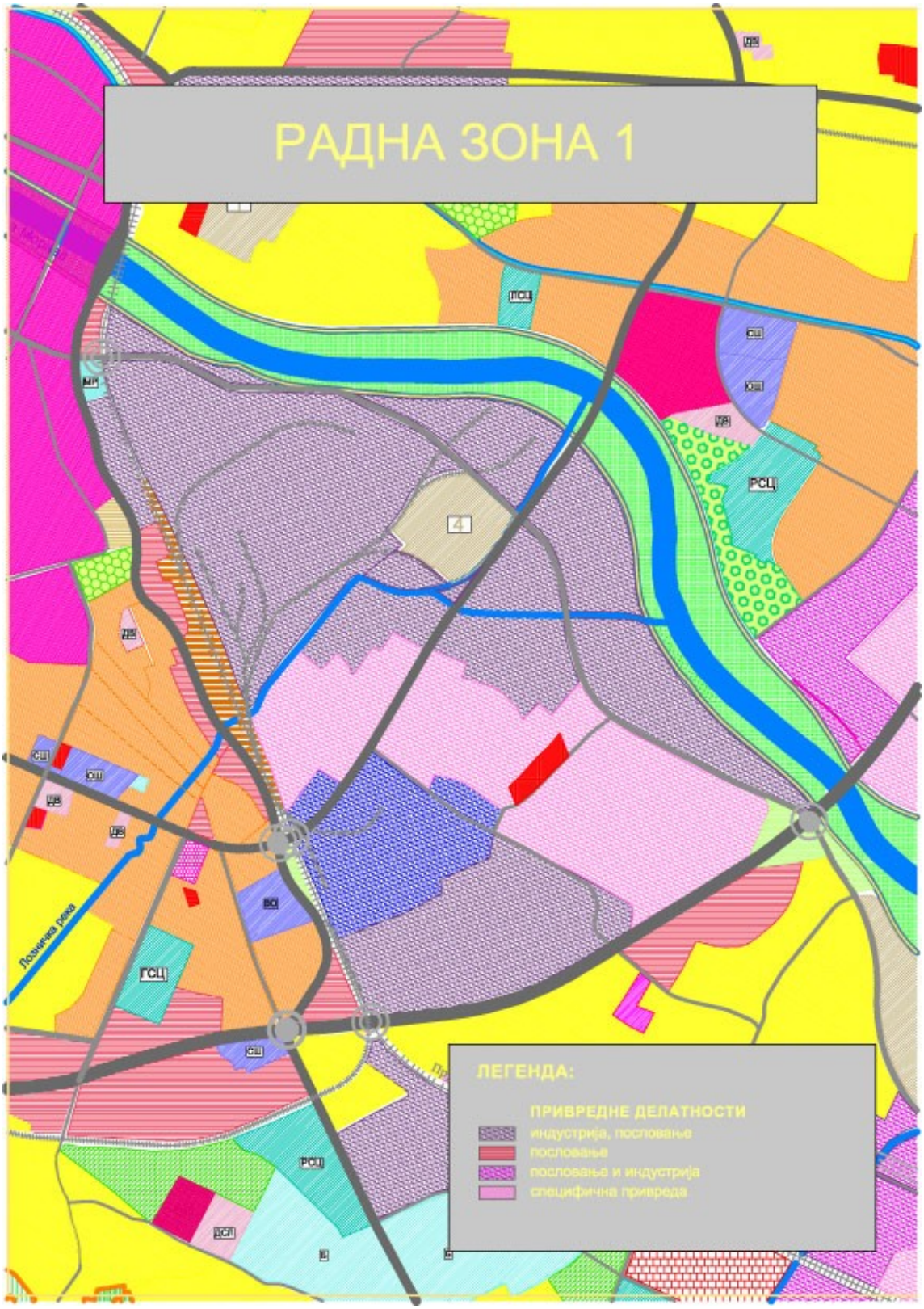

КАРТА 3 – Привредна зона I

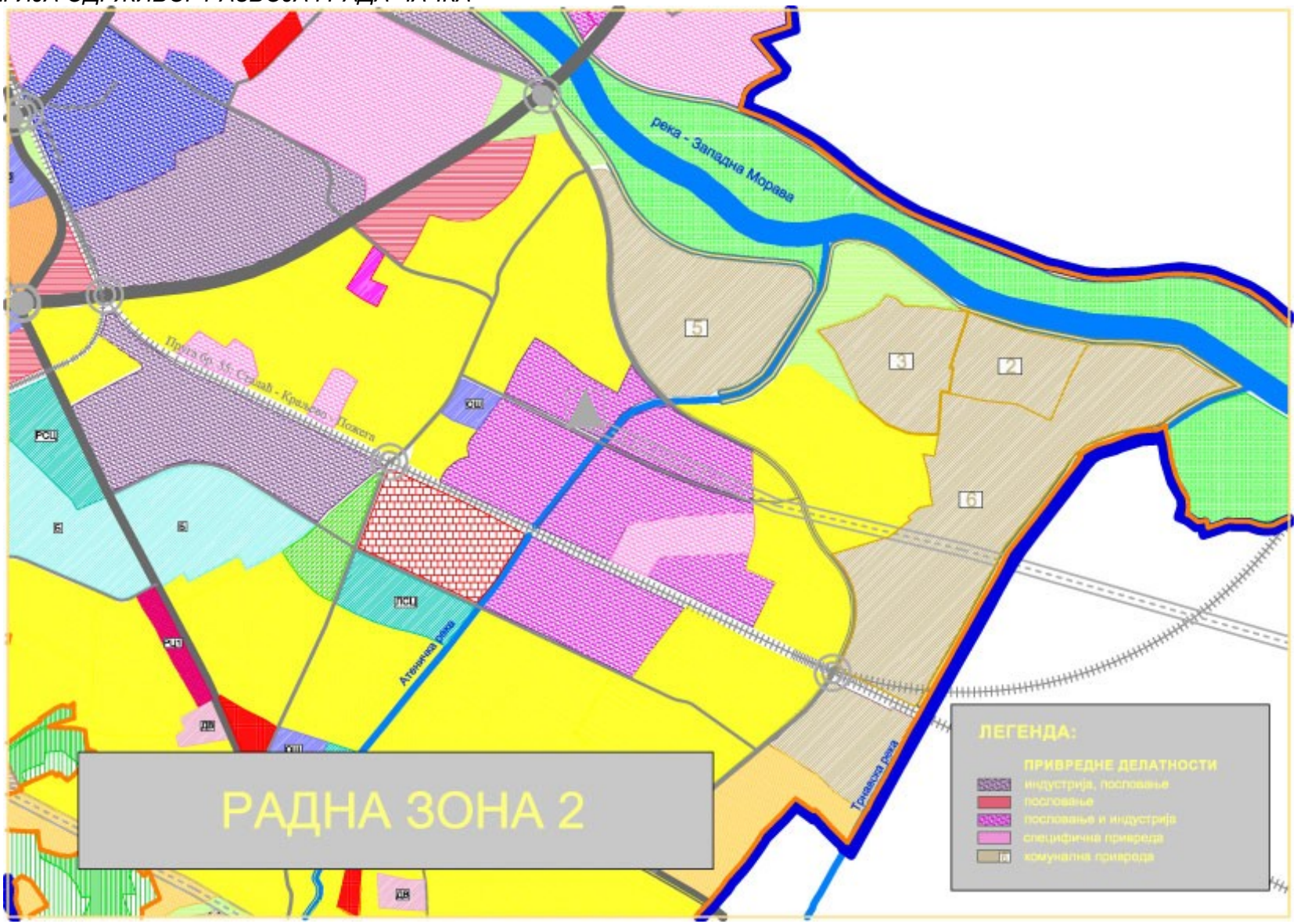

КАРТА 4 – Привредна зона II

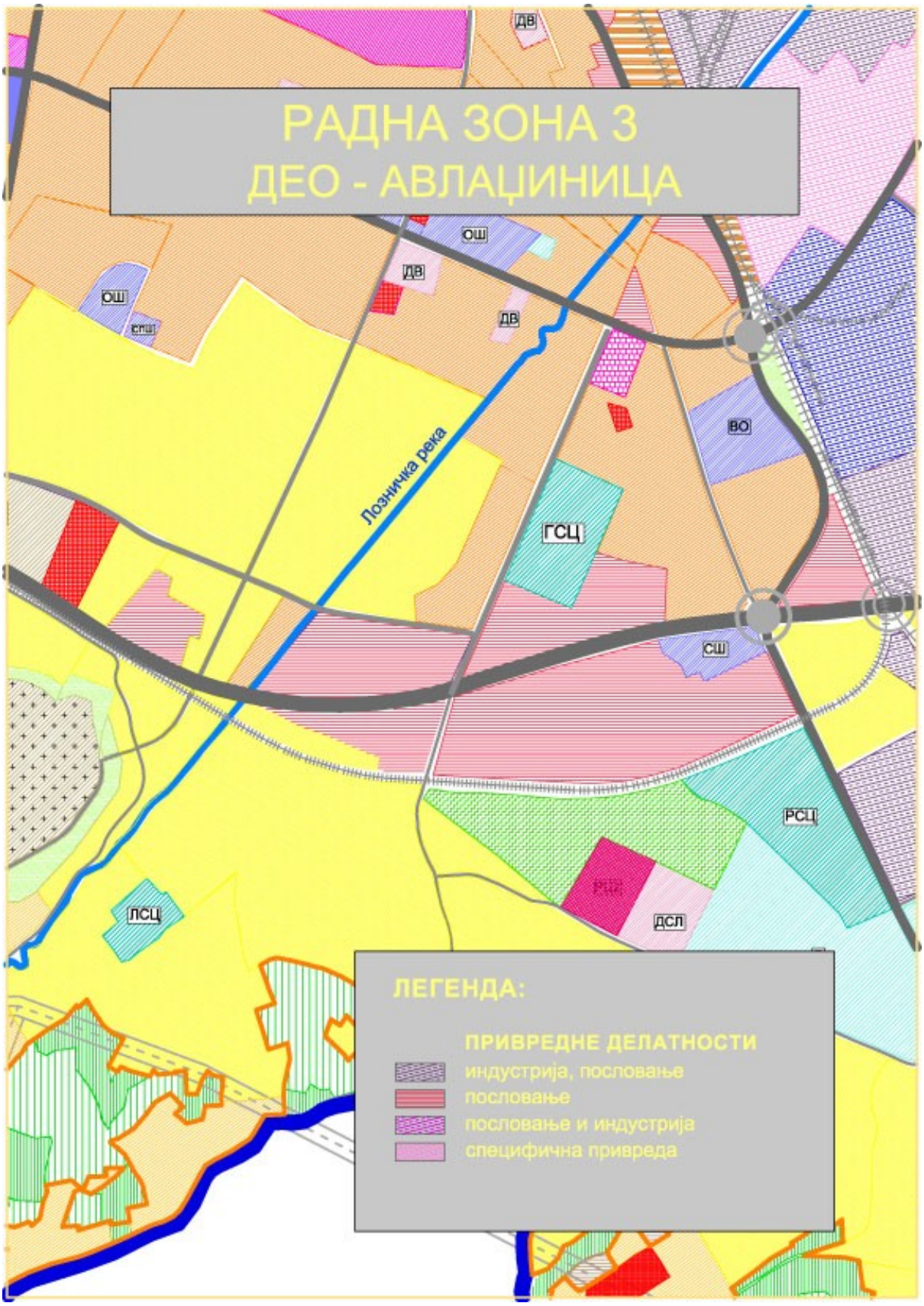

КАРТА 5 – Привредна зона III (део Авлациница)

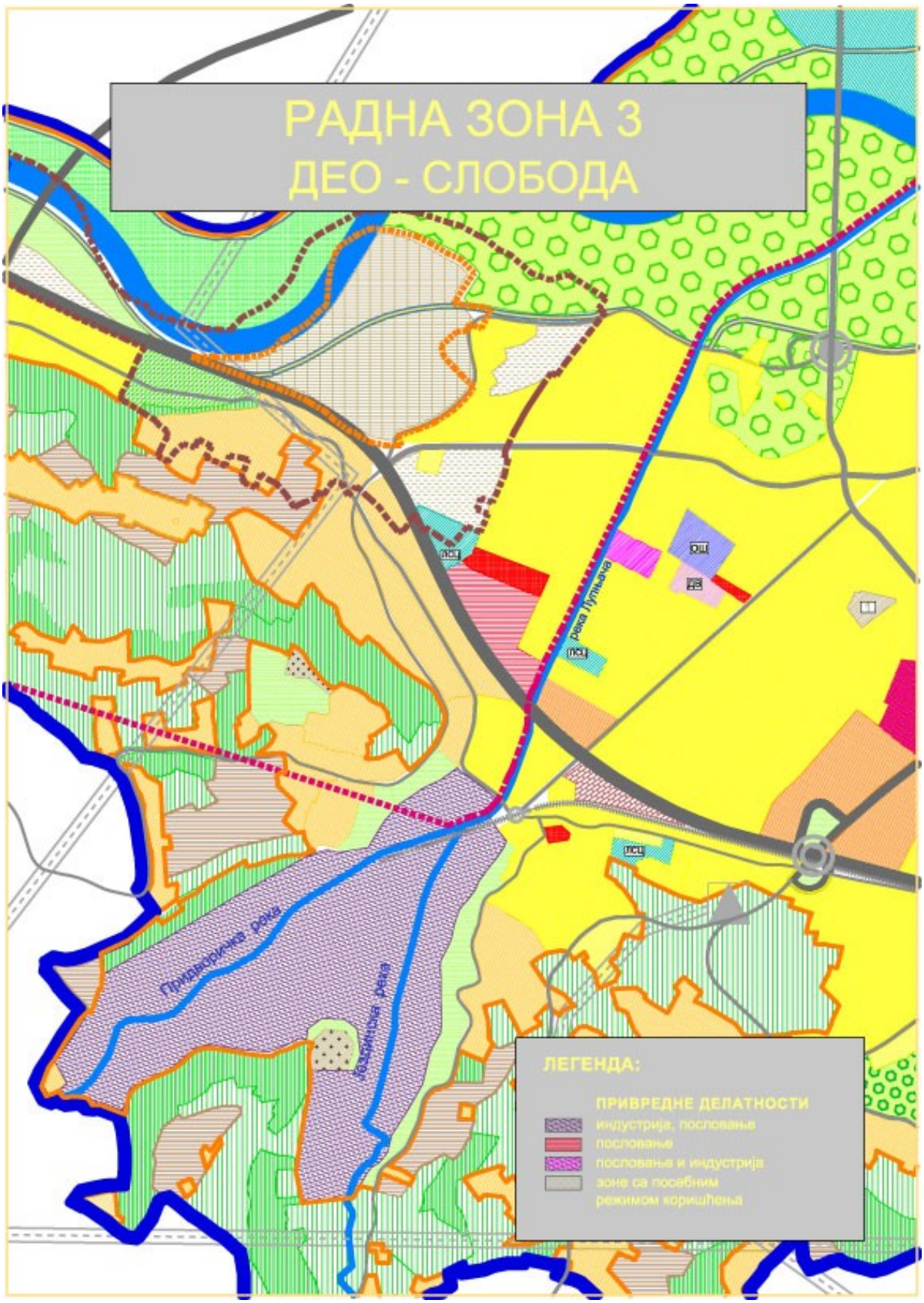

КАРТА 6 – Привредна зона III (део Слобода)

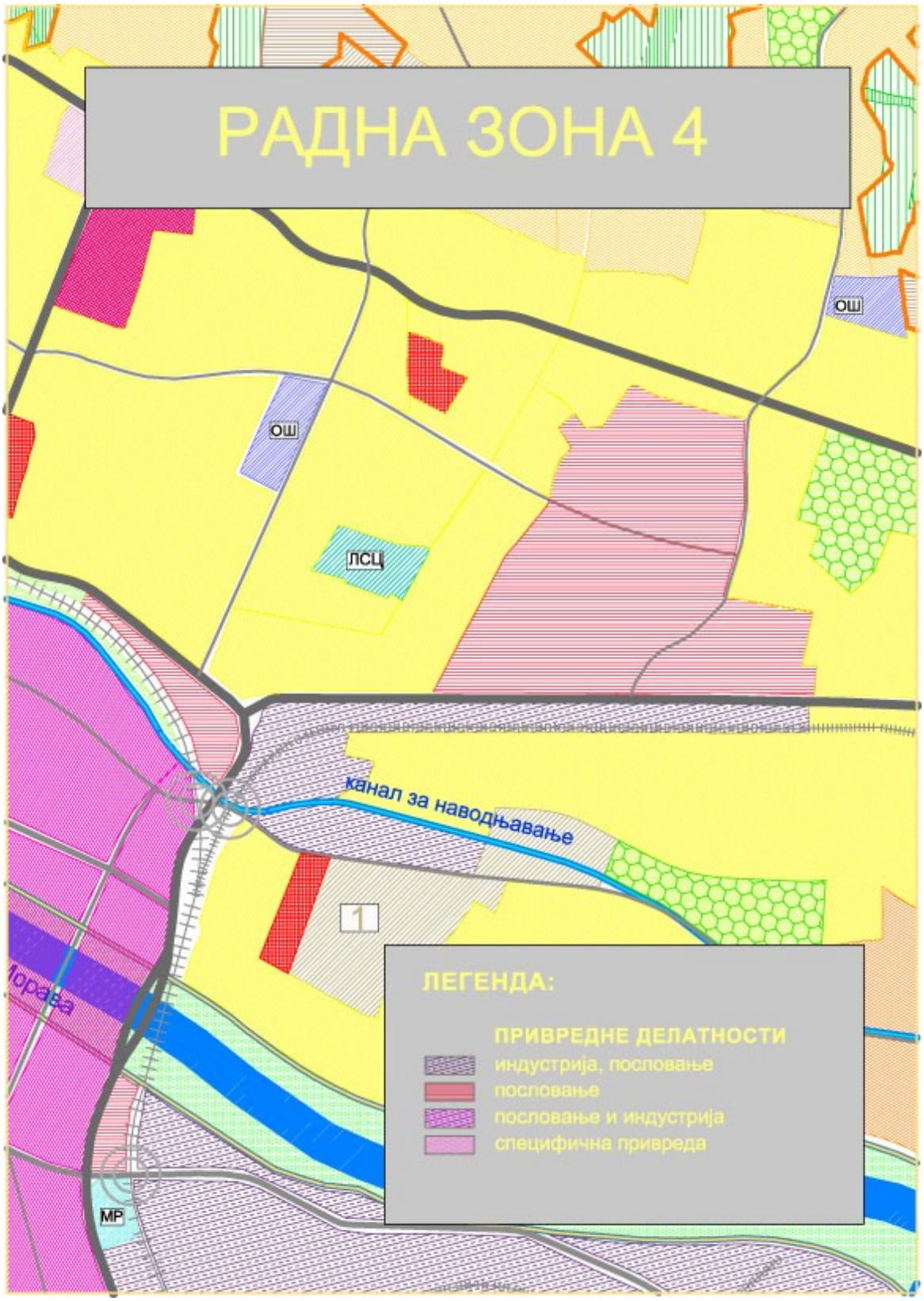

КАРТА 7 – Привредна зона IV

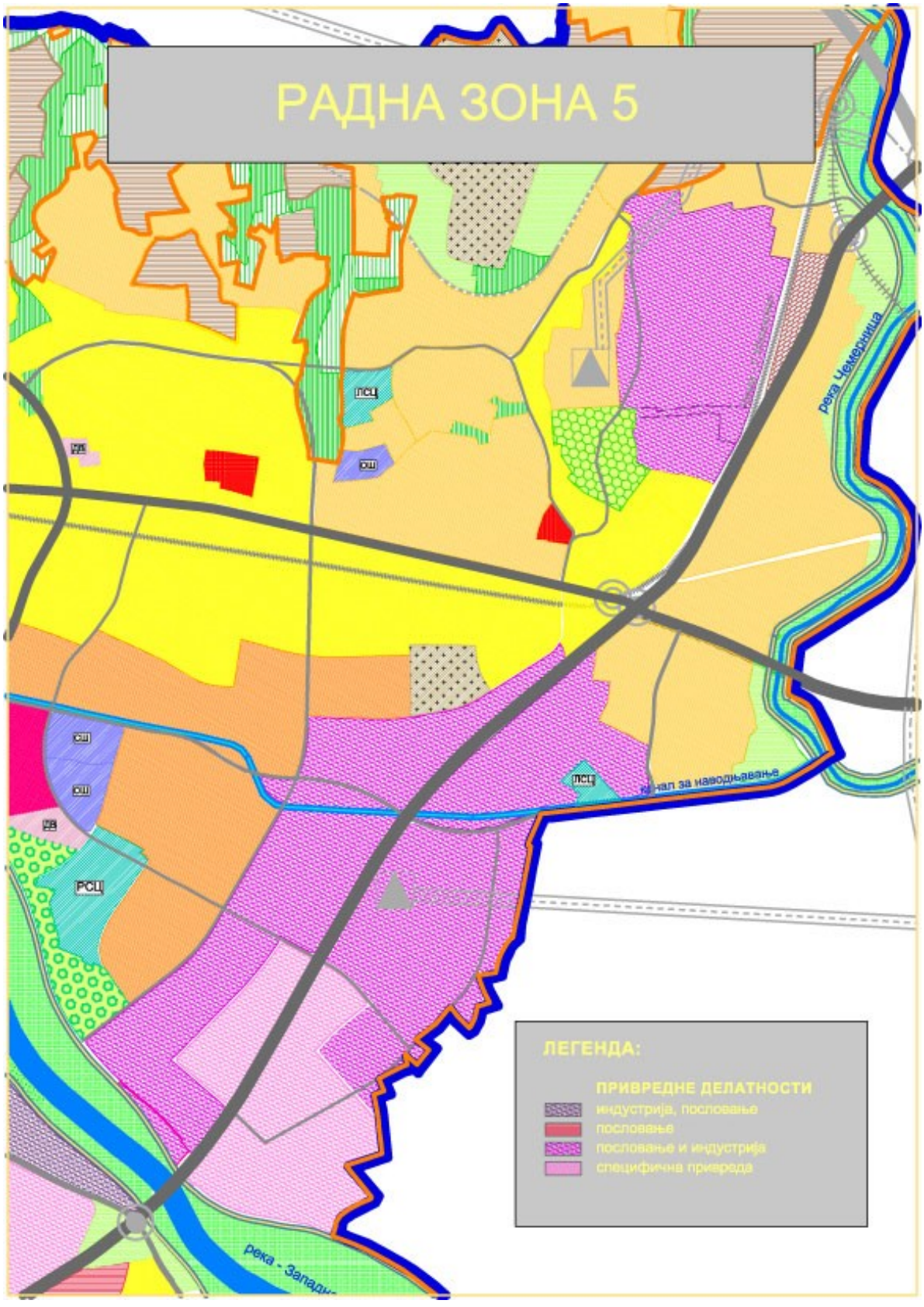

КАРТА 8 – Привредна зона V

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА И АКРОНИМА

1. БПК-5 – биохемијска потрошња кисеоника током 5 дана на температури од 20 ºС у мраку
2. ГИС – географски информациони систем
3. ГКОСП – градски координациони одбор за социјалну политику
4. дин – динар
5. ДНК – дезоксирибонуклеинска киселина
6. Е761, Е763 – ознаке аутопута
7. ЕЕ – енергетска ефикасност
8. ЕС – еквивалент становника
9. ИВОП – инклузивно-васпитно-образовни рад
10. ИПА – инструменти за претприступну подршку
11. ЈКП – јавно комунално предузеће
12. ЈП – јавно предузеће
13. ЈПП - јавно-приватна партнерства
14. К10 – ознака коридора аутопута
15. КОД – културно-образовна делатност
16. КЧО – комунални чврст отпад
17. ЛЕАП – Локални еколошки акциони план
18. М5, М22, М23 – ознаке магистралних путеви
19. МЗ – месна заједница
20. МНРСП – Министарство рада и социјалне политике
21. МУП – Министарство унутрашњих послова
22. НБС – Народна Банка Србије
23. НВО – невладине организације
24. НТЦ - Никола Тесла систем учења
25. ОИЕ – обновљиви извори енергије
26. ОЈ – организациона јединица
27. ОСИ – особе са инвалидитетом
28. ПАС – психоактивне супстанце
29. ПИК – Пољопривредно-индустријски комбинат
30. ПУ – Полицијска управа
31. РЗС – Републички завод за статистику
32. СГ – Скупштина града
33. СЦ – спортски центар
34. ТОЧ – Туристичка организација Чачак
35. ФК – фудбалски клуб
36. ЦСР – Центар за социјални рад
37. Cineplex – комплекс биоскопских сала
38. Ph – негативан логаритам концентрације водоникових јона

ЗНАЧЕЊЕ СТРУЧНИХ ИЗРАЗА И НЕПОЗНАТИХ РЕЧИ

1. **Агрохемикалије** - материје од којих су произведена вештачка ђубрива, као и широка лепеза пестицида који делотворно уништавају штеточине и коров ,,захваљујући" свом хемијско-токсичном карактеру
2. **Акредитација** – верификација да организација (едукативна институција, агенција, болница) испуњава јасно одређене стандарде
3. **Акцидентна ситуација** - неочекивана појава са нежељеним последицама која представља опасност по људе, материјална добра и животну средину
4. **Алергене биљке –** биљке које својим поленом изазивају алергију (неправилно функционисање имуног система) код људи
5. **Алкализација** - превођење одређене средине у базну повећавањем pH вредности преко 7
6. **Алохтона врста** – врста која је на неко подручје случајно или намерно унета, а на коме природно није била распрострањена
7. **Алтернативни извори енергије** – било који извор енергије који може да замени постојећи без нежељених последица
8. **Анимално порекло** – оно што је животињског порекла
9. **Аутохтона врста** - врста природно распрострањена на неком подручју
10. **Ацидификација** - закишељавање одређене средине смањивањем pH средине испод 7
11. **Бизнис инкубатор** - директна подршка новим и предузећима у развоју на почетку њиховог постојања (у тренутку када су најрањивија у смислу пословања и опстанка на тржишту), што утиче на смањење процента њиховог пропадања
12. **Био-гас постројење** – постројење за добијање био-гаса из масе биолошког порекла.
13. **Биодиверзитет** (биолошка разноврсност) - разноврсност организама у оквиру врсте, међу врстама и међу екосистемима која обухвата укупну разноврсност врста и екосистема на локалном, националном, регионалном и глобалном нивоу
14. **Биом** - већа климатски и географски дефинисана територија или акваторија која обухвата сличне екосистеме и пределе
15. **Биолошки третман отпада** - процес разградње биоразградивог отпада (папир, картон, баштенски или кухињски отпад...) ради добијања корисних материјала за кондиционирање земљишта (компост) и/или енергије (метан); обухвата нарочито аеробну и компостирање или анаеробну дигестију
16. **Биоразградиви отпад** - отпад који је погодан за анаеробну или аеробну разградњу, као што су храна или баштенски отпад, папир и картон
17. **Биосфера -** функционална целина коју чине сви екосистеми на Земљи. То је глобални планетарни макросистем
18. **Биотоп** (животно станиште) - просторно ограничена јединица која се одликује специфичним комплексом еколошких фактора
19. **Биоценоза** (животна заједница) - биолошки систем образован од популација различитих врста биљака, животиња, гљива и микроорганизама
20. **Биомаса** – органска супстанца биљног или животињског порекла у којој се налази акумулирана енергија
21. **Биофарминг –** органска пољопривреда

22. **Биоактивне компоненте** – сложена органска једињења која утичу на процесе у живом организму
23. **Биотехнологија** – повезивање и примена научних достигнућа у циљу добијања производа за добробит човечанства
24. **Бренд** - име или знак којим произвођач означава свој производ приликом пласмана на тржиште како би се разликовао од производа других произвођача
25. **Ваздушни водови** – надземне инсталације електроенергетског, ПТТ и других система
26. **Високоцелулозни отпад** - отпад који у себи садржи висок проценат целулозе (нпр. папир)
27. **Вреловодна мрежа** - сви цевоводи од топлотног извора па до улазних вентила у топлотним подстаницама
28. **Venturia inaequalis** – паразит који на јабучастом воћу изазива чађаву пегавост листа и краставост плодова
29. **Геодиверзитет** (геолошка разноврсност) - присуство или распрострањеност разноврсних елемената и облика геолошке грађе, геолошких структура и процеса, геохронолошких јединица, стена и минерала различитог састава и начина постанка и разноврсних палеоекосистема мењаних у простору под утицајима унутрашњих и спољашњих геодинамичких чинилаца током геолошког времена
30. **Ген** - физичка и функционална јединица наслеђивања која преноси наследну поруку из генерације у генерацију
31. **Генотип** - генска конституција неког организма која може да се односи на један пар алела (ужи смисао генотипа) или целовиту наследну основу, односно све гене које тај организам поседује (шири смисао генотипа)
32. **Генетички потенцијал** – способност генетичког материјала да од расположиве варијабилности произведе нове генотипске комбинације
33. **Генофонд –** свеукупност комплекса наследних фактора свих врста одређеног географског подручја
34. **Генерални урбанистички план** – плански документ регулисан законом о планирању и изградњи
35. **Геотермални извори** – место где се манифестује енергија која долази из унутрашњости земље у облику топлоте
36. **Грађевински отпад** - укључује: земљу од ископа, отпад од рушења и грађења (отпад од керамике, бетона, гвожђа, челика, пластике), као и отпадни асфалт и бетон
37. **Грејни флуид** – течност која преноси топлотну енергију
38. **Greenfield инвестиција** - једна од врста инвестиција за коју је карактеристично да се са послом почиње без претходне инфраструктуре, пословних простора и радника
39. **Девастиране локације** – опустошене или уништене, разорене локације
40. **Деградација** - процес нарушавања квалитета и функција
41. **Деградирано земљиште** – земљиште на којем је одређеним радовима или радњама, изузев мелиорационих, оштећен или нарушен природно створени слој земљишта (ерозија, опасне и штетне материје у земљишту..)
42. **Деконтаминација** - све операције које омогућују поновно коришћење, рециклажу или безбедно одлагање опреме, објеката, материјала или течности контаминираних опасним материјама (може укључити замену, односно све операције којима се врши замена опасних материја одговарајућим течностима које садрже одговарајуће мање штетне материје)
43. **Депонија** - место за одлагање отпада на површини или испод површине земље где се отпад одлаже укључујући: интерна места за одлагање (депонија где произвођач одлаже сопствени отпад на месту настанка), стална места (више од једне године) која се користе за привремено складиштење отпада, осим трансфер-станица и

складиштења отпада пре третмана или поновног искоришћења (период краћи од три године) или складиштења отпада пре одлагања (период краћи од једне године)

44. **Децентрализација** – лабављење једног политичког тела (последица и тога је већа самосталност појединих делова); управни систем који свим управним одељењима даје што већу самосталност, нарочито у државној управи
45. **Дивља депонија** - било које место на које се одлаже отпад, а које није припремљено и обезбеђено за одлагање отпада
46. **Диверзификација** – мењање, промена, уношење промена
47. **Дифузни извори загађења** – расути извори загађења који се не могу лако открити и контролисати
48. **Друштвена кохезија –** друштвена солидарност
49. **Екосистем** - јединство биоценозе и биотопа. Животна заједница у природи мора да заузима неки простор у коме чланови те заједнице задовољавају своје потребе: крећу се, узимају храну, дишу, налазе заклон и заштиту... Тај простор се назива биотоп и њега насељавају припадници одговарајуће биоценозе. Они успостављају врло сложене међусобне односе и истовремено се, одређеним односима, повезују са околином у којој живе. На тај начин биоценоза и биотоп заједно чине еколошки систем вишег реда — екосистем. Различити екосистеми у једној климатској зони групишу се у веће целине — биоме.
50. **Еко-тек центар** – центар за примену иновативних технолошких решења у заштити човекове средине
51. **Електроотпад** - отпад од електричне и електронске опреме (електрична и електронска опрема која представља отпад у складу са законом којим се уређује управљање отпадом, укључујући и све саставне делове, склопове и потрошни материјал који су део производа који се одбацује)
52. **Емисија** - испуштање и истицање загађујућих материја у гасовитом, течном или чврстом агрегатном стању или емисије енергије из извора загађивања у животну средину
53. **Енергент** – природни гас, нафта, деривати нафте, обновљиви и други извори енергије
54. **Енергетска ефикасност** - низ мера које се предузимају у циљу смањења потрошње енергије, а које не нарушавају услове рада и живота
55. **Енергетски пасош** – сертификат о енергетској ефикасности
56. **Електрификација** – обезбеђење елктроенергетског напајања постојећих система, најчешће примењена у железници
57. **Електроенергетски разводи** – преносне и дистрибутивне мреже електроенергетског система
58. **Евалуација** – процењивање неке вредности или појаве по утврђеном критеријуму или стандарду
59. **Животна средина** - скуп природних и створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот
60. **Заштићено подручје** - очувани део природе посебних вредности и одлика (геодиверзитета, биодиверзитета, предела, пејзажа и др) који има трајни еколошки, научни, културни, образовни, здравствено-рекреативни, туристички и други значај, због чега као добро од општег интереса ужива посебну заштиту
61. **Загађење** - процес уношење загађујућих материја
62. **Загађујуће материје** - свака материја (унета директно или индиректно од стране човека у ваздух) присутна у ваздуху која има штетне ефекте по здравље људи и животну средину у целини
63. **Зоофитосанитарна контрола –** контрола здравствене исправности животињске и биљне производње

64. **Имаоци јавних овлашћења –** јавни сектор (локална самоуправа, ЈП, ЈКП, јавне установе...)
65. **Инвазивна врста** - страна врста која уношењем и ширењем угрожава друге врсте и укупну биолошку разноврсност у екосистему у који је унета. Инвазивне врсте се у унетим екосистемима врло брзо размножавају и успешно распростиру на подручју у које су унете.
66. **Индустријски отпад** - отпад из било које индустрије или са локације на којој се налази индустрија, осим јаловине и пратећих минералних сировина из рудника и каменолома
67. **Интегрално управљање отпадом** - низ делатности и активности које подразумевају: превенцију настајања отпада, смањење количине отпада и његових опасних карактеристика, третман отпада, планирање и контролу делатности и процеса управљања отпадом, транспорт отпада, успостављање, рад, затварање и одржавање постројења за третман отпада, мониторинг, саветовање и образовање у вези са делатношћу и активношћу приликом управљања отпадом
68. **Интегрисани систем управљања квалитетом** – скуп правила, процеса и поступака (процедура) потребних за планирање и извршење (производње/ развоја / услуга) у области основне делатности организације (тј. области које могу утицати на способност организације да задовољи захтеве корисника/купаца)
69. **Интегрална заштита** – систем заштите биља који подразумева коришћење свих расположивих метода сузбијања штеточина, проузроковача болести и корова (гајење отпорних сорти, агротехничке, механичке, биолошке, хемијске...), а у циљу спречавања пораста њихове бројности преко границе код које долази до економски значајних штета
70. **Интеракција –** реципрочна активност једног или више субјеката, група или делова структуре
71. **Иновациони фонд** - фонд за издвајање финансијских средства за иновационе делатности; прикупљање финансијских средстава са циљем да се тако прикупљена средства даље инвестирају уз одређену зараду
72. **Јавно-приватно партнерство -** кооперација између јавног и приватног сектора на подручју планирања, производње, услуга, финансирања, пословања или наплате јавних послова
73. **Катастар загађивача вода –** збир података који садржи регистар, збирку исправа, техничку и осталу документацију о изворима загађивања вода
74. **Катастар непокретности** – јавна књига која садржи евиденцију о непокретностима и правима над њима
75. **Кинетичко-оперативни параметри** – параметри који утичу на брзину и крајњи исход процеса
76. **Кластери** - повезивање географски концентрисаних предузећа и предузетничких радњи (предузећа из сродних области, специјализованих снабдевача, давалаца услуга и институција) ради заједничког наступа на тржишту и постизања конкурентске предности
77. **Књига поља –** књига намењена пољопривредним произвођачима за вођење комплетне евиденције о биљној производњи и примењеним агротехничким мерама (обрада земљишта, ђубрење, употреба пестицида, наводњавање...)
78. **Колектор** – сакупљач, главна цев у коју се стиче градска нечистоћа
79. **Комасација** – планске, организационе, правне, економске и техничке мера које се спроводе у циљу укрупњавања и побољшања природних и еколошких услова на земљишту
80. **Конверзија** – промена, претварање, преобраћање

81. **Колиформни микроорганизам** - неформални назив за групу ентеробактерија коју чине грам-негативни анаеробни штапићи из породице Enterobacteriaceae: Escherichia coli, Citrobacter sp., Klebsiella, Enterobacter и Serratia. Они чине део нормалне цревне флоре људи. Могу да буду стриктно или условно патогене.
82. **Компост** - производ који настаје из биоразградивог отпада под дејством микроорганизама, у присуству кисеоника и под контролисаним условима
83. **Комуналне отпадне воде** - отпадне воде из домаћинства, као и други течни отпад који је због своје природе или састава сличан отпаду из домаћинства
84. **Комунални чврст отпад** - отпад из домаћинстава (кућни отпад), као и други отпад који је због своје природе или састава сличан отпаду из домаћинства
85. **Комунални отпад** - отпад из домаћинстава (кућни отпад) и комерцијални отпад, односно све врсте непотребних материја у чврстом, течном и гасовитом стању које настају у процесу производње, рада, саобраћаја, употребе предмета...
86. **Конвенционални извори енергије** – необновљиви извори енергије
87. **Конзервација генотипова** – очување генских конституција организама
88. **Концесија** – одобрење власти (државне, локалне) за бављење неким послом који је слободан од надзора те власти
89. **Контаминација** - присуство опасних и штетних материја узроковано људском активношћу, у концентрацијама које могу изазвати значајан ризик по људско здравље и животну средину
90. **Кредитно-гарантни фонд** – фонд који има задатак да олакша приступ капиталу, првенствено у малим и средњим предузећима, у смислу преузимања дела инструмената обезбеђења, односно гаранција приликом подношења захтева за кредит
91. **Коридор** – део земље или линија која спаја једну државу са морем
92. **Логистички центар (продајно дистрибутивни центар)** – обавља следеће услуге: опслуживање робних и транспортних токова, опслуживање персонала, информисање, посредовање и припрема докумената, финансијске услуге и додатне услуге
93. **Матичњак –** засад основан у сврху производње вегетативног репродуктивног материјала
94. **Минералне друзе** - кристали који се јављају као скуп исте или различите врсте који леже на заједничкој подлози
95. **„Мокра компонента“ КЧО** - материје које су склоне труљењу, односно оне које су погодне за биотретмане. У мокру компоненту отпада се убраја кухињски отпад, отпад са зелених површина, физиолошки отпад (памперс пелене, хигијенски улошци, папирне марамице...), као и све врсте пепела.
96. **Молекуларни маркери** – протеински или ДНК молекули који се наслеђују заједно са особином од интереса
97. **Монетарна политика** – скуп правила, прописа, мера и инструмената којима се у монетарној сфери друштвене репродукције регулишу ниво, структура и динамика новчане масе, као и циркулација новца у прометним каналима репродукције. Монетарна политика представља примењену научну област која се састоји из емисионе, кредитне и девизне политике, а уско је повезана са фискалном политиком у склопу финансијске, односно макроекономске политике. Монетарну политику утврђује и спроводи Народна банка Србије.
98. **Мониторинг** – повремено или стално праћење и процена одређених параметара
99. **Научно-технолошки парк** - агломерација малих и средњих предузећа (МСП) у домену високих технологија (дефинисаних према OECD-у као предузећа која у истраживање и развој улажу више од 8% својих расхода), повезану са образовним или истраживачким институцијама, која обезбеђује инфраструктуру и услуге за

активности окупљених МСП)првенствено некретнине и пословни простор), олакшава процес трансфера технологије и намењена је подстицању привредног развоја региона у ком се налази

100. **Обновљиви извори енергије** – извори енергије који се налазе у природи и обнављају се у целости или делимично, посебно енергија водотокова, ветра, неакумулирана сунчева енергија, биомаса, геотермална енергија...
101. **Одрживи развој** - развој који задовољава потребе садашњице, а не доводи у питање способност будућих генерација да задовоље властите потребе
102. **Одрживо коришћење генетичких ресурса** – унапређење услова за контролисано еволуирање врста, које представљају одбрамбени механизам организама у борби са променама средине
103. **Опасне материје** - хемикалије и друге материје које имају штетне и опасне карактеристике по околину и жива бића у њој ако се у њу неконтролисано испусте
104. **Опасан отпад** - отпад који по свом пореклу, саставу или концентрацији опасних материја може проузроковати опасност по животну средину и здравље људи и има најмање једну од опасних карактеристика утврђених посебним прописима, укључујући и амбалажу у коју је опасан отпад био или јесте упакован
105. **Органска производња –** производња пољопривредних и других производа која се заснива на примени метода органске производње у свим фазама производње, а која искључује употребу генетички модификованих организама и производа који се састоје или су добијени од генетички модификованих организама, као и употребу јонизујућег зрачења, у складу са Законом о органској производњи и прописима донетих на основу њега
106. **Отпад** - сваки предмет или супстанца категорисани према утврђеној класификацији отпада са којима власник поступа или има обавезу да поступа, односно управља
107. **Отпад животињског порекла** - отпад који се генерише у кланицама и код индивидуалних земљорадника клањем или угинућем животиња
108. **Пелети –** мале честице (куглице) настале компресијом органског материјала
109. **Пестициди** – производи хемијског или биолошког порекла који су намењени заштити економски значајних биљака и животиња од корова, болести, штетних инсеката, грињa и других штетних организама
110. **Полутанти** – загађујуће материје
111. **Посебни токови отпада** - кретања отпада (истрошених батерија и акумулатора, отпадног уља, отпадних гума, отпада од електричних и електронских производа, отпадних возила и другог отпада) од места настајања, преко сакупљања, транспорта и третмана, до одлагања на депонију
112. **Примарна селекција отпада** - сортирање комуналног отпада на „суву“ и „мокру“ фракцију на месту настанка
113. **Принцип „корисник плаћа“ или начело „корисник плаћа”** - корисник природног ресурса и заштићеног природног добра дужан је да плати накнаду за њихово коришћење и сноси трошкове санације и рекултивације простора
114. **Принцип „продужене одговорности“** укључује два начела заштите животне средине: а) **Начело одговорности загађивача и његовог правног следбеника** - правно или физичко лице које својим незаконитим или неисправним активностима доводи до загађења животне средине одговорно је у складу са законом. Загађивач је одговоран за загађивање животне средине и у случају ликвидације или стечаја предузећа или других правних лица, у складу са законом. Загађивач или његов правни следбеник обавезан је да отклони узрок загађења и последице директног или индиректног загађења животне средине. Промене власништва предузећа и других правних лица или други облици промене својине

обавезно укључују процену стања животне средине и одређивање одговорности за њено загађење, као и намирење дугова (терета) претходног власника за извршено загађивање и/или штету нанету животној средини;

б) **Начело супсидијарне одговорности** - државни органи, у оквиру својих финансијских могућности, отклањају последице загађивања животне средине и смањења штете у случајевима када је загађивач непознат, као и када штета потиче услед загађивања животне средине из извора ван територије Републике Србије.

115. **Принцип „загађивач плаћа“ или начело "загађивач плаћа"** - загађивач плаћа накнаду за загађивање животне средине када својим активностима проузрокује или може проузроковати оптерећење животне средине, односно ако производи, користи или ставља у промет сировину, полупроизвод или производ који садржи штетне материје по животну средину. Загађивач, у складу са прописима, сноси укупне трошкове мера за спречавање и смањивање загађивања који укључују трошкове ризика по животну средину и трошкове уклањања штете нанете животној средини.
116. **Природна добра** - природне вредности које чине ваздух, вода, земљиште, шуме, геолошки ресурси, биљни и животињски свет
117. **Природни екосистеми** – системи настали природним путем током еволуције земље и живог света на њој (током еволуције дошло је до успостављања равнотежних односа између биоценозе и биотопа)
118. **Прогнозно извештајна служба** – оснива се ради праћења и извештавања о појави и кретању дефинисаних штетних агенаса, а касније и предвиђања појаве као и утврђивања мера контроле.
119. **Реални сектор** – сектор привреде
120. **Ревитализација** – оживљавање, обнављање
121. **Ремедијација** - процес предузимања мера за заустављање загађења и даље деградације животне средине до нивоа који је безбедан за будуће коришћење локације, укључујући уређење простора, ревитализацију и рекултивацију
122. **Рекултивација** – процес затварања и преуређивања области након обустављања рударске производње или одлагања отпада
123. **Рециклабилни отпад** - отпад од кога се прерадом могу добити материјали погодни за првобитну или неку другу намену
124. **Рециклажа** - поновна прерада отпадних материјала у производном процесу за првобитну или другу намену, осим у енергетске сврхе
125. **Реципијент** - онај који прима, прималац
126. **Ресурси** – извори из којих се добијају сировине
127. **Секундарни муљ** – нуспродукт из постројења за пречишћавање отпадних вода
128. **Секундарно гориво** – гориво настало из отпадне масе неког процеса
129. **Селекција** - схватање еволуциониста да се развој врста и усавршавање организама врши кроз природно одабирање способних за опстанак. У друштвеним наукама и социјалном раду то је одабир или разврставање особа или њихових способности по неком унапред утврђеном критеријуму.
130. **Семииндустријска постројења** – полуиндустријска постројења
131. **Сертификација –** поступак утврђивања да производ, услуга, организација или појединац испуњавају захтеве релевантног стандарда. Поступак се завршава званичном потврдом (сертификатом) о усаглашености и уписом имаоца сертификата у релевантни регистар.
132. **Синтипови фосила** - сви примерци из једне серије врста за коју не постоји холотип
133. **Соларна енергија** – сунчева енергија

134. **Соларни панел** – скуп елемената који претварају енергију зрачења сунца у други облик енергије
135. **Спољнотрговински дефицит** – Однос увоза и извоза (увоз већи од извоза)
136. **Станиште врсте** - окружење одређено посебним абиотичким и биотичким факторима, у коме живи врста у било којој фази свог биолошког циклуса
137. **Стационарни саобраћај** – зонско паркирање
138. **Субвенције** – различити облици сталне или повремене финансијске помоћи коју нека институција даје за тачно одређене намене (дотације, регреси, премије...).
139. **Сува компонента КЧО** (потенцијално рециклабилни) - састоји се од сагоривих и несагоривих чврстих отпадака, изузев отпадака од хране и других материјала склоних труљењу. Типичне сагориве компоненте су папир, картон, пластика, текстил, гума, кожа... а несагориве стакло, порцелан, керамика, алуминијумске и друге металне конзерве и амбалажа итд.
140. **Тарифни систем** – систем обрачунавања испоручене робе и/или услуга купцима код континуиране продаје. Примењује се у електропривреди, градским топланама и слично.
141. **Термовизијска камера** – омогућава снимање у невидљивом, инфрацрвеном делу спектра
142. **Термовизијско снимање** – снимање топлотних губитака на грађевинским објектима, цевоводима, индустријским постројењима и осталим система који имају губитке топлоте
143. **Трансфер станица** – место до којег се отпад допрема и привремено складишти ради раздвајања или претовара пре транспорта на третман или одлагање
144. **Топловодна мрежа** – цевоводи градског система грејања
145. **Угрожена врста** - врста која се суочава са високом вероватноћом да ће ишчезнути у природним условима у блиској будућности, што се утврђује у складу са општеприхваћеним међународним критеријумима
146. **Фекална канализација** – канализација отпадних вода из домаћинстава и привреде (канализација употребљених вода)
147. **Фосили** - остаци биљних и животињских организама, сачувани у целини или деловима, који су живели у прошлости, укључујући и трагове изумрлих организама, Служе као материјални докази на основу којих се поуздано реконструише геолошка прошлост.
148. **Фосилна горива** - горива која садрже угљоводонике. Настали су од фосилних остатака биљака и/или животиња.
149. **Хибридизација –** укрштање врста ради добијања нових са повољнијим генетским особинама
150. **Хидроенергетика** – Механичка енергија настала из потенцијалне или кинетичке енергије воде у рекама, језерима и слично
151. **Холотип фосила** - врста која је одређена и служи као еталон за све друге одредбе. Тај један примерак се чува у Природњачком музеју у Београду.
152. **Црвене листе** - списак угрожених дивљих врста распоређених по категоријама угрожености
153. **ЦНР програм –** програм који се односи на напуштене животиње (своди се на хватање луталица, стерилизацију против беснила, третман против ендопаразита и ектопаразита, обележавање и враћање здравих, неагресивних и неуједљивих животиња на подручје на којем су ухваћене, осим на локације дечијих вртића, школских дворишта и болница)
154. **Чисте технологије** – технологије које укључују рационалнију употребу сировина, воде и енергије, замену опасних сировина са еколошки прихватљивијим и смањење количина и токсичности емисија и отпадака у воду, ваздух и земљиште

ТЕХНИЧКИ ТИМ ЗА ИЗРАДУ
СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА ЧАЧКА

ВЕЛИМИР МИТРОВИЋ

Руководилац радне групе за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка

МИЛАДИН РИСТАНОВИЋ

Стручни консултант и координатор у изради Стратегије одрживог развоја Града Чачка

ДР ВЛАЈИСАВ ПАПИЋ

Руководилац радног тима за израду Стратегије одрживог развоја Града Чачка

ОБРАЂИВАЧИ ПО ОБЛАСТИМА

УВОД:

Владимир Гојгић

ОБЛАСТ ЈАВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ:

Мирко Пешић
Радојица Гавриловић

ОБЛАСТ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА:

Мирјана Туловић
Марија Гавриловић
Снежана Марковић Ђуровић
Бојан Гавриловић

ОБЛАСТ ДРУШТВЕНИХ ДЕЛАТНОСТИ:

Марија Војводић
Мр Мира Милинковић
Рада Каранац

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ:

Данка Ранђић
Драган Николић
Биљана Старчевић

С А Д Р Ж А Ј:

309. Стратегија одрживог развоја града Чачка